

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
KURUMLAR SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

AİLE İÇİ ŞİDDETİN ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN
AKADEMİK BAŞARILARI İLE İLİŞKİSİ:
DİYARBAKIR BAĞLAR ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Zahir KIZMAZ

HAZIRLAYAN
İrfan YILDIRIM

Elazığ – 2020

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
KURUMLAR SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

**AİLE İÇİ ŞİDDETİN ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN AKADEMİK
BAŞARILARI İLE İLİŞKİSİ: DİYARBAKIR BAĞLAR ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ

HAZIRLAYAN

İrfan YILDIRIM

Jürimiz 09/01/2020 tarihinde saat 10:00'da Sosyoloji Bölümü toplantı salonunda yapılan tez savunma sınavı sonunda bu Doktora Tezi oy birliği/oy çokluğu ile başarılı olmuştur.

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. Ömer AYTAÇ
2. Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
3. Prof. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN
4. Prof. Dr. Ruhat YAŞAR
5. Doç. Dr. Musa ÖZTÜRK

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Doktora Tezi

**Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile İlişkisi:
Diyarbakır Bağlar Örneği**

İrfan YILDIRIM

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı

Elazığ-2019, Sayfa: XIII+253

Bu tezin hazırlık safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

İrfan YILDIRIM

ÖZET

Doktora Tezi

**Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile İlişkisi:
Diyarbakır Bağlar Örneği**

İrfan YILDIRIM

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı

Elazığ-2019, Sayfa: XV+253

Aile içi şiddet, farklı sorunlara kaynaklık etmesi bakımından günümüzün önemli bir gerçeğidir. Ailede şiddet türlerinin yaşanmasında sosyokültürel, sosyoekonomik ve sosyo-psikolojik faktörler doğrudan etkilidir. Öğrencilerin okul derslerinde akademik başarı kaydetmeleri, içinde bulundukları aile ortamının sahip olduğu şartlara, imkânlarla ve ilişkilere bağlıdır.

Bu araştırmanın konusu, ailede yaşanan şiddet türlerinin öğrencilerin akademik başarıları ile ilişkisi oluşturmaktadır. Araştırma modeli, iki ve daha çok sayıda bulunan değişken arasındaki ilişkiyi belirlemede kullanılan ‘ilişkisel tarama modeli’dir. Başvurulan teknik ise, nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan ‘anket tekniği’ ve ‘ölçek tekniği’dir. Araştırmanın amacı, ortaöğretim kademesinde okuyan öğrencilerin akademik başarı ve başarısızlıklarının aile içi şiddet ile ilişkisinin saptanmasıdır. Böyle bir konunun daha önce literatürde çalışılmamış olması, yapılan bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır. Diyarbakır ili Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretim okullarında okuyan toplam 16.830 öğrenciden 1.750 öğrenci üzerine anket ve ölçek formu

yardımla uygulanan alan araştırmasında elde edilen veriler SPSS yardımla Ki-Kare, T-Testi, ANOVA istatistik teknikleriyle yorumlanmıştır.

Araştırmada Bağlar bölgesinde ortaöğretime devam eden öğrenci ailelerinde yaşanan fiziksel şiddetin oranının yaklaşık % 69, psikolojik şiddetin oranının ise % 80 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Evde yaşanan fiziksel şiddet zamanlarında dersine çalışmadığını veya çalışsa bile verim alamadığını belirten öğrencilerin oranı % 71,4 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Ailede meydana gelen şiddet türleri içinde en yüksek ortalamanın ‘psikolojik şiddet’e ($\bar{X}=2,27$; nadiren), ikinci sırada ‘fiziksel şiddet’e ($\bar{X}=1,91$; nadiren) ait olduğu tespit edilmiştir. En çok fiziksel şiddete maruz kalan okul türü öğrencilerinin sırasıyla Meslek Lisesi ($\bar{X}:2,07$), Anadolu Lisesi ($\bar{X}:1,97$) ve Fen Lisesi ($\bar{X}:1,84$) olduğu saptanmıştır. Diğer taraftan ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin 8.sınıf not ortalaması 0-50 arasında olanlara ($\bar{X}:2,06$) ait olduğu ortaya konulmuştur. Buna karşılık, not ortalaması 81-90 arasında ($\bar{X}:1,78$) bulunan öğrencilerin, düşük ortalamaya sahip öğrencilere göre ailede fiziksel şiddete daha az maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Sonuç olarak bu araştırma aile içinde şiddetin varlığı ile düşük akademik başarı arasında bir ilişkinin varlığını saptamıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Aile İçi Şiddet, Aile, Çocuk, Öğrenci, Akademik Başarı

ABSTRACT**Doctoral Thesis****The Relationship between Domestic Violence and Academic Achievement for
Secondary School Students: The Case of Diyarbakır Bağlar****İrfan YILDIRIM****Fırat University****Social Science Institute****Department of Sociology****Department of Sociology of Institutions****Elazığ-2019, Pages: XV+253**

Domestic violence is an important fact today in terms of the source of different problems. Sociocultural, socioeconomic and socio-psychological factors are directly influential in the family. Students' academic success in school classes depends on the conditions, opportunities and relationships of their family environment.

The subject of this research is the relationship between the types of violence experienced in the family and the academic success of the students. The research model which is the relational screening model used to determine the relationship between two and more variables. The applied technique is 'survey technique' and 'scale technique' which are frequently used in quantitative research. The aim of this study is to determine the relationship between academic success and failures of secondary school students with domestic violence. The fact that such a topic has not been studied in the literature has revealed the importance of this research. The data obtained in the field survey conducted with the help of questionnaire and scale form on 1.750 students studying in secondary schools in Bağlar district of Diyarbakır province were interpreted by using SPSS, Chi-Square, T-Test and ANOVA statistical techniques.

According to the findings, it was determined that the rate of physical violence experienced in the families of students who continue to secondary education in Bağlar region is approximately 69 % and psychological violence rate is 80 %. It was found that the rate of students who stated that they could not study at the time of physical violence at home or that they could not get efficiency even if they were employed was 71.4%. It was determined that the highest average among the types of violence in the family belonged to second psychological violence ($\bar{X} = 2.27$; rarely) and the second to 'physical violence' ($\bar{X} = 1.91$; rarely). The highest number of school students exposed to physical violence was Vocational High School ($\bar{X} = 2.07$), Anatolian High School ($\bar{X} = 1.97$) and Science High School ($\bar{X} = 1.84$), respectively. On the other hand, it was revealed that the students who were exposed to the most physical violence in the family belonged to the ones with a grade point average of 0-50 ($\bar{X} = 2.06$) for the 8th grades. On the other hand, it was found that students with a grade point average of 81-90 ($\bar{X} = 1.78$) were less exposed to physical violence in the family than those with a low average. In conclusion, this study has found a relationship between the presence of violence in the family and low academic achievement.

Key Words: Violence, Domestic Violence, Family, Children, Students, Academic Success

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Öğrencilerin akademik başarı ve başarısızlık düzeyi üzerinde etkili olan faktörler, eğitim sisteminde her zaman tartışma konusu olmuştur. Akademik başarıyı etkileyen birçok faktörün yanında, aile içi şiddet faktörünün ne denli akademik başarıyı etkilediğine dair çalışmaların Türkiye’de pek fazla yapılmadığı alanyazından anlaşılmaktadır. Ortaöğretime devam eden öğrenciler üzerinde çalışma yapmanın zorluğu ve doğru bilgileri açığa çıkarmanın güçlüğü gibi hususlar, bu alanda az çalışma yapılmış olmasının sebepleri arasındadır. Bu doktora tez çalışması, aile içi şiddet ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele almaktadır.

Doktora tezimin vücut bulmasında katkıları ve destekleri için danışmanım Prof. Dr. Zahir KIZMAZ’a, TİK raporlarını sunma dönemlerinde çalışmalarına yönlendirici mahiyette yaptıkları katkılar nedeniyle Prof. Dr. Ömer AYTAÇ’a ve Prof. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN’a teşekkürü bir borç biliyorum.

Bu arada süreç içinde farklı şekilde katkılarından dolayı, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin SULAR’a; Dr. Öğr. Üyesi İbrahim SÜRÜCÜ’ye; Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahman MENGİ’ye ve okullarında anket yapılmasına katkı sunan okul yöneticilerine ve rehber öğretmenlerine teşekkür ederim.

En önemlisi de onlara ayırmam gereken vakti bu araştırmaya ayırmış olduğumdan dolayı ihmal ettiğim sevgili kızlarıma ve eşime şükranlarımı sunuyorum.

İrfan YILDIRIM

Ocak 2020, ELAZIĞ

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET OLGUSU	4
1.1. Şiddet Olgusu	4
1.1.1. Şiddetin Tanımı	8
1.1.2. Şiddet Sınıflamaları	13
1.1.3. Şiddetin Nedenleri	17
1.1.3.1. Şiddetin Biyolojik Nedenleri	19
1.1.3.2. Şiddetin Psikolojik Nedenleri	22
1.1.3.3. Şiddetin Toplumsal ve Kültürel Nedenleri	26
1.2. Aile İçi Şiddet	34
1.2.1. Aile İçi Şiddetin Tanımı ve Çeşitli Görünümleri	37
1.2.2. Aile İçi Şiddet İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	40
1.2.2.1. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	40
1.2.2.2. Feminist Kuram	43
1.2.2.3. Şiddetin Kuşaklararası Geçiş Kuramı	45
1.2.2.4. Kültür Kuramı.....	47

1.2.2.5. Genel Sistemler Kuramı.....	49
1.2.2.6. Psikopatoloji Kuramı	50
1.2.2.7. Kaynak Kuramı.....	51
1.2.3. Aile İçi Şiddetin Ortaya Çıkmasını Etkileyen Faktörler	52
1.2.3.1. Psikolojik Risk Faktörleri	53
1.2.3.2. Ekonomik Risk Faktörleri.....	56
1.2.3.3. Toplumsal ve Kültürel Risk Faktörleri	57
1.2.4. Aile Bireylerine Yönelik Şiddet	60
1.2.4.1. Kadına Yönelik Şiddet.....	60
1.2.4.2. Erkeğe Yönelik Şiddet.....	66
1.2.4.3. Yaşlıya Yönelik Şiddet	70
1.2.4.4. Çocuğa Yönelik Şiddet	71
1.2.5. Çocuğa Yönelik Şiddet.....	75
1.2.5.1. Çocuğa Yönelik Fiziksel Şiddet	75
1.2.5.2. Çocuğa Yönelik Psikolojik Şiddet.....	76
1.2.5.3. Çocuğa Yönelik Cinsel Şiddet.....	78
1.2.5.4. Çocuğa Yönelik Ekonomik Şiddet	80
1.3. Aile İçi Şiddet ve Akademik Başarı İlişkisi.....	80
1.3.1. Başarı.....	81
1.3.1.1. Okul Başarısı.....	82
1.3.1.2. Akademik Başarı.....	84
1.3.2. Aile İçi Şiddetin Akademik Başarıya Etkisi.....	90

İKİNCİ BÖLÜM108

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE METODOLOJİSİ 108

2.1. Amaç ve Kapsam 108

2.2. Yaklaşım	109
2.3. Yöntem.....	110
2.4. Temel ve Alt Varsayımlar.....	114
2.5. Sınırlılıklar	114
2.6. Evren ve Örneklem	116
2.7. Araştırma Evrenini Oluşturan Bağlar İlçesi Hakkında Genel Bilgiler.....	117
2.7.1. Bağlar’da Sosyo-Demografik Durum.....	118
2.7.2. Bağlar’a Yönelen Göç ve Sonuçları	118
2.7.3. Bağlar’da Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Koşullar.....	120
2.7.4. Bağlar’da Eğitim Durumu	122
2.8. Anket ve Ölçek Formlarının Uygulanması	124
2.9. Verilerin Analizi ve Yorumlanması.....	126

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARI	129
3.1. Anket Formundan Elde Edilen Bulgular	129
3.1.1. Sosyo-Demografik Bulgular.....	129
3.1.2. Başarı Durumu ile İlgili Bulgular.....	145
3.1.3. Fiziksel Şiddet ile İlgili Bulgular	151
3.1.4. Psikolojik Şiddet İle İlgili Bulgular.....	164
3.2. Ölçek Bulguları	166
3.2.1. Lise Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Durumları	166
3.2.2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Yönelik Durumları	169
3.2.3. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Yönelik Durumları.....	172
3.2.4. Anne Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları	175
3.2.5. Baba Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları.....	177
3.2.6. Aile Gelir Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları.....	179

3.2.7. Kardeş Sayılarına Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları	183
3.2.8. Öğrencilerin Akademik Başarısına Göre Aile İçi Şiddet Durumları.....	184
3.2.9. Babalarının Mesleğine Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları.....	186
3.3. Çapraz Tablo Bulguları	189
3.3.1. Meslek Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Aile Gelir Durumu İle İlişkisi.....	189
3.3.2. Fen Lisesinde Okuyan Öğrenciler İle Anne Eğitim Durumu İlişkisi	190
3.3.3. İmam Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu İle İlişkisi	192
3.3.4. Fen Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Ailenin Gelir Durumu İle İlişkisi	193
3.3.5.Sınıfta Kalma Deneyimine Sahip Öğrencilerin Lise Türü İle İlişkisi	194
3.3.6. Evde Fiziksel Şiddet Yaşandığında Ders Çalışabilme Durumu İle Lise Türü İlişkisi	195
3.4. Sekizinci Sınıf Başarı Durumu ile Aile İçi Şiddet İlişkisine Dair Çapraz Tablo Bulguları.....	198
3.4.1. Öğrencilere Ait ‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın, ‘Son Üç Yılda Ailede Fiziksel Şiddetin Uygulanma Sıklığı’yla İlişkisi.....	199
3.4.2. ‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın ‘Son Üç Yılda Ailede En Çok Fiziksel Şiddet Görenler’ İle İlişkisi	202
3.4.3.‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın ‘Ailede En Çok Fiziksel Şiddet Uygulayanlar’ İle İlişkisi	206
3.4.4.‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın ‘Ailede Şiddet Meydana Geldiğinde Ders Çalışma Durumu’ İle İlişkisi	210
3.4.5.‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın ‘Ailede Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Sebebi’yle İlişkisi	212
3.4.6.Sekizinci Sınıf Not Ortalamasının Yaşamı Boyunca Ailede Maruz Kalınan Fiziksel Şiddet Sıklığıyla İlişkisi.....	216
3.5. Varsayımların Test Edilmesi.....	219

SONUÇ VE ÖNERİLER	222
KAYNAKÇA.....	234
EKLER	249
EK 1. Anket Örneği.....	249
EK2. Akademik Başarı İle İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği.....	252
EK 3. Orijinallik Raporu	253

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ölçeği Cronbach's Alpha Değerlerine İlişkin Bulgular	127
Tablo 2. Lise türü	129
Tablo 3. Cinsiyet	130
Tablo 4. Nerede kalıyorsunuz?	132
Tablo 5. İkamet ettiğiniz evin durumu?	133
Tablo 6. Babanızın mesleği nedir?	134
Tablo 7. Annenizin mesleği nedir?	135
Tablo 8. Babanızın eğitim durumu?	136
Tablo 9. Annenizin eğitim durumu?	137
Tablo 10. Ailenizin aylık geliri ne kadardır?	138
Tablo 11. Anne-babanızın birliktelik durumu?	140
Tablo 12. Kardeş sayınız?	142
Tablo 13. Kaçınıcı kardeşsiniz?	143
Tablo 14. Son 20 yıldır Diyarbakır'da ikamet etme durumunuz nedir?	144
Tablo 15. Ortaokulda özel dershaneye veya özel etüt (özel ders almak dâhil) merkezine gittiniz mi?	145
Tablo 16. 6. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandı?	146
Tablo 17. 7. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?	147
Tablo 18. 8. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?	147
Tablo 19. Ortaokulda okulun açtığı hafta sonu kursuna gittiniz mi?	148
Tablo 20. Evinizde size ait ders çalışma odanız var mı?	149
Tablo 21. Şimdiye kadar hiç sınıfta kaldınız mı?	150
Tablo 22. Ailenizde yaşamınız boyunca hiç fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?	152
Tablo 23. Eğer cevabınız "Evet" ise, ne düzeyde maruz kaldınız?	153
Tablo 24. Son bir yılda ailenizde fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?	154
Tablo 25. Eğer cevabınız "Evet" ise daha çok hangi sebeplerden dolayı fiziksel şiddete maruz kaldınız? (Birden fazla işaretleme yapılabilir)	154
Tablo 26. Son bir yılda aile içinde kavga ettiğiniz aile bireyi kimdir?	156
Tablo 27. Evinizde fiziksel şiddete maruz kaldığınızda ders çalışma durumunuz nedir?	157
Tablo 28. Son bir yılda ailede size fiziksel şiddet uygulayan kimdir?	158
Tablo 29. Son üç yılda ailede en çok şiddete maruz kalan aile bireyi kimdir?	159

Tablo 30. Son üç yılda ailede en çok fiziksel şiddet uygulayan kimdir?	161
Tablo 31. Ailede en çok kimden korkarsınız?	162
Tablo 32. Fiziksel şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?	163
Tablo 33. Son üç yılda ailede en çok psikolojik şiddet (hakaret, bağırıp çağırma, küfür, alay etme vb.) uygulayan kimdir?	165
Tablo 34. Psikolojik şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?	165
Tablo 35. Lise öğrencilerinin aile içi şiddet durumlarının seçenek ortalamaları, standart sapmaları, boyut ortalamaları ve düzeyleri	167
Tablo 36. Cinsiyete göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları t-Testi sonuçları	170
Tablo 37. Okul türüne göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları ANOVA sonuçları	173
Tablo 38. Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddet durumları ANOVA sonuçları	176
Tablo 39. Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları ANOVA sonuçları	177
Tablo 40. Aile gelir durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları	180
Tablo 41. Kardeş sayılarına göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları	183
Tablo 42. Öğrencilerin akademik başarısına göre aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları	184
Tablo 43. Baba mesleğine göre öğrencilerin aile içi şiddet durumları ANOVA sonuçları	186
Tablo 44. Meslek lisesi türündeki öğrencilerin aile gelir dağılımı	189
Tablo 45. Fen lisesinde okuyanların anne eğitim durumunun dağılımı	191
Tablo 46. İmam hatip liselerinde okuyanların baba eğitim durumuna göre dağılımı	192
Tablo 47. Fen lisesinde okuyanların ailenin gelir durumuna göre dağılımı	193
Tablo 48. Lise türlerine göre sınıfta kalma deneyimi yaşayan öğrencilerin dağılımı	194
Tablo 49. Lise türlerine göre ailede fiziksel şiddet yaşandığında öğrencilerin ders çalışma durumlarına dair verilerin dağılımı	196
Tablo 50. 8. Sınıf not ortalaması ile fiziksel şiddet sıklığı arasındaki ilişki	199
Tablo 51. 8. Sınıf not ortalaması ile ailede son üç yılda en çok şiddet görenler arasındaki ilişki	203
Tablo 52. 8. Sınıf not ortalaması ile ailede şiddet uygulayan bireyler arasındaki ilişki	207

Tablo 53. 8. Sınıf not ortalaması ile ailede şiddet meydana geldiğinde öğrencilerin ders çalışma durumu arasındaki ilişki	210
Tablo 54. 8. Sınıf not ortalaması ile fiziksel şiddete maruz kalma sebebi arasındaki ilişki	213
Tablo 55. 8. Sınıf not ortalaması ile ailede maruz kalınan fiziksel şiddet düzeyi arasındaki ilişki	216

GİRİŞ

Şiddet en az insanlık tarihi kadar eskidir ve günümüzde neredeyse tüm toplumlarda görülen önemli bir olgudur. Şiddet, her toplumda farklı görünümlere sahip olduğu gibi, oluşumuna neden olan faktörler de farklıdır. Her kültürden ve her yaştan insanlarda görülen şiddet, toplumun sahip olduğu değerlere göre değişebilmektedir. Toplumsal yaşamda şiddet, çok farklı alanlarda görülmekte ve bunlar içinde ekonomik şiddet, etnik şiddet, siyasal şiddet, geleneksel şiddet ve aile içi şiddet gibi şiddet çeşitleri öne çıkmaktadır (Keser, 2011:3). Şiddetin görünüm şekilleri arasında ‘kişinin kendisine karşı gerçekleştirdiği şiddet’, ‘bireylerarası şiddet’ ve ‘gruplar arası şiddet’ şekilleri bulunmaktadır. Aile içi şiddet, bireylerarası ortaya çıkan bir şiddet türüdür ve açığa çıkan aile içi şiddetin oranı, gerçekte yaşanan orandan çok daha azdır. Diğer taraftan aile içinde yaşanan şiddetin birçok türü olmasına ve farklı düzeylerde yaşanmasına rağmen şiddet denildiğinde çoğunlukla fiziksel şiddet akla gelmektedir. Fiziksel şiddetin dışında aile bireyleri arasında farklı düzeylerde psikolojik/duygusal/sözel şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet türleri yaşanmaktadır.

Şiddet olgusu farklı disiplinler tarafından inceleme konusu yapılmaktadır. Aile bireyleri arasındaki ilişkilerden ortaya çıkan ve şiddetin bir çeşidi olan aile içi şiddet, aynı zamanda sosyoloji biliminin yakından incelediği, araştırdığı bir konudur. Özellikle şiddetin toplumsal temellerini araştıran sosyoloji, toplumsal bir kurum ve aile bireylerinden oluşan grup olarak ailede meydana gelen şiddetin aile bireyleri üzerinde oluşturduğu etkileri yakından incelemektedir. Çünkü aile içinde meydana gelen şiddetin aile bireyleri üzerinde farklı düzeylerde etkileri bulunmaktadır. Aile içi şiddet, aile bireyleri (özellikle çocuklar) üzerinde sosyal, fiziksel, duygusal ve ruhsal yönden derin etkiler bırakmaktadır.

Çocukların eğitim hayatlarını, okul dönemindeki akademik başarılarını etkileyen önemli faktörlerden biri aile içinde yaşanan şiddettir. Çocukların ailede şiddete maruz kalması veya şiddete tanık olması, onların ruhsal yönden örselenmelerine, cesaretlerinin kırılmasına, çekingen ve asosyal bir yapıya bürünmelerine sebep olmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları olumsuzluklar, onların ileriki hayatlarında yaşayacakları ilişkileri, iletişim ve yaklaşım biçimlerini şekillendirmektedir. Dolayısıyla aile bireylerine uygulanan şiddet, bir anlamda şiddetin

çocuklar tarafından öğrenilmesine ve toplumsal yaşamda şiddet döngüsünün devam etmesine yol açmaktadır.

Ailede uygulanan şiddetin aile bireyleri üzerinde oluşturduğu olumsuz etkileri ortaya koymayı amaçlayan ve ‘Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle İlişkisi: Diyarbakır Bağlar Örneği’ adını taşıyan bu çalışma, Diyarbakır ili Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinde yaşadıkları, maruz kaldıkları veya tanık oldukları şiddet türlerini, bunların düzeyini ve ailede yaşanan şiddetin öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini konu edinmektedir.

Yaklaşık 30 yıldır bölgede yaşanan sorunlardan dolayı aldığı göç nedeniyle kısa sürede çok fazla büyüyen Bağlar ilçesi, yaşanan toplumsal sorunların bir nevi laboratuvarı durumuna gelmiştir. Özellikle altyapı problemlerinin başında gelen çarpık yapılaşma, Bağlar’ın önemli bir sorunu durumundadır. Göçle gelmiş olan ve ekonomik sıkıntı çeken ailelerden oluşan ilçe, her ne kadar son zamanlarda yeni yerleşim yerlerinde inşa edilen konutlara yönelmiş olursa bile, yine de imaj problemi yaşamakta ve diğer merkez ilçelerin yerleşim yerleri kadar rağbet görmemektedir.

Bağlar bölgesinde bulunan ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin aileleri, psikolojik, kültürel, ekonomik, mekânsal, sosyal ve siyasal birçok sorunu derinden yaşamaktadırlar. Bu doğrultuda öğrencilerin yaşadıkları akademik başarıya dair sorunlar, ailelerinin yaşadığı farklı türdeki sorunlardan bağımsız değildir. Özellikle sosyoekonomik ve kültürel sebeplerden dolayı aile içinde ötekine uygulanan şiddet dâhil, ciddi manada olumsuzluklar yaşanmaktadır. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, sahip oldukları meslekler, ailelerin yaşadığı yoksulluk ve işsizlik, hane başına düşen çocuk sayısının fazlalığı, ev ortamının elverişsizliği gibi ailelerin yaşadığı dezavantajlar çocukların eğitim hayatını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla bu çalışma, ailede yaşanan şiddetin ne düzeyde gerçekleştiğini, ailelerde en çok hangi şiddet türlerinin yaşandığını ve öğrencilerin akademik başarı düzeylerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Diğer bir ifade ile bu çalışma, aile içi şiddet ile ortaöğretime (lise) devam eden öğrencilerin akademik başarıları arasında bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Söz konusu amaca uygun olarak öğrencilerin ailelerine ait demografik bilgileri içeren sorulardan oluşan anket formuna ek olarak öğrencilerin son üç yılda sahip oldukları akademik ortalamaları, kursa gidip gitmedikleri, ailelerinde en çok şiddet uygulayan aile bireyinin kim olduğu, şiddete en

çok maruz kalan bireyin kim olduğu, en çok yaşanan şiddet türünün hangisi olduğu ve yaşanan şiddetin düzeyi ve sıklığının ortaya konulması hedeflenmiştir. Öğrencilerin verecekleri cevaplar doğrultusunda, en çok şiddetin hangi okul türlerine devam eden öğrencilerin ailelerinde gerçekleştiğı ve bütün okul türlerinde en çok hangi şiddet türünün yaşandığına dair bulgulara ulaşmak istenmektedir. Bu bağlamda, Bağlar'da bulunan ve farklı okul türüne sahip on (10) ayrı okulda, 1750 öğrenci üzerinde *anket* ve *şiddet ölçeğı* formu uygulanmıştır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, literatürde bulunan benzer çalışmalardan ve analizlerden hareketle çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, araştırmanın yöntem ve metodolojisi üzerinde durulmuş, takip edilen yol yordam etraflıca dile getirilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmada elde edilen genel bulgular iki kısım halinde; Anket Formu Bulguları ve Ölçek Formu Bulguları şeklinde ele alındıktan sonra anket formundan elde edilen bulguların ve ölçek formundan elde edilen bulguların birbirleriyle çapraz ilişkileri kurulmuş ve tablolar halinde ortaya konulmuştur. Aynı bölümde öğrencilerin sekizinci sınıfta edindikleri not ortalamalarının aile içinde gerçekleşen şiddetin düzeyi ve sıklığıyla, ailede şiddetin yaşandığı zamanlarda ders çalışıp çalışmadıklarıyla ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölüm ise, araştırmanın ulaştığı sonuçların genel bir değerlendirmesini içermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ŞİDDET VE AİLE İÇİ ŞİDDET OLGUSU

1.1. Şiddet Olgusu

İnsanlık tarihi kadar eski olan şiddet kavramı, farklı boyutlara sahip olması, insanın düşüncesi ile beslenen özellikler içermesi, toplumdan topluma farklılık göstermesi; nedenleri, kaynağı, boyutları, ortaya çıkış biçimleri itibarıyla değişebilen özellikleri içermesinden dolayı tanımlanması güç kavramlardan biridir (Ayan, 2010:9). Toplumların içinde bulundukları konuma, zaman kesitine, sürece bağlı olarak değişebilen şiddet olgusu, her kültürden, kesimden ve yaştan kişilerde ortaya çıkabilen bir olgudur. Toplumların kendine göre şiddet algısı mevcuttur ve her toplumun, toplumsal değerlerine ve normlarına göre şiddetin tanımı yapılabilmektedir. Bu sebeple bütün toplumlar için her zaman geçerli olabilecek şiddetle ilgili bir tanım ortaya koymak mümkün görünmemektedir.

Her olayın, olgunun bir veya birden çok nedeni vardır. Herhangi bir olayın öncesinde, olayın nedeni olabilecek çeşitli unsurlar bulunmaktadır. Bu olası nedenlerin hangisinin etkili olduğunu kestirmek, birçok faktörün yanında, insanın karar anındaki bilincini de dikkate almayı gerektirmektedir (Kesici, 2007:132). Şiddet olgusu da, diğer düşünce yapıları gibi sürekli değişimlerden nasibini almakta (Ayan, 2010:9), aynı dönemlerde toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Bir sosyal ortamda şiddet eylemi olarak görülmeyen bir eylem, başka ortamda “şiddet eylemi” olarak görülebilmektedir. Bir toplumda hangi davranışın şiddet eylemi olarak görüldüğü veya görülmediği algısı, o toplumun yapısı ve değer yargılarıyla ilişkilidir (Kılıç, 2016:19).

Toplumsal yapılara paralel değişen şiddet olgusunu, daha kısa süreçlerle ve toplumların belirli bir anını veya kesitini ele alan sosyoloji disiplini (Ayan, 2010:9) açısından ele almanın güç olduğu aşikârdır. Şiddet olgusu, çok boyutlu ve karmaşık bir karaktere sahiptir (Kızmaz, 2006/b:248). Şiddetin karmaşık olmasının sebebi, bütün toplumlarda var olması, açık ya da örtük şekillerde bulunması, şiddete etki eden unsurların tek bir süreçte gelişmemesi ve toplumlarla kültürler arasında farklı şiddet algılarının bulunmasıdır (Çelik, 2017:25-26). Çeşitli disiplinler şiddeti, farklı

boyutlarını dikkate alarak incelemektedir. Şiddet, tek başına ne sosyolojinin, ne psikolojinin, ne sağlık alanının, ne hukukçuların ne de sosyal hizmet uzmanlarının çözebilecekleri bir olgudur (Polat, 2017:17). Böyle bir olgu, ancak disiplinler arası bir çalışmayla, toplumsal bir varlık olan insanın farklı yönlerini ele alan söz konusu disiplinlerin birlikte ele alabileceği çalışmalarla ortaya konulabilecektir. Aynı zamanda şiddet olgusunun başka yönlerden de, örneğin ahlaksal, siyasal, ekonomik ve hukuksal yönleriyle de ele alınabileceği üzerinde durulmaktadır (Kocacık, 2001:3).

Günlük yaşamda görülen şiddet eylemleri, günümüz koşullarının ortaya çıkardığı, kışkırttığı ve beslediği eylemler gibi görünse de, bunların geçmişten gelen nedenlerini dikkate almayı gerektirmektedir. Her şeyden önce şiddetin tarihsel arka planı vardır. Bütün dinler, ahlaksal oluşumlar, hukuk kuralları, çoğu ideolojiler ve dünya görüşleri, insandaki şiddet davranışlarını ortadan kaldırmaya yönelik çabalar içinde olmuşlardır. Kendisini farklı şekillerde gösterebilen şiddet olgusunun, birçok kavramla yakın anlamlı ve ilişkili olmasından kaynaklı zorlukların yanında, şiddete etki eden, onu besleyen ve kışkırtan sebepleri ortaya çıkarmak da bir o kadar zordur. Alanyazında, şiddet olgusunun ana temasını oluşturan şiddet davranışının “insanın doğuştan sahip olduğu bir özellik mi”, yoksa “toplumsal ilişkilerden edindiği bir davranış mı?” şeklindeki tartışmalar devam etmektedir.

Şiddet, tarihsel ve evrensel bir olgudur (Okumuş, 2014:9; Öztürk ve Ark, 2015:121). Tarihsel açıdan bakıldığında şiddetin tırmandığı, zaman zaman geleneksel bir hal aldığı, otoriter yönetimlerin sıklıkla şiddete başvurduğu dönemler olmuştur. Eski çağlarda şiddet, bir meta olarak kullanılmış, “etkileri devam etsin” diye halka açık yapılmıştır. Yöntemleri genelde kanlı şiddet gösterileri sayılan doğrama, yakılma, idam vb. şeklinde olmuştur (Scognamillo, 1996:357). Ancak, modern dönemde şiddet kaynaklarının artması, yöntemlerinin farklılık göstermesi açısından şiddet eylemleri, adeta gündelik yaşamın bir parçası haline gelmiştir (Genç, 2016:52). Toplumların gelişme gösterdikçe azalması beklenen şiddet eylemlerinin, geçmişte uygulanan ilkel biçiminden farklı olarak günümüzde teknolojik imkanlarla şekil değiştirdiğini, bir döngü şeklinde halen artarak devam ettiğini (Özgür ve Ark, 2011:53; Kesici, 2007:127) söylemek mümkündür. Bunun yanında, gelişen teknolojiler sayesinde hızla değişen toplumlarda şiddetin öğrenilme araçlarının ve yönteminin değiştiği bir gerçektir (Kocadaş ve Ark, 2010:5).

Farklı biçimlerde kendisini gösterebilen şiddet, genel çerçevede bütün canlılarda var olma mücadelesinden oluştuğu varsayılmaktadır (Ayan, 2010:35). İnsanda görülen kırgınlık ve öfke durumlarında, haksızlığa uğradığı zamanlarda, bir düşünce ya da ideolojinin yanında veya karşısında durduğunda, geliştirdiği tutum oranında ortaya çıkan, farklı sonuçları olabilen bir olgudur. Gerçekte insan etkileşiminin olduğu bütün ortamlarda farklı görünüm ve şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Örneğin şiddet kendisini kuvvet kullanımı, iktidar kurma isteği, hakların ihlal edilmesi, olumsuz bir yaklaşım sergileme şekillerinde gösterebilmektedir (Çelik, 2017:26).

Topluluk halinde yaşayan hayvanlarda ve daha çok insanlarda görülen bir davranış olarak şiddet, grup içinde otorite sağlamakla kontrolü tekelinde bulundurmak, ötekilerini kendisine karşı tehlike olmaktan çıkarmak için onları sindirmek amacını taşıyan davranış türü olarak değerlendirilmektedir (Tekin, 2011:14). Uygulayan tarafından genellikle üstünlük, hâkimiyet kurmak amacını taşımakta, bazen uyarı mahiyetinde, bazen menfaat elde etme amaçlı yapılmaktadır (Erdal, 2012:12). Bunun yanında, şiddet uygulamanın farklı bazı amaçlar uğruna yapıldığını vurgulayan Gözütok, amaçları sıralarken kimi insanların, kendisinin üyesi olduğu milliyeti, devleti ve dini adına adanmışlık çerçevesinde şiddet uyguladığını, kimilerinin güçlü, sahip, zengin ve tatmin olma, dediğini yaptırma adına kişisel beklentilerine cevap bulmak için şiddete başvurduğunu belirtmektedir (Gözütok, 2008:10).

Öte yandan insanların hedefe ulaşmak için kullandığı bir araç olan, meşruiyetine bakılmaksızın başvurulmuş şiddet olgusu, genellikle kişi veya grupların istek, talep, menfaat, savunma ve sorunlarının çözümünde ortaya çıkmaktadır (Genç, 2016:53). Hemen her toplumda görülen şiddetin içeriği farklı şekillerde tezahür etse de şiddetin gerçekleştiği alanlarla özdeşleşen biçimleri mevcuttur. Şiddetin toplumsal yaşamda görülen biçimleri; ekonomik şiddet, siyasal şiddet, endüstriyel şiddet, etnik şiddet, dinsel şiddet, aile içi şiddet, geleneksel şiddet, gündelik şiddet ve manevi şiddet şeklindedir (Keser, 2011:3). Şiddetin gerçekleşme şekli bağlamında; fiziksel şiddet, sözel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet, simgesel şiddet çeşitleri karşımıza çıkmaktadır. Görünüm şekilleriyse hemen her toplumda var olan eziyet, korkutma, cezalandırma, başkaldırı, sindirme ve öldürme (cinayet, suikast, idam, intihar) gibi eylemlerdir (Okumuş, 2014:9).

Toplumsal yaşamın genelini ilgilendiren şiddet olgusu, her zaman beklenen sonuçla gerçekleşen sonuç arasında farkları olan yapıya sahiptir. Şiddet olgusunu derinlemesine ele alan Arendt'in ifade ettiği gibi, insan eyleminin nihai amacı ve sonuçları asla öngörülemez kadar gizemlidir (Arendt, 2016:10). Ona göre şiddetin, bastırılmasının ve ortadan kaldırılmasının zorluğu kendisini sürekli yeniden değiştirip dönüştüren insandan kaynaklanmaktadır (Arendt, 2016:19). Bazen kısa zamanda sonuç almanın yolunun şiddet göstermekten geçtiğini (Arendt, 2016:22) de belirten Arendt, şiddetin günümüzde tehlike arz eden tarafını ise şöyle vurgulamaktadır; “şiddet araçlarının teknik açıdan gelişmesi sonucunda insan aklının alamayacağı türden kitlesel imha boyutunda yıkıcılık potansiyeline sahip olması, sadece şiddete kalkışan tarafın değil, her iki tarafın da sonunu getirebilecektir” (Arendt, 2016:9). Benzer şekilde şiddetin ahlakî olmayan bir olgu olduğunu belirten King, kardeşliği olanaksız kılan, sevgi yerine nefret üzerinden yol alan ve toplumu derinden yaralayan yönüne dikkat çekmektedir (Akt. Çelik, 2017:25).

Hegel'e göre, mücadele, kavgı ve çatışma hayatın kanunudur. Hayatın içinde var olan çatışma halleri 'bilinç'in doğmasına kaynaklık eder ve 'başkasına' tepkide bulunmak, aslında 'kendisine' alan açmak demektir. Ona göre şiddet, haklı görülmelidir. Çünkü birbirine zıt kişilerin ve milletlerarası ilişkilerin insanileşmesini getirmektedir. Toplulukların veya ülkelerin birbirleriyle çatışmalarının altında yatan sebep, sahip oldukları ideolojik, dinsel ya da dünya görüşlerinin taraflardan birinin diğerine göre 'iyi' veya 'kötü' olmasından değil, sosyal, ekonomik ve siyasal şartlardan kaynaklı 'biz' ve 'onlar' diye konumlanmış olmalarından ileri gelmektedir (Akt. Balcıoğlu, 2000/a:34).

Şiddetin toplumsal yaşam için gerekliliğini ifade edenlerden biri de toplumbilimci Durkheim'dir. Ona göre, yasaklanan ve cezalandırılan davranışlar olan 'suç' ve onu oluşturan şiddet eylemleri, sağlıklı toplumu bütünleyen parçalardır. Toplumsal dengeyi sağlamaları açısından kamusal sağlığın önemli bir unsurudurlar. Kısaca Durkheim, toplumsal yaşamın temel kuralları çerçevesinde ahlakla hukukun evrimsel gelişimi için suçla şiddet eylemlerini gerekli görmektedir. Ona göre bugünün suçluları, yarının ahlâk öncüleri olarak görülmelidirler (Akt. Ayan, 2010:18-19).

Diğer taraftan şiddetin kollektif görünümlerinden biri olarak görülen 'Savaş'ın, şiddeti yücelten Faşizm gibi siyasal ideolojiler tarafından, devletin gücünü arttırdığı,

kahramanlığı ve insanların kendilerini başkaları için kurban etmesini sağladığı, dayanışmayı pekiştirdiğinden dolayı araç olarak kullanıldığı ve gerekli olduğu vurgulanmaktadır (Ayan, 2010:23).

1.1.1. Şiddetin Tanımı

Şiddet kelimesinin dil ailesi açısından kökeni Arapçadır. Anlamı ‘sertlik’ ve ‘bir gücün derecesi’dir (Okumuş, 2014:14). Yine Arapçada ‘şedid’ kavramı sert, hiddetli ve katı anlamlarında kullanılır. ‘Şedid’ ise, sert tutumu ve kızgınlığıyla bilinen Yemen hükümdarının adıdır (Tekin, 2011:2). Türkçede ‘sertlik’ ve ‘aşırılık’ anlamlarında kullanılan ‘şiddet’ kavramının, ‘kaba kuvvet kullanma’, ‘sert davranma’ şeklinde karşılıkları da bulunmaktadır (Öztürk, 2017:23). Sözlük anlamı ise, cezalandırmada aşırıya gitme, karşıt görüşte olanların birbirini inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvete başvurma ve davranışta aşırılık şeklindedir (Bulut, 2010:1; Kayhan, 2015:64).

Fransızcada şiddet kavramı, “*bir kişiye baskı veya güç uygulayarak, istediği bir şeyi yapmak veya yaptırmak*” şeklinde kullanılır (Kocacık, 2001:2). İngilizcede daha geniş anlamlarda ele alındığı belirtilmektedir. Söz konusu dilde, kişinin bedenine zor kullanma, yaralanmasına neden olma, zor yoluyla kişisel özgürlüğünü kısıtlama, yersiz kısıtlama getirme, anlamını çarpıtma, güç ve sertlik uygulama şeklinde karşılıkları bulunmaktadır (Özerkmen, 2012:5; Ayan, 2010:21). Almancadaki karşılığına bakıldığında “*bir kişi veya bir şey üzerinde güç ve hak tasarrufunda bulunmak*” şeklinde ele alınmakta, kamusal, dünyevî, ruhanî, dinî, tanrısal, yargısal ve ailesel şiddet şeklinde çeşitlendirilmektedir (Karabağ, 2010:16).

Şiddet kavramıyla ifade edilmek istenen bir dizi anlamın varlığını ortaya koymaya çalışan Öztürk ve diğerlerine göre şiddete denk gelen anlamlar şunlardır: “*Güç kullanmak, kanuna uymamak, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükunet ve huzura son vermek; birinin hakkını çiğnemek, onu hırpalamak, incitmek, canını acıtmak için zor kullanmak, yıkıcı aşırı davranışlarda bulunmak, aşırı şekilde öfkeyi ifade etmek*” (Öztürk ve Ark., 2015:119). Son zamanlarda yapılan şiddet tanımlamalarına normal aktiviteleri ve özgürlüğü sınırlama, olanaklara erişimi kısıtlama ve cinsel ima oluşturan eylemler de şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Baygal, 2016:179).

Şiddeti, “bedensel ve tinsel anlamda başkalarına zarar vermek” olarak değerlendiren Öztürk’e göre, söz konusu kavramın ayırt edici en önemli özelliği kavramın kendi içinde barındırdığı “yok edici” ve ‘zorlayıcı’ yönleridir (Öztürk, 2007:115). Bireysel boyuttan şiddet kavramını tanımlayan yaklaşımlara göre, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına etki eden bireysel ve toplu hareketlerin hepsine şiddet denilmektedir (Avcı, 2010:26; Ekşi ve Yaman, 2010:11). Benzer bir yaklaşıma göre şiddet, kendisini koruyamayacak, savunamayacak durumda olan ‘kurban’a, bilinçli ve kasıtlı şekilde, sosyal, psikolojik, fiziksel zarar verme ya da çıkar elde etme amaçlı yapılan söz ve eylemlerdir (Kapçı, 2004:2).

Şiddet kavramını sadece fiziksel boyutuyla değil, psikolojik boyutuyla tanımlayan yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, insanın bedensel-ruhsal bütünlüğüne etki eden her türlü maddî ve manevî olumsuzluklar şiddet olarak görülmektedir (Ayan, 2010:34). Üstün ve arkadaşlarına göre, bireyin öfkelenendirilmesini, sindirilmesini, duygusal baskı altına alınmasını hedefleyen her türlü fiziki veya herhangi biçimdeki bir eylem ya da muamele şekli şiddet olarak görülmelidir. Şiddete bu şekilde yaklaşanlara göre, şiddetin fizikî bir müdahale sonucu gerçekleşmesi gerekmemektedir. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda kişinin karşısındakini aşağılaması, onunla alay etmesi, küçümsemesi gibi baskıyı hedefleyen davranışların tümü, bu çerçevede “şiddet” olarak değerlendirilmektedir. Benzer şekilde, kişinin imalı bakışı, ahlakî olmayan bir kelime kullanması, korku telkin etmesi, hatta kişinin benimsediği değerlere ve inançlarına yapılan baskı da şiddet içeren davranışlar çerçevesinde ele alınmaktadır (Üstün ve Ark., 2007:110; Zorlu, 2016:15).

Bir eylemin “şiddet” olarak ele alınabilmesi, eylemde bulunanın “kasıt unsuru”na yönelik bir amacı taşıyıp taşıyamamasına bağlıdır. ‘Kasıt unsuru’ ya da ‘niyet’, şiddet eylemini belirlemede anahtar kavramlardır. Kasıt unsuru taşımayan eylemler, şiddet eylemi olarak görülmemektedir (Odman ve Odman, 2017:17; Koç, 2011:21; Kızmaz, 2006/a:48; Okumuş, 2014:11; Kocadaş ve Ark., 2010:6). Örneğin, trafik kazalarında meydana gelen yaralanmalar şiddet eylemi olarak ele alınmamaktadır. Gözütok, şiddet kavramının tanımının ancak ‘kasıt unsuru’ çerçevesinde ele alınırsa anlamının tam olarak yerine oturacağını belirtir. Ona göre şiddet, “*Kişinin kendisi ya da farklı kişi ve gruplarla anlaşmazlığa düştüğünde sorun çözme, inandırma, uzlaştırma*

gibi yöntemlere başvurmak yerine; yaralama, öldürme, psikolojik zarar verme, gelişme geriliği oluşturma ya da ihmal etme ile sonuçlanabilen kasıtlı güç kullanımına dayalı davranışlara başvurusu” dır (Gözütok, 2008:68).

Şiddet kavramını net şekilde tanımlayamamanın birçok zorlu tarafından söz edilebilir. Bunlardan birisi, benzer kavramlar olan saldırganlık, incinmek, dövmek, vurmak, taciz etmek gibi yakın anlamlı kavramlarla karıştırılmasıdır (Odman ve Odman, 2017:13-14). Bir diğeri ise, her birisinin tek başına şiddet eyleminin değişik görünümlerini ve şiddetin bir ölçüde alt yapısını oluşturan kavramlar ile yakın ilişkili olmasıdır. Örneğin, güç, öfke, zorbalık, işkence vb. kavramlar şiddet kavramıyla yakın ilişkili kullanılmaktadır. Bu bölümde söz konusu kavramlar üzerinde kısaca durulmaya çalışılacaktır.

İnsanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelen her türlü maddî ve manevî olumsuzluk olarak ele alındığında şiddet kavramının belirleyicisi olarak *güç* kavramı, ön plana çıkmaktadır. Okumuş’un belirttiği gibi şiddetin temelinde güç yatar. Fiziksel ya da ruhsal ölçütlere göre güç, insanın yaratıcılığının ve gelişmesinin sağlayıcısı olabildiği gibi, kötü olana sevk eden başlı başına bir araç da olabilmektedir (Okumuş, 2014:12). Güç, herhangi bir olaya yol açan her türden devinim, saldırganlık çerçevesinde hâkim olmak, yenmek, bir işi bozmak, ele geçirmek için etkili hareket göstermek, hırpalamak vb. davranışları sergilemek için başvuru, kullanılan araç olarak tanımlanmaktadır (Ayan, 2010:16; Koç, 2011:18; Özerkmen, 2012:4). Birey, grup ve toplumun üzerinde gücün saldırgan eğilim içinde kullanılması, şiddetin güce dayalı gerçekleştiğini ifade etmektedir. Günlük dildeki anlamıyla şiddet, ötekine karşı baskı aracı olarak kullanıldığında güç anlamında kullanıldığı söylenebilir. O halde ‘şiddet’ ile ‘güç’ün çoğu zaman aynı anlamda kullanıldığı söylenebilir.

Bulut’a göre ‘güç’, şiddetin çekirdeğini oluşturur, karşı tarafı ya da ‘karşı gücü’ susturmak için başvuru bedensel davranışlar ve eylemlerdir. Toplumsal yaşamda güç, kültürel kabul görmüşse, artık bir kalıp davranış biçimi halinde, büyüklerin öğrendiklerini çocuklar taklit yoluyla edinirler, bu davranış kalıbı kuşaktan kuşağa aktarılır (Bulut, 2010:2). Yine güç kavramı çerçevesinde şiddeti tanımlayan bir yaklaşıma bakıldığında şiddetin, “güçlü olanın güçsüz olana uyguladığı zarar veren her türlü davranış” olduğu ifade edilmektedir (Polat, 2017:17). Güç, bir taraftan şiddetin

oluşumuna sebep olurken, diğer taraftan şiddet, insanların güce ulaşmak, ya da güçlerini elde tutmak için kullandıkları bir araca dönüşebilmektedir (Erdal, 2012:21).

Kişide zamanla oluşan öfke, rekabet, engellenme, düşmanlık ve korku gibi duygu-durumlardan kaynaklanan *saldırganlık*, karşısındaki durdurmayı, engellemeyi, ona zarar vermeyi ya da kendisini tehlikeye karşı korumayı amaçlayan sözel, fiziksel, psikolojik ya da sembolik her türlü eylem şeklinde belirtilir (Erten ve Ardalı, 1996:143; Avcı, 2010:24;). Bir davranışın saldırganlık olarak nitelendirilebilmesi, onun karşısındaki kişiyi hedef alması ve ona zarar verme niyetini taşıması şartına bağlıdır. Yapılan eylem, belirli sonuçlar ortaya çıkarması beklentisi taşımalı, karşıdaki kişinin de eyleme karşılık kendisini korumaya ve savunmaya yönelmesini içermelidir (Koç, 2011:20).

Freud, saldırganlığı insanın doğuştan getirdiği enerji olarak görür. Saldırganlık eğer uygun şekillerde kanalize edilmezse, şiddet davranışı olarak ortaya çıkmaktadır (Akt. Tuzcuoğlu, 2010:196). Freud'un 'içgüdü kuramı'yla ortaya koyduğu bu yaklaşımına göre, insanda bulunan açlık ve cinsellik gibi saldırganlık da tatmin edilmesi gerekli bir içgüdüdür. Saldırganlık, sosyalleşme süreçleriyle toplumda kabul edilebilir davranışlar haline getirilebilirler. Ona göre saldırganlık içgüdüsünün yarattığı enerjiyi boşaltmak için, örneğin insanlar yarışmalara, sportif faaliyetlere ve fiziksel güç gerektiren mesleklere yönlendirilebilirler (Akt. Okumuş, 2014:11; Kocabaşoğlu ve Ark., 2000:28).

Kaynaklar, saldırganlığı bütün canlılarda ortak bir içgüdü olarak ele alır. Canlılarda beslenme, korunma ve cinsellik içgüdülerin altında yer alan, onları birleştiren ve bütünleştiren bir alt içgüdüdür. Örneğin, toplu yaşayan hayvanlar âleminde beslenme, barınma ve korunma alanlarına dış bir etkenin müdahalesi durumunda saldırı sinyalleri görülebilmektedir. İlk önce karşı tarafa korku verilip tehlike uzaklaştırılırsa durum yatışır. Tehlike uzaklaştırılmazsa, karşı koyma ve kavga söz konusu olur. Ancak, hayvanlar âleminde görülen 'saldırganlık', beslenme, barınma ve korunma gibi ihtiyaç durumlarında, belirli şartlarda ortaya çıkabilen bir husus iken, insanlarda görülen saldırganlık filleri, söz konusu ihtiyaç durumları olmadığında da görülebilmektedir. Dolayısıyla tehlike içinde olmamasına rağmen kendi türüne şiddet uygulayan tek canlının insan olduğu söylenebilir. İnsanda bulunan bir özellik olarak başkalarını, doğayı, nesneleri yakmaya, yıkmaya ve yok etmeye yönelik saldırgan

davranışların kaynağı, insanın sosyal bir varlık olmasına ve bu davranışları toplumdan öğrenmesine bağlanılmaktadır (Balcıoğlu, 2000/d:67).

Şiddet ve saldırganlık kavramlarının birbirinden bağımsız kavramlar olarak ele alınamayacağını belirten Ayan, saldırganlığı şiddet eyleminin altında yatan unsur olarak ele alır. Ona göre, insanda doğal olarak var olan saldırganlığın bireysel ve toplumsal boyutta diğerine zarar verecek şekilde dışa vurulmasına ve yansıtılmasına “şiddet” denilir. Ayan’a göre saldırgan davranışın, nedeni, ortaya çıkış biçimi, boyutu, niteliği, yönü ve sonucu kestirilememesi ve sürekli değişmesi, şiddet kavramının farklı tanım ve yaklaşımlara konu olmasına sebep olmaktadır (Ayan, 2010:17).

Şiddet ve saldırganlığı aynı anlamda kullanan bir başka isim Goswami’dir. Ona göre şiddet, fiziksel saldırganlıkla eşdeğerdir. Şiddeti, ötekini yaralama, ona zarar verme ya da birey ve toplumu etkilemeye yönelik hareket olarak değerlendirir. Gayrı meşru güç olarak ele aldığı şiddetin tanımlanmasında, bu gayrı meşruluğun siyasi düşünürlere, ordu ve polise göre anlamının farklılaştığını belirtir (Akt. Kocadaş ve Ark., 2010:10).

Saldırganlıkla bağlantılı bir kavram olarak *öfke*, hemen herkeste görülebilen, vazgeçilemeyen, ancak kontrol edilmesi öğrenmeyle mümkün olan normal, insanî bir duygudur. Saldırganlık öfkeden beslenen bir davranıştır. Öfke, saldırganlık öncesi görülebilen duygu durumudur ve saldırı için önemli bir belirleyicidir (Ekşi ve Yaman, 2010:17-18; Özkan, 2012:33).

Konu ile ilgili Özkan tarafından yapılan çalışmada, öfkeyi oluşturan sebeplerin başında *engellenmenin* geldiği tespit edilmiştir. Söz konusu çalışmada % 52 oranında engellenen davranışın öfkeye sebep olduğu ortaya konulmuştur. Aynı çalışmada % 20.9 oranında aşağılık duygusu ve prestij kaybı durumu yaşanırken % 12.7 oranında ise ailede karşılaşılan güçlüklerin öfkeye sebep olan etkenleri oluşturduğu yönünde bulgulara ulaşılmıştır (Özkan, 2012:38). Öfke oluşumuna etki eden diğer faktörler olarak; reddedilme, kışkırtma, memnuniyetsizlik, rahatsız edici uyaranlar, kabul edilen sosyal normların ihlali ve kişisel haklara saygı gösterilmemesi gibi unsurlar gösterilmektedir. Genel çerçevede sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin öfke üzerinde etkili olduğu söylenebilir. Örneğin toplumsal yaşamda sıklıkla kullanılan ve üyelerin bilinçaltına yerleşen ‘gözden düşmemek için hata yapılmaması gerektiği’,

‘kişinin dışındaki herkesin kişinin mutluluğunu engellediği’, ‘iş ve ilişkilerin planlandığı gibi yürümesi gerektiği’ gibi kalıp yargılardan oluşan düşünce biçimleri gerçekleşmediğinde öfkenin oluşması söz konusu olmaktadır (Özkan, 2012:38-39).

Özkan’a göre kıskançlık, yalnızlık, üzüntü, merak, kaygı, itilmişlik, haksızlık, hayal kırıklığı ve anlaşılmamak gibi temel duygu ve durumların birikmesi ve zamanla sertleşip katılaşması sonucu, bu duyguların zorlamasıyla bir kısmı öfke şeklinde ortaya çıkar. Buna ilaveten, az bir kısmı, görülen öfkenin asıl kaynaklarına inmek için insanın içinde gömülü duran, dışarı çıkmayan diğer kısımlarına bakmanın ve onları anlamlandırmanın önemine dikkat çeker (Özkan, 2012:40).

Arendt’e göre öfke, kişinin sahip olduğu bir özellik ya da otomotiğe bağlanmış bir tepki olmayıp, koşullara bağlı gelişir ve şüpheli görünen durumların veya içinde bulunan koşulların değiştirilebileceğine dair bilincin sonucu oluşur. Ayrıca, kişinin adalet duygusunun zedelendiği zamanlarda bilincinde oluşan ve duygusallıktan kaynaklanan tepki hali olarak görülür (Arent, 2016:46).

Şiddeti tanımlamada kullanılabilecek kavramlardan biri de *zorbalık* kavramıdır. Zorbalık, kendisini koruyamayacak birine karşı, başka birey veya grupların uyguladığı, psikolojik veya fiziksel sonuçları olan, süreklilik arz eden baskı ve şiddet türüdür. Gücü elinde bulunduranların kendi çıkarları için, karşı koyma gücü olmayanlara yönelik uyguladıkları fiziksel, sözel, psikolojik baskı ve saldırıları içerir. Şiddetin bir görünüm biçimi olan zorbalık, genellikle tekrarlanma özelliği gösteren ve mağdura acıyla stres yaşatan baskıların ifadesidir (Kocadaş ve Ark., 2010:85).

Kişisel özellikler ve kişilerarası değişkenlerin karşılıklı etkileşimleri sonucu ortaya çıkan ürün olarak görülen zorbalık, kişinin toplumsal çevresinden etkilenmesini ve yaşadığı toplumu etkilemesini birlikte içerir. Zorbalık içeren eylemlere giren insanların benlik algılarının zayıf olduğu, başkaları tarafından sevilmediklerine yönelik düşünce içerisinde oldukları ve genellikle aile yaşamlarında sözel, fiziksel ve cinsel istismarın yer aldığı araştırmalarla ortaya konulmuştur (Kocadaş ve Ark., 2010:86).

1.1.2. Şiddet Sınıflamaları

Kişinin durumuna ve şiddet eyleminin yapısına bakılarak şiddeti üç şekilde ele almak mümkündür. Birincisi, kişinin kendisine kötü davranması veya intihar etmesi

şeklinde ortaya çıkan ‘kişinin kendisine yönelttiği şiddet’ tir, ki bu şiddet türüne ‘özel şiddet’ (Ayan, 2010:42) te denilmektedir. Bunun en belirgin biçimi ‘intihardır’. Dünya Sağlık Örgütü’nün 2002 yılında yayınladığı rapora göre dünya üzerindeki ölümlerin % 4’ünü intiharlar oluşturmaktadır (Oktik, 2007:200). İkincisi, bireylerin aile ve yakın çevrelerinde diğer bireylerle yaşadıkları şiddeti ifade eden ‘kişiler arası şiddet’ tir. Üçüncüsü ise, ‘sosyal’, ‘ekonomik’ ve ‘siyasal’ olmak üzere farklı kategorilerde ve kurumsal veya topluluk düzeyinde görülen ‘kollektif şiddet’ çeşididir. Buna örnek olarak, birden fazla kişinin uyguladığı ve çok sayıda kişinin etkilendiği, özellikle, profesyonel çetelerin, aşiret veya kabilelerin, etnik grupların, toplumsal sınıfların, hatta devletlerin başvurduğu savaşlar, terör olayları, gösteri yürüyüşleri ve bunları önlemeye çalışan polisin uyguladığı şiddet eylemleri şeklinde sıralanabilir (Koç, 2011:25; Kocacık, 2001:3; Polat, 2017:21; Ayan, 2010:42; Kocadaş ve Ark., 2010:13; Odman ve Odman, 2017:13-14).

Kollektif şiddet, bazen sistematik şiddet şeklinde görülebilmektedir. Örneğin, cinsiyet ayrımcılığı ve ırkçılık, önce bireysel bir boyutla başlamakta zamanla toplumsal boyutta sonuçlar doğurabilmektedir (Polat, 2017:21). Şiddet eylemlerinin suç teşkil edip etmemesine göre sınıflandırılabilmesine dikkat çeken Kocacık, cinayet, silahlı saldırı, hırsızlık, soygun, tecavüz, soykırım eylemleri gibi suç sayılan durumları ayrı kategoride ele almaktadır. Öte yandan, enflasyon, eğitimsizlik, yoksulluk, yönetimde kayırma, trafik kazaları ve çevre tahribi gibi hususlar da ‘suç sayılmayan şiddet’ olarak ifade edilmektedir (Kocacık, 2001:3). Burada belirtildiği gibi şiddet, her zaman pratik bir eylem şeklinde görülmeyebilir. Bazen şiddeti içeren durumlar ve anlar vardır. Aniden de oluşabilir veya uzun bir hazırlık döneminden ve planlamadan sonra da görülebilir (Hökelekli, 2007:61). Şiddetin ölümcül olan ve ölümcül olmayan çeşitlerinin ayırımına dikkat çeken Polat, başka bir şiddet sınıflandırmasını, cinsel içerikli ve fiziksel içerikli eylemler olarak ele almaktadır. Tecavüz gibi eylemleri cinsel içerikli şiddet, bedene yönelik darp eylemlerini de fiziksel içerikli şiddet olarak görmektedir (Polat, 2017:21).

Şiddetle ilgili kategorilerden biri de kuşkusuz ‘siyasal şiddet’ tir. Siyasal şiddet kavramı içerisine, bireysel şiddetten gerilla hareketlerine, iç savaştan askeri darbeler, dinsel ve etnik çatışmalardan uluslararası çatışmalara kadar çeşitlendirilecek şiddet görünümleri dâhil edilmektedir (Keleş ve Ünsal, 1996: 92). Ortaya çıktığı şartlara ve sistematik olma özelliğine dikkat çekilen bir tasnife göre şiddet, ‘konjonktörel şiddet’

ve ‘yapısal şiddet’ şeklinde birbirinden ayrılmaktadır. ‘Konjonktörel şiddet’ hemen her yerde ortaya çıkabilen, elverişli ortamlarda kendini gösteren, geçici olan şiddet türüdür. Yasalar önünde eşitliğin sağlanamadığı demokratik olmayan ya da az gelişmiş toplumlarda rastlanan ve şiddetin egemenlik kurma aracı olarak kullanıldığı toplumlarda görülen şiddet ise, ‘yapısal şiddet’ tir (Kocacık, 2001:4).

Şiddet eylemlerine iştirak eden çevrelerin, ortaya koydukları eylemlerden hareketle belirginlik kazanan bir sınıflamada, altı tür şiddet eyleminden söz edilmektedir. Birincisi, ülke kültürünün içinde bulunduğu şartlardan kaynaklanan şiddet türüdür. Ülkedeki kültürün içinde barındırdığı şiddetin saklı olan kodlarının birer tezahürü olan bu şiddet türü, kendisini etnik, dinsel, bölgesel farklılıklardan kaynaklı gerginlikler ve şiddet eylemleri şeklinde ortaya koyar. İkincisi, devrim yapmak amacıyla ortaya çıkan devrimcilerin ve onlara karşı çıkmaya çalışan karşı devrimci grupların ortaya koyduğu şiddet eylemleridir. Üçüncüsü, askeri darbelerden kaynaklanan şiddet eylemleridir. Dördüncüsü, öğrencilerden kaynaklı şiddet eylemleridir. Beşincisi, ayrılıkçı grupların sebep olduğu şiddet eylemleri ve son grupta ise seçim zamanlarında ortaya çıkan şiddet eylemleridir (Ayan, 2010:43; Kocacık, 2001:113).

Belli bir amaç için gerçekleştirilen şiddetin, bazen amaçsız olunan zamanlarda da görüldüğünü belirten ve bunun üzerinden ayırım yapan Koç, şiddetin bazen kendiliğinden meydana geldiğine, bazen ise kontrollü geliştiğine dikkat çekmektedir (Koç, 2011:29). Benzer şekilde, yapılan şiddet eyleminin bir işlevi yerine getirmesi durumunda farklı bir kategoride görülebileceği belirtilmektedir. Hayvanlarda görüldüğü üzere hayatta kalmak için başvurulmuş şiddet türü ‘işlevsel şiddet’ tir. Bunun insan yaşamındaki karşılığı kapkaç veya hırsızlık yapmak gibi eylemlerdir. Buna mukabil, ‘düşmanca şiddet’, hedefi ortadan kaldırmaya ve yok etmeye yönelik (cinayet vb.) eylemlerdir (Kocadaş ve Ark., 2010:13). Ancak Fromm, söz konusu ayırımı farklı yönden ele almaktadır. Ona göre şiddet davranışlarına ‘savunucu şiddet’ ve ‘kıyıcı şiddet’ çerçevesinde yaklaşılmalıdır. Savunucu şiddeti, biyolojik temelli ve canlıya özgü davranışlar, kıyıcı şiddeti ise sadece insana özgü, sosyalleşme ile kazanılan ve insanın genetiğinde bulunmayan bir türü şeklinde ele alır (Okumuş, 2014:38). Ayrıca Fromm’a göre oyuncu şiddet, tepkisel şiddet, dengeleyici şiddet ve arkaik (ilkel) şiddet diye bir sınıflandırma yapmak da mümkündür. Bununla ilişkili olarak, insanda bulunan iki sevgi

türüne dikkat çeker; birincisi şiddet davranışlarının görülmediği kişilerde bulunan yaşam sevgisi, diğeri şiddet davranışlarını gösterenlerin sahip olduğu ölüm sevgisi (Öztürk ve Ark., 2015:123).

‘*Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*’ adlı eserinde Fromm, şiddetin çeşitli türleri ve bunların beslendiği kaynaklar üzerinde durmaktadır. Ona göre ‘oyunda görülen şiddet’ en normal ve en hastaliksız şiddet türüdür. Bu, nefret içermeyen, yıkıcı bir amaç taşımayan ve yeteneklerini sergilemeye dayalı bir şiddet eylemidir. Oyunlardaki mücadelelerde ölüm olsa bile bu eylem, yapılan yanlışlık sonucuna bağlanılır. Şiddetin ikinci türü, korkudan kaynaklanan ve insanın kendisini veya başkasını tehlikeden korumak, onurunu, özgürlüğünü ve malını muhafaza etmek için kullandığı ‘tepkisel şiddet’tir. Bu şiddet türü, ölüme değil, yaşamaya hizmet eder, akla uygun hesaplamalardan ortaya çıkar. Özellikle ergenlik döneminde, çeşitli engellemeler sonucu ortaya çıkan şiddet biçimi tepkisel şiddet olarak görülmektedir. Gıpta ve kıskançlık sonucu ortaya çıkan gerginliğin ürünü olan bir başka şiddet türü ise ‘düşmanlık’tır. Kişinin sahip olmak istediği özelliklerin bir başkasında bulunmasından kaynaklanan şiddet türü diye bilinir. Seviilmeyen Kabil’in, suçu bulunmayan kardeşini öldürmesi buna örnek verilebilir. Tepkisel şiddet içerisinde görülebilecek, ancak ondan biraz daha hastalıklı görünen ‘öç alıcı şiddet’ ise, savunma amacından ziyade zarar vermeyi amaçlayan ilkel bir şiddet türü olarak görülmektedir. Genellikle incinmiş olanların, güçsüzlerin ve sakatların zarar gördükleri eylemlerin sonucunda, kendilerine olan saygılarını onarmak için başvurdukları şiddet biçimidir. Bunlarla birlikte ele aldığı başka bir şiddet türü ‘ödünleyici şiddet’tir. İnsanın içinde var olan istencin belli bir amaca yönelmesi sonucu doğmuştur ve insanın yaratamadığı durumlarda yok etmek için ortaya koyduğu şiddettir. Yaşanmamış bir yaşamın sonucunda, başkasının üzerinde tam egemenlik kurmak, başkasıyla istediği gibi oynamak, başkasını kendisine mahkûm bırakmak gibi sonuçları olan, sadist kişiliklerin izlediği şiddet türü olarak görülmektedir. Fromm, şiddet sınıflandırmasında son olarak ‘kana susamışlık’ dediği şiddet türünden bahseder ve bunu en tehlikeli şiddet türü olarak görür. Kişinin kendisini canlı, güçlü, eşsiz ve başkalarından üstün olduğu konusunda aklının sınırlarını aşması, doğaya bağlı yaşayan insanın kan tutkusu olarak ifade eder. Burada öldürmek, kendisini en büyük ispat etme yoludur. Bazı bireylerin hayallerinde ve ağır ruh hastası kişiliklerde

görülen kana susamışlığın yaşam felsefesi ise, öldürebildiğin sürece öldürmek, öldüremediğinde ise öldürülmeye hazır olmaktır (Fromm, 2016:18-27).

Hedef alınan kişi ve gruplar açısından bir ayırım yapmaya çalışan Polat’a göre şiddet çeşitleri; “kadına yönelik şiddet, çocuğa yönelik şiddet, yaşlıya yönelik şiddet, engelliye yönelik şiddet, kardeşler arası şiddet, akranlar arası şiddet, LGBTİ şiddeti, flört şiddeti, mülteci şiddeti ve kişinin kendine yönelik şiddeti” şeklinde belirtilebilir. Mekânla ilişkili şiddet kategorisi için; aile içi şiddet, okul şiddeti, işyeri şiddeti ve doğaya yönelik şiddet sayılabilir. Değişik alanlarla anılan şiddet çeşitlerinden de söz etmek mümkündür. Örneğin medya şiddeti, siber şiddet vb. Şiddetin gerçekleşme şekli dikkate alınarak yapılan diğer bir sınıflandırma da; fiziksel şiddet, sözel şiddet, duygusal şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet, simgesel şiddet şeklindedir. Kurumsal şiddet başlığı altında da, siyasal şiddet, dinsel şiddet, ailesel şiddet ele alınmaktadır (Polat, 2017:22).

Şiddetin görünüm çeşitleri içerisinde en dikkat çekici olanı ‘sessiz şiddet’tir. Şiddete sessiz kalmanın sonucu oluşmakta ve altında sessiz bir mutabakat bulunmaktadır. Toplumsal yaşamda değişik zamanlarda görülebilen şiddet türünün altında, aslında farklı hesaplar yatmaktadır. Güçlü olan tarafa yaranma amacını taşıyan bu şiddet davranışının örnekleri arasında, zenginin şiddetinin görülmediği ama fakirin şiddetinin görüldüğü, devletin şiddetinin görülmediği ancak toplumsal eylemlere katılan grupların şiddetinin görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır (Somersan, 1996:49).

Elektronik ortamlarda sıklıkla kullanılan tehdit edici mesajlar, e-mailler, internet sayfalarının kişiyi rahatsız edici farklı amaçlarla kullanılması, bireyi küçük düşürücü, alay edici mesajlar yayımlanması adına ‘siber şiddet’ denen şiddet türünü ortaya çıkarmıştır. İnternet veya diğer iletişim araçlarıyla isteklerini yerine getirmeye zorlama gibi kasıtlı ve amaçlı yapılan ve tekrarlanma özelliğine sahip eylemlerden oluşan siber şiddet türü, “bilişim çağı” diye tanımlanan çağımız koşullarında oluşan yeni bir şiddet türüdür (Polat, 2017:59).

1.1.3. Şiddetin Nedenleri

İnsanın doğasında var olan yaşama, kendini koruma ve savunma güdüsüne dayandırılan şiddetin ortaya çıkmasında birçok faktörden söz etmek mümkündür.

Kişisel özelliklerden ve toplumsal yapıdan kaynaklı şiddet görünümleri, söz konusu bu iki faktörün karşılıklı etkileşimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireyin somut hayat beklentisi, dayanılmaz derecede oluşan baskılar, kan davaları, namus cinayetleri, toplumsal ve ekonomik şartların kötüye gitmesi gibi unsurlar şiddet eylemini harekete geçiren güdülemeler olduğu konusunda genel bir kabul vardır. Bununla birlikte şiddete kaynaklık eden toplumsal etmenlerden cinsiyet ayrımcılığı, etnik ve dinsel ayrımcılık, işsizlik, yoksulluk ve eğitimsizlik gibi hususları belirtmek yerinde olacaktır. Kimi düşünürler şiddetin oluşumunu doğal denge, yaşam dürtüsü/güdü, rekabet ve egemenlik arayışı gibi kişisel etkenlere bağlamaktadırlar. Şiddete bu şekilde yaklaşımda bulunanlar, yaşam mücadelesi, nefis ve ölüm dürtüsü gibi unsurları şiddetin temeline yerleştirmektedirler (Güleç ve Ark., 2012:115).

Şiddeti doğuran etkenlerden bir kısmını içeren kişisel risk faktörleri arasında geçmişinde şiddete maruz kalmış olmak, bilişsel yönden eksiklik, hiperaktivite ve dikkat bozukluğu, alkol ile uyuşturucu bağımlılığı, davranışlarını kontrol edememek, düşük IQ seviyesi, yanlış strateji izleme, anti-sosyal kişilikten kaynaklı tavırlar ve düşük öfke kontrolü gibi nedenler üzerinde durulmaktadır (Tekin, 2011:74). Bütün bu etkenlerin yanında ilave olarak kişinin yapısal özelliklerine dikkat çeken Kızmaz, aşırı alıngan olmak, çabuk kızdırılan yapıda olmak, kendisine haksızlık edildiğini düşünmek, dürtüsel olmak ve çok çabuk hayal kırıklığını yaşamak gibi faktörlerin de şiddetin ortaya çıkmasında etkisi olduğunu belirtmektedir (Kızmaz, 2006/a:61).

Şiddet olaylarının incelenmesinde dikkat edilmesi gereken faktörler arasında ekonomik, psikolojik ve toplumsal boyutlara vurgu yapan ve bunların birlikte ele alınması gerekliliğine işaret eden Ayan'a göre, bu faktörler şiddet olaylarının biçimlenerek ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Ona göre şiddet, kişisel ilişkiler ve toplumdaki karşılıklı etkileşimler sonucu şekillenmektedir. Bireysel düzeyde ortaya çıkan şiddet olaylarının toplumsal koşulları olduğu gibi, toplumsal düzeyde meydana gelen şiddet olaylarının kişisel özelliklere bağlı koşulları mutlaka mevcuttur. Aynı şekilde şiddetin neden bazı toplumlarda daha fazla ortaya çıktığını, ya da neden bazı kişilerin şiddete daha çok başvurduğunu tek başına hiçbir faktör açıklayamaz. Bu sebeple şiddeti ele almak için bireysel ve toplumsal etkenlerin birlikte ele alınması gerekmektedir (Ayan, 2010:45). Ayan'a göre şiddet, özünde şiddete eğilimli kişiliklerin gelişiminde etkili olan unsurların harekete geçmesidir. Yapılan çalışmalarda şiddeti

besleyen ve harekete geçiren unsurların başında aile ve çevre, eğitim seviyesi ile medya gelmektedir. Bu unsurlar, genellikle ve sırasıyla doğal alanlarda, eğitim kurumlarında ve medya alanında ortaya çıkmaktadır. Bu alanlar birbirlerine ilişkiler ağı ile bağlı olduklarından, birbirlerini etkilemesi kaçınılmazdır. Örneğin doğal alanlarda veya okul kurumlarında gerçekleşen şiddet eylemlerinin etkisi aile içindeki ilişkilerde de kendisini göstermektedir.

Şiddetin insan tabiatında var olduğunu belirten yaklaşımlar olduğu gibi, çeşitli dış faktörlere dayandıran yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan içgüdü kuramına göre, insanın iyiliğe olduğu kadar, kötülüğe de meyilli olduğu, insan, doğumundan itibaren zaman içinde şiddete yönelebileceği gibi barışa da yönelebilir durumdadır. Bu yaklaşıma göre, şiddet ve cinsellik iki temel içgüdüdür. Şiddet, sürekli kontrol altında tutulmalı, denetlenmeli ve yönlendirilmelidir. İçgüdü kuramı, söz konusu içgüdülerin tatmin edilmemesi durumunda şiddetin ortaya çıktığını belirtir (Doğan, 2010:78). İnsanın sahip olduğu içgüdülerden kaynaklı şiddet eğilimleri ve duygusal tepkileri, sosyalleşme sürecinde alacağı eğitimle ve içinde bulunduğu toplumun değer yargılarıyla, inançlarıyla, ahlak anlayışıyla ve yaşama dair deneyimleriyle törpülenmektedir. Bunlara rağmen şiddet davranışları görülüyorsa, bu durum bireyin yeterli derecede sosyalleşemediğini göstermektedir (Tekin, 2011:5).

Toplumsal yaşamda bireyin şiddet eylemine yönelmesine etki eden çok sayıda faktörden söz etmek mümkündür. Bu kısımda şiddetin biyolojik, psikolojik ve toplumsal nedenleri üzerinde durulacak ve bu nedenler sırasıyla ele alınmaya çalışılacaktır.

1.1.3.1. Şiddetin Biyolojik Nedenleri

İnsanın sahip olduğu biyolojik özellikler, neredeyse onun bütün hayatını etkilemektedir. Vücudunda taşıdığı hormonlardan salgı bezlerine, vücuda dâhil ettiği yiyeceklerden aldığı ilaçlara, genetik yapısından merkezi sinir sistemine kadar, insanın her türlü hal ve hareketlerini etkilediği gibi şiddet davranışını göstermesine de etki etmektedir. Örneğin, insanın genetik yapısının, öfke ve saldırganlığı da içeren duygusal davranışlarının belirleyicisi olduğu konusunda yaklaşımlar bulunmaktadır. Genetik yapının belirgin olduğu duygusal mekanizmayı denetleyen bölge, kortikal kontrol yeteneği bölgesidir (Savrun, 2000:10).

Genetik yapıyı oluşturan kromozomların şiddet içeren davranışlarla ilişkisini ortaya çıkarmak üzere hükümlüler üzerinde yapılan bir çalışmada, hükümlü erkeklerin kromozomlarında anormallik tespit edilmiştir (Odman ve Odman, 2017:104). Genetik araştırmacılar, kromozomların yapısına bakarak, kadın ve erkeğin taşıdığı kromozomların şiddet davranışıyla ilişkisi olduğunu belirtmektedirler. Normalde kadınlarda XX, erkeklerde XY kromozomları bulunurken, bazı erkeklerde XYY şeklinde sıralanan kromozom dizilişinin tespit edildiği, bunun erkekleri şiddete meyilli kılan ‘süper gen’ olduğu ileri sürülmektedir (Kılıç, 2016:22).

Diğer taraftan, şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında ya da suç işlemede genlerin rolü olduğunu gösteren yaklaşık 100’ün üzerinde çalışma yapılmıştır (Okumuş, 2014:41). Yapılan araştırmalarda, şiddete kaynaklık eden genetik faktörlerin etkisinin, %50’nin üzerinde olduğu yönündedir (Güleç ve Ark., 2012:113). Ayrıca, insanlarda bulunan ‘savaşçı gen’in, şiddet davranışlarını tetikleyen önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Hareketli, hırçın, inatçı, dürtüsel olan ve şiddete eğilimli bazı çocukların kalıtsal yolla, yine şiddete eğilimli ebeveynlerin genlerini taşıdıkları yönünde görüşler öne sürülmektedir. Bu konuda yapılmış bir çalışmaya göre, şizofren anneden olan 47 çocuğun, normal anne babalar tarafından evlatlık edinilerek yetiştirilmesine rağmen, 5’inde şizofreni görülmesi, söz konusu hastalığın genetik olduğunu bize göstermektedir. Benzer şekilde Londra’da yapılan bir araştırmada, babaları suçlu olan çocuklardan % 63’ünün ileriki hayatlarında, genetik faktörlerden kaynaklandığı iddia edilen kriminal davranışlar sergiledikleri gözlenmiştir. Bu yüzden seri katiller üzerinde çalışma yapan uzmanlara göre, sadece genetik unsurlardan bile olsa, toplumda hiçbir zaman suç ve şiddet tamamen ortadan kalkmayacaktır (Okumuş, 2014:44-68). Bu durumda genetik yapının sebep olduğu suç ve şiddet davranışlarının önüne geçmek, ancak, söz konusu potansiyelde olan kişilerin kontrol altında tutulmasıyla mümkündür.

Merkezi sinir sisteminde, özellikle beyinde, şiddet davranışlarından sorumlu bölge olan hipotalamus, şiddet davranışlarının denetiminde ve hareket etmesinde önemli bir alan teşkil etmektedir. Söz konusu bölgenin uyarılması ya da tahrip olması sonucu şiddet davranışlarının meydana geldiği saptanmıştır. Kediler üzerinde yapılan araştırmada, hipotalamus bölgesinin elektrikle uyarılması sonucu kedilerin agresif davranışlarda bulundukları gözlenmiştir (Balcıoğlu, 2000/a:34; Koç, 2011:47; Odman

ve Odman, 2017:103). Aynı şekilde prefrontal korteks, amigdala ile hipotalamus arasında, sosyal davranışı belirleyen etkileşimden söz edilmektedir. Bu sistemler arasındaki bozulmalar, şiddet davranışlarını da etkilemektedir. Araştırmalar, anti-sosyal kişiliklerin konumunun, bu mekanizmalardaki bozulmaların sonucu olduğunu göstermektedir (Savrun, 2000:10; Koç, 2011:47).

Aynı şekilde insan vücudundaki bazı hormonların şiddet davranışlarına etki ettikleri araştırmalarda ortaya konulmuştur. Beynin işleyişini şekillendiren hormonlar, özellikle kadınlarda, adet öncesinde, adet dönemlerinde, hamilelikte ve sonrası dönemlerde, duygu, tutum ve davranışlar üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Yine glikoz seviyesinin düşük düzeyde olması bireyin şiddet davranışlarına yönelmesinde risk oluşturduğu iddia edilmektedir (Odman ve Odman, 2017:107). Aynı şekilde, hiperinsülinizm ve diyabetik kişilerde görülen hipoglisemi durumlarında bir takım agresif bulgulara rastlanmaktadır. Oluş şekli bilinmeyen ‘gonad’ hormonlarının da literatür bilgilerine dayandırılarak agresif davranışlara sebep olduğu tahmin edilmektedir (Balcıoğlu, 200:34).

Erkeklerde bulunan testosteron hormonunun yüksek seviyede olması şiddet davranışın altında yatan biyolojik bir etkidir (Koç, 2011:47; Odman ve Odman, 2017:104; Ayan, 2010:137). Hükümlü kadınlar üzerinde, 1997 yılında yapılan bir araştırmada, kan değerlerinde yüksek düzeyde testosteron bulunan kadınların, saldırganlık içeren şiddet davranışları sergiledikleri gözlenmiştir. Benzer bir araştırma 2003 yılında, 51 kadın ve 36 erkek üzerinde yapılmıştır. Testosteron hormonu düzeyi ile şiddet içeren davranışlar arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırmada, kadınlara oranla erkeklerde daha belirgin şekilde ilişki olduğu saptanmıştır (Odman ve Odman, 2017:105). Erkeklerdeki yüksek testosteron düzeyi, anti-sosyal kişiliğe, şiddet davranışlarının oluşumuna ve kadınlara yönelik düşmanca davranma eğilimlerine neden olduğu ileri sürülmektedir (Çelik, 2017:76).

Şiddetin oluşumuna etki eden biyolojik faktörlerden birisi de insan vücudunda farklı işleyiş biçimleri gösteren salgı bezleridir. İç salgı bezleri, korku, kızgınlık ve öfke gibi duygu durumu düzeylerinde değişikliğe neden olan, insanları saldırganlığa ve şiddet eylemlerini göstermeye yatkın hale getirdiği bilim insanları tarafından ifade edilmektedir. Özellikle engel ve zorlanma karşısında ortaya çıkan ya da kızgınlıkla öfkeyi arttıran adrenal ve noradrenalin kan düzeyinin kadınlara oranla erkeklerde daha

fazla yükseldiği konusunda bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre genel olarak kanda adrenalin, noradrenalin ve dopamin düzeyi yükseldikçe, serotoninin ise düzeyi düştükçe saldırgan davranışın ortaya çıkmaya başladığı ifade edilmektedir (Balcıoğlu, 2000/d:74). Benzer şekilde, tiroid, hipofiz ve böbreküstü bezleri salgılarının, zekâ ve duygusal gelişim üzerinde önemli rol oynadığı ve istenmeyen davranışları tetiklediği kabul edilmektedir (Öztürk ve Ark., 2015:123).

1.1.3.2. Şiddetin Psikolojik Nedenleri

Genel çerçevede şiddetin kişilerdeki psikolojik rahatsızlıklarla doğrudan ilişkili olduğu kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, şiddetin nedenleri arasında kişisel ve duygusal özelliklerden kaynaklı iç güdüsellik, hiperaktiflik, zihinsel rahatsızlıklar, beyin travmaları, zeka geriliği, şiddetin getirdiği kazanç, tahrik edilme, engellenme, güç ve kontrolü sağlama, bağımlılık derecesi gibi unsurlar göze çarpmaktadır (Özgür ve Ark., 2011:54; Koç, 2011:73; Kalyoncu, 2014:21). Psikolojik açıdan şiddet, kişinin sahip olduğu olumsuz duyguların bir davranış kalıbı içinde, fiili olarak kendisini göstermesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Başka deyişle şiddet, bireyin sahip olduğu şiddet eğilimleriyle iç kontrol düzenekleri arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan davranışlardır. Bireydeki şiddet fantezilerini ve bireyin saldırgan eğilimlerini normal gören yaklaşımlar, birey kontrolünü yitirmedikçe bunların eyleme dönüşmeyeceği ve şiddetin ortaya çıkmayacağı iddiasındadırlar (Hökelekli, 2007:67; Kocadaş ve Ark., 2010:14-15).

Psikolojik unsurlarla ilişkisi açısından bakıldığında şiddet, bireyin içinde bulunduğu ruh halinden ve sahip olduğu duygu durumlardan ortaya çıkan ve sertlik içeren davranışlardır. Şiddetin psikolojik unsurlarının birey üzerinde bıraktığı etkilerin örneklerine bakıldığında, bireyde sosyal beceri eksikliği, eğitim hayatında başarısızlık, dışlanmışlık ve yalnızlık duyguları, bireysel farklılıklara karşı hoşgörüsüzlük, özgüven eksikliği, aşırı alınganlık, psikopatolojik sorunlar, çabuk hayal kırıklığına uğramak, öfke kontrolünde yetersiz kalmak, çatışmayla başetmede ve çözüm geliştirmede yetersizlik, uyuşturucu madde ve alkol kullanımı, dürtüsel hareket etmek, dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, sosyal uyumsuzlukla engellenmişlik duygusu gibi unsurlar dikkat çekmektedir (Tekin, 2011:18).

Bazı bilim insanları, şiddet davranışının altında, kişinin yaşadığı cinsel gerilimlere ve cinsellikle ilgili olaylara dikkat çekmektedirler. Toplumda yaşanan çoğu şiddet olaylarının altında yatan sebep olarak cinsel baskıyı görmektedirler. Bunlar şiddeti, kısaca cinsel baskının dışı vurması olarak ele alırlar ve kişinin mutlak gerekli olan şeye sahip olunamadığı durumlarda bir tepki olarak görülen davranışlar şeklinde ortaya çıkarlar. Psikiyatristler ise şiddet ile ilgili durumlarda önce bireyin kişilik yapısını ve geçmişini araştırmaktadırlar. Yaşam serüveninde kişinin karşılaştığı olaylarda yaşamış olduğu ‘engellenme’ ve ‘doyumsuz’luğun şiddeti meydana getirdiğini belirtmektedirler (Kocadaş ve Ark., 2010:11).

Sosyal, psikolojik, tıbbî ve bilimsel sorun olarak görülen kişilik bozukluğunun toplumdaki oranı, % 10 ile % 23 arasında olduğu tahmin edilmektedir (Odman ve Odman, 2017:119). Yapılan çalışmalarda şiddet uygulayan kişilerin nerdeyse üçte ikisi antisosyal, paranoid ve borderline denilen kişilik grubu içinden çıkmaktadır (Ünal, 2005:2). Sosyokültürel ve aile ilişkilerinin değişimine bağlı olarak artış eğilimi gösteren kişilik bozukluklarına sahip olanların, şiddet davranışları çerçevesinde insanlara ve hayvanlara eziyet etmeye yatkın oldukları belirtilmektedir. Toplumsal yaşamda kişilik bozukluğu yaşayanların alkol ve madde kullanımına eğilimli oldukları, evsiz kalma ve işten atılma riski taşıdıkları, sosyal ve mesleki sorunlar yaşadıkları ve intihara yönelme riski içinde oldukları bilinen belirgin durumlardır.

Şizofreni ve paranoya gibi psikotik hastalıkları bulunan kişilerde, yoğun öfke patlamaları, öfke krizleri, intikam alma duygusu, saldırganlık, çevreye karşı aşırı şüphe duyma, düşmanlık gibi şiddet davranışlarını tetikleyici olumsuz duygular potansiyel olarak vardır. Bu tür kişilerin sosyal yaşamda zor kişilikler olduğunu belirten uzmanlar, söz konusu kişilerin kinci, sırcı, güvensiz, öfkeli ve kıskanç olmaları dolayısıyla ailelerine ve çevrelerine zarar verme eğiliminde olduklarını belirtmektedirler (Odman ve Odman, 2017:121).

Sosyal hiyerarşide önemli konumda iken, sonradan bu konumunu kaybeden ve bu pozisyona tekrar sahip olmaya çabalayan bazı bireylerin şiddet davranışlarına yönelmeleri onların kişilik problemleri çerçevesinde değerlendirilmekte ve bunun şiddet davranışına kaynaklık ettiği düşünülmektedir (Koç, 2011:84-85).

Anti-sosyal kişilik özellikleri, şiddetin psikolojik nedenleri arasında en çok belirtilen özelliklerden biridir. Dengesiz, düzensiz, saldırgan ve uyumsuz yaşama biçimine sahip olan bu kişilik türü, toplumsal ilişkilerde şiddet eylemlerine sıklıkla başvuran bir konumu teşkil etmektedir. Bu özelliktekiler, ailede, okulda ve iş çevrelerinde çatışmalı, kavgalı ve gürültülü ortamların adeta öznesi durumundadırlar. Toplumun ortak kurallarına uymaz, onlara karşı saldırı ve şiddetle tepki verme eğilimdedirler. Amaçlarına yönelik kaba kuvveti, korkuyu, yıldırma ve şiddeti dayatırlar. Kişiliklerinin suç işlemeye yatkın olmaları nedeniyle toplumsal ilişkilere zarar veren eylemlerde bulunurlar (Balcıoğlu, 2000/d:72). Anti-sosyal davranışlar, genellikle erken ya da ilk çocukluk döneminde görülmeye başlar, yetişkinlik döneminde de şiddet davranışlarının ön habercisi şeklinde görülür (Kızmaz, 2006/a:52). Kadınlara oranla erkeklerde daha fazla görülen anti-sosyal kişilik yapısı, başkalarına kayıtsızlık içinde olma yönleri ağır basmaktadır (Odman ve Odman, 2017:127). Çocukluk ve gençlik döneminde evden kaçma, hırsızlık, yan kesicilik, kavga ve yaralama gibi eylemler sergileyen bireylerin cinsel suç işlemeye, alkol ve madde kullanımına yatkın oldukları araştırmalarla ortaya konulmuştur (Koç, 2011:76).

Kişilik bozukluğunun bir türü kabul edilen narsistik kişilik yapısı, şiddet davranışlarına kaynaklık eden önemli faktörler arasında görülmektedir. Kendini beğenen, bireyci, sahip olduklarıyla ve tükettikleriyle kendini ifade etmeye çalışan, çıkar ve günlük mutluluk peşinde olan, bağlılık ve gerçek sevgiden yoksun, bütün yolları mübah gören, isteklerde sınır tanımayan ve cinsel konularda engel görmeyen kişilik tipi olarak ‘narsist’ insan tipi, postmodern zamanların rağbet gören ideolojileri ‘tüketim kültürü’ ve ‘haz ahlâkı’ ile şekil kazanmış ve olağanlaşmıştır (Hökelekli, 2007:62).

Bireysel faktörlerin şiddetin ortaya çıkmasındaki rolü üzerine yapılan çalışmalarda, bireyin sahip olduğu zekâ düzeyinin şiddetin ortaya konulmasıyla ilintili olduğu yönündedir. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, düşük zekâ düzeyine sahip olan bireylerin okul başarılarının düşük olduğunu, sağlıklı ilişki geliştiremediklerini, şiddet davranışlarına çok çabuk yönelebildiklerini göstermiştir (bkz. Kızmaz, 2006/a:52-53).

Şiddet ile ilişkili diğer psikolojik bir faktör de yoksunluktur. Kişinin, çekici, arzu edilir bulunduğu ve sahip olmak istediği nesnelere, çeşitli sebeplerle sahip değilse, içinde bulunduğu durum ‘yoksunluk’ olarak değerlendirilir. Yoksunluğu aşmak, beklenen

hedeflere ulaşmak, onlardan zevk almak isteyen kişinin önüne çıkan engellerden dolayı kişinin alacağı tavır; ya ümitsizlik ve çaresizlik duygusuyla geri çekilmedir, ya da şiddeti içeren bir karşı duruş sergilemektir. İsteklerine ulaşmaya çalışan bireyin engellenmesi, bireyde düş kırıklığına ve öfke düzeyinin artmasına sebep olmakta, şiddet davranışının ortaya çıkmasını beraberinde getirmektedir (Öztürk ve Ark., 2015:129). İnsan ilişkilerinde yaşanan yaralanma, sevgi ve şefkat yetersizliği, değer verilmeme, reddedilme, baskı ve tehdit altında bulunma gibi faktörler birer engellenme örnekleridirler (Hökelekli, 2007:67). Kişinin yaşadığı engellenmişlik duygusu, çoğu zaman şiddet davranışlarının kökenini oluşturan, kişinin sahip olduğu kişilik özellikleri tarafından şekil kazanan bir duygudur (Gözütok ve Ark., 2007:135; Koç, 2011:80). Araştırmalar, keyfi şekilde engellenmelerin, keyfi olmayan engellenmelere göre daha fazla şiddet davranışlarına yol açtığını ortaya koymaktadır (Ayan, 2010:138).

Şiddet ve saldırganlığın, kişinin yeteneklerini ve amaçlarını gerçekleştirme konusunda engellenmesinin sonucu olarak ortaya çıkan tepki olduğunu belirten ‘engellenme-saldırganlık hipotezi’ne göre, öfkeli bir kişinin öfkesini boşaltmasına fırsat tanımak, kişinin daha sonra göstereceği saldırganlık düzeyinde düşüş meydana getirecektir. Bu varsayıma göre saldırganlık doğuştan gelen veya içgüdü ile tarif edilecek kavram değildir. Aksine, kişinin hedefine ulaşmak için ortaya koyduğu çabaların engellenmesi durumunda, engellemeyi yapan kişi veya nesneye yönelik bir dürtüdür. Saldırganlığın dışa vurumu bu dürtüyü azaltmakta, zamanla saldırganlık dürtüsünün sönmesini beraberinde getirmektedir (Ovacık, 2008:6; Tezcan, 1996:107; Öztürk:2017:37).

Zor geçirilen erken çocukluk döneminde görülen baskılama, çelişki ve çatışmalar, kişinin kendisini gerçekleştirmesinin önünde engel teşkil ettiği, olumsuz etkilediği, sapkınlıklara sürüklediği ve şiddet eğilimine yol açtığı, yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur. Söz konusu çalışmalarda, bu süreçten geçen çocukların ileride kendilerini rahat hissetmelerinin mümkün olmadığı belirtilmektedir (Okumuş, 2014:30). Aynı şekilde doyurulmamış, bastırılmış, korkutulmuş ve kutsallaştırılmış dürtülerin kendisini bilinçli ya da bilinçsiz şekillerde dışa vurduğu ileri sürülmektedir. Genellikle huzursuzluğun boşalma ve patlama şekli olarak görülen şiddet davranışı, geçmişte oluşan eğilimlerin sonucu olduğu kabul edilmektedir (Güleç ve Ark., 2012:117).

Kişinin, sürekli öfkeye maruz kalması, aşağılanması, suçlanması sonucu, bunu kişiliğine, benliğine ve onuruna yapılmış bir saldırı ve tehdit olarak değerlendirmesi, şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir etkidir. Bireyin sosyal durumlar karşısında duygu, düşünce ve davranış kalıbı olarak değerlendirilen kişiliğin, tehdit ve aşağılanma gibi saldırılara maruz bırakılması çoğu zaman ağır sonuçlara neden olmaktadır. ‘Tahrik’ olarak da görülen, hakaret, küçümseme ve aşağılanma, kişinin benliği önünde engel olduğu gibi şiddet eylemine yönelmesinde önemli etkidir (Koç, 2011:79). Özetle, kişinin kendisine ya da kendisini ait hissettiği gruba yönelik saldırgan tutum ve davranışların karşısında, kendisinin veya ait olduğu grubun onurunu korumayı amaçladığı durumlarda şiddet davranışlarına yöneldiği söylenebilir.

Şiddetin psikolojik kökenlerini araştıran yaklaşımlara bakıldığında, her ne kadar şiddetin hasta insanın psikolojik problemlerinden dolayı ortaya çıktığı ve patolojik bir olgu olduğu gibi genel bir kabul söz konusu olsa bile, unutulmaması gereken husus, şiddetin her zaman patolojik değil, zaman zaman normal bir insanın davranışı olduğudur (Gümüş, 2007:48). Şiddet ile ilgili çalışmaların geneline bakıldığında şiddeti ortaya çıkaran faktörlerin çokluğu, şiddetin sadece patolojik olmadığını ortaya koymaktadır.

1.1.3.3. Şiddetin Toplumsal ve Kültürel Nedenleri

Şiddetin toplumsal kaynaklarını oluşturan ve besleyen genel sebepler arasında işsizlik, yoksulluk, dengesiz gelir dağılımı, ırkçılık, etnik ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı, darbe, savaş, terör gibi ekonomik, kültürel ve siyasi alanla ilgili faktörler sayılmaktadır (Polat, 2017:21; Tekin, 2011:3; Ayan, 2010:50; Hökelekli, 2007:61-62; Okumuş, 2014:73). Şiddetin tetikleyici unsurları arasında medya, aile içi ilişkiler, çevresel şartlar ve tutumlar, gerilimli yaşam biçimlerini saymak mümkündür. Bunun yanında şiddetin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan ve tetikleyen unsurlar önem arz etmektedir. Alkol/madde kullanımı, ateşli silahların satışı, kurumların gücü karşısında vatandaşın yalnız kalması, kurumsal baskılarla karşılaşmalar, şiddetin toplumda hoş görülmesi gibi faktörler şiddetin ortaya çıkışını kolaylaştıran durumlardır. Bunların yanında eğitim koşullarının yetersizliği, uyuşturucu madde kaçakçılığı, silah kaçakçılığı yapan mafya ve küresel düzeydeki örgütlenmelerin etkilediği çoğu geri kalmış toplumlarda görülen ekonomik bunalımlar, sanayileşme ve teknolojik gelişmeyle

doğaya verilen zarar, kötü şehirleşme, hızlı nüfus artışı, şiddeti besleyen kaynaklar olarak görülmektedir (Ayan, 2010:50).

Şiddeti besleyen kaynakları arasında sayılabilecek önemli bir unsur, şiddetin döngüsel olması özelliğidir. Meydana gelen şiddetin türü ne olursa olsun, çevrede bıraktığı etkilerden dolayı bir altyapı oluşturmaktadır ve gerçekleştirenler veya şahitleri tarafından tekrar edilme özelliğini barındırmaktadır. Başka bir deyişle şiddet, şiddeti doğurmaktadır. Bu sebeple şiddet içeren her eylem, önceki şiddet eylemlerinin izini taşıdığı gibi, yeni şiddet eylemlerine de yol açmaktadır (Polat, 2017:21; Çelik, 2017:27; Öztürk, 2017:25). Bireyin çocukluğundan itibaren pek çok şeyi deneme-yanılma yoluyla öğrendiği bilinmektedir. Bunun sonucunda karşılaşılan engeller ortadan kaldırılıp hedefe ulaşıldığında birey, çözüm getiren bu davranış kalıbını öğrenir ve gerektiğinde tekrarlar. Benzer şekilde şiddetle ilgili davranışlarda sonuç vermesi durumunda, şiddet davranışı, bir döngü içerisinde tekrarlanmakta ve hayatın ayrılmaz bir parçası haline getirilmektedir (Kocadaş ve Ark., 2010:75).

Şiddetin toplumsal yönünü ‘sosyal itibar’ kavramı üzerinden ortaya koyan Riches’e göre, kişide ruhsal acıya sebep olan en önemli unsur sosyal itibar kaybıdır. Ona göre, bunu telafi etmenin yolu misillemeye başvurmak, karşı saldırıya geçmektir. Şiddet eyleminin hedefe ulaştığını görmek kişide güven ve rahatlama oluşturmaktadır. Uygulanan şiddet eylemlerinin kültürel değerler çerçevesinde yerine getirilmesi gözetilir. Kime ne kadar şiddet uygulanacağı bellidir. Kültürel onay gören şiddet eylemlerinin meşruluğu pekişir ve sürekli hale gelir (Akt. Bulut, 2010:4).

Sosyalleşmenin az olduğu toplumlarda, bireylerde bulunan şiddet eğilimlerinin davranışlara dökülebileceğini, sosyalleştikçe insan ilişkilerinde şiddet davranışlarının yeri olmadığını bireyler tarafından anlaşılabileceğini söylemek mümkündür. Bireyin şiddet davranışlarına eğilimi olsa bile, sosyalleşme sayesinde bunu nerede ve ne zaman ortaya koyacağını daha iyi kestirebileceği muhakkaktır.

Toplumlarda görülen ekonomik olgulardan biri olan gelir eşitsizliği, bireylerde kırgınlık, engellenmişlik ve adaletsizlik hissi oluşturma yönüyle şiddet davranışına kaynaklık ettiği şeklinde kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır (Kızmaz, 2006/b:260). Örneğin, ekonomik çöküntü durumlarında kişide engellenmişlik duygusu oluşmakta; bu duygu şiddet davranışına yol açmaktadır (Öztürk, 2017:38). Bu yüzden engellenme,

psikolojik etkenler içinde ele alınmakla beraber aynı zamanda toplumsal yönü olan ve şiddetin ortaya çıkmasında baskın rolü bulunan kaynaklardan biridir.

Şiddeti ‘sahip olunan dünya görüşünün bir parçası’ sayan Hobart’a göre, çoğu zaman kökleri derinlerde olan bu düşünsel sistemlerin belirgin olmaması yönüyle şiddetin asıl kaynakları anlaşılmamaktadır (Hobart, 1996:53). Örneğin, günümüzde kapitalist piyasa ekonomisinin dayattığı rekabetin ürünü olan ‘güç odaklı bir tüketim kültürü’ şiddetin tetikleyicilerinden biridir (Öztürk, 2017:122). Şiddeti besleyen kaynaklardan biri olan kapitalizmin, artık sadece ekonomik sistem olmadığı, sosyal ve siyasal bir sistem olarak kendisini dayattığı ve günümüzde belirleyici olduğu üzerinde durulmaktadır (Ünsal, 1996:30; Çakır, 2007:178). Aslında kapitalizm ve şiddet ilişkisini, silah sanayisine yapılan yatırımlardan, silahların görücüye çıkarıldığı fuarlardan, pazar oluşturabilmek için körüklenen bölgesel çatışmalardan ve devletlerarası ilişkilerden kolayca anlamak mümkündür.

Şiddet eylemlerinin kaynağında yatan sebeplerden birinin ailelerin ekonomik durumlarının düşüklüğü olduğunu belirten Balcıoğlu’na göre, bu tür ailelerde yetişen çocukların şiddet eylemlerine yönelme oranları diğer ailelerin çocuklarından daha yüksektir (Balcıoğlu, 2000/c:60). Aynı şekilde, gecekonduda yaşayan aile bireylerinde toplumsal uyumsuzluktan kaynaklı şiddetli bir nefret ve intikam duygusunun hâkim olduğunu belirtir. Bu ortamlarda yetişen insanlar, çaresizlikten ve imkânsızlıklardan nefret ile doludur ve bunu şiddet yoluyla dile getirme eğilimindedir. Şiddet eylemcisi, yakındığı ve adaletsiz bulduğu düzene karşı çıktığı için suçlanmamalıdır. Eğer suçlu görülecekse, karşı çıkışını şiddet eylemleriyle ortaya koyduğu için olmalıdır (Balcıoğlu, 2000/c:63). Şiddetin ekonomik olgularla ilişkisi üzerine yapılan araştırmalarda, işsizlik ve yoksulluktan kaynaklanan ailedeki çatışmayla gerilimlerin, şiddet davranışlarını tetiklediği ve şiddet davranışlarına kaynaklık ettiği ortaya konulmuştur. Örneğin toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan dezavantajlar yaşayan kadınlar, üretim ve tüketim kaynaklarına erişim ve bölüşümde dezavantajlı konumdadırlar. Araştırmalara göre, dünyanın pek çok yerinde kadınların iktisadi çerçevede kabaca üretimdeki oranı %60 civarında iken, bunu gelire dönüştürenlerin oranı %10 seviyesinde kalmaktadır (Memiş, 2014:169).

Sosyo-ekonomik imkânları düşük kişilerin, aile içindeki diğer bireylere bir cezalandırma şekli olan fiziksel şiddete daha çok başvurdukları belirtilmektedir

(Kızmaz, 2006/b:259). Sosyal araştırmalarda, göçmen erkeklerin iş bulamadığı zamanlarda daha şiddet içerikli eylemlere giriştikleri ortaya konulmuştur (Eyigün, 2015:144). Yoksulluk ile şiddet arasındaki ilişki konusunda karşılıklı etkileşim olduğunu belirten yaklaşımlarda, yoksulluğun şiddeti derinleştirdiği gibi şiddetin de yoksulluğu derinleştirdiği ifade edilmektedir (Memiş, 2014:168).

Yoksulluğun, aile içi ilişkilerde, bireylerin tutum ve davranışları üzerinde etkilerini ele alan Tekin, yoksulluğun dayattığı sosyo-ekonomik sorunlardan dolayı ailede gerilimlerin yaşandığını, iç çatışmaların ortaya çıktığını ve bunun sonucunda aile ilişkilerinin zarar gördüğünü belirtmektedir (Tekin, 2011:7).

Az gelişmiş ülkelerde şiddet düzeyinin fazla olması yoksulluğa bağlanmaktadır. Yoksul bireyin önünde duran ‘açlık’ durumuna vereceği tepkinin şiddet içermesi muhtemeldir. İmkânsızlıklar içinde olan bireylerin bu cendereden kurtulmaya çalışmaları, şiddeti meydana getirmektedir (Kesici, 2007:122). Genellikle az gelişmiş ülkelerde görülen yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik ve bununla bağlantılı adaletsizlik, şiddeti besleyen önemli kaynaklardır. Bütün bunlar şiddet tehlikesi oluşturan unsurlardır. Bazı yaklaşımlara göre şiddetin tehlikesi de şiddettir (Memiş, 2014:170) ve tehlike oluşturan unsurlar ortadan kaldırılmadıkça şiddet eylemleri devam edecektir.

Kişinin karakterinin ve şiddet algısının oluşumunu yetiştirdiği ortamlarla ilişkilendirerek şiddet eyleminin kaynağına inmeye çalışan Balcıoğlu, bu ilişkiyi “varoş insanı” diye tanımladığı insan tipini, ait olduğu sosyal çevre üzerinden açıklar. Ona göre, varoşlarda yaşayan insanlar toplumun değer yargılarına ve kurallarına karşı dirençli olurlar. Bu özelliklerinden dolayı birbirleriyle ve çevreleriyle daima çatışma halindedirler. Dolayısıyla varoş insanı, sert, haşın bir yapıda olur. Kendi başına değil, sürekli grubuyla ve kabilesiyle kimlik edinmeye çalışır. Sahip oldukları bu sert ve haşın yapı, onları şiddet eylemlerine sevk edebilmektedir (Balcıoğlu, 2000/b:56). Araştırmalarda, alt kültür grubu içinde görülen varoşlarda yaşayan insanlarda, düşük özgüven ile şiddet davranışları arasında ilişki bulunduğu da ifade edilmektedir (Kızmaz, 2006/b:259). Kesici, varoş türü toplumsal mekânların gecekondu bölgelerinde ve kırsal yörelerde yaşayanların şiddet eylemlerine konu olmalarının altında, hor görülmüş ve itilmiş bir benliğin, kendisine duyarsız kalan dünyaya bir tepkisi olarak görmektedir (Kesici, 2007:145).

Çevresel ve sosyal ortamdan kaynaklı şiddet tetikleyicileri arasında çevresel koşulların yetersizliği, sosyal ve toplumsal düzensizlikler, yetersiz yasal düzenlemeler, aile birliğinin sarsılmış olması, eğitim sisteminden kaynaklanan aksaklıklar, uyuşturucuya ve ateşli silahlara erişim kolaylığı, olumsuz arkadaş grupları, akran baskısı, toplumun cinsiyetlere bakış açısı, medyanın olumsuz etkisi, savaş ve göç unsurları göze çarpmaktadır (Tekin, 2011:19-20).

Şiddete kaynaklık eden unsurlardan bazılarını modern yaşamın dayattığı kentleşme ile bağlantılı şekilde ele alan yaklaşımlara göre, kentlerin karmaşıklığının artması oranında, şiddet içeren davranışların oranı da artmaktadır. Göç ve bunun sonucu oluşan çarpık kentleşmenin, kentlerde başıboşluk ortamına sebebiyet verdiği, bireyleri çete oluşumlarına, alkol ve madde bağımlılığına, kimlik bunalımlarına sürüklediği düşünülmektedir (Kızmaz, 2006/b:262). Kentleşme sürecini bir ‘geçiş toplumu’ şeklinde ele alan yaklaşımlara göre “kentleşme” demek, henüz dengelerin oturmaması demektir. Bu sebepten kentleşme, şiddet davranışlarına açıktır ve şiddeti besleyen bir unsurdur. Yoksulluk, sosyal eşitsizlik, kültürel gerileme ve etnik farklılaşma gibi şiddete kaynaklık eden faktörler, kentleşme ile birlikte görülen sorunlardır (Yavuz, 2000: 103).

Göç, gerek ayrılma nedenleri açısından, gerek yaşandığı süreç açısından, gerekse gidilen yerde karşılaşılan sorunlar ve uyum problemleri açısından şiddete kaynaklık eden bir zemin teşkil etmektedir. İç içe geçmiş birtakım travmaları yaşatması açısından göç, çoğu zaman çaresizlik ve umutsuzluk duygularıyla beraber engellenmişlik duygularının oluşumuna sebebiyet vermektedir. Çalışmamızın odağını oluşturan Bağlar bölgesi, 90’lı yıllarda göçle gelen ailelerin oluşturduğu ve yerleşim yerlerinin oturulamayacak derecede kötü şartlar taşıdığı gerçeği, şiddet davranışlarına kaynaklık ettiğini düşündüğümüz şartlar için yerinde bir örnektir. (Söz konusu ilçenin içinde bulunduğu şartlara, çalışmanın ileriki bölümlerinde değinilecektir.) Ayrıca bölgede hiç eksik olmayan çatışma ve toplumsal sorunların sebep olduğu gerilimler, ekonomik problemler, göç sonucu gelen insanların geldikleri yerlerden beraberlerinde getirdikleri husumet, kan davası gibi sebepler şiddet ortamına etki eden faktörlerdir.

Sosyo-kültürel unsurlardan kaynaklanan ve günümüz toplumsal şiddet çerçevesinde ele alınabilecek görünümünden biri de din, mezhep ve tarikatlar arasındaki farklılıklardan ve tarafların taassubundan ortaya çıkan şiddettir (Balcıoğlu,

2000/c:61). Özellikle dinsel farklılıkların ülkeler arası ilişkileri ciddi şekilde gerebildiği günümüzde şiddetin bu yönü, kendisini savaş veya terör oluşumları şeklinde gösterebilmektedir. Oysa dinî kaynaklar, şiddeti körükleyen öfke, kin ve nefret gibi olumsuz duyguları ve barışı zedeleyen davranışları yasaklamaktadır. Özellikle semavî dinler, hayatı kolaylaştıran, şiddeti dışlayan ve barış içinde yaşamayı öngören bir yaklaşım içindedirler. Ancak, bu öngörülere rağmen dinsel yönü ile bilinen birçok tarihsel çatışma ve savaşın olduğu da bilinmektedir. Öztürk ve diğerleri, bugüne kadar din ve mezhep adına olan çatışmaların gerçek anlamda dinsel ya da mezhepsel karakterde olmadıklarını, altında etnik, siyasi ve ideolojik amaç ile menfaat gibi dindışı gerekçeler yüzünden birçok çatışmaların yaşandığını belirtmektedirler. Onlara göre, günümüzde yaşanan, aynı dine mensup fırka ve mezhepsel karakterdeki çatışmalar, çatışmaya taraf olanların kendilerini haklı göstermeye ve kendi yorumlarına sığınarak şiddeti meşrulaştırmaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:133). Aslında dinsel inançlar, özünde insanı kurtaran bir anlayışla bakmakta ve şiddetle mücadele biçimi olarak alternatifler sunmaktadır. Örneğin kurban anlayışı, ölümü istenmeyen insana yönelen şiddetin daha az öneme sahip ya da önemsiz canlı varlıklara çevrilmesi olarak değerlendirilir (Ayan, 2010:31).

Şiddetin diğer önemli bir nedeni de, iktidar ile ilintilidir. İktidarı elinde bulunduran yöneticiler iktidar etme gücünün elinden kaydığını, ya da yönetme gücünün gerileme içinde olduğunu fark ettiklerinde, şiddete başvurma gereksinimi hissettiği vurgusu yapılmaktadır. Bu bağlamda, insanlık tarihinin karanlık safhalarından birini oluşturan ‘Yahudî Soykırımı’nı, şiddetin en son safhası olan öldürmenin siyasal bağlantıları üzerinden, Hitler’i de kapsayacak şekilde açıklamaya çalışan Arendt’e göre iktidar, gücü elinde bulunduranın tercihi doğrultusunda şekil kazanan ve toplumu boyunduruğu altına almaktan haz duyan kişilerin yaklaşımı sonucu ortaya çıkan yönetim biçimidir. Konuyla ilgili Jouvenel’in “*bir adam, kendini dayattığında ve başkalarını kendi iradesine alet ettiğinde kendini daha fazla hisseder*” sözüne de değinen Arendt, yönetsel şiddetin kaynağını iktidarı elinde tutanın kişilik yapısına bağlamaktadır. Voltaire’in iktidar yaklaşımını ifade eden sözünü ise şu şekilde aktarır: “*iktidar, başkalarını benim tercih ettiğim biçimde eylemeye mecbur etmekten ibarettir*”. Ona göre iktidar, yönetenin iradesini dayatabildiği sürece her yerde görmek

mümkündür. Zaten siyaset, iktidar mücadelesinden ibarettir ve iktidarın dayandığı nihai biçim ise şiddettir (Arendt, 2016:45-46).

İktidar, şiddet aracılığıyla somut hale gelmektedir ve şiddet iktidarı ayakta tutar. Şiddetin varlığı iktidarı sadece mümkün kılmaz, onu alternatifsiz de yapmaktadır. Öztürk'e göre savaş ve savaş korkusu iktidarın ömrünü uzatır. Bu yüzden iktidar, içinde şiddeti barındıran, hatta sistemi sorgulamayı engelleyen bütün girişimlerde gizil durumdadır (Öztürk, 2017:118). İktidarı özünde olumsuz gören bir yaklaşıma göre, yasa dayatma, ceza tehditinde bulunma, sansür uygulama ve istediği şeye el koyma yönünden iktidar, seçkinlerin tasarrufuna dayalı araçtır (Keskin, 1996:118).

Şiddetin toplumsal nedenleri konusunda etkili olan en önemli faktörlerden biri de 'medya'nın konumudur. Şiddete eğilimli kişiliklerde daha fazla etkisini gösterebilen medya, sergilediği hemen her gösterimde şiddet kodlarını yeniden öğretmekte, kişisel eylemlere kılavuzluk yapmakta, gündelik hayatın gerilimli alanlarının da yardımıyla şiddeti bir davranış biçimi haline getirmektedir. Şiddet içerikli görsellere maruz kalmanın şiddete maruz kalmak kadar etkili olduğu kanaati yaygındır. Medya, şiddet içerikli görsellerle kitleleri şiddete maruz bırakmaktadır. Günümüzde maruz kalınan görsel şiddetin önemli bir yanı, teknoloji ve medya işbirliği sayesinde akıl almaz şekilde artan şiddet araçlarıyla yürütülmesi olarak öne çıkmaktadır (Çakır, 2007:161; Ayan, 2010:7). Üstelik günümüzde kullanılan yeni medya araçları sayesinde kullanıcılar, sosyal medya içeriklerini kolayca paylaşma yoluyla farkında olarak ya da olmayarak daha fazla görsel şiddete maruz kalmaktadırlar. 'Yeni medya' diye nitelendirilen internet medyası, anlık kontrol sayesinde güncellenebilir olması, web tv haberciliği ile her tarafa ulaşılabilmesi, yaygın kullanım ağına sahip olması dolayısıyla insanlar daha çok şiddet görselleri ile karşı karşıya kalabilmektedir. Medya şiddetinden kaygı duyan kesimler, aynı şekilde internet medyasından kaygı duymaktadırlar. Online gazeteler, sosyal medya araçları, bloglar ve çevrimiçi oyunlar gibi yeni medya alanları şiddet görsellerinin sıklıkla görülebileceği ve artış gösterdiği alanlardır (Erdal, 2012:54).

Kişinin sahip olduğu şiddet davranışlarına eğilimin, söz konusu görsellerle arınmaya doğru gittiği ve bu şiddete eğilimin zamanla azaldığı yönündeki tartışmalar Aristo'nun ortaya attığı 'arınma kuramı'yla başladığı göze çarpmaktadır. Kurama göre, kişinin sahip olduğu saldırganlık güdöleri, ancak saldırganlığın açığa vurulmasıyla, davranışlara dökülmesi yoluyla azaltılabilir (Kocadaş ve Ark. 2010:114). Günümüzde

ise medya görsellerinin böyle bir işlevi yerine getirdiği iddia edilse de, medyanın öğretici yönü sayesinde, şiddet davranışlarının taban edinmesinde daha etkili olduğu söylenebilir. Medya görsellerinin ve sanal şiddet sunumlarının, beraberinde kişinin sahip olduğu saldırganlık dürtülerinden arınmayı, boşaltmayı getiren bir araca dönüştüğü gibi, bu yolla şiddetin kendisine alan açtığı, zamanla kanıksandığı ve onay gördüğü, ona yönelmenin kolaylaştığı bir ortamı da mümkün kılmaktadır (Çakır, 2007:167). Sanal ortamda karşılaşılan şiddetin haz alınarak öğrenildiği ve uygulamaya konulduğu, dolayısıyla şiddetin etkili şekilde içselleştirildiği düşünülmektedir (Zorlu, 2016:16). Benzemek istenilen kahramanların sahip olduğu özelliklerin alınması, benimsenmesi, içselleştirilmesi süreci olarak ifade edilen özdeşleşme (Ekşi ve Yaman, 2010:15), olumsuz düşünce ve davranışlara da yönelebilmeyi beraberinde getirmektedir. Özellikle dijital oyunların sıklıkla kullandığı öldürme, yok etme, tuzak kurma, düşmanlık gibi temalar, oyuncuların temel özellikleri arasında yerini almaktadır. Aynı şekilde, gerçek yaşamdaki cinsiyet ayrımını, ırkçılığı, otoriteryanizmi, faşizmi ve kitle psikolojisini de bu oyun içerikleriyle doğallaştırmanın tehlikelerine dikkat çekilmektedir (Zorlu, 2016:26).

Sanal oyunların gün geçtikçe kendisine alan bulduğu bir gerçektir ve bir arada bulunma zorunluluğu olmaması tercih sebebidir. Ancak kontrol ve kısıtlamaya tabi olmamasından dolayı hemen her yaş grubunun takıldığı bilgisayar ve video oyunlarından oluşan sanal ortamlar, şiddet görsellerinin en yoğun karşılaşıldığı zamanlardır. 2005 yılında Amerika’da neredeyse nüfusun % 50’sini geçen pazara yayılma payına sahip olan bu sanal oyun sektörü, şiddet görsellerine en çok maruz kalınan alanı teşkil etmektedir (Erdal, 2012:59).

Medyanın çeşitli konularda bilgilenme, cinsiyet rollerini algılama, etnik ve ırksal anlamda tutum geliştirme, sosyal davranışlar edinme ve onları geliştirme konularında çocuklara olumlu katkıların yanında, olumsuz davranışları taklit etme, bencil davranmaya yönlendirme, hedonist değerler empoze etme, duyarsızlaştırma, şiddeti sıradanlaştırma ve normal gösterme gibi etkileri de göz ardı edilemez (Kayhan, 2015:83).

Şiddetin toplumsal yaşamın kişilerarası problemlerini çözmenin bir aracı olarak görülmesi, dizi ve filmler yoluyla topluma adeta benimsetilen bir yöntemdir. Özellikle aksiyon filmlerinde otomatik hale getirilen katiller, ırza geçme, saldırı yöntemleri ve

sonuç alıcı şiddet davranışları izleyenlerin en dikkat ettiği sahnelerdir, bu sahneler kişilerin bilinçaltına yerleşen çözüm metotları sunmaktadır. Söz konusu sahnelerin uygulanacak sansür ile önüne geçme konusundaki tartışmalar ise pek çok kesim tarafından yapılmaktadır. Konu ile ilgili Karl Popper’ın yaklaşımı, üzerinde durulması gereken uyarılar taşımaktadır:

“çocuklara televizyon vb. araçlarla şiddeti öğretiyoruz. Bunun önlenmesi için, sansür uygulanmasına gereksinim vardır. Sansüre tabii ki karşıyım ama özgürlük ancak sorumlulukla birlikte var olabilir. Eğer, çocukların şiddete karşı doğal tepkisinin yıkılmasına ve şiddete kayıtsız hale gelmelerine göz yumacak olursak, sonunda kaba kuvvetin hâkim olmasına, hukuk devletinin dolayısıyla demokrasinin ve uygarlığın yıkılmasına zemin hazırlarız” (Akt. Kocadaş ve Ark., 2010:112).

Medyanın şiddet davranışlarının kaynağı olduğu hakkında yapılan araştırmaların çoğunluğunda, şiddet görsellerini izlemenin bireyin davranışlarına birebir etki eden bir konumda olmasa bile, etkileri zamanla ve dolaylı şekilde görülen, şiddet için nedensel ve yardımcı etken olduğu konusunda uzlaşma vardır (Taylan, 2011:32). Medyanın şiddeti sürekli izleyicilerine sunmasının yaygınlık kazanması sonucu çocuklarda şiddeti kanıksayan, pekiştiren ve olağanlaştıran bir etki yaptığı, şiddetin sıradan ve normal bir davranış şeklinde algılandığı ifade edilmektedir (Kızmaz, 2006/a:64; Zorlu, 2016:16)).

Kimi yaklaşımlara göre ise, şiddet içerikli programları izlemenin en önemli etkisi, çocukları ‘korkak’ yaptığı şeklindedir (Güleç ve Ark, 2012:122). Yine konu ile ilgili yapılan çalışmalarda üzerinde durulan önemli bir husus, izlenen programlarda çeşitli problemlerin şiddet ile çözüldüğünü gören çocukların, söz konusu davranış kalıbını olduğu gibi öğrendikleri ve adeta ilham alarak uygulamaya koydukları yönündedir (Öztürk ve Ark., 2015:155; Kayhan, 2015:64).

1.2. Aile İçi Şiddet

Aile içinde meydana gelen şiddet, tarih boyunca farklı ülkelerde çeşitli kurumlar ve farklı pozisyon işgal edenler tarafından önemsiz görülmüş, ailenin iç ve özel sorunu şeklinde ele alınmış, aile bireyleri boyutunda ise sürekli gizlenmeye ve üzeri örtülmeye çalışılan bir konu olarak yaklaşmıştır. Özellikle aile mahremiyeti anlayışından

kaynaklanan şiddet davranışlarının gizlenmesi durumu, neredeyse bütün toplumlarda bulunmaktadır.

Kronik bir sorun olarak aile içi şiddet, günümüzde de bazı çevrelerce “ailenin özeli” sayılmakta, mahremiyet çerçevesinde görülmekte ve dışarıya yansıtılmaması gereken bir durum olarak değerlendirilmektedir. Şiddet içeren davranışların dışarıya yansıtılmaması gereği adeta toplumsal bir öğreti halini almıştır. Bundan dolayıdır ki, toplumsal yaşamda aile bireylerine ve özellikle kadınlara “kan kussan da kızılık şerbeti içtim diyeceksin” şeklinde öğretiler dayatılmaktadır (Baygal, 2016:188). Aile içinde meydana gelen şiddet konusunda, aile fertlerinin dışında kimsenin müdahalesine izin verilmediği gibi, şartlar ne olursa olsun aile bireylerine, sürekli aileyi meydana getiren üyelerin bir arada olması gerektiği dayatılmaktadır. Çünkü bu yaklaşıma göre aile, boşanma dışında resmi ilişkilerin yaşanmadığı ve kişiler arası ilişkilerin samimiyet çerçevesinde şekil kazandığı “özel bir kurum” biçiminde görülmektedir (Ayan, 2010:147). Ailenin dışında görülen şiddet davranışları için toplum sorumlu tutulurken, aile içinde gerçekleşen şiddet olayları, özel hayat olarak kabul edilmiş, olağan görülmüş ve gizlenmeye çalışılmıştır. Günümüzde bile hekimler, maddi durumu iyi olan hastaların aile içi şiddete uğrama ihtimalini göz önünde bulundurmamayı tercih edebilmektedirler. Ya da emniyet görevlileri, aile içi şiddetin kendilerini ilgilendirmediğini, müdahale etmenin bir nevi karı-koca arasına girmek olduğunu düşünebilmektedirler (Ayan, 2010:94; Tekin, 2011:5). Oysa aile içi şiddet toplumsal bir gerçektir. Sonuçları açısından bakıldığında da bireyin geleceğini belirleyen önemli bir toplumsal olgudur. Bu sebeple aile içi şiddetin bireysel, toplumsal ve kurumsal açılardan örtbas edilmesini aile sağlığı açısından kabul etmek mümkün görünmemektedir. Bunun yerine çözüm geliştirmek maksadıyla sıkıntıya sebep olan ve aksayan tarafların bulunması ve tedavi edilmesi daha akla yatkındır. Zira ailede samimi ilişkilerin gizli kalmayı gerektirmesine yönelik toplumsal bilinç, ailede görülen şiddetin farklı türlerinin bazen uzun süre ortaya çıkmasına engel teşkil edebilmektedir.

Aile içinde gerçekleşen şiddet neden gizli tutulur? Aile içinde şiddetin gizli kalmasının şüphesiz pek çok sebebinden söz edilebilir. Ancak, genel anlamda aile fertlerinde görülen utanma, güvensizlik, korku ve farkındalık eksikliği gibi hususlar, şiddetin gizli kalmasına sebep olan faktörler arasında öne çıkmaktadır (İbiloğlu, 2012:205; Sevim ve Ataş, 2015:292). Bunların dışında başka faktörlere dikkat çekenler

de bulunmaktadır. Örneğin Kalyoncu'ya göre şiddetin gizlenmesinin altında yatan sebep çaresizliktir. O, kendisinin bu görüşünü destekleyen başka bir araştırmanın bulgularına dikkat çekmektedir. Yapılan bir araştırmada, aile içinde şiddete maruz kalanların %80'inin, yapılacak fazla bir şeyin olmadığına yönelik beyanlarını yaklaşımına dayanak göstermektedir. Burada şiddetin genellikle ailenin iç meselesi olduğu düşüncesinden ve dışarıdan bir müdahalenin sorunu çözmekten daha çok kötüye götüreceği endişesinden hareket edildiğine vurgu yapmaktadır. Çünkü mağdurlara göre, şiddeti açıklamak, dışarıya yansıtmak, yeni bir şiddete davetiye çıkarmak, insanların gözünden düşmek, aşağılanmak demektir (Kalyoncu, 2014:24). Mağdurun çevresindeki arkadaşları ve akrabalarının, görülen şiddete karşı bir duruş sergilemeleri veya mağdur ile dayanışma içinde olmaları yerine, şiddete katlanmayı kolaylaştırma yönünde telkinlerinin, şiddetin devam etmesinde önemli bir unsur olduğu üzerinde durulmaktadır (Öztürk, 2017:83).

Maruz kalınan şiddetin, aile bireyleri arasında çeşitli niyetlerle gizli kalmasının dikkat çekici sonuçlarından birisi, aile içinde gerçekleşen şiddet davranışlarının tekrarlanma özelliğine sahip olmasına ve sıklıkla görülmesine yol açmasıdır. Müdahale edilmediği takdirde mağdura yönelik şiddet davranışları hem tekrarlanabilmekte, hem de uzun süre devam edebilmektedir. Bazen etkileri ciddi boyutlarda olan aile içi şiddetin gizli kalmasıyla, bireyin ailede tekrar tekrar şiddete maruz kalmasına, ekonomik ve diğer yönlerden zarar görmesine, toplum dışına itilmesine, boşanmak zorunda kalmasına neden olmaktadır. Kısaca, çeşitli korku, kaygı ve endişelerden dolayı aile içinde görülen şiddeti dile getiremeyen aile bireylerinin bu tavrı, şiddetin tekrarlanmasını beraberinde getirmektedir.

Aile içinde görülen şiddetin saklanması başka bir sebebi, toplumun konu ile ilgili sahip olduğu algıda yatmaktadır. Bunu iki şekilde ele almak mümkündür. Birincisi, toplumda yaygın olarak kabul gören anlayışa göre aile içi şiddet, daha çok ekonomik durumu ve eğitim seviyesi düşük olan ailelerde ortaya çıkan bir olgudur. Aile bireyleri de, bu şekilde anılmamak için aile içinde gerçekleşen şiddet olaylarını dışarıya yansıtmaktan kaçınmaktadırlar (Okumuş, 2014:95). İkincisi, aileyi koruma adına yasaların, dini inançların, toplumsal değerlerin bireyler üzerinde oluşturduğu baskıdan kaynaklanmaktadır. Genellikle aile içi şiddeti görmezlikten gelen, yeri geldiğinde

destekleyen ve olağan gören toplumsal yaklaşım ve tutumlardan oluşan toplumsal algı, şiddetin dışarıya yansımamasında etkilidir (Gözütok, 2008:67).

1.2.1. Aile İçi Şiddetin Tanımı ve Çeşitli Görünümleri

Bireylerinin beslenme, bakım ve gereksinimlerini karşılamak, üyelerine güven duygusu vermek, beden ve akıl sağlığını korumak, geliştirmek amacıyla bir arada yaşayan insanlardan oluşması beklenen aile, çoğu zaman şiddet eylemlerinin görüldüğü, şiddetin öğrenildiği bir mekan haline de gelebilmektedir (Ünal, 2005:9; Öztürk, 2017:50). Resmi istatistiki bilgilerin, ailede gerçekleşen şiddetin boyutlarını gerçek anlamda yansıtmadığı iddia edilmektedir. Türlü sebeplerden dolayı ortaya çıkarılamayan aile içi şiddetin boyutları, özellikle çocuklara ve ailenin diğer üyelerine yönelik ihmal ve istismardan; fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türlerine kadar şiddet eylemlerinin görüldüğü, yapılan araştırmaların sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Gerek geleneksel ilişkiler yoluyla edinilen davranışlardan, gerekse insanın gururunu okşayan özelliklerden kaynaklı bir takım güdü ve istekler, aynı çatı altında bile olsa, insanları şiddet eylemlerine yönlendirebilmektedir. Ailede gücü ve kontrolü ele geçirme, isteklerini yaptırma anlamında bazı aile fertlerinin baskı ve şiddet uygulama eğilimleri, iptidai toplumlardan modern toplumlara kadar hemen her toplumda görülebilen davranışlardır. Geleneksel toplumlarda ailenin yaşça en büyük ferdi, diğer aile fertlerinin kontrolünü elinde tutmak amacıyla, otoriteyi elinde bulundurmaktadır. Ancak çok hızlı bir değişim yaşayan ve bir nevi geçiş sürecinde olan günümüz toplumlarında, eşlerden her birinin diğerini kendi kontrolünde bulundurma isteği, eşleri anlaşmazlıklara ve çatışmalara sürüklemektedir. Aile içi çatışmaların yaşanması durumunda aileyi oluşturan taraflardan birinin herhangi bir konuda ağır basması kaçınılmazdır. Örneğin eşlerden birinin veya her ikisinin kendi ailesine olan bağlılığı, diğerinde rahatsızlığa neden olmakta, tarafların birbirlerine karşı tutum almasına ve çatışma ortamının oluşmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla ailede, kimi durumlarda uyumlu birlikteliklerden bahsetmek mümkün görünmemektedir. Bu tür ailelerde, ilişkilerin kötüye gitmesi ve çatışmaların derinleşmesiyle eşlerden birinin diğerine uyguladığı zarar verici davranışlar, saldırılar ya da sistematik baskılar aile içi şiddetten öte aile içi zulüm kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Toplumsal bir birim olarak aile içerisinde meydana gelen bütün şiddet olaylarının adı olan *aile içi şiddet*, saldırganın ve mağdurun kan bağına sahip olduğu, ya da evlilikle oluşan bir akrabalıklarının bulunduğu şiddet sarmalını ifade etmektedir. Aynı çatı altında yaşayan bir ailede eşlerin birbirlerine, ebeveynlerin çocuklarına, çocukların birbirlerine veya yetişkinlere, yetişkinlerin ailenin yaşlı üyelerine, ya da çeşitli yönlerden güçlü olan aile bireylerinin güçsüz olanlara yönelik ilişkilerinde ortaya koydukları fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik dâhil bütün şiddet davranışlarını kapsamaktadır (Polat, 2017:26; Özgentürk ve Ark., 2012:57; Tekin, 2011:21; Çetinkaya Duman ve Ark., 2003:51; Kalyoncu, 2014:205; Ayan, 2010:96; Odman ve Odman, 2017:337; Öztürk, 2017:7; Baygal, 2016:178). Ailede eşlerin birbirlerine veya ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları şiddetin yanında, özellikle buluğ çağına gelmiş, ya da ailedeki yetişkin çocukların anne/babalarına veya büyükanne/büyükbabalarına uyguladıkları şiddet, nadir de olsa görülebilmektedir. Aile içi şiddetin çerçevesini geniş tutmaya çalışan yaklaşımlar, eski eş, kız veya erkek arkadaş, sözlü ya da nişanlı olanlar arasında görülen şiddet davranışlarını da, aile içi şiddet kapsamında değerlendirmektedirler (Öztürk, 2017:51; Tekin, 2011:21).

Aile içi şiddetin tek bir tanımı yoktur. Her disiplin kendi görev alanına dönük bir yaklaşımla tanımlayabilmektedir. Örneğin, feminist yaklaşımlar, aile içi şiddeti, kadına yönelik şiddet boyutuyla ele almakta ve tanımlamaktadırlar. Ancak geniş çerçevede ele alınan bir yaklaşımla ve kapsayıcı olması yönüyle aile içi şiddet, şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Eşin karısına, çocuklarına ya da aynı evde yaşayan akrabalara yönelik; aynı evde yaşayan herhangi bir akrabanın, evdeki diğer kişilere yönelik; mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan ya da evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerine yönelik; tehdit, baskı ve kontrol içeren, fiziksel, cinsel, ekonomik veya psikolojik zarar görmeye veya acı çekmeye neden olan her türlü davranışa aile içi şiddet denilmektedir*” (Sarıhan, 2014: 148).

Sadece erkeklerden kaynaklanmayan aile içi şiddet görünümüleri, kadınlardan, yetişkin çocuklardan veya büyükbaba ve büyük anneden de kaynaklanabileceği görülmektedir. Geleneksel toplumlarda çoğunlukla erkekten, modern toplumlarda ise hem erkekten, hem de kadından kaynaklanan aile içi şiddet görünüm ve istatistikleri bulunmaktadır. Amerika’da yapılan araştırmalarda, eyaletlerin neredeyse yarısından fazlasında, aile içi şiddet nedeniyle zorunlu tutuklama yasalarının bulunduğu, bu

yasaların sadece erkekleri tutuklamadığı, tutuklanan kadınların sayısında büyük artışın yaşandığı ve oranların neredeyse eşit olduğu bildirilmektedir (Davis, 2008:7).

Cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak kullanıldığı şiddet biçimi olarak bilinen cinsel şiddet, daha çok ailede yaşı küçük olanları istismar etmek, kaba kuvvet kullanarak cinsel ilişkiye veya fuhuşa zorlamak şeklinde ortaya çıkmaktadır (Polat, 2017:150; Öztürk, 2017:64). Her çeşit cinsel saldırı, her türlü fiziksel veya sözlü taciz cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Toplumda sıklıkla görülen cinsel istismar ve ticari cinsel sömürü, namus cinayetleri, erken evlilikler, cinsel şiddet çerçevesinde görülmektedir. Cinsel şiddet, açığa çıkarılması en zor olan şiddet çeşididir. Toplumda konuşulması dahi tabu olarak görüldüğünden, alanda yapılan çalışmalardan sağlıklı bilgiler edinmek de mümkün görünmemektedir. 2003 yılında yapılan “Türkiye’de Aile İçi Şiddetin Boyutları, Nedenleri ve Çözüm Önerileri” adlı bir araştırma için, ailede cinsel şiddet ile ilgili sorulara, 1133 kişiden sadece 31 kişi cevap vermeyi kabul etmiştir (Ayan, 2010:212). Cinsel şiddete maruz kalan birey üzerinde, yaşının küçüklüğü oranında etkileri daha fazla olmaktadır.

Aile içi huzursuzlukların kaynaklarından biri olan ailenin ekonomik yapısı ve ilişkileri, aynı zamanda şiddetin bir türü olan ekonomik şiddete de kaynaklık etmektedir. Ekonomik şiddet, aile bireylerine harçlık vermeme, para kaynaklarını gizleme, aile bireylerinin zaruri ihtiyaçlarını karşılamama, gizli harcamalarda veya tasarrufta bulunma, kısıtlı bütçeye mahkûm etme biçimlerinde görülen ve aile bireylerini güç durumda bırakan ilişkilerin yaşanmasıdır. Ayrıca, aile bireylerinin ücretli veya başka işlerde çalışmasına izin vermemek, eğitim olanaklarına erişimini engelleyerek gelir elde etme kapasitesinin önüne geçmek, miras haklarına aykırı davranarak adil bölüşüme engel olmak, özellikle yaşlıların para kaynaklarına el koymak gibi eylemler de birer ekonomik şiddet örneği sayılmaktadır (Memiş, 2014:171; Baygal, 2016:177). Bunlara ilave olarak, reşit olmayanların zorla bir işte çalıştırılması, aldıkları ücretin kendilerine aktarılmasına engel olunması, banka kartlarına el konulması, yasalara aykırı şekilde mal ve mülklerinin kullanılması, yasalara aykırı belgelerin kendilerine imzalatılması, karşı tarafın izni olmadan başkasına kefil olunması (Odman ve Odman, 2017:68-70) gibi uygulamalar da ailedeki ekonomik şiddet görünümleri arasında sayılmaktadır.

Aile içi şiddetin uzun süre devam etmesinin altında, eşlerden birinin gelecekte her şeyin iyiye gideceğine yönelik beklentisinden dolayı sessiz kalması söz konusu olduğu gibi, karşı çıkılması durumunda her şeyin daha kötü olacağı endişesi de söz konusu olabilmektedir. Bazen başka yol ve imkân bulunamadığı için, bir nevi mecbur kaldığı için aile içi şiddetin uzun süre devam etmesi söz konusudur.

1.2.2. Aile İçi Şiddet İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Şiddete ilişkin yaklaşımlar genel olarak 3 kategori içerisinde ele alınabilir. Birinci kuramlar kümesinde bulunan teoriler, şiddet davranışlarının kaynağını toplumsal yaşamda öğrenilen pratiklere, paylaşılan değerlere ve şiddeti teşvik eden kültürel yapılara dayandıran ‘Kültürel Kuramlar’dır. Bu kuramlar, ailevi değerlerin güçlü olmamasının ve ahlaki bilincin tam yerleşmemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan şiddet davranışlarına dikkati çekmektedir. İkincisini ‘Yapısal Kuramlar’ oluşturmaktadır. Kısaca, şiddet davranışlarını yaşıyan yoksulluk, yoksunluk ve işsizlik gibi sosyal faktörlerin neden olduğu dezavantajlar ve engellenmiş olma üzerinden açıklamaya çalışan ve sosyo-ekonomik ilişkilerle bağlantısını ortaya koyan kuramlardır. Üçüncüsünü ise, bireylerin toplumsal yaşamlarında sahip oldukları konumlarından gelen dinamik ilişkilerin, fiziksel çevreden gelen etkilerin ve içinde bulundukları toplumsal grupların, birey üzerinde bıraktığı etkilerin şiddet davranışı ile bağlantısını ele alan ‘Etkileşimsel Teoriler’ oluşturmaktadır (Kızmaz, 2006/b:262). Aile içi şiddeti açıklamada kullanışlı olan yaklaşımlar aşağıda sırasıyla ele alınmıştır.

1.2.2.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Şiddetin öğrenilebilir bir davranış olduğu öteden beri kabul edilmektedir. Bunu ortaya koymak üzere model oyunlar yoluyla hayvanlarda şiddet davranışlarında artış görüldüğünü gösteren deneyler yapılmıştır. Şiddet, tıpkı diğer davranışlar gibi sonradan kazanılan bir olgudur. Bilim adamlarına göre, insan yaşamında geçmiş deneyimlerin etkisi, şiddet davranışına gösterilen onaylayıcı tepkiler, takdir görme ve ödüllendirmeler, çevresel veya özel şartlardan dolayı şiddete teşvik edilme şiddet davranışının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1998:12; Kılıç, 2016:23; Öztürk ve Ark., 2015:127). Kuramın genel sayıltısı, bir davranışın gözlemlenmesinin bireyde bilişsel bir temsil oluşturduğu ve gözlemcinin

dolaylı bir pekiştirme yaşadığı yönündedir. Sonuçta böylesi bir pekiştirme olayı, gözlemci için dolaylı bir pekiştirmenin yaşandığı bir süreçte işaret etmektedir. Bu sebeple şiddet davranışı, benzeri süreçlerden edinilen ve öğrenme sonucu oluşan bir davranıştır (Kılıç, 2016:23; Koç, 2011:52; Gök, 2009:19). Şiddet içerikli film izleyen çocukların, izlemeyenlere göre daha fazla şiddet davranışlarına girdiğine dair araştırma bulguları (Okumuş, 2014:91), gözlemci konumunda bulunan çocuk için taklit yoluyla edinilen sosyal öğrenmeye iyi bir örnektir.

Şiddet uygulama aile ve yakın çevreden taklit yoluyla öğrenilen bir davranıştır ve öğrenme kaynağı genellikle çocukların yetiştiği aile ortamıdır (Avcı ve Güçray, 2010:62; Genç, 2016:53; Kaymak Özmen, 2004:35; Genç ve Ark., 2017:410; Gök, 2009:20; Cengiz, 2008:29). Özellikle küçük çocuklar, hoşlandıkları veya imrendikleri bireylerin her türlü hareketini taklit etme eğilimi içinde olmaktadır. Çocuklar ailede yaşananlar sayesinde kime, ne zaman, nerede ve nasıl davranacaklarını öğrendiği gibi, ne için ve kime karşı şiddet davranışlarına yöneleceklerini de öğrenmektedirler. Wolfrang ve Fenacutti, çocukların etrafının ‘şiddet iyidir’ dersini veren bir atmosferle çevrili olduklarını ifade etmektedirler (Akt. Ayan, 2010:142). Aile ortamında onay gören şiddete yönelik değerlendirmeler şiddet davranışlarına yönelmede önemli derecede rol oynarken, onay görmeyen şiddet değerlendirmelerinin çoğunlukta olması halinde çocuklar daha az şiddet davranışına yönelim göstermektedirler (Ünal, 2010:120).

Anne-babasının onaylamadığı bir davranışı sergilediğinde çocuğa uygulanan fiziksel şiddet, örtük olarak çocuk tarafından öğrenilen bir davranışa dönüşmektedir. Fiziksel şiddet, çocuğun kişiliğini ve dünya görüşünü etkilemesi yönüyle, artık yaşamı boyunca yedeğinde tuttuğu ve gerektiğinde sarılabileceği silahı konumundadır. Çocuk bununla istediği şeyleri elde etmeyi, tehlikeli durumlarda savunma amaçlı kullanmayı ve önemli durumlarda haklı görülebilmeyi ortaya koymak ve bunu diğerlerine öğretmek için kullanır. Böylece çocuk, zamanla şiddeti ortaya çıkaran ve uygulayan konumuna gelebilmektedir. Aslında çocuğun şiddete tabi tutulması, bir yandan ona bazı konularda şiddete başvurma gereksinimi duyulabileceğini de öğretmektedir. Örneğin, çatışma çözmede, söz dinletmede, kendisine karşı saygı gösterilmesinde, isteklerini yerine getirmede, kontrolü ele geçirmede vb. durumlarda şiddetin uygun bir yol olduğunu, bu yola başvuranlardan öğrenmektedir (Kocadaş ve Ark., 2010:16-17).

Şiddete başvurmaksızın çatışma ve problem çözme becerisini gösteremeyen ebeveynlerin ortamında ve kontrolünde büyüyen çocuklar, kaçınılmaz şekilde anne-babalarından şiddeti öğrenmektedirler. Bir araştırmanın ortaya koyduğu verilere göre, her beş kişiden birinin problem çözmede şiddetin gerekli olduğuna dair görüş belirtmesi (Sevim ve Ataş, 2015:294), sosyal öğrenme kuramının iddiasını destekler mahiyettedir. Sorunların çözümünde şiddeti gerekli görme mantığı, aslında şiddetin meşru bir zemine sahip olduğunun göstergesidir. Şiddetin aile bireyleri tarafından meşru görülmesi, ileride tekrar ortaya çıkmasına ve kendisini her defasında yeniden üretmesine sebep olmaktadır (Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017:392). Bu yüzden bireyin şiddete başvurmadan ve pasif durumda da kalmadan sorunlarını çözebilecek bilgi, beceri ve donanımına sahip olması, onun daha az şiddet eğilimi göstermesine vesile olacaktır (Balkıs ve Ark., 2005:84).

Taklit yoluyla öğrenme, sadece aile veya çevrede bulunan insanların örnek alınması yoluyla değil, örneğin televizyonda bulunan karakterlerin taklit edilmesi yoluyla da söz konusu olabilmektedir. “Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada Taylan, televizyon programlarında bulunan şiddetin, ortaöğretime devam eden öğrenciler üzerinde yetiştirme etkisi oluşturduğu, bu gençlerin dünyayı daha tehlikeli ve acımasız buldukları, problemlerinin çözümünde şiddeti önemli bir araç gördükleri tespit edilmiştir (Taylan, 2011:366).

Bandura tarafından yapılan ve şiddetin öğrenme ile ilişkisini konu alan çalışmaya göre, şiddet öğrenilen bir olgudur. Bir sosyal deney şeklindeki bu çalışma, eşit şartlarda olduğu düşünülen çocuklardan oluşan üç grup üzerinde yapılmıştır. Birinci gruptaki çocuklara, oyuncak bir bebeğin başka çocuklar tarafından saldırıya uğradığını gösteren film izletilmiştir. İkinci gruptakiler, yetişkin olanların oyuncak bebeğe saldırgan davranışlarını izlemişlerdir. Üçüncü gruptaki çocuklara ise, saldırgan davranışları içermeyen filmler izlemişler veya saldırı davranışında bulunmayan yetişkinleri gözlemlemişlerdir. Sonrasında çocukların hepsi oyuncak bebeklerle baş başa bırakıldıklarında, birinci ve ikinci gruptakilerin oyuncak bebeğe tekme tokat atarak saldırgan davranışlarda bulundukları gözlemlenmiştir (Akt. Kocabaşoğlu, Savrun ve Ok, 2000:28) .

Kuramın savunduğu iddiaları destekleyen sonuçların elde edildiği bir araştırmaya göre, çocukluk döneminde ebeveynleri arasında yaşanan şiddete tanıklık eden erkeklerin, diğer erkeklere göre eşlerine ve çocuklarına uyguladıkları şiddet, yaklaşık üç buçuk kat daha fazladır (Page, 2008:82). Yine yetişkin aile fertleri arasında yaşanan şiddet davranışlarına tanıklık eden çocuklar, ‘yerleşik hale gelen davranış problemleri’ göstermektedir (Ekşi ve Yaman, 2010:16). Aile ortamında şiddete tanıklık eden çocuklar, sorunlarını öfke ve saldırgan bir tutum sergileyerek ortaya koymakta ve sorunlarını şiddet yoluyla çözmeye çalışan babalarıyla özdeş bir kimlik geliştirmektedirler.

Şiddetin sorun çözme aracı, yada saygı, prestij ve güç kazanmanın yöntemi olarak görüldüğü ortamlarda büyüyen çocukların ötekine şiddet uygulamayı öğrendikleri, ebeveyn olduklarında çocuklarına veya diğer aile bireylerine şiddet uyguladıkları çok sık dillendirilen bir husustur (Tekin, 2011:22; Engström, 2013:34). Bunun yanında, ergenlerin ev dışında ortaya koyduğu şiddet içeren davranışların evde onay görmesi, evde disiplin amaçlı çocuklara yöneltilen şiddet uygulamaları, ebeveynlere karşı yapılan davranışlara sert tepki verilmesi ergenlerin model alma yoluyla şiddet davranışını öğrenmesine neden olmaktadır (Avcı, 2011:15). Aile içinde şiddetle karşı karşıya kalan, maruz bırakılan veya tanıklık eden çocuklarda, şiddet kişiliklerinin bir parçası ve sorunları çözmenin bir aracı haline gelmekte ve adeta bir iletişim biçimi şekline dönüşmektedir (Şener ve Boydak Özcan, 2013:9).

Toplumsal yaşamda şiddet davranışlarını bir cinsiyete mal etmek doğru değildir. Çünkü tutum ve davranışlarında şiddeti reddeden erkekler olduğu gibi destek veren kadınlar da bulunmaktadır. Dolayısıyla hem kadınlarda hem de erkeklerde görülebilen şiddet davranışlarının varlığı dikkate alındığında şiddetin öğrenilen bir şey olduğunu söylemek mümkündür (Kuzu, 2013:23). Kısaca sosyal öğrenme kuramı, bireyin gösterdiği şiddet davranışlarının kaynağında toplumsal yaşamdan edinilen pratiklerin yattığını, öğrenme sonucu oluştuğunu ve yeri geldiğinde birey tarafından ortaya konulduğunu belirtmektedir.

1.2.2.2. Feminist Kuram

Aile ortamı, çoğu insan için sevgi, dostluk, rahatlık ve yaşamsal bir avuntu mekânı olarak görülmektedir. Ancak, aynı zamanda aile, yalnızlığın, sömürünün ve

eşitsizliğin yaşandığı bir yer olabilmektedir (Güçlü, 2016:83). Gerçekte, bireysel farklılıkların bariz bir şekilde öne çıktığı aile ortamında, her türlü haksızlık, şiddet ve huzursuzluk yaşanabilmektedir. Fiziksel güçten kaynaklı eşitsizlikler başta olmak üzere, zihinsel, bilişsel, sosyal ve ekonomik farklılıklardan kaynaklı avantajlar bazı aile bireylerini öne çıkarırken, bazılarını da mağdur veya kurban konumuna düşmesine neden olmaktadır. Bu eşitsizlikleri kendisine dayanak yapan feminist kuram, aynı zamanda son yüzyılda ön plana çıkan bir toplumsal harekettir. Daha çok cinsiyetler arasında yaşanan eşitsizliklere dikkat çeken kuram, toplumsal yaşamda hâkim olan ataerkil yapıları ve erkeği önceleyen yaklaşımlara karşı sert eleştirileriyle bilinmektedir.

Aile içi şiddeti kadın istismarı üzerinden açıklamaya çalışan kuram, toplumsal düzenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden kadını tutsak hale getirdiğini iddia etmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddeti üstü örtülmüş ve gölgede bırakılmış şekilde bir fenomen olarak ele almakta, ataerkil düzenin kadını aşağılayan ve ona zulmeden bir yapı olduğuna dikkat çekmekte ve aile içi şiddetin hem ailesel, hem de toplumsal boyuttan nasıl işlediğini açığa çıkarmaya çalışmaktadır.

Kuramın savunucularına göre toplumda var olan güç ve cinsiyet ilişkileri bilinmeden, ataerkil yapının farkına varılmadan aile içi şiddet tam olarak anlaşılamaz. Erkekler, politik, ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden ya kaynak sahibidir, ya da kadınlara göre kaynaklara kolay erişme imkânları bulunmaktadır, dolayısıyla bu durum erkekleri daha güçlü kılarken, kadınların erkek şiddetine karşı koymasını zorlaştırmaktadır. Kuram, ailede kadınlara yönelik şiddetin kaynağını hasta evliliklere veya bozuk kişiliklere dayandırmamakta, bilakis geleneklerin ve kurumsal yaşantıların ürünü olarak görmektedir. Tarihsel olarak kadına yönelik şiddete bir kurum olarak ceza sisteminin ve yasaların sessiz kaldığını, erkeğin baskısını haklı göstermeye çalıştığını belirtmektedir (Ayan, 2010:158). Yaşanan cinsiyetler arası eşitsizliğin son zamanlara kadar uluslararası hukuk alanında bile yaşanmakta olduğu, erkeklere yönelik öncelikler içerdiği, ortaya çıkan bir takım hareketlerin baskısıyla ancak düzenlemelere gidildiği haber verilmektedir (Uygur ve Çağlar Gürgey, 2014:14).

Kadına yönelik aile içi şiddetin ortadan kaldırılması girişimlerinin feminist hareketlerle birlikte ortaya çıktığı görülmektedir. 19.yüzyıl sonlarına doğru Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan hareketler sayesinde, politik olarak cinsiyetlerin eşit olması talepleri dile getirilmiş, 1960 ve 70'li yıllarda ise ikinci dalga halinde 'cinsiyet

eşitsizliği' üzerinde durulmuş ve ailede cinsiyet temelinde ortaya çıkan şiddetin son bulması için çaba gösterilmiştir (Öztürk, 2014:42). Kısaca aile içi şiddetin, feminist hareketlerin ortaya çıkmasına itici güç olduğu söylenebilir.

20.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan 'radikal feminizm' yaklaşımının, evliliğin ve ailenin kaldırılmasını, onun yerine rahim dışı yollarla üremeyi sağlama imkânlarının geliştirilmesini önerdikleri görülmektedir. Onlara göre, çocuk doğurma ve üreme sisteminin değişmesi durumunda cinsel rol ayrımı da son bulacaktır. Çünkü kadının üreme işlevi, toplumsal yaşamda karşılaşılan cinsiyet ayrımına, cinsiyete dayalı işbirliğine, ataerkil yapıya kapı aralamaktadır (Ayan, 2010:157). Aile hayatını hiçe sayan böyle bir yaklaşımın, insani değerleri pek önemsemediği ve bireyci bir yaklaşımla sadece bireyin menfaatini öncelediği görülmektedir. Karşıt cinslerin birbirini tamamlayan parçalar olduğu anlayışına taban tabana zıt olan radikal fenimizm yaklaşımı, aynı zamanda neslin devamı konusunda tehlike barındırması yönüyle de dikkat çekmektedir.

1.2.2.3. Şiddetin Kuşaklararası Geçiş Kuramı

Kuram, özellikle aile ortamında şiddet ve istismara maruz kalan çocukların, erişkin dönemlerinde bunu ailelerine ve çevrelerine uyguladıkları iddiasında bulunmaktadır. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Davranışsal Psikoloji Kuramlarından bazı fikirleri bir araya getiren kurama göre şiddet, öğrenme, şartlanma ve model geliştirmenin bir araya gelmesi gibi bir süreç sonunda oluşmaktadır. Davranışsal psikolojinin yaklaşımına göre, kurbanın şiddet içeren davranışa esneklik göstermesi, şiddet davranışını güçlendirmektedir. Örneğin şiddet davranışının sır olarak saklanması, şiddet davranışının tekrar göstermesinde belirleyicidir. Şiddet zemininde yetişen bir çocuğun, erişkin olduğunda şiddet uygulayan biri haline gelmesi yüksek ihtimaldir (Ayan, 2010:159; Gök, 2009:17).

1990 yılında Amerika'da yapılan bir araştırmada, kendi aile fertlerine şiddet uygulayan erkeklerin % 71'inin, çocukluğunda ailesinde şiddete tanıklık edenler olduğu, % 49'unun doğrudan dayak yediği saptanmıştır. Şiddetin kuşaktan kuşağa geçişini ifade eden kurama bir kanıt olduğu belirtilen bu araştırma sonuçlarına göre, çocukluğunda şiddete maruz kalan anneler, kalmayanlara göre çocuklarına daha fazla şiddet uygulamaktadırlar (Engström, 2013:35). Benzer şekilde, Türkiye'de kadın

sığınma evlerinde yapılan bir araştırmada, şiddet gören kadınların nerdeyse tamamı, çocukluk dönemlerinde ailelerinde şiddete maruz kaldıkları ve kendi çocuklarına da şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir (Güleç ve Ark., 2012:126).

Yine Türkiye’de yapılan bir araştırmada, ailesinde şiddete maruz kalan evli kadınların % 37’si, küçüklüğünde yaşadıkları ev ortamında annelerinin de şiddete uğradığını, beyan ettikleri görülmektedir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2009:187). Gençlik döneminde bulunan erkek çocuklarına, kadınlara ve kız çocuklarına şiddet uygulamayı özendiren ve teşvik eden, onların ailesi ve sosyal çevresidir. Erkeği ön planda tutan ve ataerkil aile anlayışıyla çevrelenmiş olan genç erkeklerin ileriki yaşamlarında şiddet davranışlarını devam ettirmeleri, şiddetin kuşaklar arası geçişini ifade etmektedir (Can, 2014:16). Farklı şiddet türlerinin yaşandığı aile ortamında büyüyen çocuklar, şiddeti öğrenmekte, kanıksamakta, ileriki yaşamında yeri geldiğinde şiddet davranışını göstermekte ve şiddetin kuşaktan kuşağa geçmesinin taşıyıcısı olmaktadır. Halk arasında ‘şiddet, şiddeti doğurur’ sözü, küçüklüğünde şiddete maruz kalan veya tanıklık eden çocukların, büyüdüklerinde şiddet davranışlarını sergilemesini ifade etmektedir (Genç ve Ark., 2017:410).

Araştırmalar, aile içinde ebeveynler arasında görülen kötü iletişim ve etkileşim biçimlerinin, erkek çocukları şiddet davranışını göstermeye eğilimli hale getirdiğini gösteren bulgular sunmaktadır (Genç ve Ark., 2017:412). Aynı şekilde, ailede ortaya çıkan sorunları şiddet kullanarak çözmeye çalışan yetişkinler, çocuklara bir taraftan şiddetin sorun çözmede işe yaradığını göstermiş olurken, diğer taraftan şiddetten kaçınmanın yolunun ancak şiddet görmeyi kabul etmekten ve şiddet uygulayanın isteklerine boyun eğmekten geçtiğini öğretmiş olmaktadır (Okumuş, 2014:97). Çünkü çocukluk döneminde ebeveynlerinin şiddetine maruz kalmış olan kadınlar eşlerinden gelen şiddeti kabullenirken, maruz kalan erkekler ise, daha yüksek düzeyde fiziksel şiddet uygulamaktadırlar. Dolayısıyla çocuklara yöneltilen şiddetin altında yatan faktör, ebeveynlerin küçüklük dönemlerinde ailelerinde maruz kaldıkları şiddettir. Araştırmalara göre en az şiddete maruz kalan çocuklar, ebeveynleri küçüklüğünde şiddete maruz kalmamış olanlardır (Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması, 2015:145). Buradan hareketle denilebilir ki şiddete maruz kalan ebeveynler, yeni kuşağa şiddeti taşımakta ve nesiller boyu şiddetin devam etmesine neden olmaktadır.

Kısaca aile ortamında karşılaşılan, maruz kalınan veya tanık olunan şiddetin, çocuklar tarafından öğrenilmesine ve zamanla onların iç dünyasında şiddetin kabul gömesine yol açmaktadır. Dolayısıyla şiddet atmosferinde yaşayan bugünün çocukları, bir sonraki kuşağa şiddet uygulayacak olan, ya da “şiddetin döngüsü”nü çevirecek olan birer yetişkin adaydırlar (Ayhan ve Özkan, 2016:3755).

1.2.2.4. Kültür Kuramı

Kuram, aile içi şiddetin tanımlanmasında toplumsal, bireysel ve kültürel değerlerin etkisine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda aile içinde ortaya çıkan şiddetin odağını erkeğin sahip olduğu kültürel konum oluşturmaktadır. Kuram, özellikle erkekliğin sertlik ve egemenlik kavramıyla eş tutulduğu, kadın ve çocukların istismar edilmelerine adeta izin verildiğini ve şiddetin sorunların çözümünde önemli role sahip kılındığını öne çıkarmaktadır (Yıldırım ve Kızmaz, 2018:1138).

Toplum tarafından meşru görülen bir amaç için uygulanan şiddet davranışlarını açıklamanın güçlüğüne dikkat çeken kuram, kültürün şiddet davranışlarını teşvik eden ve meşrulaştıran bir yönü olduğunu, oluşturduğu kalıp yargılar nedeniyle şiddet döngüsünün devam ettiğini belirtmektedir (Kızmaz, 2006/b:255). Özetle kuram aile içi şiddeti, erkeğin sahip olunan toplumsal normlar çerçevesinde kendi gücünü ispatlama ve güç dengelerini kendi yönüne doğru değiştirme çabasının bir ürünü olarak görmektedir.

Toplumsal yaşamın sahip olduğu kültürel normlar, bireyin aile ilişkilerini belirlemektedir. Başka bir deyişle aile içinde yaşanan şiddet, toplumsal yaşamın dayattığı ilişki biçiminden kaynaklanmaktadır. Hatta şiddet uygulamaktan kaçınanlar toplum tarafından ayıplanmaktadırlar. Dolayısıyla kültürün ve toplumsal yaşamın dayattığı anlayışla hareket eden bireyler, aile içi ilişkileri de kültürel normlara göre hareket ederek belirlemektedirler.

Aile içinde ortaya çıkan sorunları şiddet yoluyla çözmeyi öngören, çocukların terbiye edilmesinde şiddeti gerekli gören ve şiddet kullanımının revaçta olduğu bölgelerde şiddet kültürünün varlığına dikkat çeken kuram olarak bilinmektedir. Şiddet içeren davranış ve pratiklerin temelinde bulunan kültürel yapıya dikkat çeken kurama göre, bireyin yaşam biçimi ve sosyalleşme süreçleri ile şiddet pratiği arasında yakın bir

ilişki vardır. Daha çok yoksul yerleşim bölgelerinde düşük özgüven yaşayan bireylerin, özellikle erkeklerin yakın çevrelerine karşı itibar ve statü kazanmak üzere başvurduğu bir yöntem olması hasebiyle şiddet, genellikle alt-kültürde yaşayan çevrelerin başvurduğu bir pratiktir (Kızmaz, 2006/b:255; Okumuş, 2014:73; Kocadaş ve Ark., 2010:19).

Öte yandan kuram, alt-kültür grubunda bulunan kesimin sorunlarına da dikkat çekmekte ve bireyin sorun çözme arayışlarında şiddeti teşvik eden kültürel sistem ve yapıların varlığına dikkat çekmektedir. Aynı şekilde şiddet davranışlarının çoğunlukla arkadaş gruplarından öğrenildiğini belirtmektedir. Daha çok alt-kültür gruplarında şiddeti tetikleyen, gerilimler meydana getiren unsurlar, çoğunlukla işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk gibi sosyoekonomik dezavantajlardır (Okumuş, 2014:80). Alt-kültür kesiminde yaşanan aile içindeki şiddetin uygulanma amacı, daha çok cezalandırmadır. Şiddet davranışlarını gösteren ve suç işlediği tespit edilen çocukların genellikle alt kültüre mensup ailelerden çıktığını belirten kuram, aynı zamanda bu çocukların okul ve akademik başarılarının iyi olmadığına da dikkat çekmektedir. Okulda başarısız olan ve kötü performans sergileyen çocuklar, genellikle çete oluşumlarına dâhil olmakta, söz konusu çetelere katılan çocuklar yeni bir benlik oluşumuna gitmektedirler (Kızmaz ve Bilgin, 2010:278).

Hemen her kesimde görülmesine rağmen sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde çocuğa yönelik görülen şiddetin daha fazla olduğu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Bu kesimdeki ailelerde, fiziksel ceza verme, alay etme, bağırma, yoksun bırakma ve bir yere kapatma gibi disipline etme ve cezalandırma yöntemlerine sıklıkla başvurulmakta ve diğer kesimlerde bulunan ailelerle karşılaştırıldığında polise yansıyan aile içi şiddet olayları daha fazla olmaktadır. Orta ve alt düzey sosyoekonomik yönden imkân sahibi olmayan ailelerde daha çok birbirlerine suçlama getirme ve hayal kırıklığı yaşadığını gösterme gibi psikolojik yöntemlere başvurulurken, üst ekonomik düzeydeki ailelerde problemler, aile içinde sessiz bir şekilde veya uzman desteği ile çözüme kavuşmaktadır. Aynı zamanda sosyoekonomik koşulları iyi olan ailelerde görülen çocuklara yönelik şiddet, genellikle gizli kalmaktadır (Davarcı ve Kayıklık, 2016:115). Çocukların şiddete maruz kalmaları ile ilgili yapılan bir araştırmada, en az şiddet görenlerin sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocukları olduğu, sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde ise ergenlerin daha fazla şiddete maruz

kaldığı tespit edilmiştir (Tümkiye ve Ark., 2010:173). Kısaca kültür kuramı, yaşam koşulları açısından dezavantajlı ailelerin, genelde bütün aile fertleri arasında, özelde ise çocuklara yönelik uygulanan şiddet türlerinde, aile içinde gerçekleşen şiddetin daha fazla olduğu iddiasındadır.

1.2.2.5. Genel Sistemler Kuramı

Aile içi şiddeti açıklamak üzere geliştirilen genel sistemler kuramı, şiddete ailede ortaya çıkan bir sistemin ürünü olarak bakmaktadır. Ailede görülen şiddetin düzeyine göre sistem çalışmasında artma veya azalma görülebilmektedir. Kuram, ailede şiddetin kullanımını tekelinde bulunduran, şiddeti üreten, istikrarlı şekilde tekrarlayan ve kontrolünde bulunduranların yöntemlerini ve süreçlerini açıklamaya ve ortaya koymaya çalışmaktadır (Öztürk, 2017:41).

Aileyi oluşturan parçaların birbirleriyle ilişkisine vurgu yapan kuram, bu aile sistemini oluşturan parçaların işlevlerini sürdürebilmek için birbirlerine bağımlı olduğunu belirtmektedir. Kurama göre her aile sisteminin kendine özgü bir değişim biçimi bulunmakta ve bir parçada meydana gelen değişim diğer parçalara da sirayet etmektedir. Yani aileyi kısaca her bir üyesinin diğerine bağımlı olduğu, birbirlerini karşılıklı ve sürekli bir şekilde etkilediği bir bütün olarak tarif etmektedir. Aslında sadece bir aile bireyini değil, herhangi bir olumsuz davranışta bulunan bir üyenin ailede oluşturduğu etkiyi ve bu etkiye karşı diğer aile bireylerinden gelen tepkileri inceleme konusu yapan bir yaklaşım olarak bilinmektedir (Güçlü, 2016:75). Bütünü oluşturan parçalardan birisinin işlevini yerine getirmemesi veya yanlış yapması diğer parçaları da olumsuz etkileyeceği iddiasındadır.

Ailede evlilikle birlikte ortaya çıkan ilişkiler, eşlerin anne ve baba rolleri üzerinde, dolayısıyla çocuğun gelişimi ve davranışları üzerinde etki oluşturmaktadır. Örneğin eşlerin birbirlerini destekleyici mahiyetteki ilişkileri ebeveynlik kalitesini arttırırken, kocanın eşine suçlayıcı bir dil kullanması ve sürekli eleştirmesi annenin çocuğa karşı olumsuz davranışlara yönelmesine sebep olabilmektedir. Öte yandan çocuğun sahip olduğu mizaç da, ebeveynlerin davranış ve yaklaşımlarını şekillendirebilmektedir. Dolayısıyla ailede, bireyler arasında ortaya çıkan ilişkiler, olumlu veya olumsuz şekilde birbirlerini etkilemektedir. Aile içindeki tüm ilişkilerin birbirlerinden karşılıklı şekilde etkilendiğini savunan yaklaşım, olumsuz olan herhangi

bir ilişkinin diğer ilişkileri de etkilediğini belirtmektedir. Bu yaklaşıma göre, neredeyse diğer tüm ilişkileri besleyen ve belirleyen anne-baba arasındaki ilişkilerdir. Anne-baba arasında yaşanan stres ve gerilimler, ebeveyn-çocuk arasında yaşanan ilişkilerin gidişatını da belirlemektedir (Akçınar, 2017:42).

1.2.2.6. Psikopatoloji Kuramı

Şiddetin bireysel kaynaklarına yoğunlaşan kuram, aile içi şiddetin de bu bireysel nedenlerden ortaya çıktığını savunmaktadır. Yapılan araştırmalarda aile içinde şiddet uygulayanların % 85'inin borderline, antisosyal, saldırgan ve paranoid kişilik özelliklerine sahip olduğu iddia edilmektedir (Ünal, 2005:2). Çok iddialı gibi görünen bu oranın, sonu ölüm veya yaralama ile biten fiziksel şiddet sonucunda ortaya çıkan bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Yine de ailede meydana gelen şiddet türlerinin büyük çoğunluğunun, psikolojik sorun yaşayan bireylerden kaynaklandığı söylenebilir.

Örneğin kişilik tiplerinden biri sayılan narsist kişilik, hedefindeki bireyi kendisine bağlama, onu kendi malıymış gibi görme eğiliminde olabilmekte ve bu konuda şiddet kullanmaktan kaçınmamaktadır (Hirigoyen, 2016:22). Bu tür şahısların yaşadıkları ruhsal ve kişilik bozukluklarından dolayı aile bireylerine, özellikle eşlerine sıklıkla şiddet uyguladıkları ifade edilmektedir (Kaymak Özmen, 2004:32). Söz konusu kişilik özelliklerinin görüldüğü bu tür şahıslar, aynı zamanda öfke denetimi konusunda sorun yaşamaktadırlar. Dolayısıyla psikolojik olarak saplantı içerisinde bulunanlardan kaynaklı şiddetin daha fazla gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

Aynı şekilde ruhsal bozukluklardan bir olan depresyon, ailede yaşanan şiddet türleriyle yakından ilişkilidir. Örneğin aile bireyleri tarafından tekrarlı şiddete maruz kalan bireylerde depresyona daha fazla rastlanmaktadır. Çünkü maruz kalınan şiddet sonrasında bastırılan öfke depresyonun görülmesinde önemli bir etken olduğu iddia edilmektedir (Ünal, 2005:2). Öte yandan aile bireylerinde bir büyüklük çabası, üstünlük iddiası, güçlü olma arzusunun görülebileceğini ve bunun aslında boş bir gurur olduğunu ifade eden yaklaşımlar, bunun tamamen psikolojik bir rahatsızlık çerçevesinde görülmesi gerektiğini belirtmektedirler (Öztürk, 2017:33). Yine psikopatolojik unsurlardan biri olan eşler arası kıskançlık, aşırı formlara büründüğünde telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açabilmektedir.

1.2.2.7. Kaynak Kuramı

Kaynak kuramı, aile içi ilişkileri güç temelinde açıklamaya çalışan; bireysel, ekonomik ve sosyal yönlerden sahip olunan güç unsurunun aile bireylerinin sahip olduğu ilişkileri belirlediğini ileri sürmektedir. Aile bireyleri arasında evin reisi konumunda bulunan erkek, kendisini sosyal ve ekonomik yönlerden güçlü olduğunu hissettiğinde şiddet uygulama gereği duymamakta, toparlayıcı bir rol üstlenebilmektedir. Ancak ailede kadının statüsü ve aylık geliri erkeğe göre daha yüksek bir seviyede olduğunda erkek şiddet davranışlarına yönelebilmektedir. Kurama göre erkek, iş stresi, çevresel faktörler veya ekonomik sebeplerden dolayı kendisini iyi konumda görmediğinde bu durum, aile içi şiddetin ortaya çıkmasında risk faktörü oluşturmaktadır (Ünal, 2005:3). Bu sebeple, bütün sosyal sistemler gibi ailede de ilişkiler güç ekseninde şekil kazanmaktadır. Çünkü aile bireylerinden biri, çeşitli alanlarda elinde bulundurduğu imkânlardan dolayı sahip olduğu gücü, her zaman için diğerleri üzerinde egemenlik kurmak ve sürdürmek için kullanma durumunda olabilmektedir.

Kuram, aile içi güç dengelerinin araştırılmasını gerekli gören bir yaklaşıma sahiptir. Çünkü ailedeki güç ilişkileri toplumsal güç ilişkilerinin bir yansımasını teşkil etmektedir. Eşler arasında ya da ebeveynler ile çocuklar arasında var olan ilişki güç temeline dayanmaktadır. Bunun toplumsal yapıdaki karşılığı, güçlü olanın güçsüzü kontrolüne almaya çalıştığı ilişkilerdir. Zaten şiddet, güçlüden güçsüze doğru uygulanan ve hedef şahıs üzerinde denetim sağlama amacını taşıyan eylemlerdir.

Kuram, aile dâhil bütün sosyal sistemlerin belirli oranlarda güç ilişkilerine ve güç tehdidine dayalı olduğu varsayımından hareket etmektedir. Kadın veya erkek, ailede daha fazla güç toplayan birey, aynı zamanda daha fazla kaynak üreten konumundadır. Ailede daha fazla sosyal, kişisel veya ekonomik güç sahibi olan birey, tutum ve davranışlarıyla gücünü ötekilere karşı kullanmaya yönelebilmektedir. Sahip olduğu gücü kanıtlamaya ve farklılığını ortaya getirmeye çalışan birey, şayet eğitim seviyesi, iş prestiji ve gelir düzeyi açısından düşük konumda ise, genellikle şiddet kullanma yöntemlerine başvurmayı tercih etmektedir (Öztürk, 2017:43).

Kuramın diğer bir iddiası, aile içi şiddet kurbanı olan şahsın ekonomik açıdan otorite ya da şiddet uygulayan konumunda bulunana bağımlı olduğu şeklindedir. Çünkü

kuram, saldırganlığın ve şiddet davranışlarının belirli şatlarda ortaya çıktığını, kurban ile saldırgan konumunda bulunanların karşılıklı koşullanmalarının bir sonucu olarak şiddetin ortaya çıktığını belirtmektedir (Öztürk, 2017:89). Dolayısıyla aile, kimi zaman şiddete yardımcı olan, yataklık eden kimliğiyle bir sosyal ilişki sistemidir.

1.2.3. Aile İçi Şiddetin Ortaya Çıkmasını Etkileyen Faktörler

Aile içi şiddetin ortaya çıkmasında etkili faktörlerin neler olduğu konusunda pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Her bir çalışmanın soruna farklı yönlerden yaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda, aile içi şiddetin ortaya çıkmasında etkili faktörlerin çokluğu öne çıkmaktadır. Genel anlamda, işsizlik, ekonomik sıkıntılar, geçimsizlik, alkol ya da uyuşturucu kullanımı, eşlerden kaynaklı ruhsal bozukluklar şeklinde sıralanabilmektedir (Kaymak Özmen, 2004:32). Bunun yanında cinsel iktidarsızlık ve cinsel soğukluk, aldatma, kıskançlık, iletişim becerilerinden yoksunluk, suçlama, yargılama (Odman ve Odman, 2017:187), hanedeki birey sayısının fazlalığı, kadının belli bir işinin olmaması, eşlerin toplam eğitim seviyelerindeki düşüklük (Kocadaş ve Ark., 2010:96) gibi nedenler ve risk faktörleri de sayılabilir. Toplumsal değerlerden kaynaklanan kadınların ve erkeklerin sahip olduğu statü farklılığı, erkeğin doğuştan sahip olduğu güç, gelenekler ve görenekler, aile içi şiddetin mahrem görülmesi, çaresizlik, yasal düzenlemelerde yetersizlikler gibi faktörler, şiddet ortamını hazırlayan ve besleyen başlıca unsurlardır (Ayan, 2010:95).

Günümüz toplumlarında ortaya çıkan aile içi şiddetin, eski zamanlardan farklı özellikler taşıdığı muhakkaktır. Özellikle toplumsal cinsiyete dair değişen norm ve algılar, kadınların özgürleşmesine yönelik son zamanlarda elde ettikleri hukuksal ve ekonomik özgürlükler, erkeklerin aleyhine gelişen ve değişen toplumsal değerler (Odman ve Odman, 2017:187), günümüz aile içi şiddetin ortaya çıkmasında etkili olan risk faktörleri olduğu üzerinde durulmaktadır. Kadınların hukuksal ve ekonomik anlamda eşitlikçi yaklaşımları, bazen üretime dâhil olmadan tüketimde eşit olmaya yönelik beklentileri, erkeğe yüklenen sorumluluğun azalmasını sağlamadığı gibi, çatışmaların daha fazla ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Aile içi şiddetin genel anlamda psikolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerden kaynaklandığı söylenebilir. Dolayısıyla bu bölümde aile içinde meydana gelen şiddet olaylarının kaynağını teşkil eden bu faktörler, detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1.2.3.1. Psikolojik Risk Faktörleri

Uzmanlara göre psikolojik olarak her insanda, başkalarını kontrol etme duygularının yanında, başkasının kontrolüne girmek istememe gibi duygular da bulunmaktadır. Yine uzmanlara göre, üstün ve hâkim olma duyguları insanın özünde bulunan duygulardır ve aile içi şiddet dâhil bütün şiddet türlerine kaynaklık etmektedir (Odman ve Odman, 2017:173). Söz konusu duyguların aile ortamında, eşler arasında meydana gelen çatışmalara da kaynaklık ettiğini söylemek mümkündür. Erkeklerin, geleneklerin kendilerine yükledikleri cinsiyet rollerine uygun şekilde kadınları kontrol etmeye yöneldiklerine dikkat çekilirken, kadınların da erkeklerin kontrolüne girmemek için direndikleri, bu durumun ailelerde çatışma ve şiddet davranışlarına yol açtığı üzerinde durulmaktadır (Odman ve Odman, 2017:173). Buradan hareketle, günümüzde erkeklerin aile içinde güç kaybına uğramalarına tahammül edemedikleri, kadınların da ağırlıklarını hissettirmeye çalıştıkları, dolayısıyla aile içinde güç ve iktidar hâkimiyetine yönelik çatışmaların yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Eşlerden birinin ötekini kontrolüne alma girişimi psikolojik boyuttan bir davranış örneğini içermektedir. Eşlerden birinin, diğerinin ailesiyle ve arkadaşlarıyla görüşmesine veya sosyal etkinliklere katılımına engel olması, ailesini sıklıkla eleştirmesi, kimlerle görüşeceğine karar vermesi, çevre ve komşularıyla görüşmesine izin vermemesi, telefon, mail veya sosyal medya ağlarını denetlemesi gibi davranışlar, diğerini psikolojik yönden kendi kontrolüne almayı hedeflemektedir (Odman ve Odman, 2017:20). Eşler arasında iletişimin ve bağlılığın bir ifadesi olarak görülen bu denetim mekanizmasının olumsuz işlevlerinin olabileceğine uzmanlar dikkat çekmektedir. Onlara göre aşırı yakınlık tehlikeli olabilmektedir. Örneğin narsist kişilikler, diğerlerini kendilerine bağlamak için güçlerini kullanmak, hedefteki bireyi bağımlılık ilişkisi içinde tutmak, onu kendine ait bir şekilde mülkiyetinde bulundurmak gibi davranışlara yönelebilmektedirler (Hirigoyen, 2016:22). ‘Boş-gurur’ gibi duygular, ailede güçlü olma arzusuna, dolayısıyla da şiddet eyleminde bulunma girişimine zemin hazırlamaktadır. Adler’e göre boş-gurur, bireyi öyle bir noktaya getirebilir ki; güçlü olma adına kendini bir anda Tanrı’ya benzetmeye çalışırken bulabilir. Bu yüzden büyüklük çabası ve üstünlük iddiası, şiddet güdüsünü besleyen etkenlerden sayılmaktadır (Akt. Öztürk, 2017:33).

Ailede eşler arasında duygusal baskı ve sorumluklardan kurtulma isteği, beklentilerini gerçekleştirme talepleri, yaşanan hayal kırıklıklarıyla başa çıkma arayışları, geçmişte şiddetin yaşandığı ortamda yetişmiş olma durumları ve eşler arası empati yetersizliği gibi bazı sebepler şiddetin psikolojik boyutundan ele alınacak hususlardır. Bunların yanında, kıskançlık, kendi istek ve ihtiyaçlarını daha önemli görmek, alınganlık, düşük benlik algısı, gerçekçi olmayan beklentiler, başkalarını suçlama eğilimi, ani duygusal tepkiler, dürtüsellik, yanlış olduğunu kabullenmeme gibi unsurlar da psikolojik şiddet kapsamında görülebilecek faktörlerdir (Odman ve Odman, 2017:100). Yine aile içi şiddete giden yolda önemli bir gösterge olan çatışmalı evliliklerin yaşandığı ailelerde sürekli ortaya gelen “olumsuzluk”, çatışmaların odağını teşkil etmektedir. Olumsuz etkileşimlerin sıkıntılı evliliklerde daha fazla görüldüğünü belirten yaklaşımlara göre, bu ailelerde birbirlerine karşı kullandıkları olumsuzlama dili sebebiyle eşler, karşı taraftan gelen eleştiri veya öfkeye katlanamamaktadırlar. Söz konusu öfkenin zamanla yerini eşler arasında düşmanca tepkilere bıraktığı ifade edilmektedir (Cummings ve Davies, 2014:15).

Yapılan bir araştırmanın bulgularına göre, eşler ya da diğer aile bireyleri arasında psikolojik şiddet şeklinde görülen davranış tipleri arasında en başta geleni *alay etme*’dir. Bir aile bireyinin fiziksel görünümünü, mesleğini, kişiliğini, konuşmasını, zekâsını, rahatsızlıklarını, becerisini, davranışlarını alaya almak, onun ruhunda derin yaralar oluşturduğu gibi yapana karşı kin ve nefrete de yol açmaktadır. İkinci sırayı, hor görme, küçük düşürücü sözler söyleme, başkaları önünde zor durumda bırakma ve utandırma diye adlandırılan *aşağılama* almaktadır. Bireyin zayıf noktalarını ve korkularını onun aleyhine kullanma, onu zor duruma koyacak veya mahcup edecek mahrem bilgileri başkalarına söyleme ile onu *tehdit etme* üçüncü sırada gelmektedir. Geçmişte yapılmış hataları sürekli gündeme getirme, eski hesapları kapatmayıp sürekli *başka kakma*, psikolojik şiddet örnekleri arasında beşinci sırada anılmaktadır. Altıncısı, bir aile bireyinin özellikle eşlerden birinin diğerini beceriksiz, korkak, aciz, aptal, muhtaç ve bağımlı olduğunu hissettirecek şekilde *başkalarıyla karşılaştırma* yapmasıdır. Karşı tarafa rahatsızlık verdiğini bile bile davranışlarında *ısrar etme* ise, son sırada gelmektedir (Odman ve Odman, 2017:43-44).

Kıskançlık, aile içi ilişkilerin olumsuz bir yöne doğru yol almasına sebep olan ve aile içi şiddete kapı aralayan önemli bir etkidir. Psikolojik boyuttan bakıldığında bir

rahatsızlık türü ve evlilik hayatını çekilmez kılan bir duygu olarak kıskançlık, çiftlerin boşanmaları durumunda bile etkileri devam edebilmektedir. Uzmanlar, beyindeki dopaminin fazlalığı durumunda kıskançlık paranoyasının ortaya çıktığını, bu kişilerin eşlerine hiçbir şekilde inanmadıklarını ve ikna edilemeyeceklerini belirtmektedirler (Odman ve Odman, 2017:189). Bu tip insanların gösterdikleri olumsuz davranışların etkileri yıkıcı olabilmektedir. Bu kişiler genelde aşırı kontrolcü olma, eşlerini sürekli izlemeye alma, gizli şekilde özel eşyalarını kontrol etmeleriyle bilinmektedirler.

Psikolojik şiddet boyutundan ele alındığında bir travma sayılan ve ailede şiddetin ortaya çıkmasında belki de en fazla etkisi olan faktörlerden birisi, eşlerin birbirlerini aldatmaları veya aldatılmalarıdır. Duygusal veya cinsel aldatma, ailede onarılması güç yaralar açmakta, güven duygusunu temelden sarsmakta ve bazen aile bütünlüğünün sonlanması beraberinde getirmektedir. 2014 yılında yapılan Türkiye’de Boşanma Nedenleri Araştırması’na göre eşlerin boşanma nedenleri arasında üçüncü sırada aldatma/aldatılma gelmektedir (Odman ve Odman, 2017:188). Aldatılma, kişinin kendisine güvenini baltalayan, kendisini değersiz ve yetersiz hissetmesine yol açan, öfke ve düşmanlık duygularına sürükleyen duygu durumudur. Aldatana karşı güvensizlik, onun her davranışına karşı kuşkuyla yaklaşmak ve olumsuz değerlendirmek aldatılanın başvurduğu davranış tipleridir.

Kişilik yapısı ile ailede şiddet uygulama arasında bir ilişkinin olduğu aşîkârdır. Ancak kişilik yapısının şekil kazanmasında ailesel kökenlere dikkat çeken uzmanlar, çocukluğunda şiddet uygulanan evde yaşamış olmanın, ileriki yaşamında kişiyi şiddet uygulamaya eğilimli kıldığını belirtmekte, şiddetin adeta kişiliğine kazınmış olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Araştırmalarda söz konusu kişilerin fiziksel, psikolojik veya cinsel şiddete maruz kalmaları oranında özsaygı sorunu yaşadıkları, kin ve nefret duygularında aşırıya kaçtıkları, insanlara karşı güvensiz, eşlerine karşı kıskanç ve aşırı kontrolcü oldukları yönünde bulgular bulunmaktadır (Odman ve Odman, 2017:159). Ruhsal rahatsızlıklar, aile içinde şiddeti besleyen ve ruhsal krizlerin ortaya çıkmasına neden olan bireyin psikolojik yapısıyla ilgili bir durumdur. Aşırı saldırganlık eğilimleri, narsistik yapı, şizofren, iki uçlu mizaç bozukluğu vb. rahatsızlıklar şiddet davranışlarının ortaya çıkmasında potansiyel sebepleri oluşturmaktadır.

1.2.3.2. Ekonomik Risk Faktörleri

Ekonomik unsurların aile içi şiddetin ortaya çıkmasında etkili birer faktör oldukları bir gerçektir. Kıt kaynaklar, işsizlik, yoksulluk, düşük aile geliri gibi öne çıkan ekonomik sorunlar ve eşlerin veya aile bireylerinin mali beklentilerinin karşılanamaması durumu, aile içinde şiddeti besleyen unsurlardır. Özellikle ekonomik sıkıntılardan kaynaklı ego zayıflaması ile gelen tahammülsüzlük (Şenol ve Mazman, 2014:15) ailede şiddetin ortaya çıkmasında önemli bir etkidir.

Çalıştığı iş alanında yaşadığı tatminsizlik sonucu, çalışan eşin evde şiddet eylemlerine başvurmasında etkili olduğu, ailenin geçimini sağlayamayan eşin içinde bulunduğu stres ve endişenin şiddeti ortaya çıkardığı, bilimsel bir veri olarak öne çıkmaktadır. Araştırmalar, ailelerin aylık gelirlerinin düzeyi düştükçe, eşe ve çocuklara yönelik fiziksel şiddet oranının yükseldiğini göstermektedir (Öztürk, 2017:101). Aile içi şiddetin yoksul ailelerde daha fazla ortaya çıktığını belirten Ayan, orta sınıfa mensup ailelerde ilişkilerin dengeli olduğunu ve sevgi temeline dayandığını, buna mukabil düşük gelirli ailelerde ilişkilerin gerilimli, keyfi ve otoriter olduğunu, bu nedenle çalışma mecburiyeti içinde olan ailelerde şiddetin daha fazla görüldüğünü ifade etmektedir (Ayan, 2010:146). Söz konusu her iki sınıfa mensup aile çocuklarının maruz kaldığı dayak olaylarının sıklığı ve oranı bunu doğrular mahiyettedir.

Yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 45'i, eşlerden birinin yoğun iş temposunda çalışıyor olmasını, aile içi şiddetin önemli bir tetikleyicisi saymışlardır (Öztürk, 2017:229). Temposu yüksek işte çalışan eşlerden birinin yaşadığı stres, aile bireylerine kolaylıkla yansiyabilmektedir. Kırsal yörelerde ve kentlerin yoksul gruplarının yaşadıkları gecekondu bölgelerinde aile içi şiddet olaylarının daha fazla olduğu, yapılan birçok araştırmanın ulaştığı bir bulgudur. Alanda çalışma yapanlardan bir olan Öztürk, sorunun kaynağını geleneklerin tahakkümüne ve söz konusu kesimlerin namus algılarına bağlamaktadır. Ona göre, “bu kesimlerin yaklaşımında kadınlar, topluluk kimliğinin taşıyıcılarıdır ve çizgiyi aşmamaları gerekir” (Öztürk, 2017:117). Kendilerine göre bir namus algısına sahip ve sosyo-ekonomik yönden alt sınıfa mensup olan insanlarda daha fazla aile içi şiddet olayları yaşanırken, orta ve üst sınıfa mensup olanlarda daha az yaşanmaktadır.

1.2.3.3. Toplumsal ve Kültürel Risk Faktörleri

Alanyazında, aile içi şiddetin ortaya çıkmasında kültürel unsurlardan kaynaklı faktörlerin çokluğu dikkat çekmektedir. Başta toplumsal ve kültürel değerlerde yer edinmiş cinsiyet farklılıklarına, namus kavramına ve şiddetin meşruluğuna yönelik algılar, şiddetin aile bireyleri tarafından ortaya konulmasında önemli bir etkindir. Ayrıca toplumun erkeklik anlayışı ve eşlere biçtiği rol, ailede güç ilişkileri, sosyal medya ve oyunlara bağımlılık, alkol kullanımı ve madde bağımlılığı, medyanın etkisi, korku kültürü ve aile mahremiyeti gibi sebeplerden dolayı, ailede eşler veya diğer bireyler arasında şiddet davranışları söz konusu olabilmektedir. Bu kısımda, sözü geçen faktörlerin neler olduğu üzerinde durulacaktır.

Toplumun aile algısı ve eşlere biçtiği rol, aile içi şiddetin oluşumunda belki de en önemli sebeplerden biridir. Ayan'ın da belirttiği gibi, ailede yaşanılanlara toplumun meşru gözle bakması, yeri geldiğinde kör ve sessiz kalması gibi yaklaşımlar, aile içi şiddetin devam etmesinde etkili olmaktadır (Ayan, 2010:94). Özellikle kadınlara ve çocuklara karşı uygulanan şiddet davranışları toplumdan onay gördükçe, tekrarlanma ihtimali yükselmekte ve herhangi bir sorun karşısında hemen şiddete başvurmak kaçınılmaz olmaktadır. Aynı şekilde toplumun ailede erkeğe biçtiği üstünlük rolü ve yönetme görevi, erkeğin gerektiğinde şiddete başvurmayı kendisine sunulmuş bir hak ve ayrıcalık şeklinde görmesine neden olmaktadır. Toplumun sahip olduğu “baba” algısı, her koşulda yönetmeyi hedefleyen, gerektiğinde şiddete başvuran, üstünlük ifade eden ve otoriter olan bir konuma karşılık gelmektedir. “Ben sizin babanızım, ben ne dersem o olur” sözü, geleneksel yaşam tarzımızda yer edinmiş bir algının ifadesidir. Böyle bir aile tablosunda kadın ikincildir ve silik konumdadır. Kadın veya çocuklar, istenmeyen ve beklenmeyen bir davranış ortaya koyduklarında hizaya getirilmesi gereken birer aile ferdidirler. Kadın ve çocuklar, baba karşısında beklendiği şekilde rolünü oynayan, edilgen konumda olması gereken, karşı çıkmayan durumdadırlar. Erkek ise etken, belirleyici olan, kadına ve çocuklara yön tayin eden ve üstün konum ifade edendir. Bu yüzden erkek, duygularına ve isteklerine karşılık bulamadığında şiddet ile tepki verme hakkını kendinde görmektedir. Bu sebeple, hemen her gün bir kadın cinayeti haberini duymamızın altında hiç şüphesiz ki toplumun eşlere biçtiği rolün etkisi bulunmaktadır.

Cinsiyet ayrımının en belirgin olduğu toplumlar, genellikle geleneksel yaşam tarzına sahip, kırsal kesimde yaşayan, gelir düzeyi düşük ailelerdir. Özellikle yaşlılık döneminin bir güvencesi olarak görülen erkek çocukları, eğitim, sağlık ve beslenme gibi konularda kız çocuklarından önde tutulmaktadır (Öztürk, 2014:132). Türkiye’de geleneksel yaşam biçiminin ve katı toplumsal değerlerin ağır bastığı bölgelerde, erkek çocuklarının daha değerli ve üstün görüldüğü yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Örneğin Van’da yapılan bir alan araştırmasında, beslenme ve eğitim gibi konularda, erkek çocuklarına hem anne, hem de baba tarafından ayrıcalıklı davranıldığı, kızların ise ailenin sahip olduğu kaynaklardan yeteri kadar yararlandırılmadığı ortaya konulmuştur (Öztürk, 2014:131).

Medyanın şiddet davranışlarının oluşumunda ne denli etkili olduğu önceki bölümde ele alınmıştı. Burada denilebilir ki aile içi şiddetin oluşumunda medyanın etkisi yadsınamaz niteliktedir. Neredeyse bütün medya araçlarında, şiddet içeren görsellerle karşılaşmak mümkündür. Şiddet içeren eylemler ve söylemler sürekli dolaşımda ve örneğin televizyon, şiddet içeren eylem ve söylemleri evlere kadar ulaştıran bir araç konumundadır. Günümüzde internet veya CD’ler sayesinde bilgisayarlarda oynanan oyunlarda ya da sosyal medya içeriklerinde şiddet görselleriyle karşı karşıya gelmemek mümkün değildir. Kendi ailesinde beklediği ilgiyi göremeyen çocukların bu tür oyunlara can simidi gibi sarılmaları sıklıkla görülen durumlardır. Bu içeriklerin problemlere karşı sunduğu çözüm yolları, çocuğun hayatında karşılaşacağı benzer problemlere aynı çözüm pratiklerinin deneme yolunu öğretmektedir. Medyanın şiddeti olağan göstermesi, doğal bir şey gibi sunması toplumun tabanında, özellikle çocukların bilinçaltında yer edinmektedir. Kıskançlık, hakaret, aşağılama, dayak gibi psikolojik ve fiziksel şiddet türleri, film ve dizilerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Dinin aile içi şiddete olan etkisi ile ilgili araştırma yapan Öztürk’e göre din, iki şekilde aile içi şiddet olgusuyla ilişkilendirilebilir. Özellikle şiddet uygulayan erkeklerin, dini bir kılıf olarak kullandıkları, başka bir deyişle uyguladıkları, şiddeti din ile meşrulaştırmaya çalıştıkları ile ilgili boyutu olumsuz görülmektedir. Pozitif boyutu ise, mağdur kadınların veya diğer aile bireylerinin en zor günlerinde dinsel yaklaşım ve öğretileri bir kurtarıcı olarak gördükleri ve bu sayede rahatlatıcı etkisinden faydalandıkları hususundaki boyutudur (Öztürk, 2017:234). Yani şiddete maruz kalan

aile bireyi, söz konusu şiddet sarmalından ancak dinin pozitif yaklaşımıyla ayakta durabilmektedir.

Aile içi şiddetin oluşumunda ve devam etmesinde etkili olan sebepler arasında, ailenin otoritesinden sorumlu olan kişi veya kişilerin, aile üyelerinden birinin yanlış davranışlara yönelmesi durumunda, o davranışları düzeltme veya davranıştan vazgeçirme isteği olduğu göze çarpmaktadır. Çünkü ebeveynlerin çocuğu disipline etme niyetiyle şiddete yöneldiği sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Aynı zamanda bu amaç, aile içi şiddetin ortaya çıkmasının önemli sebepleri arasında bulunmaktadır.

Güçsüz ve çaresiz olmalarından dolayı, en çok kadın ve çocukların aile içi ilişkilerden etkilendiği, şiddet gördüğü, mağdur olduğu gerçeği, alanyazında yapılan araştırmaların odağını oluşturmaktadır. Gerçekte ailenin otoritesinin erkekte olması, onun sahip olduğu güç ile alakalıdır. Erkeğin kadın ve çocuklar üzerinde otoriter davranması, kontrolü elinde tutması, gücü sayesinde. Çünkü şiddet dediğimiz şey, güçlü olanın güçsüz olana doğru yönelen eylemleridir. Güç, yetkin olan kişinin acı çektirmeye yönelik bir araçtır ve kimlik bilincini yok ederek denetimi sağlamaya yöneliktir (Bulut, 2010:6). İki evlilik yaptıktan sonra sığınma evinde kalmaya başlayan ve henüz 26 yaşında olan bir kadın ile yapılan mülakatta, erkeğin gücü ile ilgili kadının yaptığı tespit, konu açısından önem arz etmektedir: “...Bir erkek bir kadını dövdüğü zaman benim gücüm yetiyor düşünceleri var. Bütün erkeklerde bu var. Benim babamda da vardı. Benim gücüm sana yetiyor. Böyle bir düşünce var. Hani ego diyorlar ya, ben ona pek inanmıyorum sadece güç meselesi. Hani ‘erkekler egolarını tatmin ediyorlar’, ‘kendilerini tatmin ediyorlar’ yok böyle bir şey. Açık olalım bu ego mego değil. Hakikaten bir erkek bir kadına gücünü yettiriyorsa o erkek o kadına her zaman dayak atacaktır. Her zaman şiddet uygulayacaktır. Bu budur.” (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2009:130).

Şiddetin yaşandığı ailelerde, sadece şiddete maruz kalan değil, uygulayan ve tanık olanlar da bir o kadar etkilenmektedirler. Araştırmalara göre, bir tarafta şiddete maruz kalanların canı ve ruhu acı yaşarken, diğer taraftan uygulayanların da genellikle yaşama sevinçlerini kaybettikleri üzerinde durulmaktadır. Özellikle şiddet uygulayıcılarının üzerlerine tarif edemedikleri bir ağırlığın çöktüğü yönündeki değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Söz konusu araştırmalarda, şiddet yaşayan ailelerde eşlerin bu durumu çocuklarına hissettirmemeye çalıştıkları ancak çocukların bunu bir

şekilde fark edip etkisini fazlasıyla yaşadıkları ifade edilmektedir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2009:139).

1.2.4. Aile Bireylerine Yönelik Şiddet

Geleneksel toplumlar, erkek egemenliğinin hâkim olduğu toplumlar olarak bilinmektedir. Buna mukabil modern toplumlar, kadınların da en az erkekler kadar her alanda söz sahibi olmaya çalıştığı, cinsiyet eşitliğinin dikkate alındığı toplumlardır. Bu sebeple modern toplumlarda, aile içinde gerçekleşen şiddet ile ilgili istatistikler değişkenlik göstermektedir. Bu toplumlarda kadınlar gibi erkeklerin de aile içinde şiddet mağduru olduğu yapılan araştırmalarda öne çıkmaktadır. Kadınlar gibi erkekler de benzer sebeplerden dolayı şiddete maruz kalabilmekte ve mağduriyet yaşayabilmektedirler. Aile içinde ortaya çıkan şiddetten mağdur olanlar sadece kadınlar veya erkeklerden ibaret değildir. Fiziksel olarak karşı koyma gücüne sahip olmayan yaşlılar ve çocuklar, kadınlar kadar olmasa da yetişkin erkeklerden daha fazla ailede şiddete maruz kalmaktadırlar.

Aile bireyleri arasında genellikle güçlü olandan zayıf olana doğru, ya da toplumda ve ailede itibar sahibi olanın diğer aile bireylerine yönelttiği şiddet eylemleri, yöneltilen şahsın konumuna göre değişebilmektedir. Söz konusu konu, kadına yönelik şiddet, erkeğe yönelik şiddet, yaşlıya yönelik şiddet ve çocuğa yönelik şiddet şeklinde, dört başlık etrafında ele alınacaktır.

1.2.4.1. Kadına Yönelik Şiddet

Teorik anlamda aile içinde eşlerden birisi diğerine şiddet uygulayabilir. Ancak eşler arasında ortaya çıkan şiddete fiziksel güç temelinde bakıldığında kadının dezavantajlı olduğu görülmektedir. Erkek, fiziki güç bakımından daha güçlüdür ve insanlık tarihi boyunca toplumlar, bu güç eşitsizliği temelinde erkek egemen bir anlayışla yönetilmişlerdir. Başka bir deyişle tarihsel süreçte erkekler etken, kadınlar edilgen konumda olmuşlardır. Tarih boyunca genellikle mağdur eden tarafın erkek, edilen tarafın ise kadın olduğu konusunda ortak bir kabul bulunmaktadır. Ailede şiddet uygulayanların % 95’inin erkek olması (Çelik, 2017:69), geleneksel toplumlarda erkek egemenliğinin tahakküm boyutunu göstermektedir. Eşler arasında gerçekleşen şiddetin oranlarına bakıldığında, kadınların % 90 oranında fiziksel şiddete maruz kaldıkları

görülmektedir (Ayan, 2010:98). Bu yüzden aile içinde kadına yönelik şiddet, genellikle kadınların eşlerinden gelen agresif ve baskıcı şiddet davranışlarını ifade eden cinsiyete dayalı bir şiddettir (Yusuf, 2017:18).

Kadının erkek tarafından toplumsal denetime bağlı kılınmasını ve ailede kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasının sebebini kadının üreme potansiyelinin taşıdığı öneme bağlayan Doğan’a göre, neslin devamını sağlamak, doğacak çocuğun kimden olduğunu garanti altına almak gibi amaçlardan dolayı, kadının erkek tarafından kontrol altına alınma ihtiyacını doğurmuştur. Bu doğrultuda erkek, bakire bir kadınla evlenmek ve evlendikten sonra da karısını diğer erkeklerden uzak tutmak gayesiyle bekârete önem vermiş, evlendikten sonra da kadının cinsel sayılabilecek davranışlarını kontrol altına almaya çalışmıştır. Söz konusu bu anlayışla üretilen toplumsal sisteme “ataerkil” veya “erkek egemen toplum” denilmektedir ve bu sistemi devam ettirmenin en başında gelen araç ise şiddet olmaktadır (Doğan, 2016:21). Başka bir ifade ile ataerkil toplum yapısı, erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü, toplumsal cinsiyet rollerinin erkeğin iktidarı çerçevesinde şekillendiği, kadının ikincil sayıldığı, hatta erkeğin bile başka “güçlü” erkekler tarafından ezildiği bir yapıyı ifade etmektedir (Çelik, 2017:56). Ataerkil sisteminin omurgasını oluşturan “erkeklik” kavramı, her şeyden önce güç ilişkisine dayanmaktadır (Çelik, 2017:91). Toplumsal yaşamın egemenlik mücadelesinde ve toplumsal sorunların çözümünde güçlü olanın gücünü dışa vurma biçimi olan şiddet, ataerkil sistemin öngördüğü erkeklik modeli için önemli ve sıklıkla başvurulmuş bir araçtır.

Ataerkil toplum sisteminde kadına yönelik üretilen kavramlardan biri de “namus” kavramıdır. Kirlenmesi durumunda öldürmenin diğerlerine örnek teşkil edeceği, geride kalanların varolan kurallara itaat etmeye mecbur kalacağı şeklinde anlamlar yüklenmiş olan namus kavramına, belli bir toplumsal düzenin oluşması ve devam etmesi için büyük önem verilmektedir. Hukuk kurallarının etkin olmadığı toplumsal yapıların başında gelen ataerkil toplum sistemi, aynı zamanda ekonomik imkânların ve eğitim seviyesinin de düşük olduğu toplumlarda görülen bir yapıdır. Kaynağını, toplumun sahip olduğu namus ve şeref duygularından alan “töre cinayetleri” ya da “namus cinayetleri”, alt gelir grubuna mensup kesimlerin ve geleneksel değerlerin baskın olduğu toplumlarda daha çok görülmektedir. Özellikle alt gelir grubundaki insanlarda daha fazla görülen namus cinayetlerinin altında cehalet ve yoksulluk

yatmaktadır (Doğan, 2016:125). Alt gelir grubunda veya varoş bölgelerinde bulunan kesimde önemli görülmeyen bazı şeylerin gurur meselesi yapılması, çok sık görülen cinayet sebeplerinin başında gelmektedir. Söz konusu kesimde namus ve şeref kavramlarına çok önem verilirken, üst gelir grubuna oranla insan hayatına pek önem verilmemektedir (Doğan, 2016:126).

Geleneksel toplum ya da ataerkil toplum sistemlerinde erkeğe biçilen rol, onun şiddet davranışlarını ortaya koymasında etkili bir risk faktörüdür (Kızmaz, 2006/b:256). Eşini ve çocuklarını idare eden, onların geçiminden ve dışarıya karşı imajından sorumlu olan, hal ve hareketlerini kontrol eden bir ev reisi profili, toplumun erkekten beklediği çizgidir. Eşini seven ama sevgisini toplumda belli etmeyen, aile içinde farklı, dışarıya karşı farklı davranan erkekler, zaman zaman içlerindeki çelişkilerin kurbanı olabilmektedirler. Eşine şiddet uygulayan hükümlü erkekler üzerinde yapılan bir aştırmaya göre, söz konusu erkeklerin % 42,7'si eşleriyle isteyerek ve severek evlenmişlerdir. Çoğunun eşleri yaşamasa da, eşlerini halen sevdiklerini ifade etmişlerdir. % 66,1'i yaşamlarında eşlerine karşı sevgi sözcüklerini kullandığını belirtmiştir (Çelik, 2017:278). Bu durum, eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin toplumsal değerlerden ve aile dışından kaynaklanan baskılardan etkilendiklerini göstermektedir.

Geleneksel toplumlarda sık görüldüğü belirtilen “hegemonik erkeklik” anlayışı, kadına yönelik şiddetin görülmesindeki rolü itibariyle çokça dillendirilen bir kavramdır. Söz konusu toplumların kültürel bir ideal halinde gördükleri bu anlayışın, farklı kurumlarla erkekliğe ait ideal tipler oluşturduğu iddia edilmektedir. Özellikle kadınlarla nasıl ilişki kurulacağı ve toplumda nasıl hareket edileceği şeklinde modeller sunulmaktadır (Öztürk, 2014:57). Söz konusu edilen erkeklik modeli, tarihsel ve toplumsal koşullara göre farklılık arz etmektedir. Ancak ‘erkeklik’ vurgusu, daha çok genç ve yoksul erkeklerde etkili olmakta ve karşılık bulmaktadır (Kızmaz, 2006/b:257).

Türkiye’de “hegemonik erkeklik” modelini tarif eden Öztürk’e göre bu model, *“kentli, eğitilmiş, orta sınıftan, meslek sahibi, evin geçiminden sorumlu olan ve evin geçimini sağlayabilen, ailesini koruyan ve ailesi üzerinde egemenlik kuran, güçlü, çevresindekilere ve kadına sözünü geçiren, kendisinde şiddet kullanma hakkını gören, bir taraftan ‘namus koruyucusu’ iken, diğer taraftan cinsel ahlak kurallarına pek te uymayan”* erkekliğe denk gelmektedir. Buna ilave olarak Öztürk, dürüst ve ağırbaşlı

olan, güçlü, başarılı ve sert görünen erkeklerin toplumda hegemonyalarının kabul gördüğünü belirtmekte, söz konusu erkeklerin, kendilerine tabi olanları sevmeye, onları korumaya ve gerektiğinde onlara karşı şiddet kullanmaya yöneldiklerini dile getirmektedir (Öztürk, 2014:58). Böyle bir erkeklik anlayışının yaşandığı yerlerde erkeklerin baskın toplumsal rolünden kaynaklanan sebeplerden dolayı kadınlar şiddet görebilmektedirler.

Kadınların üzerinde genellikle anne, baba ve kocadan kaynaklı denetim ve sosyal baskı, geleneksel toplumların önemli gerçeğidir. Kadınları belirli mekânlarla sınırlandırmak, dışarı çıkmalarını izne bağlı kılmak, onların hem eğitimlerini ve sosyal yaşamlarını, hem de yaşam repertuarlarını genişletmelerini önlemektedir (Öztürk, 2017:84). Baskı gören, sosyalleşmesine izin verilmeyen, dolayısıyla kendisini ifade edemeyen kadın, yeri geldiğinde beceriksizlikle suçlanabilmektedir. Kadın üzerinde oluşturulan sosyal ve ailesel baskı, ileriki yaşamında maruz kalacağı şiddet için bir risk faktörüdür.

Türkiye’de yapılan araştırmalar, yaklaşık her üç kadından birinin şiddet gördüğünü göstermektedir. Aynı araştırmalar, kadının daha çok para kazanmasının dayak riskini iki kat arttırdığını belirtmektedir (Tekin, 2011:30; Kuzu, 2013:25). Eşinden daha fazla gelir kazanan kadınların % 63’ü eşinden şiddet görmektedir, ancak eşit gelire sahip eşler arasında yaşanan olaylarda kadınların şiddet görme oranı % 20,3’tür (Çelik, 2017:163). Bu oranlar, kadınların daha fazla kazanç sağlamasının erkekleri ciddi manada olumsuz etkilediğini göstermektedir. Kadının toplumsal kariyeri ve statüsünün erkekten yüksek olması, daha fazla para kazanması, erkekleri rahatsız etmekte, onları kadın karşısında ezik ve aciz hissetmesine neden olmaktadır. Çünkü iş yaşamında olmak, erkek karşısında kadının özgüvenini arttırmakta ve yaşam rolünü yükseltmektedir (Yeşilyaprak, 2010:89; Gözütok, 2008:66). Kadının statüsünü ve kazancını bazı durumlarda tahakküm aracı şeklinde kullanmaya çalışması ve kadının aile tarafının erkeği hakir görmesi, kadına yönelik şiddetin tetikleyicileri arasında sayılmaktadır (Odman ve Odman, 2017:169).

Okuma-yazma bilmeyen kadınların, en az bir defa da olsa, fiziksel şiddet görme oranı % 43, yükseköğrenim görmüş kadınların şiddet görme oranının % 12 olduğu araştırma sonuçlarından ortaya çıkmaktadır (Tekin, 2011:30). Yine başka bir çalışmanın verilerine göre, hayatında bir kez de olsa fiziksel ya da cinsel şiddet görmüş olanlar

arasından, eğitimli olmayan kadınların oranı % 55,7 iken, lise ve üzeri eğitim almış kadınlarda bu oran % 27'dir (Tekin, 2011:31). Dolayısıyla eşlerin eğitim seviyesi yükseldikçe, aile içinde ortaya çıkan şiddetin düzeyi de azalmaktadır (Gökçe, 2010:3). Çalışma sonuçlarına bakıldığında, kadınların öğrenim düzeyleri arttıkça, fiziksel şiddet görme oranlarında düşüş meydana geldiği öne çıkmaktadır.

Diğer taraftan yüksek tahsil edinmiş kadınların, eğitimli olmayan kadınlara göre daha fazla şiddet gördüklerine dair dikkat çekici veriler de bulunmaktadır. Bir gazetenin yaptığı çalışmaya göre, eğitim düzeyi yükseldikçe kadınların daha çok şiddetle karşı karşıya kaldıkları, bunu sakladıkları ve söylemedikleri belirtilmektedir (Tor, 2010:94). “İş Dünyası Aile İçi Şiddete Karşı Projesi” kapsamında Türkiye’de faaliyet gösteren 20 şirkette çalışan kadınlar üzerinde yapılan bir anketin sonuçlarına göre, çoğu üniversite mezunu olan bu kadınların % 75’inin hayatlarında en az bir kez de olsa şiddetin bir türüne maruz kaldıkları görülmektedir. Aynı çalışma kapsamında bir değerlendirmede bulunan, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi Direktörü Ayşe Gül Altınay’a göre, eşinden fazla geliri olan her üç kadından ikisi ailede şiddete maruz kalmaktadır (<https://www.dunya.com/ekonomi/esinden-daha-fazla-kazanan-3-kadinin-2si-siddet-goruyor-haberi-394600>, erişim tarihi:14.20.2018). Kadının eğitiminin daha yüksek olduğu ailelerde, erkeğin kendisini savunmada hissettiğini, bu sebeple eşini eleştirmeye başladığını, böylelikle eşinin üstünde hâkimiyet kurmaya çalıştığını belirten değerlendirmeler de bulunmaktadır. Bu yaklaşımlara göre, erkeğin psikolojik şiddet girişimleri, ilişkilerin zamanla gerilmesi sonucunu doğurmakta ve yüksek tahsil edinmiş de olsa kadına yönelik şiddetin oluşmasına kaynaklık etmektedir (Odman ve Odman, 2017:170; Gözütok, 2008:66).

Geleneksel toplumlarda bilindiği gibi erkek, ailenin ekonomik yükünü taşıması gereken kişi olarak görülmekte ve ailenin ihtiyaçlarını karşılamaktan sorumlu tutulmaktadır. Bu bağlamda kadının ihtiyaçlarını karşılayamayan erkeklerin üzerinde oluşan eş baskısı, özellikle başka erkeklerle karşılaştırma, acizlik ve beceriksizlikle suçlanma gibi psikolojik baskılar, kadına yönelik şiddete ortam hazırlayan ve onu besleyen unsurlardır (Odman ve Odman, 2017:166; Çelik, 2017:86). Erkeklerin sürekli başkalarıyla kıyaslanmaları gibi psikolojik açıdan eşlerinin şiddetine fazlasıyla maruz kaldıkları bir gerçektir. Bundan dolayı kadınların eşlerine psikolojik şiddet uygulamaya

yönelmeleri hususu, üzerinde pek durulmayan ancak kadına yönelik şiddetin önemli bir tetikleyicisi durumundadır.

Evlilik yaşamında kadının uğradığı ilk şiddet uygulamasına “hayır” diyememesi, ona uygulanan şiddetin dozunun yükselmesine ve sürekliliğine zemin hazırlamaktadır (Gözütok, 2008:65). Kadın tarafından ilk şiddetin başlanması, erkeğe cesaret verdiği gibi zamanla eşler arası iletişim biçimi haline gelebilmektedir. Kadının, uygulanan şiddete itiraz veya evi terk edememesi ya da bireysel ve hukuki haklarını bilememesi, bilse bile kendini müdafaa edememesi maruz kaldığı şiddetin uzun süre devam etmesinde etkili nedenlerdir (Kahraman ve Çokamay, 2016:323).

Ailede fiziksel şiddet gören kadınlar üzerinde yapılan araştırmaya göre kadınların yaşadıkları şiddetin sebepleri arasında % 32 oranında erkeğin ailesi ile yaşanan sorunlar oluşturmaktadır. Maddi sorunlardan dolayı şiddet gördüklerini ifade edenlerin oranı % 22, erkeğin psikolojik yapısından ve duygusal özelliklerinden kaynaklandığını belirtenlerin oranı % 21, kendilerinden kaynaklandığını ifade edenlerin oranı % 18, çocuklarla ilgili sorunları işaret edenlerin oranı ise % 13’tür. Araştırmada ayrıca, kadının erkeğin sözünü dinlememesi, erkeğin sinirli olması gibi diğer nedenler de, kadına yönelik şiddetin nedenleri arasında sayılmaktadır (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2009:83). Şiddet gören kadınlar üzerinde yapılan başka bir araştırmada benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Araştırmaya dâhil olan kadınların % 58’i şiddet görmelerinde başkalarının etkisi olduğunu, % 67’si şiddetin erkekten kaynaklandığını, % 49’u istenmeyen alışkanlıkların sebebiyet verdiğini belirtmişlerdir. Kendi davranışları yüzünden şiddet gördüklerini ifade edenlerin oranı % 6 iken, çocuklardan dolayı olduğunu ifade edenler % 22 ve ekonomik sebeplerden olduğunu söyleyenlerin oranı ise % 32 şeklindedir (Akın, 2013:35).

Kadınların sırasıyla ‘ev içi görevlerini yerine getirmeme’si, ‘erkeğin karşılaştığı sorunlardan dolayı evde eşine şiddet gösterme’si ve ‘hiçbir neden olmadan kadına şiddet uygulama’sı şeklinde ortaya konulan kadına yönelik şiddetin sebepleri, yapılan başka bir araştırmanın ulaştığı sonuçlardır (Öztürk, 2017:188). “Kocanın eline sopayı kadın verir” özdeyişiyle geleneksel olarak kadının şiddetin görülmesinde suçlu ilan edilmesi, itaate zorlanmasının adeta altyapısını oluşturmaktadır. Kocasının istemediği bir yere gitmesi, istemediği şekilde giyinmesi, kocasına karşılık vermesi gibi kocaya itaat etmeyi gerektiren konulardan kadınlar, çoğu zaman şiddet görebilmektedirler

(Gözütok, 2008:64). Şiddet uygulayan erkeklerin ise, uyguladıkları şiddetin sebebini kendilerine değil, stresli yaşam koşullarına ve kadınların kendilerini kışkırtmalarına bağlamaları, uyguladıkları şiddeti gerekçelendirmeye ve rasyonalize etmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Kadınlar en çok kimden ya da kimlerden şiddete maruz kalmaktadırlar? Yapılan çalışmalara bakıldığında, kadınların % 59'unun eşinden, % 20'sinin babasından, % 16'sının ağabeyinden ve % 12'sinin annesinden fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir (Öztürk, 2017:193). Kadınların anneleri tarafından şiddete maruz kalma oranları, kadınlara şiddeti uygulayanların her zaman erkek olmadıklarını göstermesi açısından anlamlıdır.

Özetle, alanyazında yapılan araştırmalarda, kadının erkekten daha fazla maaş alması, erkeğe göre daha prestijli bir işte çalışması, erkeğin düzenli bir işinin olmaması, erkeğin eğitim seviyesinin kadına göre daha düşük ve eşler arası yaş farkının fazla olması, özellikle kadınların genç yaşta evlenmeleri gibi sebepler kadınların eşlerinden şiddet görmelerinde birer risk faktörüdür. Bunların yanında işsizlik, yoksulluk, kronik hastalıklar, eşin sahip olduğu kişisel özellikler, çocukluk evresinde tanıklık ettiği şiddet olayları şiddeti besleyen ve kaynaklık eden etkenlerdir.

1.2.4.2. Erkeğe Yönelik Şiddet

Ailede yaşanan şiddet olaylarında yerleşik algı ve realitenin aksine kimi zaman erkekler de mağdur duruma düşmektedir. Aile içi çatışmalarda kadına yönelik şiddet, en çok dile getirilen bir husus iken, erkeğe yönelik şiddet çok az gündem konusu olan bir durumdadır. Kuşkusuz kadınların ailede gördükleri şiddetin düzeyi ve sıklığı daha fazladır. Ancak bu, erkeklerin şiddet görmedikleri anlamına gelmemektedir.

Tarih boyunca, erkeklerin eşlerinden gördükleri şiddet hep saklanagelmiştir. Erkekler, kendilerini her zaman toplumsal baskı altında hissetmiş ve toplum içinde sahip oldukları “erkeklik” imajını korumaya çalışmışlardır. Erkekliğe toz kondurmamak için, başlarına gelenleri ne yakın çevreleriyle ne de idari makamlarla paylaşmışlar. Genel toplumsal kanı ailede şiddet gören tarafın kadın olduğu yönündedir, bu durumda şiddete maruz kalan erkekler kendilerini ifade etmede çekingen kalmış, toplumsal beklenti doğrultusunda oluşan erkeklik imajlarını korumaya çalışmışlardır. Gündeme

gelemeyişlerinin elbette başka sebepleri de vardır. Örneğin, idari makamların ve medyanın sorunu göz ardı etmesi, kolluk kuvvetlerinin erkek mağdurları bazen ciddiye almamaları, mağdurların toplumda zayıf ve korkak görünme korkuları gibi etkenler erkeğe yönelik şiddetin ortaya çıkmasını güçleştirmektedir (Odman ve Odman, 2017:288). Söz konusu sebeplerden dolayı toplumda şiddet mağduru olan erkeklerle ilgili istatistiki bilgilerin gerçeği yansıtmadığı söylenebilir.

Kadınların, töre ve namus cinayetlerinde kurban edildiği ve bu cinayetlerin odağını oluşturduğu kanaati yaygındır. Bu cinayetlerin failinin erkek, kurbanlarının ise kadınlar olduğu şeklindeki toplumsal bir algının, resmi kayıtlara bakıldığında gerçeği yansıtmadığı görülmektedir. Emniyet Genel Müdürlüğünün yaptığı açıklamaya göre, 2000-2006 yılları arasında, kız alıp-verme, kan davası, aile içi uyuşmazlık, yasak ilişki, cinsel taciz, tecavüz ve namus gibi nedenlerle işlendiği belirtilen töre ve namus cinayetlerinden ölen 1,190 kişinin 710'u erkek, 480'i kadındır (Odman ve Odman, 2017:322). Söz konusu rakamlar, töre ve namus cinayetlerinin asıl mağdurunun erkekler olduğunu göstermektedir. Erkeğin üzerinde oluşan ağır sosyal ve kültürel baskı, onun bedel ödemesine zemin hazırlamaktadır. Örneğin aldatılan erkek, toplum tarafından namusunu temizlemeye mecbur bırakılmaktadır. Ya da ailesinden birinin tecavüze uğraması durumunda, bu sefer erkeğin ortadan kaldırılması zorunluluğu gündeme gelmektedir. Her iki durumda da erkek, baskı ve risk altındadır ve toplum dışına itilmeyi göze alamadığından cinayetlerin odağında yer almaktadır.

Günümüzde kadınların en az erkekler kadar, birlikte yaşama, evlilik ya da arkadaşlık ilişkilerinde saldırganlık ve şiddet içeren davranışlar sergiledikleri, şiddeti başlatan taraf oldukları iddia edilmektedir (Solak, 2016:12). Konu ile ilgili Amerika'da yapılan birçok çalışmada, kadınların aile içi çatışmalarda erkeklerden daha iddialı şekilde saldırgan ve zorlayıcı davranışlar ortaya koyduğu, fiziksel saldırıda bulunma olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Davis, 2008:17). Zaten uzmanlara göre, ailede tartışan iki taraftan sadece birinin değil, her ikisinin de hatalı olma ihtimali yüksektir. Eşler arası kavgaların sonunda, fiziksel üstünlüğünden dolayı sadece erkeğin suçlu olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Oysa kavga eden eşlerin ikisi de suçludur, ancak tek suçlu erkekmiş gibi bir toplumsal algı söz konusu edilmektedir (Odman ve Odman, 2017:117).

Kadınlar tarafından erkeklere yöneltilen şiddet biçimlerinin başında psikolojik şiddet gelmektedir. Aile içinde gerçekleşen şiddet eylemlerinde, son kertede şiddet eyleminin sonucunu belirleyen taraf erkekler olsa da, şiddet eyleminin ortaya çıkmasına sebep olan, onu körükleyen taraf genellikle kadınlar olmaktadır (Odman ve Odman, 2017:117). Örneğin, çoğu erkeğin kendini ifade etmeye çalışırken konuşturulmaması, eşinin kendisine peşin hükümlü davranması, her şeye kuşkuyla yaklaşması, erkek eşte psikolojik tahribata neden olmaktadır. Özellikle çocuk sahibi kadınlar, eşleriyle yaşadıkları problemlerde eşlerini aile bütünlüğünü bozmakla kolayca tehdit edebilmektedirler. Çünkü çocuğun kendisine verileceğini bilmektedirler. Bu yüzden, eşler arasında genellikle aile bütünlüğünün bozulmasıyla tehdit edilen, çocuklarını görememe korkusuna kapılan, aşağılanan, çaresiz bırakılan erkekler olmaktadır.

Eşini sinirlendirmekten zevk duyan ve bunu sıklıkla yapan %30 civarında kadın kesimi olduğunun tahmin edildiğini belirten psikologlar, bunun “sado-mazohistik” ruh halinin belirtileri olduğunu ifade etmektedirler (Odman ve Odman, 2017:99). Eşlerini kızdırmaktan hoşlanan kadınların zamanla bunu bir iletişim biçimi haline getirmeleri, istemediği halde katlanmaya çalışan erkekler için işkence haline gelebilmektedir.

Günümüzde “erkek koruma evleri” ve “erkek dayanışma grupları” gibi oluşan mağduriyeti önlemeye yönelik girişimler, dünyada erkeğe yönelik şiddetin yaygın olduğunu göstermektedir (Baygal, 2016:189). Erkeklere yönelik şiddet, günümüzde kayıt cihazları gibi araçlar sayesinde daha rahat ortaya çıkarılabilmektedir. Yüzyıllardır erkeklige zarar vermesin diye toplumumuzda görülmek istenmeyen ve araştırma konusu yapılmayan erkeklere yönelik şiddet, daha çok batı toplumlarında incelenme konusu yapılmıştır. Bu toplumlarda yapılmış çalışmaların istatistiki bilgilerinde, erkeklere yönelik şiddetin farklı boyutları görülmektedir. Batı toplumlarında kadınların özgürleşme talepleri sonucu, kadın ve erkek rollerinin birbirine karıştığı, kadınların her alanda erkekler gibi yaşamaya başladığı salık verilmektedir. Ayrıca erkeklerle aynı yaşam tarzına sahip kadınların, erkekler gibi para kazandıkları, mesleklerinde erkekler kadar hırslı oldukları belirtilmektedir. Her alanda erkeklerden aşağı kalmayan kadınların, eşlerine şiddet uygulamada da geri kalmadıkları anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda yapılan araştırmalar, batı toplumlarında kadınların en az erkekler kadar eşlerine ve çocuklarına fiziksel şiddet uygulamaya yakın ve yatkın olduklarını göstermektedir. ABD’de kadınların neredeyse erkekler kadar eşlerine şiddet

uyguladıkları görülmektedir. Örneğin, karısını öldüren her 100 erkeğe karşılık, kocasını öldüren kadınların sayısının 76 olduğu belirtilmektedir (Baygal, 2016:190). Aynı ülkede yapılan başka bir araştırmada, aile içinde karşılıklı şiddet uygulayan eşlerden % 27'sinin erkek, % 24'ünün ise kadın olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Odman ve Odman, 2017:280).

Konuyla ilgili akademisyenler tarafından ABD'de yapılan araştırmalar sonucunda, eşinden fiziksel şiddete (dövmek, tekmelemek, tokat atmak, ısırarak, bir nesne fırlatmak) maruz kalan kadınların oranı % 11,6 iken, erkeklerin oranının % 12,1 olduğu ortaya konulmuştur (Odman ve Odman, 2017:280).

Türkiye'de erkeklerin fiziksel şiddete uğradığını gösteren sınırlı sayıda veri bulunmaktadır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, erkeklerin ailede maruz kaldığı şiddetin net bir şekilde ortaya çıkarılması neredeyse mümkün görünmemektedir. Ancak, konu ile ilgili yapılan birkaç araştırma göze çarpmaktadır. Bunlardan biri, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 1998'de ülke genelinde yaptığı çalışmadır. Kurumun araştırmasına göre, erkeklerin % 2,1'i sık sık, % 1,2'si ise ara sıra eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (Baygal, 2016:190). Yapılan başka bir araştırmada, adam öldürmekten ve adam öldürmeye teşebbüsten hüküm giymiş 273 kadından % 51,5'inin kendilerine yönelik fiziksel şiddeti hak ettiklerine inandıklarını ve kendilerini suçladıklarını belirtmeleri (Tekin, 2011:29), erkeklere yönelik görünmeyen, ama gerçekte yaşanan şiddetin farklı bir boyutunu göstermektedir.

Nadir de olsa, şiddet mağduru erkeklere yönelik ülkemizde bazı hizmet girişimlerinin bulunduğu görülmektedir. Bunlardan birisi Konya'da, 1995 yılından beri hizmet veren erkek sığınma evidir. 'Şefkat-Der' tarafından faaliyete geçirilen bu evin, 2001 yılından itibaren şiddet mağduru 3000 erkeğe yardım ettiği belirtilmektedir. Söz konusu derneğin yöneticilerine göre, şiddet mağduru 30 erkek halen sığınma evinde kalmakta, mültecilerle birlikte yılda yaklaşık 700 kişi faydalanmaktadır. Sığınma evine başvuran erkeklerin çoğunun beyanına göre, işsizlikten ve yetersiz geçim şartlarından dolayı eşleri tarafından kendileri aşağılanmakta ve psikolojik şiddete maruz kalmaktadırlar. Eşlerinin ekonomik doyumsuzluğu nedeniyle hor görüldüklerini ifade eden mağdur erkekler, uygulanan bu psikolojik şiddete ya şiddetle cevap vermek, ya da evi terk etmek gibi seçeneklere zorlandıklarını ifade etmektedirler (Odman ve Odman, 2017:377).

1.2.4.3. Yaşlıya Yönelik Şiddet

İleri yaşta olanların yaşadıkları ailelerde görülen şiddet türüdür. Ya da ilerlemiş yaşta bulunan bireylerin sağlık ya da iyilik halini tehdit eden ve onlara zarar veren davranışlardır (Akdemir ve Ark., 2008:69). Yaşlılık, 65 yaş ve üzeri olanların, genellikle bağımlılık ve kaza riskinin fazla olduğu, fiziksel yeteneklerin azaldığı, bir takım kronik hastalıkların yaşandığı dönemin ifadesidir. Yaşlanma ise, insanın hareket alanının kısıtlı olduğu, engellerin çoğaldığı ve başkalarına bağımlılığın artış gösterdiği dönemi ifade etmektedir. Bu dönem, yaşlıların ailede ihmal ve istismar edilmelerine, farklı türden şiddete maruz kalmalarına zemin oluşturmaktadır. Yaşlılara yönelik şiddet türleri içinde en sık görülenleri ekonomik ve fiziksel şiddettir (Polat, 2017:29). İstanbul'da huzurevine başvuran ve oraya dâhil olmak üzere hazırlık içinde olan 113 yaşlı üzerinde yapılan bir araştırmada, yaşlılardan % 25,6'sının fiziksel şiddete maruz kaldığı, bunların çoğunun ise tokat atma ve şiddet kullanılarak dövme şeklinde gerçekleştiği belirtilmektedir (Akdemir ve Ark. 2008:70).

Önüne geçilmesi mümkün olmayan yaşlılık döneminin, biyolojik ve sosyal yönleri olan bir takım sorunları bulunmaktadır. Fiziksel ve ruhsal olarak sahip olunan gücün kaybedilmesi ve farklı yönlerden gerilemelerin yaşanması yönüyle yaşlılar, pek çok hastalıkla baş etmeye çalışmaktadırlar. Yaşlı nüfus, doğurganlığın azalması, yaşam süresinin uzaması gibi etkenlerden dolayı, nerdeyse bütün dünya çapında artış göstermektedir. Bu sebeple gün geçtikçe yaşlılarla ilgili sorunlarla karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır. Günümüzde gerek resmi kurumlarda gerekse aile ortamında yaşlılara yönelik şiddet davranışlarına rastlamak mümkündür. Genel olarak ileri yaşlarda görülen bu şiddet türü, bağımlı ve şiddete karşı direnebilme imkânlarının kısıtlı olduğu şahıslarda daha fazla görülmektedir. Özellikle son yıllarda üzerinde daha fazla durulan bu şiddet türünün, her toplum, kültür ve ekonomik düzeyde görüldüğü söylenebilir. Yaşlı insanlara fiziksel ve psikolojik zarar vermenin, onlardan faydalanmanın artış eğiliminde olmasını, geleneksel aile değerlerinin yitirilmesinin bir sonucu olarak gören yaklaşımlar dikkat çekmektedir (Baygal, 2016:194). Diğer taraftan modern dünyada değişen yaşam şartlarının yaşlıları yalnızlaştırdığı, kırılgan bir hale getirdiği, incittiği bir gerçektir. Çözülen aile değerlerinden dolayı yaşlılara yönelik tutum ve davranışların genellikle menfaat çerçevesinde değerlendirildiği, kendisinden kazanç elde etme beklentisi oranında yaşlının bakımının yerine getirildiği, beklentilere

cevap veremeyen yaşlıların bir kenara itildiği, onlara kötü davranıldığı, hatta şiddete maruz bırakıldığını söylemek mümkündür.

Genellikle tıbbi sorunlarına karşı kayıtsız kalma, beslenme ve sıvı alımlarını önemsememe, uygun olmayan ortamlarda tutma, zorla eve kapatma, gelirine el koyma gibi değişik şekillerde görülen yaşlıya yönelik şiddet uygulamaları, onlarda maddi ve manevi acı ve yaralanmalara neden olmaktadır. Bağımlı olmaları yönüyle yaşlılara yönelik şiddetin hem ihmal ve hem de istismar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Yaşlılara yönelik şiddetin içeriği bakımından beş ayrı şekilde cereyan ettiği üzerinde durulmaktadır. Bunlar; yaşlıya yönelik ihmal, terk etme, fiziksel, duygusal ve ekonomik istismar şekilleridir (Baygal, 2016:195). Yaşlı insanların beslenmelerine, beden temizliklerine ve giyimlerine kayıtsız kalmak, sağlık ve güvenlik zararlarına karşı onları korumamak, ruhsal gereksinimlerini önemsememek gibi kendi başlarına yapamadıkları rutin işleri yerine getirmemek, “ihmal” kapsamında değerlendirilmektedir. Yaşlıların bakım ve nezaretine eşlik eden aile bireylerinin bilinçli şekilde yaşlıları yalnız bırakmaları “terk etme” olarak görülmektedir.

Aile bireylerinden birinin yaşlıya acı verici bedensel herhangi bir eylemde bulunması fiziksel şiddettir. Yaşlılara yönelik duygusal şiddet örnekleri arasında kasıtlı olarak psikolojik yönden acı verici, hakaret edici, aşağılayıcı, inkâr edici sözler sarf etme ve onlarla dalga geçme sayılmaktadır. Ekonomik şiddet ise, yaşlıların mağduriyet yaşadıkları önemli bir alanı teşkil etmektedir. Ailede güvenilen birinin yaşlı bireye ait parayı veya malı kötüye kullanması, aile bireyleri tarafından parasının veya malının çalınması, gelirine el konulması şeklindeki örneklerle sıklıkla karşılaşılmaktadır (Baygal, 2016:195).

1.2.4.4. Çocuğa Yönelik Şiddet

Bu bölümde, ilk olarak çocuklara yönelik şiddetin ne olduğu ve kapsamı ele alınacaktır. Sonrasında, çocuklara yönelik fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet biçimlerinin üzerinde durulacak, bunlara zemin hazırlayan ve kaynaklık eden unsurlar ele alınacak ve bunların çocuklar üzerindeki etkilerine değinilecektir.

Çocuklara yönelik şiddet, kısaca fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik dâhil her alanda çocukların kişisel, ruhsal ve bedensel gelişimini etkileyen, onları örseleyen, sindiren ve onlarda olumsuz etki bırakan davranışlardır.

Ailelerin sosyoekonomik özellikleri, bireylerin eğitim düzeyleri, içinde bulundukları kültürel değerler, çocuklara yönelik şiddet kullanımı ile yakından ilgilidir. Bu bağlamda, işsizlik, yoksulluk, hastalık, geçimsizlik, alkol ve madde bağımlılığı gibi ailenin yaşadığı sorunlar, çocuklara şiddet uygulanmasında birer risk faktörüdürler. Bunlara ilaveten ebeveynlerin eğitim düzeylerinin düşüklüğü, hanedeki birey sayısının fazlalığı, ebeveynlerin kişilik yapıları gibi unsurlar da çocukların maruz kaldığı şiddetin zeminini hazırlayan nedenler arasında sayılmaktadır (Şenol ve Mazman, 2014:16).

Psikologlara göre ebeveynlerin baskıcı, sınır tanımayan terbiye anlayışları ve koşullu onay yaklaşımları, çocukların şiddet görmelerinde önemli rol oynamaktadır (Engström, 2013:36; Şenol ve Mazman, 2014:14). Söz konusu şiddetin görülmesinde geleneklerin, inançların ve kurumsal yanıtların etkili olduğu, toplumdaki güç ilişkileri doğrultusunda güçlü olandan güçsüz olana doğru uygulandığı, şiddetin çocuğu disipline etme ve istenmeyen davranışlardan vazgeçirme adına yapıldığı vurgulanmaktadır (Ayan, 2010:313). Uzmanlar, olumlu sonuç verme beklentisiyle çocuklara uygulanan şiddet davranışlarının büyük oranda olumsuz sonuçlar doğurduğunu dile getirmektedirler. Çocukların eğitim ve terbiyelerinde baskı, korkutma ve dayak gibi yöntemlere başvurmak, beklenen sonuçlardan çok onları olumsuz etkilemektedir. Bu niyetle çocuklara uygulanan şiddetin, onların suç işleme oranlarını arttırdığını gösteren araştırma sonuçları bulunmaktadır (Kocadaş ve Ark., 2010:91).

Türkiye’de, 2006 yılında yapılan bir araştırmada, babaların % 17’si, annelerin % 35’i cezalandırma amacıyla çocuklarını dövdüklerini beyan etmişlerdir. Yine 2008 yılında yapılan bir araştırmada, anne-babalara çocuklarını nasıl cezalandırdıkları sorulmuştur. Alınan yanıtlara göre, anne-babaların % 9,3’ünün fiziksel ceza uyguladıkları, % 7,3’ünün korkutmaya başvurdukları, % 31,8’inin bağırma ve yüksek sesle azarladıkları yönündedir. Anne-babaların şiddet uygulama gerekçeleri genellikle disipline etme ve kontrolü sağlama şeklindedir (Lök ve Ark., 2016:156). Ancak disipline etme olarak görülen bu tür cezalandırmaların genellikle ebeveynlerin öfkeli dönemine denk gelmesi, ya da isteklerini gerçekleştirmek için direktmeleri disiplin amacını gölgede bırakmaktadır. Bu tür zamanlarda ortaya gelen önemli bir tehlike ise,

fiziksel şiddet uygulamanın problem çözme yolu olduğu izleniminin çocukta oluşmasıdır. Konu ile ilgili yapılan araştırmalar, şiddet görülen evde büyüyen çocukların yaklaşık % 30'unun, ileriki yaşamında başkalarına şiddet uyguladığını göstermektedir (Işıkhani ve Şenver Yıldırım, 2006:74).

Türkiye’de çocuk yetiştirme tarzının, otoriter, baskıcı, şiddet kullanımına dayalı ve ebeveynlere itaat etme üzerine kurulu olduğunu belirten yaklaşımların yanında, Türkiye’deki anne babaların yarıya yakınının otorite kurmaya çalışırken şiddete başvurduğunu ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Öztürk, 2014:128). Eğitim amacıyla başvuru şiddet biçimlerinin, genellikle yoksul ve eğitim seviyesi düşük ailelerdeki ebeveynlerin yöntemi olduğu, alanda yapılmış çoğu araştırmanın odağını oluşturmaktadır.

Çocuklarda istenmeyen bir davranışı değiştirmede fiziksel cezanın etkisi geçicidir ve ilk fırsatta olumsuz davranış tekrar ortaya çıkmaktadır (Şahin ve Beyazova, 2001:3). Aynı davranışın tekrar görülmesi, uygulanan şiddetin düzeyinin de artması demektir. Oysa uygulanan cezanın etkisini görmek üzere sürekli dozu artırılan şiddet, çocuklarda kalıcı hasarlara sebep olmaktadır.

Farklı sebeplerden dolayı çocuklara yönelik aile içi şiddetin içeriği, boyutları, düzeyi ve etkileri tam olarak tespit edildiği söylenemez. Ancak psikolojik, sosyo-ekonomik ve kültürel unsurlardan dolayı çocuklara yönelik aile içi şiddetin yoğun bir şekilde yaşandığı yapılan araştırmalardan ortaya çıkmaktadır. Örneğin, gençler üzerinde yapılan bir araştırmada, gençlerin yüzde %39,43’ünün annesinden, %28,88’inin babasından, %33,03’ünün ağabeyinden, %30,81’inin ablasından, %47,3’ünün kardeşinden en az bir kez fiziksel şiddet gördüğü ortaya konulmuştur (Genç, 2016:60). Çocuklar sadece baba tarafından değil, ailede anne, abla, ağabey, kardeş ya da varsa birlikte yaşadığı akrabalar tarafından da şiddete maruz kalmaktadırlar. En zayıf ve en savunmasız aile bireyleri olmaları sebebiyle çocuklar gerçek manada, ailede en çok şiddete maruz kalan kesimlerdir (Öztürk ve Ark., 2015:117).

Peki, çocuklara uygulanan şiddetin gerekçeleri nelerdir? Hangi nedenlerden dolayı çocuklara şiddet uygulanmaktadır? Bu konuda yapılmış bir araştırmanın elde ettiği sonuçlara bakılırsa, birinci neden, çocukların “söz dinlememe” ve “saygısızlık” davranışları nedeniyle şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Özellikle otoriter

ailelerin bu davranışları şiddet uygulayarak ortadan kaldırmaya çalışması ya da davranış değişikliğine zorlama beklentisi öne çıkmaktadır. Ebeveynde depresyon ve zihinsel bir hastalığın bulunmasından kaynaklanan nedenler ikinci sıradadır. Üçüncüsü ise, “çocukların karşılanamayan yüksek düzeydeki istekleri”dir (Ünal, 2005:7). Bunun yanında anne babaların çocuklarına şiddet uygulamalarının nedenleri arasında, ‘aşırı duyarlılıktan kaynaklanan kontrolsüzlük’, ‘problem çözme becerisinde ve iletişimde yetersizlik’ ve ‘çocuklara yönelik empati kurmada yetersizlik’ şeklinde sıralamak mümkündür (Aktaş, 2014:142). 10-18 yaşları arasındaki 250 çocuk üzerinde yapılan ve 177’sinden cevap alınan bir araştırmada, çocukların babalarını dinlememeleri, yani itaat etmemeleri, babaların kendilerine şiddet uygulama nedenleri arasında birinci sırayı teşkil etmektedir. Aynı araştırmada, maruz kaldıkları fiziksel şiddetin nedenini babalarının sinirli olmasına bağlayanların oranı % 26,5 iken, % 68,4’ünün babalarının sözlerinin dinlenilmemesinden kaynaklandığını belirtmiş oldukları görülmektedir (Bulut, 2010:62).

Çocuğa yönelik şiddet uygulamanın, özellikle dayak atmanın, daha çok geleneksel toplumlarda görülen bir iletişim biçimi olduğundan söz edilmektedir. İletişimin bir çeşidi olan ‘sesli iletişim’, bütün hayvan türlerinde mevcuttur. İnsanda ilave olarak ‘sözlü iletişim’ söz konusudur ve şiddete başvuran insanların bu iletişim biçimini kullanma eksikliği, ailede diğer bireylerle iletişime geçmede daha çok fiziksel şiddet dilini ortaya çıkarmaktadır (Gözütok, 2008:47). Bu sebeple iletişime geçme becerisi olmayan ebeveyn ve aile bireylerinin durumu, var olan sorunların çözümünü sağlamadığı gibi, başlı başına sorun teşkil etmekte ve çatışmaya zemin hazırlamaktadır.

Eşlerinden şiddet gören kadınların yansıtma mekanizmasıyla, eşlerine türlü sebeplerle yöneltemedikleri öfkelerini, çocuklarına şiddet uygulayarak ortaya koydukları durumlar sıklıkla yaşanmaktadır (Aktaş, 2014:20). Aynı şekilde, ailenin büyük çocuklarının, ebeveynlerinden gördükleri şiddetin fazlasını küçük çocuklara uyguladıkları, kendilerine uygulanan şiddetin acısını fazlasıyla onlardan çıkardıkları çoğu zaman karşılaşılan durumlardır. Bu durum, çocukların maruz kaldıkları şiddete anlam verememelerine ve şiddete dair ‘sebepsiz yerde kullanılabilir’ gibi bir algının oluşumuna yol açmaktadır. Çocukların maruz kaldığı şiddetin sebebini bilmemeleri, anlamlandırmada zorluk yaşamaları, ruhsal dengeleri üzerinde ayrıca önemli oranda olumsuz etki bırakmaktadır.

Kardeşler arası şiddet, bütün dünyada sıklıkla görülen bir olgu, ancak yeteri kadar araştırılmamış bir konudur. Söz konusu olgunun göreceli olması ve keskin sınırlara sahip bir tanımlamaya gidilememesi nedeniyle araştırma konusu yapılamamaktadır. Büyüme çağının normal bir davranışı olarak görülmesi hasebiyle, genellikle göz ardı edilen bir şiddet türüdür. Aileler, kardeşlerin büyüdülerinde unutacakları inancıyla, kardeşler arasında şiddet içerikli davranışların geçici olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca bunun zararsız ve normal bir çocukluk deneyimi olduğu şeklinde kültürel bir kabul de söz konusudur.

1.2.5. Çocuğa Yönelik Şiddet

Genellikle ailelerde yaşam koşullarının güçlüğü, sosyoekonomik problemler, şiddetin gerekliliğine yönelik kültürel inançlar; aile bireylerinde görülen madde kullanımı, fiziksel veya zihinsel problemler, aile bireylerinin eğitim seviyelerindeki düşüklük; çocukların savunmasız ve korunmasız olmaları çocuklara yönelik şiddeti arttıran faktörlerdir. Ailenin dış etkenlere açık olması durumunda çocukların bundan etkilenmemesi mümkün değildir. Bu bölümde ailede görülen çocuklara yönelik fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet türleri ele alınacaktır.

1.2.5.1. Çocuğa Yönelik Fiziksel Şiddet

Çocuklara yönelik fiziksel şiddetin uygulanmasında kültürel değerler ve ekonomik göstergelerin önemli olduğu birçok çalışmanın sonuçlarından anlaşılmaktadır. Ailenin yaşam biçimi, eğitim düzeyi, oturulan evin mülkiyetine sahip olup olunmadığı, anne-babanın çalışma durumu, çocuğa ait odanın olması, çocukların gelir getirici işlerde çalışmaları gibi etkenler, ebeveynler tarafından çocuğa yönelik fiziksel ve duygusal şiddetin ortaya konulmasında belirleyicidir (Bulut, 2010:144).

Araştırmalara göre, ailede fiziksel şiddete en çok maruz kalan çocuklardır ve aile içinde kadınlar da en az erkekler kadar çocuklara şiddet uygulamaktadırlar (Bulut, 2010:28). Aile içinde anne ve babaların çocuklara fiziksel şiddet uygulama ve yaklaşım tarzları çocukların cinsiyetlerine göre farklılık arz edebilmektedir. Yapılan bir araştırmada annelerin erkek çocuklarını dövseler bile onlara karşı daha sevecen oldukları, kız çocuklarına ise daha sinirli davrandıkları ve daha çok şiddet uyguladıkları bildirilmektedir. Babalar ise, erkek çocuklara daha fazla şiddet uygularken, kız

çocuklarına daha az şiddet uygulamakta ve onlara daha sevecen davranmaktadırlar. Aynı araştırmaya göre anneler, en fazla 10-12 yaş grubunda bulunan çocuklara fiziksel şiddet uygulamaktadırlar. Araştırmanın dikkat çekici sonuçlarından biri ise, toplamda kız çocuklarının ailede daha fazla şiddete maruz kaldığıdır (Öztürk ve Ark., 2015:151). Kültürel değerlerden dolayı ev alanıyla sınırlı tutulan kız çocukların ev işlerini yapmadığı için fiziksel şiddete uğrama risk oranı, erkek çocuklara göre yaklaşık sekiz kat fazla bulunmuştur. Çalışmada ayrıca bir işte çalışan annelerin çalışmayan annelere göre çocuklarına daha sevecen yaklaştıkları ve daha az şiddet uyguladıkları ortaya konulmuştur (Bulut, 20110:141).

Aile içi şiddet olaylarında çocukların en çok etkilenen taraf olmalarının altında çaresiz ve savunmasız olmaları, ebeveynlerine bağımlı olmaları yatmaktadır. Evin dışında başka seçeneği olmayan çocuklar genellikle maruz kaldıkları şiddet türlerine katlanmaya çalışmaktadırlar. Araştırmalar, aile içinde şiddete tanıklık eden çocukların % 40'ının fiziksel şiddete de maruz kaldığını göstermektedir. Benzer şekilde yapılan araştırma sonuçlarında, ailede kadın şiddete uğradığında, çocukların da şiddete uğrama oranları % 60-75 arasındadır. Kadınlar, ailede şiddete uğramaları durumunda çocukları ile ilişkilerinde sorunlar yaşamakta, onlara daha fazla fiziksel ve psikolojik şiddet uygulamaktadırlar (Ayan, 2010:258). Bulut'un yaptığı çalışmada, eşlerinden şiddet gören kadınların, çocuklara en çok şiddet uygulayan anneler oldukları; eşlerine şiddet uygulayan babaların, aynı zamanda çocuklarına da en çok şiddet uygulayan babalar oldukları tespit edilmiştir (Bulut, 20110:142).

1.2.5.2. Çocuğa Yönelik Psikolojik Şiddet

Çocukların maruz kaldığı şiddetin önemli bir kısmını psikolojik şiddet oluşturmaktadır. Çocuklara yönelik uygulanan 'psikolojik şiddet' ile 'duygusal şiddet' veya 'sözel şiddet' iç içe geçmiş olan özellikler barındırmaları nedeniyle onları birbirinden net bir şekilde ayırmak neredeyse imkânsızdır. Psikolojik şiddetin, duygusal ve sözel şiddetten ayrıldığı temel özellik, psikolojik şiddetin mağdur üzerinde daha fazla korku duygusu oluşturmasıdır. Duygusal ve sözel şiddet, çocuklarda korkudan çok özgüven ve öz benlik eksikliği, değersizlik gibi etkiler bırakmaktadır. Psikolojik şiddet ise, çocukta oluşan korku sebebiyle çocuğun kendini gerçekleştirme kapasitesini derinden yaralamaktadır (Odman ve Odman, 2017:28). Ancak, korkuya neden olan

etkenlerin sözel ve duygusal şiddet görünüşleri yoluyla da söz konusu olabileceği muhtemeldir. Bu yüzden psikolojik, duygusal ve sözel şiddet ile ilgili tutum, tavır ve davranışları birbirinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün görünmemektedir. Bu güçlüğe rağmen duygusal, sözel ve psikolojik şiddetin boyutlarını, failin amaçları, mağdurun üzerinde oluşturduğu etkiler ve uygulama yöntemleri yönünden de ortaya konulabileceğini belirten yaklaşımlar da bulunmaktadır. Örneğin çocukların, aşağılanmak, kıyaslamaya tabi tutulmak, reddedilmek, sürekli eleştirilmek, tehdit edilmek gibi olumsuz tutumlara maruz kalmaları, onların sözlü saldırıya maruz kalmalarının yanında hem duygusal dünyasında kırılmalara yol açtığı, hem de psikolojilerine olumsuz etki yaptığı belirtilmektedir (Odman ve Odman, 2017:41). Bu sebeple söz konusu şiddetin bu dışavurum biçimlerinin bir arada ele alınıp incelenmesi daha makul görünmektedir.

Psikolojik şiddetin temelinde insanın geçmişinde yaşadığı hasar bulunmaktadır. Söz konusu şiddet, tek başına bulunabileceği gibi fiziksel, cinsel veya ekonomik şiddet türleri ile birlikte de görülebilmektedir. Maruz kalınan şiddetin türü ne olursa olsun çocuklar, beraberinde psikolojik şiddet türüne de maruz kalmaktadırlar. Ancak diğer şiddet türlerine göre tanısı daha soyut olduğundan psikolojik şiddet, genellikle göz ardı edilmekte veya tam olarak tespit edilememektedir.

Toplumun küçük bir prototipi olan ailede, genel anlamda türlü şekillerde haksızlıklar ve mantıksız davranışlar, hakaretler veya aşağılanmalar yaşanmaktadır. Bu durumların verdiği ruhsal ıstırap ve acı, insanı fiziksel acıdan daha fazla yaralayabilmektedir. Tıpkı Pierre Desproges'in söylediği gibi *“yerinde kullanılan bir söz, el kirletmeye gerek kalmadan öldürebilir veya küçük düşürebilir”* (Akt. Hirigoyen, 2016:7). Çocukların sahip olduğu bünyenin hassas olduğu dikkate alındığında, maruz kaldıkları psikolojik şiddetin ruhlarında ne denli gedikler açtığını tahmin etmek mümkündür. Dolayısıyla psikolojik şiddetle gelen acı ve ıstırap özellikle çocuklar üzerinde ciddi etkiler oluşturmaktadır.

Uzmanlara göre, çocukların özgüven ve öz benlik duygularına gizlice zarar veren, psikolojik bütünlüğünü tehdit eden sözel/duygusal/psikolojik şiddetin, başlangıçta fark edilmediği, ancak zamanla ağır sonuçlarının ortaya çıktığı belirtilmektedir (Odman ve Odman, 2017:27). Örneğin, kendi çocuklarını komşu ya da akraba çocuklarıyla kıyaslamak, hemen her ailenin ortaya koyduğu olumsuz bir

davranış ve psikolojik şiddet örneğidir. Aynı şekilde onları aşağılamak, reddetmek, yalnız bırakmak, isim takmak, korkutmak, küfretmek ve suça yönlendirmek sıklıkla karşılaşılan psikolojik şiddet örnekleridir (Genç, 2016:52; Bulut, 2010:27; Karabağ, 2010:21; Özgentürk ve Ark., 2012:60). Yine çocuklara bağırarak, ailelerde en sıklıkla kullanılan olumsuz bir davranış örneğidir (Bulut, 2010:27). Yapılan bir araştırmaya göre çocukların en çok maruz kaldıkları duygusal şiddet davranışının, onlara küçük düşürücü ve aşağılayıcı lakaplarla hitap edilmesi olduğu tespit edilmiştir (Özgentürk ve Ark., 2012:60). Çocuklara karşı sevgi göstermemek, keyfi emirler vermek, sevdikleri bir faaliyetten alıkoymak da sözel/psikolojik şiddettir (Ekşi ve Yaman, 2010:18; Öztürk ve Ark., 2015:148). Çocuklarla iletişimi kesmek, surat asmak, kardeşler arasında ayırım yapmak, onların görüş ve düşüncelerini ifade etmesine engel olmak, sosyal çevre ile görüşmesini engellemek gibi sözel olmayan davranışlar duygusal şiddet örneklerini oluşturmaktadır (Genç, 2016:52). Bu tür davranışların hemen sonrasında ebeveynlerin çocuğa olumlu bir etki yapma beklentisiyle başvurdukları bazı davranışların çocuk üzerinde bıraktığı etkiler ise, genellikle olumsuz olmaktadır. Uzmanlar, psikolojik şiddete maruz kalan çocuklarda özgüven eksikliği, sinirlilik, tedirginlik, korku, içe kapanma, isteksizlik, ümitsizlik ve depresyon gibi ruhsal problemlerin meydana geldiğini ileri sürmektedirler (Lök ve Ark., 2016:155).

1.2.5.3. Çocuğa Yönelik Cinsel Şiddet

Çocuklara yönelik cinsel şiddet, psiko-sosyal gelişimini tamamlamamış bir çocuğa yönelik, onun rızası olmadan herhangi bir cinsel eylem elde etme teşebbüsü, istenilmeyen bir cinsel yorum, teklif ya da başka biçimlerde kullanılması şeklinde tanımlanmaktadır (Keser, 2011:6-7; Bulut, 2010:26). Gelir, sınıf ve kültür farkı olmaksızın bütün toplumlarda çocuklara yönelik cinsel şiddet yaşanabilmektedir. Daha çok istismar kavramı etrafında dillendirilen çocuklara yönelik cinsel şiddet, farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Çocuklara yönelik tecavüz, fuhuş gibi bilinen eylemlerle ifade edilen; tekrarlanma sıklığı, failler, yer ve zaman gibi boyutları olan; cinsel davranışlara zorlamak, cinsel anlamda aşağılamak, cinselliği içeren işaret ve saldırılarda bulunmak, cinsel içerikli sözler söylemek, zorla evlendirmek, ensest, cinselliği kötüye kullanmak ve taciz etmek gibi davranış içerikleri olan şiddet türüdür (Aslan ve Ark., 2015:78-79). Bunların yanında taciz, fiziksel veya akli yönden özürlü olanların cinsel istismarı, çocuk evliliği, cinsel sömürü amacıyla pazarlama ve

teşhircilik, çocukların karşı karşıya kaldığı cinsel şiddet örnekleridir. Bu şiddet türüne, erkek çocukların da maruz kaldığı yapılan araştırmalarda bildirilse bile, genellikle kız çocuklarının maruz kaldığı görülmektedir.

Polat'a göre cinsel şiddet, zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar yoluyla işlenmesi açısından aynı zamanda bir suçtur. Ona göre yaşı küçük, zihin ve ruh sağlığı bozukluğu veya kısıtlılığı olan çocukların kandırılması ile ortaya gelen durumlar, cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmelidir (Polat, 2017:48-49). Çocuklara yönelik cinsel şiddette, saldırganın amacı genellikle mağdurun cinselliğinden faydalanmak ve onu kendi kontrolünde tutmaktır.

Cinsel şiddet, açıktan veya gizli, çocukların fiziksel ve en çok da ruhsal yönden etkilendikleri şiddet türüdür. Bu çocukların yaşlarının küçük olması ve maruz kalma süresinin uzun olması oranında, yaşayacakları incinme ve etkilenme oranının da o denli fazla olacağını belirten Güleç ve arkadaşlarına göre bu çocuklar, kendilerini suçlamakta ve yalnızlık, utanç, içe çekilme, yabancılaşma ve depresyon gibi ruhsal sorunlar yaşamaktadırlar (Güleç ve Ark., 2012:125). Bu şiddet türüne maruz kalan çocukların çevreye karşı olumsuz yargılar geliştirmeleri ve bunun sonucunda intikam alma duygularına kapılmaları ihtimali yüksektir (Sevim ve Ataş, 2015:292). Aynı şekilde kötüye kullanılmış çocuklarda inkâr etme, olumsuz duyguları bastırma, yanlış anlama, empati zorlukları ve bunların sonucunda oluşan öfke gösterme eğilimi sıklıkla görülebilmektedir (Güleç ve Ark., 2012:128).

Çocuklara yönelik cinsel şiddet veya kötüye kullanım, çocuğun anksiyete bozukluğu ve sosyal ilişkilerde “geri çekilme” durumunu yaşamasına sebebiyet vermesi bakımından onların okul ve akademik başarılarını ciddi şekilde etkileyebilmektedir (Güleç ve Ark., 2012:131). Benzer şekilde cinsel şiddete maruz kalma öyküsü bulunan çocuklar, yetişkinlikte kişilik patolojileri yaşamakta, borderline kişilik bozukluğuna sahip olmaktadır. Aynı zamanda bu kişiler romantik ilişkiler geliştirmede ve karşı cins ile hayatı paylaşma konusunda zorlanmaktadır. Uzun süreli gözlemler yoluyla yapılan araştırmalara göre, çocukluğunda cinsel şiddete maruz kalmış kadınlar, çocuklarını yetiştirirken isteksiz davranışlar sergilemektedirler (Güleç ve Ark., 2012:130).

1.2.5.4. Çocuğa Yönelik Ekonomik Şiddet

Ailede ortaya çıkan çocuğa yönelik ekonomik şiddetin iki şekli üzerinde durulmaktadır. Birincisi, çocuğun maddi ihtiyaçlarının ailesi tarafından karşılanmaması veya karşılanamaması durumudur. Çocuğa az para vermek, ya da hiç para vermemek gibi çocuğa yönelik uygulamalar, her ne kadar hayata hazırlama gerekçesiyle yapıldığı amacını taşısa da, çocuğu yaralayan, mağdur eden ekonomik şiddet örnekleridir. İkincisi, çocuğun kendi masrafını karşılaması veya aile bütçesine katkı yapması amacıyla onu, çok küçük yaşlardan itibaren çalışmaya mecbur bırakmak, sokaklarda dilenmeye zorlamak, hırsızlık vb. suç oluşturan davranışlara yönlendirmek gibi çocuğun özgüven kaybına uğradığı uygulamalardır (Şenol ve Mazman, 2014:15).

Çocukların ekonomik kaynaklardan faydalandırılmaması, gıda ve yiyecek gibi temel ihtiyaçların karşılanmaması durumunda şiddet uygulayanlara teslimiyeti getirmektedir. Ailesi dışında barınabilme imkânına sahip olamayan çocuklar, ailedeki yetişkinlerin yönlendirme ve etkilerine tamamen mahkûmdurlar. Çocuklar üzerinde kontrol sağlamak ve isteklerini yaptırmak amacıyla genellikle harçlıklarından kesinti yapmak veya tamamen harçlığını kesmek, istediği bir eşyayı almamak, becerisini göstermek üzere bazı isteklerini yapmaya çalışan çocuğa kaynak sunmamak, sıklıkla görülen ekonomik şiddet örnekleridir. Çalışan çocukların kazandıkları paralara el koymak, temel ihtiyaçlar için verilmesi gerekenleri bile tehdit ve şantaj aracı olarak kullanmak, para harcama özgürlüğü tanımamak, sosyal hayata katılımlarının önünde engel olmak gibi davranışlar, çocukların zorunlu ihtiyaçlarının engellenmesi veya ekonomik koşullar elverdiği halde karşılanmaması şeklinde ifade edilebilir.

1.3. Aile İçi Şiddet ve Akademik Başarı İlişkisi

Bu bölümde aile bireyleri arasında meydana gelen şiddet olayları ile çocukların okul derslerinde elde ettikleri akademik başarı arasında bir ilişkinin olup olmadığı üzerinde durulacaktır. Önce ‘başarı’ kavramı üzerinde durulacak, ardından ‘okul başarısı’ ve ‘akademik başarı’ kavramları ele alınacaktır. Daha sonra ailede ortaya çıkan şiddet olaylarının öğrencilerin okuldaki akademik başarıları üzerinde oluşturduğu etkiler, değişik ülkelerde yaşanan örnekler ve alanyazında yapılan çalışmalar üzerinden ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1.3.1. Başarı

Genel çerçevede eğitim, bir konuda veya bir bilim dalında bireylere bilgi, beceri kazandırmak, onları yetiştirmek ve geliştirmek şeklinde ifade edilebilir. Öğretim ise, bireyde öğrenmeyi gerçekleştirme, harekete geçirme ve onu destekleme konularında tasarlanan etkinlikler sürecidir. Çocuklara yönelik boyutundan bakıldığında eğitimin amacı, yeni neslin sosyal yaşama intibakını sağlamak üzere gerekli bilgi, beceri ve anlayışları kazandırmak, kişiliklerinin gelişmesine yardımcı olmaktır. Belirlenen amaçlara uygun ve bireyin kendi yaşantısı vasıtasıyla kasıtlı şekilde davranışlarında istenilen yönde değişimler meydana getirmek, eğitimin genel hedeflerini oluşturmaktadır.

Eğitim, ‘biyolojik, kültürel ve sosyal bir varlık olarak bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci’dir (Arslan, 2008:4). Diğer taraftan eğitimi, ‘bireylerin toplumsal yeteneklerinin en elverişli düzeyde ortaya konulması, kişisel gelişimlerinin elde edilmesi için seçilmiş ve deneyimli bir çevreyi içine alan toplumsal bir süreç’ (Arslan, 2008:4) şeklinde de ele almak mümkündür.

Başarı kavramını, bireyler tarafından daha çok belirli bir işin, düşüncenin veya arzunun istenilen yönleri doğru, belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmesi (Uyulgan ve Akkuzu, 2017:1212), veya ‘kişinin yeteneklerine ve yetiştirmesine bağlı olarak gösterdiği ansal ya da eylemsel etkinliklerinin ortaya çıkan olumlu ürün’ (Sığırı ve Gürbüz, 2011:31) şeklinde tanımlamak mümkündür. Başarı, bir çeşit ‘çaba harcama’dır ve ‘insanın kazanmak istediği bir konuda sistemli çaba harcamasını ve belirli kişilik özelliklerini kendinde toplayabilmesi’ni gerektirmektedir (Arslan, 2008:7). Ayrıca başarı, ‘istendik sonuca ulaşma yönünde bir ilerleme’ şeklinde de ifade edilebilir (Demircan ve Tanrıseven, 2014:515; Batman ve Yiğit, 2016:219).

Başarı kavramının, aynı zamanda ‘amaç’ kavramı ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü başarı, ‘belirlenen amaca ulaşmayı, isteneni elde etmeyi ve güdülenen amaca erişmeyi’ (Sarier, 2016:1) içermektedir. Zira amaç olmadan başarı kavramı anlamsız kalmaktadır. Eğitim-öğretim boyutundaki karşılığı bakımından başarı, ‘programın hedeflediği tutarlı davranışlar bütünü’ şeklinde tanımlanabilir (Sarier, 2016:1; Nartgün ve Çakır, 2014:380). Eğitim sisteminde öğrenciler, programdaki hedef

davranışları sergilemeleri durumunda başarılı sayılmaktadırlar. Başarı ile ilgili bilişsel kazanımların yanında kişisel özellikler, sahip olunan yeterlilikler, tutumlar gibi bilişsel olmayan davranışlar da kavramla yakından ilişkilidir. Başarı, sadece derslerde değil, yarışmalarda veya sportif etkinliklerde de ortaya konulmakta ve genellikle sayısal verilerle ifade edilmektedir. Ancak, her zaman için nicel verilerden oluşan bir tablo, başarıyı ifade etmek için yeterli olmayabilmektedir.

Başarıyı ifade eden dinamikler, öğrencinin beklentileri, okul ve derslerin özel hedefleridir ve bunlara ulaşıldığında başarı gerçekleşmiş sayılmaktadır. Başarısızlık ise, öğrencinin isteksizliğinden ve kapasitesinden kaynaklanan sorunlardan ortaya çıkan düzeyin ifadesidir. Başarıya ve başarısızlığa etki eden faktörler, bireysel özellikler, sınıf ortamından kaynaklı etkenler ve aile ortamı şeklinde sıralanmaktadır. Okul başarısına etki eden aileden kaynaklı faktörlerin ele alındığı birçok çalışmanın elde ettiği bulgular genelde şunlardır; ailenin sosyo ekonomik durumu, ebeveynlerin eğitim durumu, boşanma veya ebeveynlerden birinin hayatını kaybetmesi, çocuğa ve okula karşı anne-babanın tutumları ile çocuktan beklentileri, çocuğun çalışma ortam ve olanakları (Dam, 2008:83).

1.3.1.1. Okul Başarısı

Okul, insan yaşamının önemli bir zaman dilimini geçirdiği bir mekândır ve kişilik geliştirme, çocukları sosyalleştirme işlevi bakımından aileden sonra gelen ikinci kurumdur (Kızmaz, 2006/a:50; Ereş, 2009:91). Eğitim sürecine ailesiyle birlikte başlayan çocuklar, okul ile birlikte yeni bilgi, beceri, anlayış ve değer yargıları edinmektedirler. Sorumluluk duygusu kazanma, geleceğe dair perspektif edinme ve kendini gerçekleştirme imkânını bulma yönleriyle okul, öğrencilere farklı olanaklar sunmaktadır.

Okul ortamı, genellikle her öğrenciyi olduğu gibi kabul etmeye ve fırsat eşitliğine dayalı işlemektedir. Bu sayede öğrenciler, sahip oldukları potansiyellerini geliştirme ve farklı beceriler kazanma imkânını bulmaktadırlar. Özellikle arkadaşlık ortamları sayesinde çocuklar ve gençler, olumlu kişilik özellikleri kazanmaktadırlar. Akran gruplarına dâhil olan çocuklar ve gençler, yaşlılarıyla bir arada yaşamayı, karmaşık duygularını, sorunlarını ve çatışmalarını paylaşmayı ve çözüme kavuşturmayı öğrenmektedirler. Sosyal etkinliklerin artması oranında çocuk ve gençlerin yaşantıları

olumlu biçimde etkilenmekte, özgüvenleri artmakta, bir arada olmayı ve paylaşmayı öğrenmekte, duygusal gerilim yaşamalarında azalma gerçekleşmekte ve öğrenme ortamına dikkatleri yoğunlaşmaktadır (Taşdan, 2009:64). Ancak, iyi yönde davranışları kazanmayı gaye edinen eğitim kurumundaki çocuklar ve gençler, bazen kötü örneklerle de karşı karşıya gelebilmekte ve kötü davranışlar edinebilmektedirler.

Okulda geçirilen yaşantılarda çocuklar ve gençler bir taraftan sosyalleşirken, diğer taraftan sözel, duygusal, fiziksel ve bilişsel beceriler kazanmakta, kendilerine yetebilen bağımsız birer birey olmayı öğrenmektedirler (Totan ve Yöndem, 2007:55).

Başarı, daha çok okul ortamında belirli bir dersten veya akademik programlardan yararlanmanın bir ölçüsü ve göstergesi iken, okul ders başarısı, okul programlarında bulunan derslerden alınan notların ya da puanların ortalamalarını ifade etmektedir (Arslan, 2008:7). Okul başarısı, aynı zamanda öğrencinin okul, sınıf ve derslere göre belirlenen sonuçlara ulaşmak için gösterdiği ilerleme olarak da görülebilir. Genellikle öğrencinin zayıf derslerinin olup olmaması, ya da alınan not ve puanların yüksekliği anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ders başarısı tespit edilirken, genellikle derslerden yapılan sınavlara, varsa projelere ve öğrencilerin performanslarını değerlendiren puanlara bakılmaktadır. Okul başarısı sadece derslerden alınan başarıdan ibaret değildir. Okul içerisinde gerçekleşen yarışmalardan, sportif, sanatsal ve kültürel etkinliklerden veya istenilen amaçlara yönelik davranışlardan başarı elde etmek birer okul başarısı boyutlarını oluşturmaktadır. Okul başarısını oluşturan boyutlardan biri olarak görülmesi gereken ‘kendini gerçekleştirme başarısı’, hem sosyal hayatta başarıyı, hem de bireyin ileride yaşayacağı mutlu bir yaşamı içermesi yönünden önem arz etmektedir (Yapıcı, 2008:1).

Okul başarısı genellikle, *‘öğrencinin bulunduğu okul, sınıf ve derse göre belirlenmiş sonuçlara ulaşmada göstermiş olduğu ilerleme’* (Nartgün ve Çakır, 2014:380) şeklinde ele alınmaktadır. Ancak okul başarısını sadece böyle bir tanımlamaya sığdırmak, onu akademik başarı ile eş tutmak anlamına gelmektedir. Çünkü okul başarısı denildiğinde, okulda gerçekleşen sanatsal veya sportif etkinliklerde beceri sunmak da aynı zamanda okulda gösterilen bir başarı örneğidir.

Diğer taraftan öğrencilerin yaşadıkları okul başarısı veya başarısızlığının kendileri, aileleri ve içinde yaşadığı toplum açısından önemli olmasının altında, ileride

yapacakları mesleğin, iş ve aile hayatının işaretlerini barındırması yatmaktadır (Demircan ve Tanrıseven, 2014:515). Çünkü öğrencinin okul başarısı, ileride sahip olacağı mesleğin ve yaşam koşullarının bir nevi ön belirleyicisidir.

Okulda verilen eğitimin amaçları arasında öğrencilerin sosyal, bilişsel ve psikolojik yönlerden gelişmesini sağlamak ve bütün çabaların sonunda en temel ürün olan öğrenci başarısını elde etmektir. Öğrencilerin okul derslerinden birkaç tanesini iyi yapması, diğerlerinden başarısız olması, bu öğrencilerin başarılı olduğu anlamına gelmemektedir. Bu yüzden okul başarısı, aynı zamanda okulda verilen bütün derslerden başarılı olmayı gerektirmektedir (Cüceloğlu, 2017:21).

Günümüzde ortaöğretime devam eden öğrencilerin genel profiline bakıldığı zaman, okulda başarılı olan öğrencilerin yanında, başarı gösteremeyen öğrenci kesiminin daha çoğunlukta olduğu görülmektedir. Şüphesiz ki öğrencilerin okulda başarısız olmasına etki eden birçok faktör sayılabilir. Ailenin sosyo-ekonomik, psikolojik ve kültürel şartlarının yanında aile içinde görülen şiddet davranışlarının da öğrencilerin başarısız olmalarında etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Öğrencilerin başarı düzeyini belirleyen ve etki eden değişkenler olarak, öğrencilerin becerileri, güdü ve davranışları, beklentileri, ailenin tutum ve desteği, okulun organizasyonu, kaynaklar ve içinde bulunulan iklim, öğretmenlerin bilgi ve beceri düzeyleri, öğretim programının yapısı ve içeriği, eğitim ile ilgili uygulamalar gibi birçok faktörden söz edilebilir (Özdemir ve Kavak, 2017:12). Öğrenci başarısını etkileyen değişkenler üzerine, 1960'lı yıllarda yapılan sistemli ve kapsamlı bir araştırmada, okul değişkenlerinin öğrencinin başarısı üzerinde çok az bir etkisinin olduğu tespit edilirken, özellikle sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak aile değişkeninin öğrenci başarısını büyük oranda şekillendirdiği bulunmuştur (Özdemir ve Kavak, 2017:2).

1.3.1.2. Akademik Başarı

Eğitimde başarı denildiğinde genellikle, *‘okulda okutulan derslerde geliştirilen ve öğretmenlerce takdir edilen notlarla, test puanlarıyla ya da her ikisiyle birlikte belirlenen beceriler veya kazanılan bilgilerin ifadesi olan akademik başarı’* kastedilmektedir (Sarier, 2016:1-2; Demircan ve Tanrıseven, 2014:515; Sıgır ve Gürbüz, 2011:31; Kenç ve Oktay, 2002:72; Batman ve Yiğit, 2016:219). Akademik başarı, eğitim sistemi içinde karşılaşılan başarı kavramına denk gelmekte, eğitim

kurumundaki edinimleri ve gerekli görülen hedeflerin sağlanmasını ifade etmektedir (Uyulgan ve Akkuzu, 2017:1212). Okul derslerinde verilen notların yanında, son zamanlarda geliştirilen ve kullanılan standart başarı testleri de akademik başarının tespit edilmesinde kullanılmaktadır (Kenç ve Oktay, 2002:72; Keçeli-Kaysılı, 2008:71).

Okulda görülen derslerin kalitesini yükseltmek veya çeşitli mesleklerde çalışanların üretkenliklerini arttırmak neredeyse bütün dünyanın gündeminde bulunan bir konudur. Bu doğrultuda verilen eğitimlerin kalitesini ve öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak amacıyla dünya ölçeğinde öğrencilerin başarılarını düzenli aralıklarla ölçen programlar bulunmaktadır. Bunlardan birisi, Uluslararası Öğrenci Başarılarını Değerlendirme Programı (PISA)'dır. 2000 yılından itibaren üç yılda bir yapılan bu programla, 15 yaş grubunda bulunan öğrencilerin fen, matematik ve okuma becerilerini içeren performansları ölçülmektedir. Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması (TIMSS) adlı program ise, dört yılda bir yapılmakta ve 1995 yılından beri çalışmalarda bulunmaktadır. Program, dördüncü ve sekizinci sınıfta bulunan öğrencilerin fen ve matematik alanlarındaki performanslarını ölçmektedir. Aynı şekilde, 2001 yılından beri beş senede bir yapılan 'Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim Projesi' (PIRLS) ise, dördüncü sınıfta yer alan öğrencilerin okuma performanslarını saptamaya çalışmaktadır (Özdemir ve Kavak, 2017:11).

Akademik başarının ölçülmesi, eğitim öğretim sezonu içerisinde öğrenciler tarafından sınavlarda alınan sonuçların notlara ve puanlara dökümü şeklindedir (Nartgün ve Çakır, 2014:380). Öğrencilerin aldıkları notlar, onların eğitim sezonu boyunca derslerinde başarılı olup olmadıklarını göstermektedir. Çocukların iyi bir geleceğe sahip olmaları için aileler tarafından çok önemli görülen akademik başarı, ilköğretimden yükseköğretime kadar, öğrencilerin her kademedeki başarısı için bir gösterge ve üzerinde titizlikle durulan bir kıtas niteliğindedir. Akademik başarı, problem çözme becerisini ve kendisine güveni gösterebilme, hayatında başarılı, mutlu ve üretken olabilme, kişisel doyumu yakalayabilme yönünden de bireyin yaşantısı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Örneğin, yüksek akademik başarıyı yakalamış olan kişilerin, akademik başarısı düşük olan kişilere göre daha sosyal oldukları tespit edilmiştir (Demircan ve Tanrıseven, 2014:515).

Bireyin sahip olduğu duyuşsal ve psikomotor gelişim özelliklerinin dışında kalan davranış değişimleri dâhil bütün programlardaki başarı basamakları, akademik başarı

kapsamında bulunmaktadır. Bireyin kendisince algıladığı akademik başarısına ise ‘öz akademik başarı’ denilmektedir (Öztürk ve Ark., 2015:138). Öz akademik başarı, bireyin kendisini nasıl gördüğü ile alakalıdır ve birey kendisini başarılı görüyorsa ya gerçekten başarılıdır ya da başarılı olmaya adaydır. Çünkü gerçekte birey kendisini nasıl görüyorsa öyle davranmaktadır (Kenç ve Oktay, 2002:72). Öz akademik başarı, bireyin başarı göstermesinde can alıcı noktadır. Kaynağını öz-düzenleme anlayışından alan öz akademik başarı, iç disiplin ve motivasyon ile yakından ilişkilidir. Öğrenmede hedef oluşturmak, öğrenme sürecinde etkin rol oynamak, öğrenme sürecini kontrol edebilmek, davranışlarını ayarlayabilmek ancak öz düzenleme becerisine sahip bireylerin gerçekleştirdiği pratiklerdir (Demircan ve Tanrıseven, 2014:517; Öztürk ve Ark., 2015:139).

Okulların birinci amacının akademik başarıyı yüksek tutmak olduğu söylenebilir, çünkü öğretmenlerin yaptıklarından çok öğrencilerin gösterdikleri performans önemlidir ve okulun gösterdiği performans, akademik başarı ile eş tutulmaktadır (Keçeli-Kaysılı, 2008:71). Akademik başarının tespit edilmesinde genellikle sayısal ifadeler, tablolar ve şekillerin kullanıldığı görülmektedir. Ancak akademik başarının belirlenmesinde başvurulan sayısal ifadelerin yetersiz kaldığı, sahip olunan potansiyelin yapılan yarışmalarla ortaya konulamayacağına dair eleştiriler, bir haklılık payına sahiptir. Çünkü eğitim sisteminde var olan ‘yarışmacı’ anlayış, çocuklara milli, manevi ve evrensel değerler kazandırmanın, iyi vatandaşlar olarak yetişmelerinin önüne geçmektedir. Toplumsal yaşam için büyük önem arz eden dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerlerin yerini kısa sürede köşeyi dönme arzusuna bıraktığı, ötekine saygı ve hoşgörü göstermenin pek önemsenmediği bir eğitim anlayışında, sadece rakamlarla ifade edilen bir başarı yaklaşımı eksik kalacaktır. Zira hoşgörü, merhamet, dürüstlük ve sorumluluk gibi değerleri kazanamayan ve içselleştiremeyen bireyler, daha kolay şiddet davranışlarına yönelebilmektedirler (Deveci ve Ark., 2008:352).

Türkiye’de var olan eğitim sisteminin, akademik başarıyı önemseyen ve öğrencilerin üniversiteye iyi puanlarla girişlerini hedefleyen bir yapısı bulunmaktadır. Eğitimin bileşenleri sayılan öğretmenlerin ve ebeveynlerin beklentileri, öğrencilerin yüksek notlar alması ve iyi bir üniversiteye yerleşmesi çerçevesindedir. Çocuklarının akademik başarılarını düşünerek hareket eden ebeveynler, büyük özveriler sergilemekte

ve bu uğurda hiçbir masraftan kaçınmamaktadırlar. Uzmanlar ise, ebeveynlerin çocuklarının eğitimi için her şeyi yapmaya hazır olduğunu, bu uğurda büyük paralar harcadıklarını, ancak başarıyı getirecek asıl hususları çoğu zaman ihmal ettiklerini belirtmektedirler. Örneğin, çocuklarıyla olumlu iletişim kurmak, ilgi ve sevgilerini eksik etmemek, okul ile işbirliği yapmak, sorunlarıyla yakından ilgilenmek ve zaman ayırmak gibi büyük paralar gerektirmeyen pratikler, çocukların akademik yönden başarılı olmalarında çok daha etkilidir. Zaten akademik yönden başarılı olan öğrencilerin ailelerine bakıldığında, çocuklarının okul süreciyle daha fazla ilgilenen, onlara ilgi ve sevgiyi esirgemeyen, onlarla iletişim kurmayı ve her türlü desteği eksik etmeyen, hedeflerine ulaşmalarına katkı yapmaya, moral ve motivasyonlarını iyi tutmaya çalışan aileler oldukları görülmektedir (Arslanargun ve Özakça, 2015:9).

Güdülenme, akademik başarının elde edilmesinde kilit noktalardan biridir. Yapılan bir araştırmada, akademik başarıyı etkileyen unsurlar arasında 'güdülenme', ikinci sırada bulunmaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:139). Öğrenmede temel öge olan güdülenme, davranışın harekete geçirilene kadar teşvik edilmesini ya da uyarıcılar sayesinde bireyin eylemlerine yön vermesini içermektedir (Nartgün ve Çakır, 2014:380). Aynı zamanda güdülenme, bir işi yerine getirme konusunda bireyin ortaya koyduğu çabalar, ısrarcı tutumlar ve sahip olduğu becerileri yönetebilmektir. Güdülenmiş bireyler, öğrenme sürecinde aktif rol alan, öğrenmenin sorumluluğunu alması gerektiğinin farkında olan, bilgisini ve inançlarını davranışlarıyla birleştirerek başarı ortaya koyanlardır. Güdülenenler tarafından oluşan beklentinin farkına varan birey, daha çok çalışma ihtiyacı hissetmektedir. Dolayısıyla beklentilere cevap vermeye çalıştıkça birey, kendi yeterliliklerinin farkına varmakta, çabalarını kontrol etme olanağı bulmaktadır.

Akademik başarıyı belirleyen çok sayıda faktörden söz etmek mümkündür. Zekâ, yetenek, kişilik, özsaygı, motivasyon, sınav kaygısı ve çalışma alışkanlıkları gibi bireysel faktörlerin yanında, ailenin sahip olduğu nitelikler, anne-babanın öğrenim durumu, tutum ve davranışları, öğrenciye duyulan güven, ailenin sosyo-ekonomik özellikleri, öğrencinin okuduğu okulun kültürü, okulun fiziki donanımı ve imkanları, öğretmenlerin yeterliliği, tutum ve davranışları ile çevresel faktörler etkili olmaktadır (Yıldırım, 2006:259; Sarier, 2016:2; Salih, 2017:7; Batman ve Yiğit, 2016:128; Öztürk ve Ark., 2015:130). Bireylerin düşük zekâyâ sahip olmaları, onların okul başarılarının

da düşük olacağına işaret etmekte ve bu durum, aynı zamanda bireylerin şiddet davranışlarına yönelmesinde bir risk faktörünü teşkil etmektedir (Ovacık, 2008:18).

Öğrencilere sunulan sosyal destek, öğrencilerin gösterdiği akademik başarı ile yakından ilişkilidir ve çocuklara verilen destek oranında akademik başarı ortaya çıkmaktadır. Sosyal destek, aynı zamanda öğrencilerin okula devam etmelerinde ve uyum sağlamalarında önemli rol oynamaktadır (Yıldırım, 2006:259). Dolayısıyla öğrencilerin yaşadığı gündelik sıkıntıların yanında onlara yönelik sosyal desteğin eksikliği, akademik başarıyı olumsuz etkileyen bir unsurdur. Öğrencilere sunulan sosyal destek kadar, öğrencinin sahip olduğu iç disiplin anlayışı da akademik başarı üzerinde etkili bir faktördür. Özellikle ergenlik döneminde bulunan gençlerin içsel kontrol mekanizmalarını sağlamış olmaları, yani kendilerini kontrol edebilme yeteneğini kazanmış olmaları akademik başarının elde edilmesinde olumlu etki yapmaktadır. Benzer şekilde ergenlik dönemindeki gençlerin talep ettikleri özerklik ve özgürlük gereksinimlerini sorunsuz şekilde yaşamalarının akademik başarı üzerinde pozitif bir etkisi bulunmaktadır (Keçeli-Kaysılı, 2008:71).

Ergenlik dönemindeki gençler, gösterdikleri herhangi bir başarı durumunda kişisel doyum, güven ve mutluluk gibi duygular yaşarken, diğer taraftan yaşadıkları başarısızlığın sonucunda üzüntü ve hayal kırıklığının yanında depresyon gibi duygusal tepkiler vermektedirler. Aynı şekilde başarıyı yakalayan ve tadına varan gençler, daha çok çalışmakta, kolay motive olmakta, özgüven kazanmakta ve bu durum akademik benlik tasarımlarını olumlu yönde etkilemektedir (Batman ve Yiğit, 2016:218). Başarı şansını bulamayan çocuklar, genellikle olumsuz duygular yaşamakta, kendilerini ders dışı etkinliklere ve meşru görülmeyen farklı alanlara verebilmektedirler.

Akademik başarının belirlenmesinde önemli görülen kavramlardan biriside ‘kültürel sermaye’ kavramıdır. Pierre Bourdieu tarafından literatüre kazandırılan bu kavramsal yaklaşıma göre çocukların okul derslerinde başarılı olmaları onların mensubu olduğu ailelerin sosyokültürel özellikleriyle yakından ilişkilidir (Bourdieu, 2013:73). Kültürel sermaye, ailenin sahip olduğu yapı ve ilişkiler, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve meslekleri, ikamet edilen bölgenin özellikleri, içinde bulunulan çevrenin cinsiyetlere bakışı, eğitim ve mesleki deneyimler sonucu edinilen kültürel kodlar ve bunların üzerine inşa edilen dünya görüşü, vizyon, görgü, farkındalık, inanç ve estetik tercihleri kapsamaktadır.

Kültürel sermayede ana fikir, sosyal iletişim ağlarının değerli bir servet olduğu üzerine kuruludur. Özellikle orta sınıfa mensup ebeveynlerin çocuklarını çeşitli kültürel becerilerle donatmaya çalıştıkları bir yaşıntının zenginliğini ifade etmektedir (Yaşar, 2016:205). Kültürel sermaye, ailenin sahip olduğu ekonomik, sosyal ve kültürel imkanlara karşılık gelmektedir (Cansız ve Ark., 2018:4). Söz konusu imkânlarla sahip olan ailelerin çocukları, yoksulluk içerisinde bulunan ailelere mensup çocuklara göre, büyüme ve gelişme gösterebilmeleri bakımından gerekli maddi, manevi ve duygusal kaynaklara daha fazla sahiptirler. Bu nedenle yoksul aile çocuklarına göre sahip oldukları haklardan daha fazla yararlanmakta, potansiyellerini daha fazla geliştirebilmektedirler (Yaşar, 2016:206).

Okul sistemi hakkında bilgi edinmek, eğitimle ilgili genel farkındalık, sözel beceri gibi geniş çeşitlilik gösteren olanaklar, sadece akademik başarı üzerinde değil, diğer alanlardaki başarıların da ortaya konulmasında belirleyicidir (Cansız ve Ark., 2018:4). Kültürel sermaye, alt sınıfta bulunan ailelerden ziyade, genellikle orta sınıf toplum tabakasının sahip olduğu olanaklara denk gelmektedir. Okullara verilen eğitim de orta ve üst tabakada bulunan sınıfların sosyal karakterlerine daha uygundur. Bu nedenle alt tabakada bulunan ailelere mensup çocukların okulda akademik yönden derslerinde başarılı olmaları çok daha zordur.

Tezcan'a göre özellikle göçle gelen ailelerin sosyoekonomik ve sosyokültürel etkenlerden dolayı iletişimsel sorunları bulunmaktadır (Tezcan, 1997:76). Oysa aile bireylerinin birbirleriyle ilişkileri ve evde kullanılan dil, eğitimin ve akademik başarının önemli bir belirleyicisidir. Alt tabakayı teşkil eden bu ailelerin çocukları, genellikle orta tabakadan gelen öğretmenler tarafından eğitildikleri için çocuklarla iletişimsel sorunları okulda da yaşamakta ve öğretmenlerle yeterli düzeyde iletişim kuramamaktadırlar. Dolayısıyla çocukların eğitimde kullanılan dilden kaynaklı sorunlar yüzünden başarılı olma ihtimalleri daha düşük olmaktadır.

Düşük sosyoekonomik düzeye sahip ailelerde ebeveynler, orta sınıf tabakasında bulunan ailelerdeki ebeveynlere göre çocuklarıyla daha az iletişime geçmekte ve daha az okuma faaliyetinde bulunmaktadırlar. Bu durum çocukların kelime hazinesini doğrudan etkilemektedir. Aynı zamanda sosyokültürel düzeyi düşük olan ailelerde ebeveynler, daha fazla otoriter olma ve çocuklara fiziksel ceza verme eğiliminde olmalarından dolayı, çocukların daha az yeterliliğe sahip olmalarına ve yeteneklerini

ortaya koyamamalarına, sosyal ve duygusal gelişim gösterememelerine neden olmaktadır.

1.3.2. Aile İçi Şiddetin Akademik Başarıya Etkisi

Aile, çocuğun uyumlu ve kişilik sahibi yetişmesinde etkili olduğu kadar, onun okul ve akademik başarısı üzerinde de etkilidir. En hızlı gelişimin olduğu ve kişilik özelliklerinin kazanıldığı dönem olan ilk çocuk evresi döneminde ve sonraki evrelerde aile, eğitsel yönden etkili bir kurumdur. Aynı zamanda aile, okulda öğrenilen bilgilerin genellikle pekiştirilebildiği veya bazen köreltilebildiği değişken bir yapıya sahiptir. Ailelerin çocuklarını baskı, zor ve şiddet kullanarak başarıya sevk etme ile ilgili tutum ve yaklaşımları, günümüzde hala varlığını sürdürmektedir. Araştırmalar, söz konusu yaklaşımların, öğrencilerin öğrenmeye karşı ilgilerine ket vurduğunu, okulu öğrencilerin gözünde cazip kılmadığını ve okuldan uzaklaştırdığını ortaya koymaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:139). Nitekim zorla okula gönderilen çocukların, çoğunlukla devamsızlık yaptıkları, okuldan kaçmaya çalıştıkları, bazen eğitimlerini yarıda bıraktıkları karşılaşılan durumlardır. Aile içi şiddete maruz kalan gençlerin en sık verdikleri tepkiler arasında, okul derslerinde başarısızlık, okulu bırakma, okuldan atılma, suç ve madde bağımlılığı bulunmaktadır (Tekin, 2011:44). Çocukluğunda şiddete maruz kalmış olmak, bireyi daha çok şiddete eğilimli hale getirmektedir. Düşük akademik başarı sergileyen, derslere karşı ilgisiz olan, yaptıkları resimlerde şiddet içeren unsurlara yer veren, öfkelerini kontrol edemeyen ve çevrelerinde karşı hoşgörüsüz davranan, genellikle aile içi şiddetle ilgili bir hikayesi bulunan gençlerdir (Kocadaş ve Ark., 2010:82-83).

Aile içi şiddet, her şeyden önce öğrencinin konsantrasyonunda düşmeye, akademik performansında azalmaya, okula geç gitmeye ve hatta okulu bırakmaya kadar varan sonuçlara neden olmaktadır (Njambi, 2014:18). Konu ile ilgili 55 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada, 20 tanesinin aile içi şiddete maruz kaldığı tespit edilmiş ve bu öğrencilerden 12 tanesinin sınıfın ders ortalamalarının çok gerisinde oldukları, düşük akademik performans sergiledikleri saptanmıştır (Nassar, 2017:67). Aile bireylerinin çocukların ev ödevlerine katkı yapıp yapmaması, öğrencilerin başarılı olmalarında ve çocuklar arasında farklılık oluşturmalarında önemli faktörlerden biridir (Vural, 2004:134). Anne-babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının sağladığı

avantajlar arasında çocuğun derslerine yardımcı olma, ev ödevlerine katkıda bulunma, okul ile işbirliğine girme, çocuk ile olumlu bir iletişim kurma gibi hususlar bulunmaktadır. Bu avantajlarla eğitim yolculuğuna çıkan çocukların okul başarısı, söz konusu avantajlardan yoksun olan çocuklara göre daha yüksek düzeyde olmaktadır.

Zamanının büyük çoğunluğunu okuldan ziyade ailesinin yanında geçiren çocukların durumu dikkate alındığında, yaşanan başarısızlığın kaynağını ve sebeplerini aile ortamında aramayı gerekli kılmaktadır. Tutum ve yaklaşımı baskıcı olan ailelerin derslerinde başarılı olması için çocuğa yönelik yaptıkları baskılar, daha sonraları okul ve meslek hayatlarında çocuğu sürekli rahatsız etmektedir. Aynı şekilde, aile ortamında katı tutumlarla cezalandırılan ve çok sıkı kontrol edilen, elverişli eğitim koşullarına sahip olmayan çocuklar, diğerlerine göre daha başarısız olmaktadırlar (Vural, 2004:134).

Öğrenciler için ilk öğretmen olan ve aynı zamanda eğitimcilerin ortakları olarak görülen anne-babalar, aslında öğrencilerin okulda öğrendiklerini pratik hayata tatbik etmelerine öncülük eden, motivasyon sağlayan ve güdüleyen bir konumda olmaları gerektiğinin çoğu zaman farkında değildirler (Keçeli-Kaysılı, 2008:70). Zira çocuğun okulda öğrendiklerini pekiştirebileceği yer, genellikle evi ve yakın çevresidir, söz konusu ortamı hazırlayacak olan da ebeveynleridir. Bu yüzden okul başarısını etkileyen en önemli unsur ailenin özellikleridir ve bunların başında ailedeki ortam gelmektedir. Zengin bir kültürel çevrenin imkânlarından faydalanan, yüksek eğitim almış ebeveynlerden oluşan ailelerden gelen çocuklar, ileriki yaşamlarında yüksek eğitilmiş yetişkinler olmakta ve alanlarında başarı kaydetmektedirler (Sarier, 2016:3).

Ailenin çocuk ve gençlere karşı ilgisi, çocuğun bilişsel yönden hazır oluşu, yetiştirilme biçimi, sahip olduğu zekâ düzeyi ve sosyalleşme durumu gibi direk etkisi gözlenemeyen hususlar, aslında çocuğun başarısı üzerinde fazlasıyla etkilidir. Ailenin destekleyici yaklaşımı, ebeveynlerin okul etkinliklerine katılımı ve aile içindeki bireyler arasında bulunan uyum, çocukların okul başarısını elde etmelerinde önemli görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, başarısız olduğu tespit edilen öğrencileri başarılı öğrencilerden ayıran en önemli etkenler; ailenin ilgisinden yoksunluk, anne-baba desteğinin olmaması, tutarsız ve katı tutumların sergilenmesi, geçimsizliğin olması ve evde yaşanan gerilimler ve olumsuzluklar şeklinde bulunmuştur. Aynı araştırmalarda,

ebeveynlerin destekleyici tutumları ise öğrencilerin başarıya ulaşmasında en önemli faktörlerden biri olarak saptanmıştır (Çelenk, 2003:28).

Akademik başarının ortaya çıkmasını sağlayan ve altyapısını oluşturan aile ortamının, ailenin sahip olduğu sosyoekonomik koşullar ve aile bireylerinin sahip olduğu sosyokültürel etkenlerle doğrudan ilişkilidir. Ancak yapılan araştırmalarda akademik başarı düzeyi yüksek öğrencilerin, başarılarının kaynağını daha çok kendi çabalarına bağladıkları görülmektedir. Araştırmada öğrenciler, kendilerinin dışında kalan etkenler olarak sırasıyla aile, okul ve sosyal çevreden gelen faktörleri akademik başarılarına katkı sunan faktörler diye belirtmişlerdir. Başarısız olan öğrenciler ise başarısız olma nedenleri arasında ilk sırada aileyi göstermişlerdir. Gerekçe olarak, anne-babalarının sinirli olmalarından kaynaklanan huzursuzluğa dikkat çekmişlerdir. Yine başka bir araştırmada ise, katılımda bulunan öğrencilerin % 42'si başarısızlıklarına neden olan faktörün aile olduğunu belirtmiş olmalarının (Dam, 2008:84), öğrencilerin okul derslerinde ve akademik başarılarında ailenin oynadığı rolü ortaya koyması açısından anlamlı olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan ailenin çocuğun eğitim sürecine katılımı ile akademik başarı arasından doğrudan bir ilişki olduğu ve aile katılımının başarının önemli bir yordayıcısı olduğu araştırmalarla saptanmıştır (Keçeli-Kaysılı, 2008:72). 2014 yılında yapılan bir alan araştırmasında, okul müdürlerine ve müdür yardımcılara göre, akademik başarıyı belirleyen en önemli faktörün % 95,6 oranında aile nitelikleri olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:139). Hem ev ortamında, hem de okulda ailenin ilgi ve desteğini arkasında hisseden çocuklar ve gençler, bir taraftan kendilerine önem verildiğini düşünürken diğer taraftan ailesine karşı mahcup olmamak için kendisini düzenleme, toparlama ve derslerine çalışma gereksinimi duymaktadır. Küçüklüğünden itibaren çocukların her sorunuyla yakından ilgilenen bir aile ortamında yetişen ve yönlendirilen bir çocuğun derslerden başarısız olma ihtimali nadirdir. Çocuklarına karşı ebeveynlik görevini gerektiği gibi yerine getirmeyen, iletişime geçmeyi ve ilgi göstermeyi bilmeyen, okul ile işbirliğini bırakın okula dahi uğramayan, ancak çocuklarından çok ciddi manada başarı bekleyen anne-babaların çocuklarına karşı verdikleri tepkiler, sadece zulüm niteliğindedir.

Ebeveynlerin kişilik özellikleri ve karakter yapıları, çocukların okulda başarılı olup olmamaları üzerinde etkilidir. Okul derslerinde başarılı olan öğrenciler üzerinde

yapılan bir araştırmada, öğrencilerin anne-babalarının kişilik özelliklerinin neşeli, iyimser, işbirlikçi, arkadaşça, sosyal ve koruyucu oldukları tespit edilmiştir. Başarı gösteremeyen çocukların ebeveynleri ise genellikle anti-sosyal, katı tutum sergileyen ve işbirliğinden uzak olan kimseler olduğu bulgulanmıştır (Vural, 2004:140). Dolayısıyla aile bireylerinin sahip olduğu kişilik özellikleri, çocukların başarıya güdülenmelerinde önemli bir faktörü oluşturmaktadır.

Öğrenciler üzerinde yapılan bir alan araştırmasında, öğrencilerin akademik başarılarını etkileyen aileden kaynaklı birçok faktör dikkat çekmektedir. Öğrencilere göre söz konusu faktörler arasında başı çeken etken, ebeveynlerinin kendileriyle kurdukları iletişim düzeylerinin yetersiz oluşu gelmektedir. Bunun yanında öğrenciler, ebeveynlerin kendilerine karşı ilgisiz oluşlarını, güçlerinin çok üzerinde kendilerinden beklentilerinin varlığını, kendilerinin başkalarıyla kıyaslanmasını başarı göstermelerinin önünde engel teşkil eden faktörler olarak sıralamaktadırlar. Bunlara ilave olarak, ailede eşler arasında ortaya çıkan tartışma ve kavgalar, boşanma veya ebeveynlerden birinin ölümü, ailede meydana gelen huzursuzluklar, yaşanan hastalıklar, ailenin içinde bulunduğu yoksulluk, çalışma ortamının olmayışı gibi sorunlar, akademik başarıyı etkileyen aileden kaynaklı problemleri oluşturmaktadırlar (Dam, 2008:97).

Ailelerin özellikle ergenlik dönemine geçiş yapan çocuklarına karşı tutum ve yaklaşımları, çocuklarının akademik başarı göstermelerinde ve gelişme kaydetmelerinde önem arz etmektedir. Ergenlik dönemindeki çocukların psikolojilerinin anlaşılması, onlarla sağlıklı ilişkilerin kurulması, hayatı anlama ve anlamlandırmada onlara yardımcı olunması, sağlıklı ve olumlu bir iletişim dilinin kullanılması gibi konular aile ortamında dikkat edilmesi gereken hususlar olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlerin ortaya koydukları tutum ve davranışların etki derecesini bilerek hareket etmeleri, çocuklarına karşı demokratik bir tutum takınmaları, onlara küçük çocuk muamelesi yapmamaları gerektiğini bilmeleri oranında çocukların akademik başarılarına olumlu katkı yapmaları mümkündür.

Çocuklar, ister kendileri şiddete maruz kalsın, isterse aile bireyleri arasında gerçekleşen şiddete tanıklık etmiş olsun, her halükarda moral ve motivasyonlarını olumsuz etkilediği için kendilerini derslerine verememekte, ders çalışma imkânı bulamamakta ve dolayısıyla akademik yönden başarılı olamamaktadırlar. Örneğin, yapılan bir araştırmada aile içinde şiddete maruz kalan çocukların akademik

başarılarında görülen düşüş, dikkat çekici bulunmuştur. Araştırmada şiddete maruz kalmış çocukların % 59'unun akademik yönden başarısız olduğu tespit edilirken, şiddete maruz kalmadığını belirten çocukların % 92'sinin akademik yönden başarılı olduğu saptanmıştır (Öztürk ve Ark., 2015:140). Ayrıca yapılan başka araştırmalarda, genellikle konsantrasyon güçlüğü yaşayan ve aile içi şiddet mağduru olan çocuklar, maruz kaldıkları şiddet nedeniyle zeka özü ve ruhsal örselenme yaşadıkları yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Söz konusu bulgulara konu olan öğrencilerin, aynı zamanda akademik başarı konusunda kötü performansa da sahip oldukları ve kendilerine güven duymadıkları için başarı ve bilişsel gelişme gösteremedikleri ortaya konulmuştur (Öztürk ve Ark., 2015:130).

Yapılan araştırmalar, bir taraftan çocukların ailelerinden algıladıkları desteğin akademik başarılarını yükseltmelerinde önemli rol oynadığını, diğer taraftan destek bulamayan öğrencilerin çeşitli sıkıntıları yaşamalarının yanında akademik başarılarında da düşüş yaşadıklarını ortaya koymaktadır (Yıldırım, 2006:265; Öztürk ve Ark., 2015:130). Çocuklar tarafından zayıf notlarla ortaya konulan düşük akademik performans, entelektüel başarısızlık ve yeteneklerini sergileyememe gibi problemler, ailedeki bireylerin yaşadıkları çatışmalarla ilişkilidir ve bu ilişki öğretmen raporlarıyla kayıt altına alınmıştır (Cummings ve Davies, 2014:5). Benzer şekilde Öztürk ve arkadaşlarına göre, aileden edinilen bilgi, değer ve tutumların okulda öğrenilenlerle uyumlu olması ve aile içinde olumlu, düzenli ilişkilerin varlığı akademik başarı düzeyini yükseltmeye katkıda bulunurken, okul ile aile öğretilerinin birbiriyle çatışması, duygusal etkileşim eksikliği, okula karşı tutum, aile içinde var olan huzursuzluk gibi olumsuzluklar akademik başarı önünde engel teşkil etmektedir (Öztürk ve Ark., 2015:138).

Çocukların ve gençlerin ailelerinde sürekli maruz kaldıkları şiddet türleri dolayısıyla zekâlarını tam olarak ortaya koyma fırsatı bulamadıklarını, kendilerini kanıtlamadıklarını, becerilerini ortaya koyma imkânına sahip olamadıklarını söylemek mümkündür. Zira literatürde, ailede fiziksel şiddete maruz kalan çocuklarda zekâ geriliğinin meydana geldiği bildirilmektedir. Söz konusu çocukların okumayı öğrenmede güçlük ve uyum problemleri yaşadıkları ve zekâ düzeylerinde yaşıtlarından yaklaşık 7 puan geride kaldıkları tespit edilmiştir (Kocadaş ve Ark., 2010:98).

Diğer taraftan gençlerin aileleriyle çatışma yaşamalarına sebep oluşturan önemli hususlardan biri, gençlerin istedikleri gibi hareket etmeleri ve giyinmeleri konusundaki talepleri olduğu söylenebilir. Yetişkinler, çocuklardan gelen söz konusu talepleri genellikle problem olarak görmekte, kendilerinin sahip olduğu değerlere ve yaşam tarzına uymadığı gerekçesiyle onlara karşı çıkmakta ve ergenlerle bu konularda çatışma yaşamaktadırlar. Çocuklarıyla iletişime açık olan aileler, rahatsız oldukları veya problem gördükleri konuları konuşarak halletme yollarına başvurmayı seçerken, katı tutum içinde olan aileler, çocuklarıyla sorunlarını çözemedikleri gibi problemlerin daha da büyümesine sebep olmaktadır. Aile üyeleriyle iletişime geçebilen ebeveynlerin bulunduğu ailelere mensup çocuklar, genellikle akademik açıdan başarılı olmaktadır. Bu doğrultuda ailelerinin baskısı sonucunda ağır tepki veren ebeveynlerin bulunduğu ailelerde çocuklar, genellikle akademik başarı yönünden iyi durumda olamamaktadırlar.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, öğrencilerin başarılarını ölçmede önemli bir parametre olan akademik başarı, ailede görülen şiddet faktörleri ile yakından ilişkilidir. Ev ortamının, çocuğun duygusal, psikolojik, iletişim ve okul performansı üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Aile içinde yaşanan gerilim ve olaylardan dolayı ortaya çıkan olumsuz ilişkiler, çocukların ve gençlerin bilişsel becerileri üzerinde doğrudan etkilidir. Aileden kaynaklı bir takım dezavantajlar yaşayan çocuklar, avantajlı olan çocuklardan daha düşük beceriler göstermekte ve okulda daha düşük düzeyde akademik başarı elde etmektedirler (Sharma ve Ark., 2015:139). Aileden kaynaklı dezavantajların, özellikle çocukların derslerine çalışabilme yeteneği üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır.

Öztürk ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada, aile içinde şiddete maruz kalma konusunda sorulan sorulara ‘her zaman’, ‘sıklıkla’ ve ‘bazen’ diye cevap veren öğrencilerden % 51,8’i, gördükleri şiddetin okul başarılarını bazen etkilediğini belirtmiştir. Katılım gösterenlerin % 18,8’i, maruz kaldıkları aile içi şiddetin okul başarılarını her zaman ve çoğunlukla etkilediğini belirtirken, nadiren şiddet görenlerin % 45,5’i, bazen okul başarılarının etkilendiğini ifade etmişlerdir (Öztürk ve Ark., 2015:157). Aynı çalışmada, öğrencilerin maruz kaldıkları aile içi şiddet ile ilgili dönemde ders çalışıp çalışmadıkları da sorulmuştur. ‘Her zaman’, ‘sıklıkla’ veya ‘bazen’ aile içinde şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin % 16,5’i ilgili dönemde ders çalışmadığını, % 17,6’sı ders çalışma zamanının düştüğünü, % 31,8’inin ders çalıştığını

ancak çalıştığından bir şey anlamadığını belirtmiş olmaları, akademik başarının aile içi ilişkilerden etkilenme derecesini ortaya koymaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:158).

Araştırmalar göstermektedir ki, eğitim hayatlarının herhangi bir döneminde çocukların akademik başarı konusunda yaşadıkları mağduriyet ve düşük performans, onların daha sonraki eğitim başarılarını, kazanç, işgücü ve mesleklerini etkilemekte, erkenden yetişkin yaşamına adım atmalarına neden olmaktadır (Washington, 2009:3). Aynı şekilde yapılan çok sayıda çalışma, akademik başarı ile motivasyon arasında ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır (Washington, 2009:1). Aile içinde görülen şiddetin çocukların akademik başarıları üzerinde olumsuz sonuçlar meydana getirdiğine yönelik Nijerya’da yapılan ve tamamen gözlemcilerin kontrolünde gerçekleşen bir çalışmada elde edilen bulgulara göre, aile ortamında yaşanan olumsuzluklar, çocukların okul ve ders başarılarını ciddi anlamda etkilemekte ve akademik başarılarında gerileme yaşamalarına neden olmaktadır (Yusuf, 2017:19).

Amerika’da yapılan araştırmalarda, öğrencilerin akademik başarı süreçlerine etki eden aile koşullarının yanında sosyo-ekonomik ve yasal problemlerin varlığı dikkat çekmektedir. Bunun yanında öğrencilerin çocukluk döneminde yaşadıkları şiddet ve maruz kaldıkları taciz eylemleri akademik başarı üzerinde ciddi olumsuz etkiler oluşturmaktadır (Kelly, 1993:6).

Yabancı ülkelerden birinde, öğretmenler üzerinde yapılan bir araştırmada, katılımcıların % 85’i aile içinde görülen şiddet dolayısıyla çocukların sınıf ortamında derslere zayıf bir şekilde yoğunlaştıklarını, zamanlarını daha çok diğerleriyle mücadele etmeye ayırdıklarını bildirmiştir. Katılımcıların % 83’ü, söz konusu öğrencilerin materyal eksikliği ve moral bozukluğu yaşadıklarını belirtirken, diğerleriyle arkadaşlık yap(a)madıklarına, düşük öz saygıya ve düzensiz bir bakış açısına sahip olduklarına vurgu yapmışlardır. Aynı katılımcılardan % 80’i, öğrencilerin ders kitabını getirmede düzensizlik yaşadıklarını ve bu öğrencilerin sınıfa karamsarlık saçmaya neden olduklarını ifade etmişlerdir (Yusuf, 2017:21).

Anne ve babaların sahip olduğu sosyo-ekonomik statü, çocukların şiddete maruz kalmalarıyla ve dolayısıyla düşük akademik performans sergilemeleriyle yakından ilişkilidir. Alanda yapılan bir çalışmanın verilerine göre, düşük gelirli ailelerde görülen çocuklara yönelik şiddetin oranı % 22 iken, yüksek gelirli ailelerde bu oran % 11’dir.

Aynı araştırmanın elde ettiği bulgulara göre, işsiz ailelerde % 22 oranında çocuklara yönelik aile içi şiddet yaşanırken, anne veya babanın meslek sahibi olduğu ailelerde bu oran %14 düzeyindedir (Kocadaş ve Ark., 2010:16).

Eğitimin amaçları arasında, bütün öğrencilerin hem okulda hem de hayatta iyi bir konuma gelmesini, mükemmel olma şansına sahip olmasını sağlamak gibi hedefler bulunmaktadır. Ortaöğretim döneminde bulunan bir öğrencinin okul performansı, sahip olduğu zihinsel ve fiziksel yetenekleri oranındadır. Bu konuda farklı ülkelerde yapılan araştırmalar aile içi şiddetin öğrencilerin eğitim başarılarını önemli ölçüde etkilemekte olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin iş sahibi olduğu ve yüksek bir gelirin olduğu ailelere mensup öğrenciler, belli bir mesleği olmayan ya da daha düşük düzeyde bir işe sahip olan ve düşük düzeyde geliri olan ailelerden gelen öğrencilere göre yüksek akademik başarıya sahiptirler (Sharma ve Ark., 2015:139). Dolayısıyla sadece Türkiyede değil, dünyanın her tarafında önemli bir sorun teşkil eden aile içi şiddet olgusunun, çocukların okul derslerinde yaşadığı akademik başarısı üzerinde olumsuz etkisi bulunmaktadır.

Aile içinde yaşanan şiddet sonucundaki travmalara defalarca maruz kalmanın çocuklarda ‘travma sonrası stres bozukluğu’na neden olduğu ve bunun okul çağındaki çocukların yarısından fazlasında görüldüğü üzerinde durulmaktadır. Uzmanlar, travmatik deneyimlere dört ayrı tepkinin verildiğini belirtmektedirler. Bunlar *duygusal*, *bilişsel*, *biyolojik* ve *davranışsal* tepkilerdir. Suçluluk, korku, endişe, şok, dehşet, depresyon ve düşmanlık gibi hususlar *duygusal tepkiler* kategorisinde görülürken, kafa karışıklığı, düşük özgüven, kendini suçlama ve kontrolü kaybetme korkusu ise *bilişsel tepkiler* olarak görülmektedir. *Biyolojik tepkiler* arasında uyku bozuklukları ve psikomatik tepkiler yer alırken, sosyal içe kapanma, kişilerarası stres, madde bağımlılığı gibi durumlar ise *davranışsal tepkiler* olarak değerlendirilmektedir (Tekin, 2011:51).

Aile ortamında şiddete maruz kalan çocuklar, çevrelerine karşı sürekli şüphe, kaygı ve çaresizlik içindedirler. Zamanla bu durum, çocuklarda duygu durum bozukluğu ve ruhsal çöküntü şeklinde ifade edilen ‘öğrenilmiş çaresizlik’ duygusuna dönüşebilmektedir (Bulut, 2010:34). Bu duyguyla çocuk, gelişen olaylar karşısında pasiftir ve bu durumları değiştirmek için yapabileceği hiçbir şeyin olmadığına inanmaktadır (Öztürk, 2017:91). Verdiği bütün mücadele hayatta kalmaya yönelik olduğundan, olaylara geniş ve uzun vadeli bakabilme becerisini zaman içinde

kaybetmektedir. Öğrenilmiş çaresizlik, aşırı şekilde korku ve endişe gibi olumsuzlukların birikmesi ile çocuklar sorun çözme kabiliyetlerini yitirmekte ve şiddetten kaçış yolu bulmanın mümkün olmadığına kendilerini inandırmaktadırlar (Özgentürk ve Ark., 2012:66). Zira farklı şiddet türleri ile mağdur edilmiş çocuklar, artık yaşama isteğini, mücadele ruhunu ve insanlara güvenini kaybetmiş bir şekilde adeta güçsüz ve çaresiz bir şekilde hayatla karşı karşıya bırakılmaktadırlar.

Anne-babaların sürekli çatışma halinde olmaları, birbirlerini kötölemeleri ve mutsuz görünmeleri, şüphesiz ki çocuklar üzerinde olumsuz etkiler bırakmaktadır. Bu tür ailelerde çocuklar, genellikle kendilerini çatışma ve şiddetin nedeni olarak görmekte ve suçlamaktadırlar (Avcı, 2010:27; Tekin, 2011:41). Çocukların kaygılanmalarında, içe çekilmelerinde, asosyal olmalarında ve yaşlılarıyla etkinliklere katılmama tercihlerinde aile içinde var olan olumsuz iklimin etkisi bulunmaktadır (Cummings ve Davies, 2014:10; Tekin, 2011:43). Ayrıca zorbalık ve şiddet kullanılan ailelerde bulunan çocuklar, vicdan ve ahlakilik açısından zayıf gelişme göstermekte, ebeveynlerine karşı öfke, korku ve kızgınlık içeren davranışlar sergilemekte ve yaşadıkları kişisel sorunlarını şiddet yoluyla çözmeyi öğrenmektedirler (Şenol ve Mazman, 2014:14).

Öte yandan şiddete tanık olmak, bazı durumlarda maruz kalmaktan daha fazla çocuklar üzerinde olumsuz etki meydana getirmektedir (Güleç ve Ark., 2012:119). Ruhsal örselenme yaşamaları, ellerinden bir şey gelmediği için kendilerini suçlamaları, sıranın kendilerine geleceğine dair korku yaşamaları, şiddete tanık olan çocukların yaşadıkları etkilerden bazılarıdır. Engström, ailede şiddete tanıklık etmenin etkilerinin şiddete maruz kalma ile neredeyse aynı olduğunu belirtmektedir (Engström, 2013:102). Konu ile ilgili olarak İngiltere’de aile içi şiddetle ilgilenen dört ayrı merkezin ortak çalışmasıyla yapılan bir araştırmada, aile içinde şiddete tanıklık eden çocukların % 52’sinin davranış sorunları yaşadığı ortaya konulmuştur. Araştırmada bu çocukların % 39’unun, okulda uyumsuzluk problemi yaşadıkları, % 25’inin istismar edici davranışlar sergiledikleri, % 60’ının meydana gelen olaylardan kendilerini sorumlu hissettikleri şeklinde bulgulara ulaşılmıştır (Kahraman ve Çokamay, 2016:326). 2006’da yapılan bir çalışmada ise, ebeveynler arasında şiddete tanık olan çocukların doğrudan şiddete maruz kalmasalar bile travma yaşadıkları ve bunlardan yarısının şiddet olaylarına müdahale ettikleri şeklinde sonuçlar ortaya konulmuştur. Bu çocukların şiddete maruz

kalan ebeveyne yardımcı oldukları, bakımını yaptıkları ve ebeveynin yaşadığı çöküntüyü içselleştirdikleri tespit edilmiştir (Bayındır, 2010:1; İbiloğlu, 2012:208). Aile içinde şiddete maruz kalmasalar bile, daha çok görsel veya işitsel olarak şiddete tanık olmalarından dolayı bu çocuklar, aile içindeki şiddetin “sessiz”, “unutulmuş” ya da “görünmez” kurbanları kategorisinde anılmaktadırlar (Ünal, 2005:6).

Aile içindeki bireylerden herhangi birine uygulanan şiddete tanıklık eden küçük çocuklar, psikolojik sorunlar dâhil başkalarına güvenmeme, içe kapanma, okul derslerinde başarısızlık, şiddet eylemini bizatihi uygular duruma gelme gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Eyigün, 2015:139; İbiloğlu, 2012:211). Ebeveynler, kendi aralarında meydana gelen şiddet davranışlarını çocuklarına yansıtmadıklarını söyleseler bile, evdeki bütün bireylerin çeşitli şekillerde olumsuz etkilendikleri bir gerçektir. Bu yüzden, toplumsal yaşamda bireylerin anti-sosyal davranış göstermelerinin altında yatan faktörlerden en önemlisi, çocukluk döneminde ailede maruz kalınan veya tanık olunan şiddet olayları gelmektedir (İbiloğlu, 2012:211; Lök ve Ark., 2016:157).

Aile içinde çocuğa bedensel cezaların verilmesi, çocukta saldırgan ve uyumsuz davranış sayısını arttırmaktadır. Aynı şekilde, sık ve şiddetli bedensel cezalara maruz kalan çocukların ileride psikolojik problemler yaşamaları ihtimali ve anti-sosyal kişilik geliştirme potansiyelleri yüksektir (Tezel Şahin ve Kurtulmuş, 2015:185; Engstöm, 2013:103). Fiziksel şiddet içeren cezaların verilmesi, onların çocuk tarafından öğrenilmesine yol açtığı gibi, öfke, intihar eğilimi ve depresyon gibi olumsuz sonuçlara da neden olmaktadır (Ünal, 2010:129). Aile içinde meydana gelen şiddet olaylarıyla çocuklarda korku, üzüntü, güçsüzlük, sosyal aktivitelerden soyutlanma, saldırgan davranışlar gösterme, aile ve sosyal ilişkilerden geri çekilme ve uzaklaşma, akademik başarılarında düşüş gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Özgentürk ve Ark., 2012:65).

Şiddete maruz kalan çocukların fiziksel ve ruhsal yönden sağlıklarının bozulduğunu belirten Polat, gördükleri şiddet ile çocukların şiddeti öğrendiğini, benimsediğini ve şiddet uygulamaya eğilim kazandığını, bu şekilde oluşan bir kısır döngünün içine dâhil olduğunu belirtmektedir. Polat, ayrıca bu çocukların uyku bozuklukları, kabus görme, içe kapanma, sinirli olma, gelişimsel gecikmeler yaşama, alkol, sigara ve madde kullanımına eğilimli olma gibi olumsuzluklar yaşadıklarına dikkat çekmektedir (Polat, 2017:29).

Koruyucu mekanizmalar geliştirme konusunda sıkıntı yaşamalarından dolayı çocuklar, en çok duygusal şiddete maruz kalmaktadırlar ve bu şiddet türünün etkileri fiziksel şiddetten daha uzun sürmektedir (Özgentürk ve Ark., 2012:62). Duygusal şiddet, çocukların ileriki yaşamlarında ötekilerle ilişkilerinde duraklama, engelleme, gerileme yaşamalarına neden olmaktadır (Lök ve Ark., 2016:157). Aynı şekilde küçüklüğünde korkma, utanma, küçümseme ve suçlu hissettirme gibi duygularla büyütülen çocuklar, alıngan, çekingen, ürkek ve beceriksiz olmaktadır (Topçu Kabasakal, 2005:25).

Ailede çocuğa yönelik şiddet nedeniyle ortaya çıkan etkiler, dünya çapında yapılmış bir çalışma olan “Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu”nda, teferruatlı bir şekilde ele alınmıştır. Raporda, ailede çocuğa yönelik şiddetin kısa ve uzun dönemde ortaya çıkan sonuçları üç grupta toplanmıştır. Birincisi, karın ve göğüs yaralanmaları, yanıklar, vücutta izler, merkezi sinir sistemi ve beyin hasarları, kemik kırıkları ve sakatlık gibi fiziksel sonuçlarıdır. İkincisi, cinsel fonksiyon bozukluğu, cinsel yolla bulaşan hastalıklar, üreme problemleri ve istenmeyen hamilelik gibi cinsel sonuçlarıdır. Sonuncusu ise, alkol ve madde kötü kullanımı, bilişsel bozukluklar, anksiyete, depresyon, utanma ve suçluluk duygusu, yeme ve uyku bozuklukları, zayıf ilişkiler, düşük benlik algısı, düşük akademik başarı, kendine zarar verme ve intihar davranışları gibi psikolojik sonuçları olan etkilere (Ovacık, 2008:20; Ayan, 2010:256; Bulut, 2010:33).

Araştırmalar, şiddete en az maruz kalan çocukların, büyüdüğü aile ortamında şiddet görülmeyen ve çocukluğunda şiddetle karşılaşmayan anne-babalarla bir arada yaşayanlar olduğunu göstermektedir (Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, 2015:145). Aynı şekilde, çocukların aile içinde şiddete maruz kalmaları, onların belli bir amaç dâhilinde eğitilmelerine engel olmakta, daha çok suçlamayı, öfkeyi ve düşmanlığı öğrenmektedirler. Söz konusu çocuklar, kendilerine duydukları güvenin sarsılması sonucunda sorunlarını zorbalık yaparak veya aile bireylerini kızdırarak çözmeye çalışmaktadırlar (Çetinkaya Duman ve Ark., 2003:51). Aynı zamanda bu çocukların arkadaşlarına, kardeşlerine ve hayvanlara karşı zalimane davrandığı halde sonuçlardan acı duymamaları, ailelerinde gördüğü kötü muamele ve maruz kaldığı şiddet türleriyle yakından ilişkilidir (Ünal, 2005:7).

Aile içi şiddetin yaşandığı ailelerden gelen gençler, daha fazla suç işlemektedirler. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar, eşler arasında şiddet, ailede bulunan çatışma iklimi ve çocuğa yönelik kötü muamele gibi şiddet davranışlarından sadece birinin görüldüğü ailelerden gelen çocukların, suç işleme oranlarının % 60, her üçünün yaşandığı ailelere mensup olanların oranlarının ise % 78 olduğu bildirilmektedir (Kızmaz, 2006/a:54). Söz konusu tablo, suç işleme ve sapkın davranış sergileme eylemlerinin kaynağında daha çok aile ortamında yaşanan ilişkilerin olduğunu göstermektedir.

Aile ortamında görülen şiddetin, gerilim dolu ilişkilerin özellikle öğrencilerin akademik başarısı üzerinde fazlasıyla etkili olduğu, farklı çevreler tarafından ele alındığı görülmektedir. Örneğin aile bireyleri arasındaki çatışmaların sıklığı ve ileti bozukluğu gibi durumlar, okul derslerinde akademik başarısızlığa neden olmaktadır (Cummings ve Davies, 2014:65; Şahin ve Beyazova, 2001:2; Bulut, 2010:32; Kalyoncu, 2014:41; İbiloğlu, 2012:214; Tekin, 2011:43; Arslan, 2008:28). Bu alanda yapılan bir çalışmanın farklı zaman dilimlerinde, ailede şiddet gören annelerden elde edilen bulgulara dayandırılarak yapıldığı görülmektedir. Ailede yaşanan şiddete karşı çocuğun verdiği tepkileri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmaya göre, ailede görülen şiddetle birlikte çocukların % 46,6'sının okul başarısında düşme ve okula gitmek istememe durumları tespit edilmiştir (Bayındır, 2010:7). Çocukların okula karşı ilgisiz olmaları ve okula gitmek istemeyişlerinin altında, ailede var olan sorunların okuldaki arkadaşları tarafından öğrenilme korkusu olduğu (Lök ve Ark., 2016:156), aynı zamanda gitseler bile olumlu arkadaşlıklar geliştirmede sorun yaşadıkları (İbiloğlu, 2012:208) dile getirilmektedir.

Kardeşler arasında yapılan ayrımcılığın, çocukların akademik başarıları üzerinde birebir etkili olduğu yapılan bir alan araştırması ile ortaya konulmuştur. İlköğretimin orta kademesine devam eden öğrenciler üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin % 23,1'inin beyanı, ailesinde her zaman ayrımcılık yapıldığı yönündedir. Kardeşler arasında ayrımcılığın bazen yapıldığını söyleyenlerin oranı % 30 iken, ayrımcılığın yapılmadığını belirtenlerin oranı % 46,9 şeklindedir. Ancak ailesinde kardeşine oranla kendisine daha kötü davranıldığını ifade edenlerin oranı daha fazladır. İlginç olan, kendisine karşı ayrımcılık yapıldığını ifade edenlerin % 66,7'si derslerinde başarısızdır. Buna karşılık derslerinde başarılı olan öğrencilerin % 70,7'si, ailesinde

ayırımcılık yapılmadığını belirtmişlerdir (Arslan, 2008:80). Buradan hareketle ailede kardeşler arasında yapılan ayırımcılığın, öğrencilerin moral ve motivasyonları yönünden okul derslerindeki başarılarını olumsuz etkilediği söylenebilir.

Ailede anne-baba arasında yaşanan kavgalar ile çocukların akademik başarısı arasındaki ilişkinin sorgulandığı bir çalışmada, söz konusu kavgaların çocukların başarısını doğrudan etkilediği yönündedir. Araştırmada, çocuklarının yanında her zaman şiddetli tartışmaya giren ve kavga eden ebeveynlerin olduğu ailelere mensup çocukların % 74'ünün, anne-babalarının bazen kavga ettiklerini beyan edenlerin ise % 69,7'sinin derslerinde başarısız olduğu ortaya konulmuştur. Buna mukabil, çocuklarının yanında tartışmaya girmeyen ve kavga etmeyen yetişkinlerden oluşan ailelerin çocukları ise % 68,1 oranında başarılı oldukları saptanmıştır (Arslan, 2008:82). Bu durum göstermektedir ki, aile ortamında ebeveynlerin çocuklarına şiddet ortamını yaşatmamaları, çocukların derslerinde akademik başarılarını arttırmaktadır.

Çocukluğunda şiddete maruz kalma ile ilgili hikâyesi bulunan ebeveynlerin ailelerinde şiddet uyguladıkları yönünde bir riskin yüksek düzeyde olduğuna dair sonuçlar yapılan araştırmalardan görülmektedir. Örneğin ailede şiddete maruz kalan ebeveynlerin daha fazla depresif olduklarını bildiren bir araştırmaya göre, bu ebeveynlerin çocuklarının diğer çocuklara göre bilişsel yönden, özellikle matematik derslerinde ve yaratıcılık göstermede gerilerde kalmaktadırlar (Nassar, 2017:67).

Toplumsal yaşamda ötekine şiddet uygulamanın tohumları aile ortamında atılmaktadır. Ailede yaşanan farklı sorunların bir yansıması olan aile içindeki şiddet türleri, aile ortamında yetişkinler veya ebeveynler tarafından çocuklara yönelik sıklıkla uygulanmaktadır. Söz konusu şiddetin çocuklar üzerinde en büyük etkisi, onların ailede iş ve ilişkilerin böyle yürüdüğüne inanmaları hususundadır (Lök ve Ark., 2016:158). Çocuklar, aile içinde karşılaşılan sorunların şiddet kullanılarak çözüme kavuştuğunu gördüklerinde, kendilerinde bir bilinç ve kanaat oluşmaktadır. Özellikle çocukların özdeşim kurduğu yetişkinlerin ailede şiddet içeren davranışlar göstermeleri, söz konusu çocukların ileride şiddet uygulama riskini arttırmaktadır. Aynı şekilde çocuklar, karşılaştıkları şiddet davranışlarını bir varoluş aracı şeklinde benimsemekle yaşamlarında öfke, kavga, yıkma, yok etme gibi davranışlar üzerinden kendilerini yetkin, saygın, güçlü görmeye ve göstermeye yönelmektedirler (Eyigün, 2015:145).

Ailede uygulanan şiddete tanıklık eden çocuklarda, daha çok odaklanma problemi, okul sorunları, kaygı ve uyku bozuklukları, saldırganlık ve kurallara karşı çıkma gibi uyum sorunları ortaya çıkmaktadır (Tekin, 2011:43). Bu dönemdeki çocukların aile içinde görülen şiddete tanıklık etmeleri, onların genel işlevselliklerini, sosyal becerilerini ve okul performanslarını etkilemektedir. Özellikle bu çocuklar, farkındalıklarının yükselmesiyle şiddetin nedenleri ve çözüm yolları üzerinde kafa yormalarının sonucunda endişelenmekte ve kendilerini suçlamaktadırlar (Kahraman ve Çokamay, 2016:327). Ayrıca okul dönemindeki çocukların gelişim göstermeleri gereken dönemlerinde şiddet ile baş etmeye çalışmaları, hayat kalitelerini düşürdüğü gibi geleceğe hazırlanmalarını da olumsuz etkilemektedir (Özgentürk ve Ark., 2012:65).

Bilişsel yönden şiddete maruz kalan çocukların dikkat problemleri ve öğrenme zorlukları yaşadıkları, bunların sonucunda okul performanslarında azalma olduğu sıklıkla dile getirilen bir husustur. Özellikle bilişsel yönden şiddete maruz kalan küçük yaştaki çocukların karşılaştırma grubuna göre akademik performans dâhil birçok parametrenin daha kötü olduğu yapılan çalışmalarla ortaya konulmuştur (Bkz. İbiloğlu, 2012:213). Aynı şekilde çocuklara yönelik gerçekleşen aile içi şiddet, çocuklarda utangaçlık, iletişimde yetersizlik, okulda başarısızlık, anti-sosyal ve saldırgan davranışlar; kaygı, düşük özsaygı, başarısızlık korkusu, ailede istenmeme ve sevilmemeye gibi korkulara kapılma; uyku, dikkat ve iştah bozukluklarına neden olmaktadır (Çeliktaş, 2013:16).

Okul devamsızlığı ve sınavlarda kötü performans gösterme ile aile içi şiddet arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim bileşenleri üzerinde yapılan bir araştırmaya katılım gösteren öğretmenlerin % 79'unun, aile içinde görülen şiddet dolayısıyla öğrencilerin okulda devamsızlık yaptıklarına ve sınavlarda kötü performans ortaya koyduklarına dair görüşleri bulunmaktadır. Aynı öğretmenlerin, söz konusu öğrencilerin kötü çalışma alışkanlığına sahip olduklarını ve başkalarına saldırgan davrandıklarını belirtmiş olmaları, öğrencilerin aileden kaynaklı sorunlar ile akademik başarıları arasında bulunan yakın ilişkiyi ortaya koymaktadır (Yusuf, 2017:21).

Çocukların aile içi şiddete maruz kalması, onların sosyal, duygusal ve davranışsal durumlarına, akademik işleyişlerine önemli oranda olumsuz yansımaları bulunmaktadır. Çoğu çocuk için aile içi şiddete maruz kalmak, okul işlevini yerine getirme becerilerine engel olmakta ve akademik başarılarının düşmesine sebebiyet

vermektedir. Aile içi şiddete tanık olan çocuklar ise okul hayatında çeşitli yıkıcı davranışlarda bulunabilmektedirler. Aile içi şiddet ve gerilimler, öğrencide meydana gelen stresin kaynağı olması yönüyle, onların akademik başarı performansını olumsuz etkilemektedir. Şiddete maruz kalan çocukların genellikle matematik ve sözel testlerde düşük puan aldıkları ve öğretmenleriyle olumsuz etkileşimler yaşadıkları araştırma sonuçlarından anlaşılmaktadır. Bu çocukların saldırgan davranışlar sergiledikleri, depresyon, anksiyete, düşük seviyeden sosyal ilişkiler ile zayıf akademik performans sergileme şeklinde olumsuzluklar yaşamaktadırlar (Chastain, 2004:4).

Şiddete maruz kalan çocuğun akademik başarısında azalma yaşanmakla birlikte disiplin sorunları yaşadığı, arkadaşları üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu, aynı şekilde şiddetin bilişsel sorunlara ve zayıf akademik performansa sebep olduğu belirtilmektedir. Bunların yanında şiddete maruz kalan çocuklarda dil ve görsel-motor becerilerini göstermede azalma ve okula uyum sağlamada sıkıntı yaşandığına vurgu yapılmaktadır (Njambi, 2014:13). Ürdün’de yapılan bir alan araştırmasında, ailede şiddete maruz kalan çocukların ve gençlerin okulda disiplin sorunu yaşama ve arkadaşları üzerinde olumsuz etki bırakma konularında diğerlerinden daha çok sorun oluşturdukları ortaya konulmuştur (Nassar, 2017:66). Yine ortaöğretim çağında bulunan çocukların aile içinde görülen şiddete maruz kalması veya tanık olmasının onları fiziksel, sosyal, bilişsel ve duygusal yönden olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bu öğrencilerin özellikle derslere katılım göstermede, kendisine karşı saygısında, diğerleriyle etkileşime geçmede ve kabiliyetlerini ortaya koymada sorun yaşadıkları tespit edilmiştir (Taibat ve Oluwafemi, 2017:20).

Diğer taraftan ailenin herhangi bir bireyine yönelik uygulanan şiddet, çocukların okul ve akademik başarı performansını, özellikle bilişsel bakımdan etkilediği yine araştırmalarla saptanmıştır. Bu çocukların okulun ders ve etkinliklerine katılım konusunda benlik saygısı problemi, diğer öğrenciler ve öğretmenlerle etkileşim konularında geri çekilme, yeteneklerini sergilemede ise engellenme yaşadıkları saptanmıştır (Kanuri, 2009:61). Benzer şekilde kadınlara yönelik aile içinde görülen şiddet uygulamalarına tanıklık eden çocukların okula gitme konusunda devamsızlık yaptıkları gibi, diğer akranlarına oranla derslerden geri kaldıkları ortaya konulmuştur (Yusuf, 2017:23).

Yetişkinler ve öğrencilerin bulunduğu bir grup üzerinde yapılan bir araştırmada, bütün katılımcıların, çocuklara yönelik aile içi şiddetin, onların eğitimini ve akademik başarılarını olumsuz etkilediği şeklinde beyanları olmuştur. Söz konusu katılımcılara göre okula geç gelme, okulu asma, devamsızlık yapma veya okulu bırakma gibi durumlar aile içi şiddet ile yakından bağlantılıdır (Kanchiputu ve Mwale, 2016:3). Bunun gibi, evden kaçan çocukların ve gençlerin bu davranışlarının altında ailede meydana gelen şiddet olaylarının, özellikle de duygusal ve fiziksel istismarın olduğuna dikkat çeken başka bir araştırmada; bu çocukların ve gençlerin yüksek düzeyde duygusal ve davranışsal sorunların yanında, okulda öğrenme yeteneklerinde ve konsantrasyon düzeylerinde gerileme yaşadıkları saptanmıştır (Kanchiputu ve Mwale, 2016:2).

Aile ortamında şiddetin görüldüğü veya uygulandığı zamanlarda çocuklar ders çalışmamakta, konsantrasyon güçlüğü çekmekte, çalışsalar da bir şey anlamamaktadırlar. Bu konuda yapılan bir araştırmada, ailesinde şiddet görmediğini ifade eden öğrencilerin %97'si dersine çalışabildiğini belirtmişken, şiddete maruz kaldığını ifade eden öğrencilerin sadece %3'ü derse çalışabildiğini, %52'sinin ise, bu zamanlarda derse çalıştıklarını ancak bir şey anlamadıklarını ifade etmişlerdir (Öztürk ve Ark., 2015:158).

Öte yandan eşler arası çatışma düzeyinin yüksek olduğu ailelerde büyüyen çocuklar aşırı saldırgan, söz dinlememe, vandallık gibi suç işleme davranışlarının daha yüksek; işlevsiz bir şekilde sosyal beceri ve ilişkiler geliştirme risklerinin ise daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çocukların okul ortamında sosyal ilişki ve yeterlilik gibi becerilerinin zayıf olduğu öğretmen raporlarıyla kanıtlanmıştır (Cumming ve Davies, 2014:4). Benzer şekilde çatışma ve şiddet görülen evlerde yetişen çocukların kötü muameleye maruz kalma olasılıklarının % 30 ile 60 arası olduğu bildirilmektedir. Dolayısıyla aile içinde şiddete maruz kalmak çocuklarda anksiyete bozukluğuna, depresyona, okuldan kaçmaya ve eğitimde başarısızlıklara yol açmaktadır (Herring, 2014:190).

Ebeveynler arasındaki çatışmalar, onların ebeveynlik davranışlarında bir takım tutarsızlıklar yaşamalarına ve böylece çocukların yanlış davranışlar edinmesine yol açmaktadır. Bu şekilde olan ailelerde çocukların duygusal ihtiyaçlarına karşı duyarlılık azalmakta ve kardeşler arası ilişkilerde daha çok rekabet anlayışı söz konusu

olmaktadır. Aile içindeki çatışmalar, çocuklarda ebeveynlere karşı “arka plan öfkesi” (Cummings ve Davies, 2014:40) oluşturmakta, sıkıntı ve kaygıya neden olmakta ve ergenlik boyunca da sürmektedir.

Şiddet ortamında büyüyen çocukların ebeveynleri tarafından diğer ebeveyne karşı kötüleme kampanyalarına maruz kalması, çocuklarda kötülenen ebeveyne karşı olumsuz duyguların ve yabancılaşmanın ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Uzmanlar, ebeveynlerin sert tutumuna maruz kalan, ihmal veya terk edilen ya da onların fiziksel, psikolojik, sözel ve cinsel istismarına uğrayan çocukların “Ebeveyne Karşı Yabancılaşma” yaşadıklarına dikkat çekmektedirler. Onlara göre, ebeveynlerden birinin, diğerini çocukların önünde suçlaması, kasıt unsuru taşımasa bile devamlı kötülmesi, çocuklarda yabancılaşmanın oluşmasına ve onların gittikçe ebeveynden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu konuda yapılan bir çalışmada, çocukları diğer ebeveyne karşı bilinçli ya da bilinçsiz şekilde yabancılaştıranların % 85-90 oranında anneler, hedef ebeveynlerin ise babalar olduğu yönünde bulgular bulunmaktadır. Yabancılaşmanın çocuklar üzerindeki etkileri arasında, çocukları hedefteki ebeveynden bazen yaşam boyu uzaklaşmak, anne veya baba sevgisinden mahrum kalmak, çocukların ruhsal açıdan sağlıklı gelişmesine engel olmak, onları bir takım psikiyatrik bozukluklara mahkûm bırakmak şeklinde sıralanmaktadır (Odman ve Odman, 2017:215).

Çocuklara yönelik aile içinde yaşanan şiddetin nedenleri ve çocuklar üzerinde oluşturduğu etkiler konusunda dış çevrenin, fiziki mekânların ve çarpık şehirleşmenin önemli oranda etkileri bulunmaktadır. Zira şehirleşme, günümüz toplumlarının bir anlamda yaşam tarzlarının dönüşümünü ifade etmektedir. Çocukların istifade edeceği yeşil alanların azlığı, çocukların birbirlerine kaynaşmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Beton kalıplara sığdırılmış bir yaşamdan en çok çocuklar etkilenmektedir. Ailelerin gergin ilişkiler yaşamasına neden olan sebeplerden birisi çarpık kentleşmedir. Çocuklar, enerjilerini harcayacakları alanları bulamadıklarında adeta körelmekte ve başka etkenlerle beraber bu durum zamanla onlarda şiddet duygularına dönüşebilmektedir. Fiziki mekânların yaşamaya elverişli olmaması, insanın ruh dünyası üzerinde olumsuz etki oluşturduğunu, olumsuz duygularla yüklenmeye doğru sürüklediğini söylemek mümkündür. Örneğin nefret duygularının, özgür ve rahat ortamda yaşayan çocuklara oranla, baskı ve düzensizlik içinde yaşayan çocuklarda daha

fazla olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun, sadece çocuklarda değil bütün aile bireylerinin ruh hallerini etkilediği söylenebilir.

Aile içi şiddetin, nadir de olsa önemli sonuçlarından birisi, çocukların zamanla intihar eğilimi içine girmeleri gerçeğidir. Özellikle anne-babanın yaşanan çatışmalarda sürekli intihar olgusunu dile getirmeleri; kavga, dayak ve benzeri şiddet durumlarını daima yaşamaları, çocukların kendilerini değersiz hissetmelerine ve bunalım yaşamalarına sebep olmaktadır. Bazen çocukların aile bireylerine karşı ölüm şantajlarına başvurmalarına karşılık ailelerin, ‘nerde o cesaret’, ‘çok korktum’ şeklinde intiharı tetikleyici nitelikte karşılık vermeleri, çocukların intiharı daha çok önemsemelerine neden olmaktadır. Bunun yanında ruhsal tedaviyi gerektiren durumların varlığı veya okul ders başarılarında yaşanan düşüklük gibi pek önemsenmeyen faktörler, çocukları intihar etmeye sürükleyebilmektedir (Taşdan, 2009:54-55). Oysa çocuklarda intihar söylemlerinin ortaya çıkması, aslında onların yardıma ihtiyaç duyduklarının bir göstergesidir. Zira çocukların sebepsiz yere intihar gibi bir kavramı dillendirme gereği duymayacakları söylenebilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE METODOLOJİSİ

Genelde sosyal bilimlerde, özelde sosyolojide var olan görünmeyi görünür kılma ve sosyal yaşamı anlaşılır bir hale getirme arzusu, ancak uygulamalı bir sosyal bilim araştırması ile ortaya konulabileceği, söz konusu araştırmaların sosyal politika üretenler ve uygulayanlar için bir öngörü sağlayacağı (Akkuş, 2014:3) görüşünden yola çıkılarak bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Beş yıldan fazla bir zaman kesitinde Bağlar'ın farklı okullarında görev yapmış olan araştırmacının bu okullarda edindiği gözlemler sonucunda, Bağlar ilçesinin birçok yönden diğer merkez ilçelerden farklı olduğuna yakından müşahade etmiştir. Özellikle eğitim düzeyinin diğer ilçelerden daha gerilerde olması, araştırmacının dikkatini çekmiş ve onu böyle bir tablonun oluşmasına etki eden faktörler üzerinde düşünmeye yöneltmiştir. Ön araştırma sonucunda elde edilen veriler, Bağlar ilçesinin sosyoekonomik ve sosyokültürel nedenler dâhil, birçok yönden dezavantajlara sahip olduğu yönünde, araştırmacıda bir kanaat meydana getirmiştir. Özellikle okula gelen öğrencilerin derse yönelik ilgisizliği, güdülenme ve motivasyon eksikliği, konsantre olamama durumları, dikkatleri öğrencilerin yetiştiği aile ortamına çevirmeye neden olmuştur. Ailede yaşanan problemlerden etkilenmeden öğrencilerin kendilerini derslerine vermelerinin mümkün olmadığı yaklaşımıyla, aile içinde yaşanan problemlerin ele alınması gerekliliği öne çıkmıştır.

Ailede yaşanan problemlerden birisi olan 'aile içi şiddet', birçok öğrencinin maruz kaldığı veya tanık olduğu bir olgu olması nedeniyle bundan bütün aile bireyleri etkilenmekle birlikte, en çok öğrencilerin moral ve motivasyonları üzerinde olumsuz etki bırakmaktadır. Bu çerçevede aile içi şiddet ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi sosyolojik yönden ele alma gereksinimi duyulmuş ve konunun doktora tezi düzeyinde araştırılması fikri doğmuştur.

2.1. Amaç ve Kapsam

Araştırmanın konusunu, aile içi şiddet ile ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarıları arasındaki ilişki oluşturmaktadır. Ortaöğretim öğrencilerinin akademik

başarısını etkileyen pek çok faktörden söz edilebilir. Bu çalışmada öğrencilerin akademik başarısını etkileyen unsurlardan biri olan ‘aile içi şiddet’ konusu ele alınmıştır. Araştırmanın amacı, aile içinde yaşanan şiddetin, söz konusu şiddete maruz kalan veya ailenin diğer bireyleri arasında yaşanan şiddete tanıklık eden ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarılarının nasıl etkilendiğini ortaya koymak, konuyla ilgili varsayımları test etmek ve aile içi şiddet ile öğrencilerin akademik başarıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.

Araştırmanın kapsamını Diyarbakır merkez ilçelerinden biri olan Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretim okullarında okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Ortaöğretimde okuyan öğrencilerin akademik başarısını etkileyen faktörlerden biri olan aile içi şiddeti ele almak üzere, önce konunun kuramsal ve kavramsal boyutu ele alınmıştır. Aile içi şiddetin tanımı ve farklı görünüşleri üzerinde durulmuş ve aile içi şiddete yönelik kuramsal yaklaşımlara yer verilmiştir. Daha sonra aile içi şiddete etki eden risk faktörleri üzerinde durulmuş, ailede görülen şiddet çeşitleri ve aile bireylerine, özellikle çocuklara yöneltilen şiddet türleri tek tek incelenmiş ve söz konusu şiddet türlerinin çocuklar üzerinde bıraktığı etkiler detaylı bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kuramsal boyuttan sonra, 2017-2018 eğitim öğretim yılı itibarıyla, Bağlar ilçesinde eğitime devam eden ortaöğretim öğrencilerinden 1.750 öğrenci üzerinde anket ve şiddet ölçeği uygulanmıştır.

2.2. Yaklaşım

Şiddetin tek bir nedenle açıklanamayacağı, ancak şiddetin nedenlerini ortaya koymaya çalışan farklı yaklaşımlardan hareketle belli sonuçlara ulaşmanın mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada aile içi şiddeti ortaya çıkaran sosyal, ekonomik, psikolojik, kültürel ve iletişimsel risk faktörleri inceleme konusu yapılırken farklı disiplinlerin ortaya koyduğu yaklaşımlardan da yararlanılmıştır. Araştırmada aile ortamında görülen çocuk ve gençlere yönelik engellenme, saldırganlık, sevgisizlik ve güvensizlik gibi faktörlerin aile içi şiddeti besleyen ve körükleyen unsurlar olduğu, çocukların ise bu tür tutumları öğrendiği ve benimsediği şeklinde belirlenmiştir.

Aile içi şiddetin ortaöğretime devam eden öğrencilerin akademik başarısını etkilediğini destekleyen sosyal öğrenme kuramı, şiddetin kuşaklararası geçiş kuramı, kaynak kuramı vb. gibi sosyolojik çerçevede ele alabileceğimiz yaklaşımlar doğrultusunda hareket edilmiştir. Söz konusu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında, genelde şiddetin ve özelde aile içi şiddetin tek bir nedene dayandırılmayacağı, şiddetin ele alınmasında sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve iletişimsel faktörlerin bir arada ele alınmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda aile içi şiddet veya aile ortamını rahatsız eden olumsuz ilişkiler, öğrencinin akademik bir başarı elde etmesinde belirleyici olduğu düşünülerek hareket edilmiştir.

Aile içinde meydana gelen şiddetin öğrencilerin akademik başarıları ile ilişkisini ele alan bu çalışma, ilk etapta sadece eğitim alanıyla ilişkili bir konu izlenimini uyandırır da, araştırmanın tasarlanan çerçevesi sosyoloji alanına yöneliktir. Sosyoloji'nin araştırma alanını oluşturan aile içi şiddetin türleri, öğrencilerin başarısına yaptığı etki itibarıyla ele alınması hedeflenmiş ve 'aile içi şiddet' ile 'akademik başarı' ilişkisine odaklanılmıştır.

2.3. Yöntem

Bu araştırma sosyal bilim çalışmalarında kullanılan betimsel ve ilişkisel tarama modeli baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel tarama modelinde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. İlişkisel tarama modelinde ise, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasındaki ilişki belirlenmeye çalışılır (Karasar, 2009:76,81). Araştırma uygulamalı bir alan araştırması olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma metodu olarak, nicel veri toplama metodu kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan teknik ise, anket ve ölçek teknikleridir. Anket, belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak bir evren ya da örnekleme oluşturan kaynak kişilere sorular yöneltmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak tanımlanabilir (Aydın, 2006:1). Anketler, sosyal bilimlerde gözlemleri standartlaştırmak üzere sıklıkla başvurulmuş araçlardan biridir. Ölçek, bilimsel araştırmanın konusu olan olay, olgu, nesne ve varlıkların ölçülmek istenilen özellikleri referans/dikkate alınarak hazırlanmış veri toplama aracıdır (Bayat, 2014:6). Ölçekler araştırmanın konusu olan bu olay, olgu, nesne ve varlıkların belli özelliklerinin (ölçüme esas) sayısal olarak betimlenmesini/belirlenmesini mümkün kılar. Ölçme işlemi, aslında

bir ayırma/ayıklama işlemidir. Bilimsel araştırmalarda olay, olgu, nesne ve varlıkların belli nitelikleri bütünü içerisinden ayrılmakta, gözlenebilir hale getirilmekte ve sonra olay, olgu, nesne ve varlığın bu bütünden ayırma/ışırılması yapılmış/soyutlanmış özelliğe hangi düzeyde sahip olduğu belirlenmeye çalışılmaktadır (Bayat, 2014:4).

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Anket Formu”nun yanında, bir de “Akademik Başarıyla İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği” uygulanmıştır. Anket sorularını hazırlama aşamasında ve özellikle demografik bilgileri içeren soruların tespitinde literatürden faydalanılmaya çalışılmış, diğeri sorular ise araştırma konusuyla ilişkili şekilde yeniden üretilmiştir. Ankette sorulan sorular, önceden yapılmış araştırmalardan hareketle araştırmanın amacına uygun şekilde oluşturulmuş, temel ve alt varsayımlar hedeflenerek düzenlenmiştir. Anket formunda yer alan soruların, açık ve kapalı nitelikteki bilgi sorularından oluşmasına özen gösterilmiştir. Şiddet gibi hassas bir konu hakkında hazırlanacak soruların hem içerik, hem soruluş şekli itibarıyla rahatsız edici olmamasına dikkat edilmiştir. Anket sorularının geçerliliğini ve güvenirliliğini test etmek amacıyla pilot çalışma adına Diyarbakır ili Bağlar ilçesinde bulunan liselerde öğrenim görmekte olan ve random yöntemiyle seçilen 450 öğrenci ile çalışılmıştır.

Benzer şekilde araştırmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından Türkiye’de ilk defa hazırlanan “Akademik Başarıyla İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği” geliştirilmiştir. Söz konusu ölçeğin hazırlanmasında önce ilgili alanyazın taraması yapılarak aile içi şiddete maruz kalan ve çeşitli düzeylerde okuyan öğrencilerin davranışlarını ifade eden bilgiler maddeleştirilerek 52 ifadeden oluşan madde havuzu oluşturulmuştur. Böylece literatürde fiziksel, psikolojik/sözel ve ekonomik boyutları belirgin olan ve aile içi şiddeti ölçebileceği düşünülen madde listesi hazırlanmıştır. Madde havuzu sürecinde, ölçek ile ilgili ifadeler hazırlanırken anlaşılır, tek yargılı ve sade bir dil kullanılmış, her bir ifadenin amaçlanan davranış düzeyini belirlemeye yönelik olmasına özen gösterilmiştir. Daha sonra yazılan maddelerin içerik ve kapsam geçerliliğinin belirlenebilmesi için alanda uzman akademisyenlerin görüşleri alınarak bazı maddelerin ölçekten atılmasına, bazılarının ise yeniden yazılmasına karar verilmiştir. Akademisyenler tarafından yapılan incelemelerde, random yöntemiyle seçilen 450 öğrencinin görüşlerine başvurularak hazırlanan ölçek maddelerinin dil, ifade, anlatım ve kapsam bakımından yeterli olduğu kararına varılmıştır. Böylece üç

boyut ve toplam 28 maddeden oluşan “Akademik Başarıyla İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği”ne ön uygulama için son hali verilmiştir. Ardından ölçeğin ön uygulaması, Diyarbakır ili Bağlar ilçesinde bulunan liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Alanyazında, faktör oluşumlarında mutlak gözlem genişlikleri için 300 katılımcı yeterli görülmekteyken ön uygulama için 450 öğrencinin görüşüne başvurulmuştur. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri gerçekleştirmek için iç tutarlılığa dair güvenirlik, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmıştır.

Oluşturulan anket ve ölçek formları Diyarbakır İli, merkez Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretimin çeşitli okullarında okumakta olan öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır. Bağlar bölgesinde bulunan İMKB Fen Lisesi, Bağcılar Anadolu Lisesi, Birlik Anadolu Lisesi, Necip Fazıl Anadolu Lisesi, Diyarbakır Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Fatih İmam Hatip Lisesi, Kiptaş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Namık Kemal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Koşuyolu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ve Burhanettin Yıldız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere toplamda 10 (on) ortaöğretim okulunun 9. Sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bağlar bölgesinde bulunan ortaöğretim okullarında okuyan toplam öğrenci sayısı 16.830 olarak tespit edilmiş, sosyal bilim çalışmalarında gerekli görülen örneklem oranı en az %5 civarı iken, bu çalışmada örneklem oranının en az yüzde 10 olmasına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda farklı okul türlerine devam eden 1750 öğrencinin araştırma kapsamına alınması sağlanmıştır.

Alan araştırmasında kullanılan anket ve ölçek formlarının doldurulması işlemleri bizzat araştırmacının gözetiminde gerçekleşmiş, veri toplamak üzere oluşturulan sınıf ortamlarında sayıları 30’u geçmeyecek şekilde tanzim edilmiştir. Öğrencilerin birbirlerinin cevaplarını göremeyeceği şekilde tek kişilik oturma düzeninde olmalarına ve rahat bir şekilde anket ve ölçek formlarını doldurma imkânı bulmalarına özen gösterilmiştir. Her oturum, yaklaşık 20 dakika sürmüştür ve öğrencilerin anlamadığı soruların araştırmacı tarafından açıklaması yapılarak anlaşılması sağlanmıştır. Araştırma boyunca gönüllük esasına dikkat edilmiş, formları doldurmak istemeyen öğrenciler çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Bu tez çalışması, elde edilen niceliksel verilerden ibarettir. Araştırma boyunca kullanılan niceliksel veri toplama tekniğinin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlar;

- Demografik bilgileri içeren “Anket Formu”nun uygulanması
- “Akademik Başarı ile İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği”nin uygulanması.

Nicel yöntemlerle elde edilemeyecek karmaşık davranış, tutum ve etkileşimlerin olabileceğini, dolayısıyla nitel araştırma yöntemleriyle bunların açığa çıkarılabileceği (Akt. Akkuş, 2014:80) yönünde uyarılar dikkate alınmış, bu bağlamda aile içi şiddet türlerine maruz kalan, az da olsa birkaç öğrenci ile nitel çerçevede görüşme yapılması planlanmıştır. Ancak bütün çabalara rağmen görüşme yapmayı kabul eden öğrenci bulunamadığından dolayı nitel veri toplama imkânı elde edilememiştir. Aile içinde meydana gelen olayların dışarıya yansıtılmaması gereğine duyulan inanç, toplumsal yaşamda yerleşik bir hal almış ve bu durumun çocuklara (öğrencilere) da sirayet ettiğine müşahade edilmiştir. Ankete dâhil olan örneklem grubunun neredeyse hepsinde bu anlayışın izleriyle karşılaşmıştır. Diğer taraftan okul rehber öğretmenleri üzerinden öğrencilerin maruz kaldıkları aile içi şiddet ile ilgili bilgi edinme yoluna gidilmiş, ancak kendilerinden veri elde edilememiştir. Gerek okul rehber öğretmenlerinin duyarsızlığından, gerekse şiddete maruz kaldığı muhtemel olan öğrencilerin farklı korku ve endişeler sebebiyle kaçınmalarından dolayı planlanan nitel veriler elde edilememiştir.

Öte yandan öğrencilerin dışarıya sızdırılmasını istemediği ailevi bilgilerin, onlar için ne denli önem taşıdığı farkedilmiş, anket ve ölçek formlarını rahat bir şekilde doldurmaları için imkân oluşturulmaya çalışılmıştır. Burdan hareketle öğrencilerin büyük titizlik ve ihtimam göstererek doldurdukları anket formundaki bilgilerin, ailede var olan durumları doğrulayıcı nitelikte olacağı düşünülmekte ve varsayılmaktadır.

Farklı okul türlerinde örgün eğitime dâhil olan 1750 öğrenciye, demografik bilgileri yoklayıcı, son üç yılın karne ortalamalarını irdeleyici, son üç yılda maruz kaldığı ve şahit olduğu şiddet olaylarını sorgulayıcı 32 sorudan ibaret olan anket formu uygulanmış ve sonuçları tablolar halinde ortaya konulmuştur. Aynı şekilde 28 sorudan oluşan “Akademik Başarıyla İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği” formu da öğrencilere sunulmuş ve verdikleri yanıtlar doğrultusunda istatistik analizleri yapılmaya çalışılmıştır.

2.4. Temel ve Alt Varsayımlar

Araştırmanın ele aldığı temel ve alt varsayımlar aşağıdaki gibidir.

Temel Varsayım: Aile bireyleri arasında gerçekleşen şiddet dolayısıyla çocuklar ister şiddete maruz kalsınlar, isterse tanık olsunlar her iki şekilde de ailede görülen şiddet dolayısıyla öğrencilerin okul derslerinde akademik başarılarına etki yapmaktadır. Aile içinde ortaya çıkan şiddetin temelinde sosyo-kültürel ve ekonomik faktörlerin yanında ailede yaşayan birey sayısı, anne ve babanın mesleği, ailenin gelir düzeyi ile ebeveynlerin eğitim düzeyi gibi faktörler de rol oynamaktadır.

Alt Varsayımlar: Araştırmada test edilmek üzere aşağıdaki varsayımlar geliştirilmiştir.

- 1) Öğrencilerin cinsiyetleri ile maruz kaldıkları şiddetin türü arasında ilişki vardır.
- 2) Öğrencilerin yerleştiği okulun türü ile ailelerinde maruz kaldıkları şiddet arasında ilişki vardır.
- 3) Ailenin gelir düzeyi ile aile içinde yaşanan şiddet türleri arasında ilişki vardır.
- 4) Babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin aile içinde yaşadığı ekonomik şiddet arasında ilişki vardır.
- 5) Kardeş sayıları ile öğrencilerin şiddete maruz kalmaları arasında ilişki vardır.
- 6) Öğrencilerin ortaokul döneminde sahip oldukları not ortalaması ile ailede maruz kaldıkları şiddet arasında bir ilişki vardır.
- 7) Babanın iş (meslek) sahibi olup olmaması ile öğrencilerin ailede şiddete maruz kalmaları arasında bir ilişki vardır.
- 8) Aile içi şiddet ile öğrencilerin ders çalışmaması arasında ilişki vardır.

Söz konusu tüm varsayımlar, anket ve ölçek formunun uygulanması sonucunda elde edilen verilerden hareketle test edilmiş ve çıkan sonuçlar ‘Varsayımların Test Edilmesi’ kısmında sunulmuştur.

2.5. Sınırlılıklar

Öğrencilerin akademik başarılarına etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Aile içi şiddet olgusu bu faktörlerden sadece biridir. Aile içi şiddetin meydana gelmesine sebep olan etmenlerin çokluğu, söz konusu konuyu derinlemesine analiz etmeyi

gerektirmektedir. Bu sebeple aile içi şiddeti oluşturan etmenler detaylı bir şekilde ele alınıp incelenmiştir. Böylece araştırmanın amacı çerçevesinde, önce şiddet olgusu ele alınmış, ardından aile ve aile içi şiddet kavramları, aile içi şiddeti ortaya çıkaran risk faktörleri, aile bireylerine yönelik şiddet çeşitleri, çocuklara yönelik şiddet türleri üzerinde durulmuştur. Literatüre bakıldığında aile içinde çocuğa yönelik gerçekleşen şiddetin türleri arasında fiziksel, psikolojik (sözlü), cinsel ve ekonomik olmak üzere, dört farklı şiddet türü üzerinde durulmaktadır. Cinsel şiddet türü, konunun hassasiyeti açısından, ortaöğretim öğrencilerine söz konusu soruların yöneltilemeyeceği düşünülererek, anket sorularının kapsamı dışında tutulmuştur.

Çocuklara yönelik şiddet, onların her gelişim döneminde farklılık gösterebilen ve sınıflandırılabilen bir olgudur. Buradan hareketle çocuğun farklı gelişim dönemleri dikkate alındığında çocuklara yönelik şiddet olgusu, çok kapsamlı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle çalışmamız, ergenlik döneminde bulunan çocukları, bunların gelişim özelliklerini ele alacak şekilde sınırlandırılmıştır. Ayrıca ilgili konuda literatür taraması yapıldığında, ergenlik dönemine ait sosyolojik boyuttan yeteri kadar çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Bunlarla birlikte çocuklara yönelik şiddet, sadece onları fiziksel anlamda darp etmek olmayıp, onlara yönelik duygusal ve psikolojik şiddeti de kapsayacak şekilde ele alınmıştır. Bu yüzden konuyla ilgili kavramlaştırmaların açık ve net olması açısından sınırlandırılmasına ve anket soruları hazırlanırken bu hususlar göz önünde bulundurularak hazırlanmasına dikkat edilmiştir.

Bu araştırmada çocuğa yönelik şiddet, sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik açılardan hareketle değerlendirilecektir. Ancak aile içinde gerçekleşen şiddet sadece çocuğa yönelik olmayıp, örneğin kadına yönelik şiddet, erkeğe yönelik şiddet, yetişkin kardeşlere yönelik şiddet ve yaşlıya yönelik şiddet gibi türlerin bir uzantısı şeklinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle çocuğa yönelik şiddeti inceleme konusu yapan her çalışma, söz konusu şiddetin hem nedenlerini hem de sonuçlarını ortaya koymaya çalıştığında, konuyu ailenin diğer bireylerine yönelik gerçekleşen şiddetten bağımsız ele alamayacaktır. Bu sebeple, ailede çocuğa yönelik şiddet olgusu ele alınırken, ailenin diğer bireylerine yönelik gözlemlenen şiddet türleriyle bağlantılı şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan çalışmada ele alınan ergenlik dönemi, toplumsal yaşamda kabul gören şekliyle yaş aralığı bakımından sınırlı tutulmuştur.

Diyarbakır'ın Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretim öğrencilerinin 9. sınıfında okuyan öğrenciler olması hasebiyle araştırmada ele alınan ergenlik döneminin yaş aralığı 13-16 olarak kabul edilmiştir. Örneklemin, her okul türünün sadece 9. sınıf öğrencilerinden oluşmasına dikkat edilmiş ve fazla öğrencisi bulunan okullarda random yöntemiyle çalışma sınıfları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın örnekleme dâhil edilen öğrencilerin cinsiyetlerinin birbirine denk olmasına özen gösterilmiştir. Evreni oluşturan öğrencilerin Bağlar ilçesiyle sınırlı olması, söz konusu ilçenin kendisine has sosyoekonomik, kültürel ve psikolojik özelliklere sahip olması dolayısıyladır.

2.6. Evren ve Örneklem

Aile içi şiddetin ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarılarına etkisinin araştırıldığı bu çalışmanın evreni Diyarbakır ilinin merkez Bağlar ilçesidir. Bağlar ilçesinde, 2017-2018 eğitim öğretim sezonunda faaliyette bulunan resmi ortaöğretim kurumlarında 16830 öğrenci öğrenim görmektedir. Örneklem ise, farklı okul türlerinde öğrenim gören 9.sınıf öğrencilerinde oluşan 1750 öğrencidir. Sadece devletin resmi okullarında okuyan öğrencilerin örneklem olarak alındığı bu çalışmada, okul türlerinin sahip olduğu öğrenci sayısının %10'unun araştırmaya dâhil edilmesi sağlanmıştır. Listeler, Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilmiş, çeşitli okul türlerinde eğitimlerine devam eden toplamda 1750 kız ve erkek öğrenci çalışmaya dâhil edilmiştir. Okulların seçiminde ilçenin sosyoekonomik ve sosyokültürel özelliklerini de kapsayacak şekilde olmasına dikkat edilmiştir.

İlçede bulunan tek fen lisesi olarak İMKB Fen Lisesinin yanında Anadolu Lisesi türünden; Birlik Anadolu Lisesi, Bağcılar Anadolu Lisesi, Necip Fazıl Kısakürek Anadolu Lisesi, İmam Hatip Lisesi türünden; Diyarbakır Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Fatih İmam Hatip Lisesi araştırmaya dâhil edilmiştir. Mesleki ve teknik lise türünden; Namık Kemal Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Kiptaş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Burhanettin Yıldız Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Koşuyolu Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olmak üzere, toplam 10 okulda çalışma yürütülmüştür. İlçede bulunan özel eğitim kurumları ise çalışmaya dâhil edilmemiştir. Evrenin ve örneklemin belirlenmesi adımları ise şu şekilde oluşturulmuştur:

$n=N+t2.p.q : d2 (N-1) + t2.p.q$ (1). (Minimum örneklem büyüklüğü).

N_i : i nolu tabadaki birim sayısı. (Her bir okuldaki öğrenci sayısı)

N : Evrendeki birim sayısı = 16.830

n : Hesaplanan Örnek sayısı = 842

$n/N.100$: Örneklem oranı= % 5

Alınan örnek sayısı= 1.750

$n/N.100$: Örnek oranı= % 10.40'tir.

Yapılan hesaplamalar sonucunda sosyal bilimlerin çalışma alanlarında örnekleme girecek öğrenci sayısının en az % 5 olması gerekliliği dikkate alınmış, örneklem popülasyonunun artması oranında yüksek bir güvenle temsil edeceği düşünüldükçe, araştırmanın da geçerliliği ve güvenirliliği göz önünde bulundurularak örnekleme dâhil edilen öğrenci sayısı 842 (% 5) yerine, nerdeyse iki katı olan 1.750 (% 10.40) öğrenci olarak belirlenmiştir. Örnekleme dâhil edilen öğrencilerin belirlenmesinde, her okul türünden en az % 10'unu kapsayacak şekilde tanzim edilmiştir. Bu doğrultuda fen lisesinde okuyan 436 öğrenciden 50, Anadolu liselerinde okuyan 4.179 öğrenciden 450, imam hatip liselerinde okuyan 2.464 öğrenciden 250, mesleki ve teknik liselerde okuyan 9.751 öğrenciden 1.000 öğrenciye, toplamda ise 16.830 öğrenciden 1.750 öğrenciye anket ve aile içi şiddet ölçeği uygulanmıştır.

Araştırmada örneklemin seçilmesi random yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. 9.sınıflarda öğrenim gören sınıf ve öğrenci sayıları okul idarelerinden temin edilmiş, rastgele bir şekilde sınıflar tespit edilmiş ve öğrencilere sınıf ortamında veya idarenin uygun bulduğu dersliklerde anketler araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Anket uygulama esnasında öğrencilere anket uygulamanın gönüllülük esasına dayalı olduğu belirtilmiş, doldurmak istemeyen öğrencilerin talepleri dikkate alınmış ve kendilerine anket uygulanmamıştır.

2.7. Araştırma Evrenini Oluşturan Bağlar İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Diyarbakır'ın en büyük nüfus kitlesine sahip olan Bağlar, son 30-35 yılda meydana gelen ve aşırı göç sonucu kısa sürede büyüyen merkez ilçesi konumundadır.

Sosyal, kültürel ve ekonomik yönlerden en düşük düzeyde bulunan ailelerin oturduğu, barınma yerlerinin kalitesiz ve maliyetlerinin çok düşük olduğu yerlerin başında gelmektedirler (Solak, 2016:77).

Yapılan bu çalışmanın daha iyi anlaşılması için, ilçeye ait genel bilgilere (nüfus, eğitim, işsizlik, yoksulluk, konut sorunu, göç ve etkileri vb.) birkaç başlık halinde değinilmeye çalışılacaktır.

2.7.1. Bağlar'da Sosyo-Demografik Durum

Diyarbakır'ın dört merkez ilçesinden biri olan Bağlar, nüfus yoğunluğu bakımından 2017 verilerine göre 386.578 olan nüfusuyla ilin en büyük ilçesidir. Öncesinde bir semt olan Bağlar, 1993 yılında Diyarbakır'ın 'Büyükşehir' olmasıyla birlikte, kendisine yedi mahalle bağlanan bir ilçe haline getirilmiştir. 2004 yılında ilçe sınırları içerisinde bulunan 21 köy, mahalle statüsüne kavuşturularak merkez ilçe belediyesi olan Bağlar Belediyesi'ne bağlanmıştır. 2013 yılında Büyükşehir Yasası'nda yapılan değişikliklerle Bağlar ilçesi, 12 merkez mahalleyi ve 35 kırsal mahalleyi kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir.

Beklenmedik göç dolayısıyla hazırlıksız yakalanan ilçe yönetiminin yaptığı tespitlere göre, ilçe nüfusunun son otuz yılda nerdeyse üç katına çıktığı ortaya konulmuştur. Aynı şekilde yaptıkları çalışmalara göre, hanelerin % 26,9'unun 8 kişi ve üzerinde aile bireyleri bulunmaktadır. Ortalama hane büyüklüğü Türkiye'de 4,2 ve Diyarbakır şehir merkezinde 5,66 iken, Bağlar'da 6,2 şeklinde tespit edilmiştir (Bağlar Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019;11).

2.7.2. Bağlar'a Yönelen Göç ve Sonuçları

Öncesinde birkaç küçük mahalleden oluşan ve semt olarak anılan Bağlar, 90'lı yıllarda güvenlik gerekçesiyle Doğu ve Güneydoğuda bulunan yerleşim yerlerinde meydana gelen ve çok ani gerçekleşen göç döneminde barınma ve korunma yönünden düşük maliyetli olması nedeniyle kısa zamanda nüfusu 2-3 kat artmıştır. Bağlar ilçesinde bulunan mahallelerden Şeyh Şamil, Bağcılar, Mevlana Halit, Yunus Emre ve

Selahattin Eyyubi mahalleleri, özellikle 1990-1995 yılları arasında çevre il, ilçe ve köylerden zorunlu göç sonucu gelip yerleşen ailelerden oluşmaktadır.

Kırsal bölgelerden kente doğru öngörülemeyen ve çok ani gerçekleşen göçlerden kaynaklanan sorunların başında kentlerin fiziksel ve sosyokültürel yönlerden köyleşmesine, suç oranlarının ve eğilimlerinin artmasına, yerel yönetimlerin hizmetleriyle ilgili sorunların artış göstermesine, sağlık hizmetlerinin aksamasına neden olmaktadır (Solak, 2016:7). Göçün ekonomik sonuçları arasında istihdam, işsizlik, sınıfsal farklılaşma ve barınma gibi sorunları saymak mümkündür. Göç, sadece ekonomik değil, aynı şekilde öngörülemeyen sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Bunlar arasında çarpık kentleşme, konut problemi, çevre tahribi, plansızlık, sosyal çözülme, iç çatışmalar, bunalımlar, yüksek suç oranları, kültürel değişim ve toplumsal anomî gibi sorunlar sayılabilir.

Göçten kaynaklanan bireysel veya ruhsal sonuçlar arasında bireylerin yoksulluk ve barınma sorunları başta olmak üzere sağlık, eğitim ve uyumsuzluktan kaynaklı kimlik karmaşası sayılmakta ve aynı zamanda bu unsurlar göçün psikolojik yönünü de oluşturmaktadır. Yaşanan bu tür sorunlar, bireylerin ruh dünyasında kısa ve uzun vadede yaralar açabilmekte ve bu sorunlara maruz kalanlara ilişkin yaklaşımlara bakıldığında bunların ruh hastalıklarına ilişkin tanı sınıflamalarında yer aldığı bildirilmektedir (Solak, 2016:7). Göç edilen yerde yaşanan uyumsuzluktan kaynaklanan rahatsızlıklar, anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, duygudurum bozukluğu ve madde kullanımı gibi sorunlar yoğun şekilde yaşanmaktadır. Kuramsal yönden ele alınan bu sonuçlar, Bağlar'da göçe maruz kalan ailelerde fazlasıyla yaşandığı söylenebilir.

Diyarbakır'a yönelen göçlerin uğrak yerlerinin başında şüphesiz ki Bağlar bölgesindeki mahalleler gelmektedir. Ani, hızlı ve plansız büyümeden kaynaklı pek çok ekonomik, sosyal, psikolojik ve altyapı sorunu yaşanmış ve büyük çapta insanların mağdur olmasına sebep olmuştur. Yaşanan sorunlar nedeniyle sonuçların tahmin edilenden daha ağır geçtiği, bölgede halen de yaşanan sorunlardan çıkarsama yapılabilir. Bu konuda yapılmış bir araştırmanın sonuçlarına bakıldığında, Bağlar bölgesinin yaşadığı farklı türden sorunların kaynağında hazırlıksız gelen zorunlu göçlerin etkileri olduğuna dikkat çekilmektedir.

İl çapında yapılan bir çalışmanın verileri, her ne kadar kent çapında elde edilen veriler olsa da, Bağlar'da yaşanan sorunların da farklı olmadığı, neredeyse aynı olduğu ve daha fazla oranlarda yaşandığı söylenebilir. 'Diyarbakır Göç Araştırması' adı altında yapılan bu çalışmaya göre kentte yaşanan sorunlar sırasıyla yoksulluk (% 71,1), işsizlik (% 68,3), eğitim ve sağlık hizmetlerinden faydalanamamak (% 33,6), beslenememek (% 32,2), konut sorunu (%31,1), nüfus artışı (% 8) ve aile içi şiddet (% 4,8) şeklinde tespit edilmiştir. Aynı çalışmada elde edilen bir bulguya göre katılımcıların % 69,9'u aile içi şiddetin ortaya çıkmasında, çocukların ve gençlerin suça ve şiddete bulaşmalarında ekonomik sıkıntıların fazlasıyla etkili olduğunu bildirdikleri görülmektedir. Katılımcıların % 23,1'ine göre, ekonomik sıkıntılar, çocukların suç ve şiddet olaylarına bulaşmalarında kısmen etkili olmaktadır (Solak, 2016:37). Katılımcıların toplamda % 93 oranında yaşanan ekonomik sıkıntıların aile içi şiddete ve çocukların suça bulaşmalarında etkili olduğunu bildirmiş olması, bu çalışmanın elde ettiği bulgulara yakın değerler teşkil etmektedir. Ayrıca çalışmada aile içi şiddetin düşük düzeyde bile olsa bir toplumsal sorun olarak yer alması, ele aldığımız bu çalışma için anlamlı bulunmuştur.

2.7.3. Bağlar'da Sosyokültürel ve Sosyoekonomik Koşullar

Kültürel bağlamda bakıldığında, göç sonucu bölgeye yerleşen ve çevre il, ilçe ve köylerden gelen ailelerin hemen hepsi Kürtçe dilinin Kurmancca veya Zazaca lehçelerini konuşmaktadırlar. Göç edenlerin çok az bir kısmı hariç, ezici çoğunluğu Türkçeyi bilmediği için şehir hayatına uyum sağlamada ne tür zorluklar yaşadıklarını ileri yaşıta bulunanlar sıklıkla dile getirmektedirler.

Bağlar belediyesinin 2014 yılı için hazırladığı stratejik planının verilerine göre ailelerin % 8,2'sinin hiçbir gelire sahip olmadığı, %26,4'ünün ise 400 TL altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Yine aynı dönemde Diyarbakır'da işsizlik oranının % 13,8 gibi yüksek bir düzeyde ve istihdamın ancak % 34,9 oranında olduğu belirtilmektedir (Bağlar Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019;11). Bu göstergeler, aynı zamanda okul çağında bulunan birçok çocuğun okul yerine aile gelirine katkı yapmak için çalışmak zorunda kaldığı anlamına gelmektedir. Ailelerin yaşadığı bu ekonomik sıkıntılar çocukların okuldan uzaklaşmasına, sokaklarda çalışmasına, sokak alışkanlıklarını edinmesine ve bir nevi kaderine terk edilmesine sebep olmaktadır.

Bağlar bölgesinin dar ve tuğladan müteşekkil çarpık yapıları, ailedeki birey sayısının fazla ve geçim kaynaklarının kısıtlı olması, çevrede yaşayanların sahip olduğu toplumsal değerlerin çarpık olması dolayısıyla kent ile köy karışımı olduğu ve ikisini bir arada yaşattığı söylenebilir.

Göç öncesinde ailelerin neredeyse hepsi kendi evlerinde ikamet ederken, göçle birlikte durum tersine dönmüş ve ailelerin çoğu başkalarının olan evlerde yaşamak zorunda kalmışlardır. Göçün hemen sonrasında yapılan bir çalışmada, ailelerin % 58'inin tek katlı müstakil evlerde yaşadıkları tespit edilmiştir. İlçede halen varlığını koruyan tek ve çift katlı evler, soluk almayı zorlaştıracak kadar birbirine bitişik inşa edilmiş yapılar, aceleye getirilmiş baraka şeklindeki haneler, söz konusu dönemde göç nedeniyle oluşan yığılmanın izlerini göstermesi açısından kanıt niteliğini taşımaktadır.

Bağlar bölgesinde ikamet eden göç mağduru ailelerde işsizlik oranı ciddi boyutlardadır ve işsizlik kendisini, özellikle göç sonucu meydana gelen mahallelerde daha belirgin bir şekilde hissettirmektedir. Evini geçindirmeye çalışanların çoğunluğunun yaptıkları işler arasında seyyar satıcılık, inşaat işçiliği, hamallık, çöpten katı atık toplama, hayvan kesimi, ev temizliği, çocuk bakıcılığı, mevsimlik işçi olma gibi işler bulunmaktadır. Yaptıkları bu tür işlerin sürekliliği bulunmadığı gibi elde edilen kazancın garantisi de bulunmamaktadır. Küçük yaştaki çocukların bile ailenin geçimine katkıda bulunmak için mücadele ettiği bilinmektedir.

Yakın zamanda yapılan bir araştırmada Diyarbakır kent merkezinde yaşayanların neredeyse üçte ikisinin (% 61) para kazanabileceği bir işi bulunmadığı tespit edilmiştir. Aynı çalışmaya göre yetersiz gelire sahip olan, geçinemeyen ve yaşamlarını çok zor şartlarda idare eden ailelerin oranı % 81,7 oranındadır (Solak, 2016:165). Diyarbakır'ın ve özellikle göçün sonuçlarından en çok etkilenen Bağlar ilçesinin içinde bulunduğu sosyoekonomik sorunların farklı boyutlarını yapılan istatistiki çalışmalardan çıkarmak ta mümkündür. Örneğin Türkiye'de, 2014 yılında kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla % 12,112 iken, Diyarbakır'da bu oran % 5,853 şeklindedir ve bu oranla Türkiye'de 71.sırada bulunmaktadır (İstatistiklerle Diyarbakır 2018:7). Yine 2017 yılına göre Türkiye'de Tarım Dışı İşsizlik Oranı % 13 iken, Diyarbakır'da bu oran % 19,5 düzeyindedir (İstatistiklerle Diyarbakır, 2018:87).

Diğer taraftan yoğun göç nedeniyle oluşan çarpık yerleşim yerlerinden, ailelerin geçim ve barınma endişesinden, farklı bölgelerden gelen insanların birbirlerine karşı mesafeli ve şüpheli duruşlarından, güvenlik ve gelecek kaygılarından, sorunlarla baş etmede yeterli beceriye sahip olamayışlarından dolayı ilçenin, asayiş yönünden de fazlasıyla problem yaşadığı söylenebilir. İl’de her bin kişiye düşen polis sayısı 1,64 iken, Bağlar’da 0,44 oranındadır. Yine bin kişiye düşen olay sayısı bakımından ilin ortalaması 8,55 iken, Bağlar ilçesinin ortalaması 18,68 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla Bağlar ilçesi, il çapında güvenlik endeksi sıralamasında son sırada, asayiş ve farklı türden olay sayısı itibarıyla ilk sırada bulunmaktadır (https://www.karacadag.gov.tr/Planlama/Dosya/www.karacadag.org.tr_2_WG0K71AR_trc2_b_olgesi_yasam_kalitesi_arastirmasi.pdf, s.124).

2.7.4. Bağlar’da Eğitim Durumu

Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 2015-2019 Stratejik Planın Durum Analizi Raporu’na göre ilçede bulunan köylerde dâhil, 5 adet Anaokulu, 56 adet İlkokulu, 31 adet Ortaokulu ve 15 adet Ortaöğretim (Lise) olmak üzere toplam 107 kurumda eğitim öğretime devam edilmektedir. İlçe merkezinde ise 32 tane ilköğretim (birinci ve ikinci kademe dâhil), 11 tane Ortaöğretim kurumu bulunmaktadır. 2012-2013 eğitim öğretim sezonunda ilçede okula devam eden her 100 öğrenciden 5’i sınıf tekrarına kalmıştır. İlçede okuma yazma oranı ise % 86,39 düzeyindedir (Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı Durum Analiz Raporu 2015-2019:57).

Okuma yazma oranlarının hem bölge çapında hem de ilçede çok iyi düzeyde olmadığı bilinmektedir. Türkiye’de 6 yaş üzeri okuma yazma bilenlerin oranı yaklaşık % 96 iken, Diyarbakır’da bu oran % 91,91’dir ve Türkiye’deki sıralaması itibarıyla 75. sırada olmasıyla ortalamanın çok altında olduğu görülmektedir. Bağlar’da ise, 2017 yılı verilerine göre okuma yazma konusunda 1.315 kişinin durumu tespit edilememiş olmakla birlikte, 303.072 kişinin okuma yazma bildiği, 23.643 kişinin ise okuma yazma bilmediği tespit edilmiştir (İstatistiklerle Diyarbakır 2018:32).

Farklı sebeplerden dolayı örgün eğitime devam etmeyen önemli oranda bir kesimin olduğu varsayılmaktadır. Konuyla ilgili Diyarbakır geneli yapılan bir araştırmada, her 10 (on) haneden birinde okula gitmeyen çocuğun bulunduğu tespit

edilmiştir (Diyarbakır Göç Araştırması, 2016:29). Aynı şekilde bölgedeki eğitim düzeyi ile ilgili istatistiklerde, Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan 8.sınıf öğrencilerinin % 45'inin Matematik dersinde temel yeterliliğinin olmadığı ifade edilmektedir (Bağlar Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019;12-13).

2017 verilerine göre ilçenin nüfusu 386.578 iken, ilçe okullarına devam eden ortaöğretim öğrenci sayısı 16.830 dur. Bağlar'da ikamet ettiği halde diğer merkez ilçe okullarına devam eden öğrencilerin bulunma ihtimalinin yanında, okula devam etmeyen öğrencilerin önemli bir oran teşkil ettiği tahmin edilmektedir. Bağlar'ın eğitim ve okullaşma oranları bakımından diğer ilçelere göre gerilerde bulunduğu görülmektedir. Fen Lisesi ve Anadolu Lisesine devam eden öğrencilerin oranı, ortaöğretime devam eden tüm öğrencilerin oranına göre yaklaşık % 17 civarındadır. Diğer öğrenciler, genellikle düşük puanla öğrenci alan Meslek Okulları'na veya İmam Hatip Okulları'na devam etmektedirler (Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2018).

Bölgede zorunlu eğitimin ilköğretim kısmında okullaşma oranlarının yüksek olduğu, ancak ortaöğretimde farklı sebeplerden ötürü (ekonomik ve kültürel sorunlar) okullaşma oranlarının nispeten düşük olduğu görülmektedir. Özellikle kız çocuklarının okutulması konusunda var olan kültürel engeller, hane gelirinin önemli bir kısmının tarımla elde ediliyor olması ve ebeveynlerin düşük eğitim düzeyi gibi faktörler, onların eğitime erişim olasılığını azaltmaktadır. Düşük gelir düzeyine sahip ailelerde çocuklar için eğitim almak daha zorlu koşullarda gerçekleşmekte, okula devam etseler bile daha fazla mücadele göstermek zorunda kalmaktadırlar.

Yoksulluk döngüsünün devam etmesine neden olan unsurlar arasında çocukların erken dönemde zihinsel gelişim potansiyeline sahip olamamalarını, eğitimlerini aksatmalarını veya yarıda bırakmalarını saymak mümkündür. Buradan hareketle Bağlar bölgesinde bulunan ailelerin çoğunluğunun yoksulluk döngüsü içerisinde bulundukları söylenebilir. Bu döngünün içinde bulunan ailelerin çocuklarının, hem okul başarısı, hem de akademik başarı yönünden dezavantajlı olacakları muhakkaktır. Nitekim öğrenim gören ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin % 83 gibi ezici bir çoğunluğu düşük puanla öğrenci kabul eden okullara (Meslek Liselerine vb.) devam etmektedirler.

Ailede konuşulan dilin dışında başka bir dil ile ve hazırlıksız okula başlayan, evde yeteri kadar bilişsel uyarımlar almadığında ve ilave bir destek görmediğinde çocukların başarı kaydetme olasılığı düşen bu çocuklar, dezavantajlı konumda olmaktadır. Şüphesiz ki öğrencinin okuldaki akademik başarısı ile aile ilişkileri ve konuşulan dilin birbirleriyle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Aile ortamında konuşulmayan bir dili öğrenmek, uyum sağlamak, kelime dağarcığına sahip olmak, anlamlarına nüfuz etmek ve bunların sonucunda başarı elde etmek kolay olmasa gerektir. Dolayısıyla öğrencilerin ekseriyetinin okul derslerinde başarısız olmalarında ailede konuşulan dilin dışında bir dil ile eğitim sağlanmaya çalışılmasının önemli bir faktör oluşturduğu düşünülmektedir. Konu ile ilgili olarak kültürel farklılıklara dikkat çekilen bir çalışmada, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan öğrenciler hakkında görüş belirten öğretmenlerin yarısından fazlasına göre, öğrencilerin kendilerini ifade etmede güçlük yaşadığı ve bölgedeki çocukların başarı göstermemesinde en önemli unsurun dil sorunu olduğu yönünde tespitleri bulunmaktadır. (https://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1262790144r7786.Fahrettin_Cagdas_Yerinden_Edilm_e_Sorunu.pdf).

Diğer taraftan eğitimin verildiği dilden anlamayan, eğitimin içeriğinden haberi olmayan ebeveynlerin yoğunlukta olduğu dikkate alındığında çocukların ne denli zorluklar çektiği daha iyi anlaşılabilir. Söz konusu sebepler, çocukların başarısız olmalarındaki etkilerinin yanında, başarı elde edemeyen çocukların ailede şiddet görmesine de neden olmaktadır. Konu ile ilgili yapılan analizlerde, diğer özellikler değişmese bile, evlerinde Türkçe konuşulmayan veya az konuşulan ailelerde çocukların akademik başarılarının daha düşük olduğu ve sınavlarda daha düşük puanlar aldıkları ifade edilmektedir (Bağlar Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019;12-13).

2.8. Anket ve Ölçek Formlarının Uygulanması

Bağlar ilçesinde bulunan ortaöğretim okullarında çalışmayı yürütmek için Diyarbakır İl Milli Eğitim Müdürlüğünden ve Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden 2017-2018 Eğitim Öğretim dönemi içinde saha çalışmasını yapmak üzere gerekli izinler alınmış ve okul idarelerinin bilgisi dâhilinde çalışmalar yürütülmüştür.

Araştırma, aile içi şiddetin ortaöğretim öğrencilerinin akademik başarıları ile olan ilişkilerini açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Öğrencilerin demografik bilgilerinin,

ailede karşılaştıkları şiddet türlerinin tespit edilmesi ve geçmiş yıllarda başarı durumlarının bilinmesi amacıyla önce bir “Anket Formu” düzenlenmiştir. Anket için, alanyazında yapılmış çalışmaların kullandığı demografik bilgilerin tespitine yönelik soru havuzu oluşturulmuş, ardından amaca hizmet edeceği düşünülen maddeler dışında diğer sorular havuzdan çıkarılmıştır. Aile içinde karşılaşılan şiddetin boyutları anket yoluyla tespit etmeye yönelik sorular üzerinde durulmuş, özellikle öğrencilerin son üç yıl yaşadıkları şiddet türleri ve sıklığı ile ilgili sorulara yer verilmiştir. Bunun yanında son üç yılın akademik başarılarını ölçen sorular da dâhil edilmiştir.

Demografik bilgileri ortaya koyan anket formunun yanında aile içi şiddetin düzeyini ve yaşanan şiddetin türlerini ortaya koymak üzere aile içi şiddetle ilgili bir ölçeğin kullanılması kararlaştırılmıştır. Öncelikle aile içi şiddetin akademik başarı ile olan ilişkisini ortaya koyabilecek ölçekler üzerinde araştırma yapılmış ve var olan ölçeklerin belirlenen amaca hizmet edecek nitelikte olmadığı görülmüştür. Bu amaçla Türkiye’de ilk defa araştırmacı tarafından Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimlerinde bulunan uzman akademisyenlerden destek alınarak “Akademik Başarı İle İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği” hazırlanmaya başlanmıştır.

İlk etapta hazırlanan ölçek formu, ortaöğretim okullarında okuyan 300 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Ölçek formları, Bağlar bölgesi ortaöğretim okullarından Birlik Lisesi 9.sınıf öğrencilerinden oluşan 2 sınıfa, Kiptaş Anadolu Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi 9.sınıf öğrencilerinden oluşan 2 sınıfa, Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi 9.sınıf öğrencilerinden oluşan 2 sınıfa, Bağcılar Anadolu Lisesi 9.sınıf öğrencilerinden oluşan 6 sınıfa uygulanmıştır. Formlar, toplam 12 sınıfa araştırmacı gözetiminde öğrencilere uygulanmış ve öğrencilerin yaklaşımları ve değerlendirmeleri dikkate alınmıştır. Eğitim bilimleri alanında uzman akademisyenler ve uygulamaya katkıda bulunan rehber öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak ölçek sorularının dil, ifade, anlatım ve kapsam bakımından yeterli olduğu görülmüştür. Bu değerlendirmeler sonucunda anket ve ölçek üzerinde gerekli değişiklikler yapılmış, toplam 29 sorudan oluşan “Akademik Başarı İle İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği” ne uygulama için son hali verilmiştir.

Daha sonra hazır hale getirilen anket ve ölçek formları, Bağlar bölgesinde bulunan okulların 9.sınıflarına uygulanmak üzere bir program oluşturulmuş, program gereği anketin yapılacağı okulun idaresi önceden bilgilendirilmiştir. Formlar, önce Fen

Lisesi, akabinde Anadolu Liseleri, sonrasında İmam Hatip Liseleri ve en son Meslek Liseleri öğrencileri üzerinde uygulanmıştır.

Öğrencilerin rızası alınarak, tamamen gönüllük çerçevesinde kendilerine ölçek formları dağıtılmıştır. Anket ve ölçeğin uygulanmasında, okul idaresinin ve rehber öğretmenlerin desteği alınmış, öğrencilerin ders gördükleri derslikte veya uygun dersliklerde, her biri ayrı şekilde oturmaları sağlanmış, bütün oturumların gözlemciliğini bizatihi araştırmacı yapmıştır. Anket ve ölçek formları, öğrenciler tarafından ortalama 20 dakikalık sürelerde doldurulmuştur. Uygulama esnasında öğrencilerin birbirlerinin yanıtlarından etkilenmemeleri için her bir masada bir öğrencinin bulunmasına dikkat edilmiştir. Araştırmacı nezaretinde uygulanan anket formu, çoktan seçmeli şekilde toplam 32 sorudan oluşmaktadır. Ölçek formu ise ‘5’li likert’ ölçeği standardına uygun şekilde hazırlanan 28 sorudan meydana gelmektedir.

2.9. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Anket ve ölçek formundan elde edilen bulgular 3. Bölüm’de sunulmuştur. İlk olarak, anket formundan elde edilen genel bilgiler kısmında ve demografik değişken tablolarında öğrencilerin genel bilgileri sırasıyla işlenmiştir. 32 sorunun yer aldığı anket formunda bulunan soruların her biri tablo şeklinde sunulmuş ve yorumlanmaya çalışılmıştır. Akademik başarı ile ilişkilendirilmiş şiddet ölçeğinin analizleri ise şu şekilde gerçekleşmiştir; araştırma kapsamında toplanan veriler SPSS programına işlenmiş, daha sonra verilerin normallığe ilişkin analizleri yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin tüm boyutlarında çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2 ve -2 aralığında olduğu tespit edilmiştir (George ve Mallery, 2010). Söz konusu araştırma verilerinin normal dağılım gösterdikleri görülmüştür. Dolayısıyla yapılan analizler sonucunda parametrik testler uygulanmasına karar verilmiştir.

Verilerin çözümlenmesinde; ortalama ve standart sapma, yüzde, frekans, t-testi ve anova hesaplamalarından faydalanılmıştır. Kişisel bilgilere ait bulgular verilirken ankette yer alan tüm seçeneklere ilişkin yüzde ve frekans değerleri verilmiştir. Fakat karşılaştırma analizleri (t-testi ve anova) yapılırken bazı seçenekleri işaretleyen çok az sayıda katılımcı olması ve bazı seçeneklerin birbirine çok yakın olması sebebiyle seçeneklerin bir kısmı analizler sırasında birleştirilmiştir. Birleştirilmiş seçenekler aşağıda belirtilmiştir:

- a) 6, 7 ve 8. Sınıf karne notlarının ortalaması alınarak “başarı durumu” olarak birleştirilmiştir.
- b) 8 seçenekten oluşan aile gelir durumu 3 seçenekte birleştirilmiştir (1600 ve altı=Düşük; 1601-4000 arası= Orta; 4001 ve üzeri=Yüksek şeklinde)
- c) Baba mesleği 9 seçenekten 5 seçeneğe indirgenmiştir. (1=işsiz; 2= gündelik işçi, özel sektörde işçi ve işkurda işçi seçenekleri “İşçi” olarak birleştirilmiş; 3=Çiftçi, esnaf ve diğer seçenekleri “serbest meslek” olarak birleştirilmiş; 4= Kamuda memur/işçi seçeneği “Kamu çalışanı” olarak değiştirilmiş; 5= Emekli şeklinde dikkate alınmıştır.)
- d) Karşılaştırmalarda anlamlılık 0-5 düzeyine göre test edilmiştir. Ölçek maddelerinin ortalamaları yorumlanırken derecelendirme puan aralıkları aşağıdaki aralıklara göre yorumlanmıştır:

<u>Seçenekler</u>	<u>Aralık</u>
Hiç bir zaman	1.00-1.79
Nadiren	1.80-2.59
Bazen	2.60-3.39
Genellikle	3.40-4.19
Her zaman	4.20-5.00

1. Güvenirlilik

Araştırma kapsamında toplanan verilerin güvenilirliğine ilişkin Cronbach’s Alpha güvenirlik testine bakılmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeği Cronbach’s Alpha Değerlerine İlişkin Bulgular

Boyut	Soru Sayısı	Cronbach's Alpha
Fiziksel Şiddet	9	,83
Sözel (Psikolojik) Şiddet	13	,84
Ekonomik Şiddet	6	,74
Ölçek Toplamı	28	,90

Tablo 1’de görüldüğü gibi ölçeklerin boyutları ve ölçek toplamalarına ilişkin Cronbach’s Alpha güvenirlik katsayıları, 74 ile 90 değerleri arasında değişmektedir.

Büyüköztürk, bir test için hesaplanan güvenirlik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olmasını, test puanlarının güvenirliği için genel olarak yeterli olduğunu ifade etmektedir (Büyüköztürk, 2010:171). Bu durumda ölçeklerin ve ölçek boyutlarının yeterli güvenirlik düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgiye dayanarak araştırma kapsamında toplanan verilerin güvenilir olduğu söylenebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, anket yoluyla öğrenci bilgilerini ortaya koyan sosyo-demografik değişkenler, başarı durumunu ortaya koyan veriler, ailede yaşanan fiziksel ve psikolojik şiddetin düzeyi ile ilgili bulgular ve ailede meydana gelen şiddetin en çok hangi aile bireylerinden kaynaklandığı ile ilgili veriler yer almaktadır. Diğer taraftan ölçek yoluyla elde edilen bulgular arasında bulunan ve farklı değişkenlere göre tespit edilen veriler bulunmaktadır. Bu bölüm aynı zamanda kademik başarı ile ilişkilendirilmiş orta öğretim öğrencilerine yönelik aile içi şiddet ölçeğinin analizlerinden oluşan bulguları içermektedir.

3.1. Anket Formundan Elde Edilen Bulgular

Araştırmada anket ve ölçek formu uygulanan 1750 öğrencinin genel durumunu tanıttıcı bilgilerden, bu bilgilerin sıklık ve dağılım yüzdelerini ifade eden tablolardan oluşan bu bölümde, ayrıca tablolara ilişkin yorumlamalara yer verilmiştir.

3.1.1. Sosyo-Demografik Bulgular

Araştırmaya dâhil edilen öğrencilerin hangi lise türünde okuduğu, cinsiyeti, nerede ikamet ettiği, ikamet ettiği yerin durumu, göç ile gelmiş iseler son 20 yıldır nereden geldikleri ve aile içinde şiddete maruz kalma durumlarını içeren bilgilerden oluşmaktadır.

Tablo 2. Lise türü

	Sayı(N)	Oran (%)
Anadolu Lisesi	450	25,7
Fen Lisesi	50	2,9
İmam Hatip Lisesi	250	14,3
Meslek Lisesi	1000	57,1
Toplam	1750	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrenciler içerisinde en fazla sayıda bulunanlar meslek liselerinde okuyan öğrencilerdir (% 57,1). Diğer lise türlerine göre meslek liselerinde bulunan öğrencilerin fazla olması nedeniyle örnek oranları da fazla olmuştur. İlçede bulunan tek resmi fen lisesine devam eden öğrenciler toplamda 436 öğrencidir ve bunlardan 50 tanesi araştırmaya dâhil edilmiştir.

Bağlar’da bulunan ortaöğretime devam eden öğrencilerin okul türlerine göre genel dağılımına bakıldığında; Fen Lisesinde 436 öğrenci, Anadolu Liselerinde 4.326 öğrenci, İmam Hatip Liselerinde 2.237 öğrenci, Mesleki ve Teknik Liselerde 9.831 öğrencinin eğitim ve öğretime devam ettiği görülmektedir.

Her okul türünde okuyan öğrencilerden, toplam sayının en az % 10’u araştırmaya dâhil edilmiştir. Tablodan da anlaşılabacağı üzere, Bağlar bölgesinde eğitime devam eden öğrencilerin büyük çoğunluğu düşük puanla öğrenci kabul eden okul türlerinden oluşmaktadır.

Tablo 3. Cinsiyet

	Sayı(N)	Oran (%)
Kız	783	44,7
Erkek	966	55,3
Toplam	1749	100,0

Tablo 3’e bakıldığında cinsiyet değişkeni bakımından araştırmaya katılan öğrencilerin % 44,7’si (783) ‘Kız’, % 55,2’si (966) ise ‘Erkek’ öğrenciden oluştuğu tespit edilmiştir.

Çalışma boyunca örnekleme dâhil edilen erkek ve kız çocuklarının sayılarının eşit olmasına çalışılmış, ancak cinsiyet durumuna göre sayıları eşit düzeyde tutma imkânı elde edilememiştir. Okula devam eden öğrencilerin ekseriyetinin erkek çocuklardan oluşması, eşit sayıda bir oranın elde edilmesinin önünde engel teşkil etmiştir.

Kız çocuklarının okutulmaması, bölgede önemli düzeyde yaşanan sosyokültürel bir sorundur ve kökeninde cinsiyet eşitsizliği yatmaktadır. Ebeveynlerin sosyo kültürel düzeylerine ve ailenin sahip olduğu sosyoekonomik şartlara bakıldığında, ataerkil bir

aile yapısının hüküm sürdüğü, ebeveynlerin eğitim düzeyinin çok düşük olduğu ve ekonomik şartların elverişli olmadığı görülmektedir.

Anket ve ölçek formlarının öğrenciler tarafından doldurulmaları esnasında, erkek çocuklara oranla kız çocuklarının ailelerinde yaşanan şiddeti daha cesur ve kararlı şekilde dile getirme eğiliminde olduğu müşahade edilmiştir. Bu durum, aile içi şiddete maruz kalanların daha çok kadınlar ve kızlar olduğunu, kız çocuklarının ailedeki bu tür baskılardan kurtulmak istediklerini, gelecekte aynı şiddete maruz kalmak istemediklerini ifade eden bir yaklaşımla olaya baktıklarının izlenimini vermiştir.

Saha araştırması boyunca, ailelerinde yaşadıkları cinsiyet ayrımcılığına itirazları olduğunu her fırsatta dile getiren kız çocuklarının, söz konusu durumdan kurtulmak için eğitim yoluyla çıkış yolu bulmaya yöneldikleri söylenebilir. Kız çocuklarının verdikleri bu mücadele, hemen her okul türünün idareci ve öğretmenlerinde erkek çocuklara oranla kızların derslerden daha başarılı olmak için daha fazla gayret sarfettikleri yönünde bir kanaat meydana getirmiştir.

Erkek çocukların geleneksel feodal ve ataerkil bir anlayışla hareket ettikleri, aile içinde meydana gelen olayların dışarıya yansıtılmamasına yönelik bir bilinçle yaklaştıkları, var olan şiddet türlerini gizlemeye çalıştıkları araştırmacı tarafından yakından müşahade edilmiştir. Özellikle düşük puanla öğrenci alan okullara devam eden öğrencilerin aşırı şekilde cinsiyet ayrımına vurgu yaptıkları, aile içinde şiddete maruz kalan kadınların yaşadıkları mağduriyeti görme yerine bu çocukların kadınları suçlayıcı bir dile yöneldikleri çok dikkat çekici bulunmuştur. Bu şekilde yaklaşım sergileyen çocukların ailelerinde, aile bireyleri arasında şiddetin sıklıkla yaşandığı söylenebilir. Bilindiği gibi şiddet öğrenilen bir olgudur ve en çok aile bireylerinden ve yakın çevreden öğrenilmektedir. Genellikle aile ortamından şiddeti öğrenen bireyler, herhangi bir sorunla karşılaştıklarında şiddet uygulamaya yönelmekte, şiddetin haklılığını sürekli savunmakta ve ona rasyonel bir zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla bu çocukların, şiddete maruz kalan kadınları (belkide anneleri) haksız bulan ve aile içi şiddeti olumlayan yaklaşımları, ailelerinde şiddetin yaşandığını göstermektedir. Söz konusu çocukların ileride ailelerinde ortaya çıkması muhtemel şiddet döngüsünün devam etmesine katkıda bulunacaklarını ve şiddet çarkının bir dişlisi olacaklarını söylemek mümkündür.

Tablo 4. Nerede kalıyorsunuz?

	Sayı(N)	Oran (%)
Ailemle birlikte	1685	96,3
Pansiyonda	33	1,9
Akraba evinde	23	1,3
Öğrenci evinde	4	,2
Yetiştirme yurdunda	1	,1
Diğer	4	,2
Toplam	1750	100,0

Tablo 4’te görüldüğü gibi öne çıkan husus, araştırmaya katılan öğrencilerin % 96,3’ünün (1685) ailesiyle birlikte yaşadığıdır. Bunun yanında yaklaşık olarak her 100 öğrenciden 2’sinin pansiyonda kaldığı ortaya konulmuştur.

Örnekleme dâhil olan öğrencilerin az bir kısmı hariç, diğerlerinin ailesiyle birlikte oturdukları görülmektedir. Genellikle öğrencilerin eve en yakın okulu tercih ettikleri öne çıkmaktadır. Bağlar bölgesinde ortaöğretime devam eden öğrencilerin geneli düşük puanla öğrenci alan okullara devam ettikleri için, eve yakın okul tercihinin ağır bastığı söylenebilir.

Pansiyonda kalan öğrencilerin sayısının az olduğu öne çıkmaktadır. Bağlar bölgesinde bulunan pansiyonlu okul sayısının az olması, pansiyonda kalmak için daha çok ilçe dışından gelen öğrencilere öncelik tanınması, derslerinde başarı elde eden öğrencilere daha fazla yer verilmesi, kalmak isteyen öğrencilerin ikametgâhlarının yakın olması gibi sebeplerden dolayı pansiyonda kalan öğrencilerin sayıca az olmasını açıklamaktadır.

Öte yandan, örneklemin henüz 9.sınıfa devam eden öğrencilerden oluşması, daha pansiyon imkânını elde edememiş olan öğrencilerin var olabileceğini düşündürmektedir. Çünkü sayısı az olan pansiyonlara öğrenci seçimi, sonraki yıllarda daha belirgin bir şekilde işlerlik kazanmaktadır.

Akraba evinde kaldığını ifade eden öğrencilerin, kırsal bölgelerden gelen akraba çocukları olduğuna, yakın zamanda gerçekleşen göç sonucu çevre ilçe ve köylerden il merkezine göç eden ailelerin, aynı zamanda kırsal bölgelerle hâlâ iletişim halinde olduklarına bir işarettir.

Öğrenci evinde kaldığını beyan eden öğrencilerin sayıca çok az olması, farklı yorumlara açık olduğunu göstermektedir. Öğrenci evinde kalmak, herşeyden önce ekonomik bir bedel gerektirmektedir ve bu bedel, başarı gösteren öğrenciler olması

durumunda anlam kazanmaktadır. Oysa Bağlar bölgesinde başarı düzeyi düşük olan okullara devam eden öğrencilerin varlığı yüksek düzeydedir. Aynı şekilde ilçede ikamet eden ailelerin sosyoekonomik koşullarının ev tutmaya elverişli olmadığı çalışmamızın ilgili tablolarından da anlaşılmaktadır. Yine, bölgede ikamet edenlerin geleneksel yaşam tarzına sahip olmalarından dolayı, eğitiminin bu evresinde bulunan öğrencilerin ayrı eve çıkma talebi, aile büyükleri tarafından genellikle karşılık bulmamaktadır.

Tablo 5. İkamet ettiğiniz evin durumu

	Sayı(N)	Oran (%)
Kendimize ait	1174	67,1
Kira	510	29,1
Diğer	66	3,8
Toplam	1750	100,0

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrenci ailelerinin ikamet ettikleri evin kendilerine ait olduğunu belirtenlerin oranının yaklaşık üçte iki oranında olduğu görülmektedir (% 67,1). Öğrenci ailelerinin üçte birini oluşturanların ise (% 29,1) kirada kaldıkları tespit edilmiştir.

Bağlar, 90'lı yıllarda meydana gelen ve bölgede yaşanan toplumsal olaylardan en çok etkilenen ve göç alan ilçedir. Bu yıllarda oluşan yapılar, genellikle gecekodu mahiyetindedir ve buralarda ikamet eden aileler, genellikle ekonomik yönden ağır şartlarda hayatlarına devam etmektedirler. Sosyoekonomik yönden şartları iyi olan aileler, yeni yerleşim bölgelerine yerleşirken, gecekodu konumunda bulunan konutlara, sosyoekonomik yönden iyi durumda bulunmayan aileler yerleşmektedirler. İşsizlik, yoksulluk ve yoksunluk düzeyinin çok fazla olduğu Bağlar bölgesinde ebeveynlerin içinde bulunduğu çaresizliği, ailelerin yaşadığı iç sokaklarda bulunan harabe evlerden çıkarsama yapmak mümkündür.

Göç ettikleri yerlerde neredeyse hepsinin oturdukları evler kendilerine ait iken, varoş noktaları olan Bağlar'a geldiklerinde genellikle barınma maliyetinin düşük olduğu bölge olması dolayısıyla kısa zamanda derme-çatma bir ev kurup yerleşmişlerdir.

Yaklaşık üç aileden birinin kirada ikamet ediyor olması, ilçede bulunan ailelerin sosyoekonomik şartlarına iyi düzeyde olmadığına dair ipuçlarını barındırmaktadır.

Tablo 6. Babanızın mesleği nedir?

	Sayı(N)	Oran (%)
İşsiz	349	19,9
Gündelik işçi	182	10,4
Özel sektörde işçi	132	7,5
İŞKUR'da çalışan	26	1,5
Çiftçi	79	4,5
Kamuda memur/işçi	134	7,7
Esnaf	225	12,9
Emekli	107	6,1
Diğer	515	29,4
Toplam	1749	100,0

Tablo 6 incelendiğinde, katılım sergileyen öğrencilerin babalarının yaklaşık beşte birinin işsiz olduğu öne çıkmaktadır (% 19,9). Tabloda görülen mesleklerin dışında bulunan seçeneği işaretleyenlerin oranına bakıldığında ciddi bir oranda (29,4) olduğu görülmektedir. Öne çıkan bulgulardan biri, niteliksiz iş kategorisinde sayılabilecek bir seçenek olan ‘gündelik işçi’ durumunda bulunan oranın (% 10,4) azımsanmayacak derecede olmasıdır.

Baba mesleğinin ne olduğuna dair söz konusu sorunun amacı, ailenin sahip olduğu sosyoekonomik şartların neler olduğunu tespit etmeye yöneliktir. Soruya verilen ceaplara bakıldığında babalarının ya işsiz olduğu, ya da iyi bir gelir getirici işte çalışmadığı görülmektedir.

Diyarbakır ili, özellikle Bağlar ilçesinin işsizlik oranı her zaman Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmiştir. İşsizlik oranında Türkiye ortalaması % 10,8 iken, Bağlar’da herhangi bir işte çalışmayan babaların oranı % 19,9’dur (<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/issizlik-rakamlari-aciklandi-15-ekim-2018>). Bağlar’da çalışmayan babaların sayısının daha da fazla olduğu düşünülmektedir. Çünkü gündelik işçi diye ifade edilen oranı da işsizlik kategorisinde görmek mümkündür. Belli bir işi/mesleği bulunmayan babaların günübirlik işlerde veya inşaatlarda yevmiye karşılığı çalışmalarını ifade etmektedir.

Yine ‘diğer’ seçeneğini işaretleyen çocukların aslında belli bir işi olmayan babalarının durumunu düşük göstermemek için bu seçeneği işaretledikleri düşünülmektedir.

Nerdeyse üçte birinin ‘diğer’ seçeneğini işaretlemesinin altında, özellikle çalışamayacak durumda bulunan, herhangi bir hastalığından dolayı bakıma muhtaç

halde bulunan ve bu sebeple SGK tarafından aylık bağlanan, aynı zamanda bakıcısına ödenen aylıkla geçimini sağlayan ailelerin önemli oranda olduğu tahmin edilmektedir.

Sanayisi gelişmediği için daha çok memur kenti olarak bilinen Diyarbakır'da, merkez ilçeler içerisinde Bağlar'da ikamet edip kamuda memur/işçi statüsünde bulunanların sayıca azlığı dikkat çekmektedir.

Bağlar, eski yerleşim yeri itibariyle çok dar bir alana sıkışması hasebiyle işyeri statüsünde bulunan mekânlar, çok dar ve düşük metrekareye sahip yerlerdir. Büyük işyerine sahip esnaf sayısı düşük oranlardadır. Bu sebeple ilçede bulunan esnafın kazanç durumları da düşük seviyede seyretmektedir. İşyerleri, genellikle bir veya iki kişinin işlettiği, basit düzeyde iş yapan ve bir ailenin geçimini kısıtlı şartlarda sağlayan yapıdadırlar.

Geniş tarım arazilerine rağmen Bağlar'da ikamet edenlerin yaklaşık % 5'i tarım ve çiftçilikle uğraşmaktadır. Bağlarda bulunan tarım arazilerinin çoğunluğunun, sonraları göçle kurulan yerleşim yerlerinde kalan ailelere ait olmadığı bilinmektedir.

Tablo 7. Annenizin mesleği nedir?

	Sayı(N)	Oran (%)
Ev hanımı	1645	94,0
Gündelik işçi	11	,6
Özel sektörde işçi	10	,6
İŞKUR'da çalışan	7	,4
Çiftçi	4	,2
Kamuda memur/işçi	22	1,3
Esnaf	12	,7
Emekli	5	,3
Diğer	34	1,9
Toplam	1750	100,0

Tabloya bakıldığında en çarpıcı bulgu, katılımda bulunan öğrencilerin annelerinin neredeyse tamamına yakınının ev hanımı (% 94) olmasıdır. Sosyokültürel ve sosyoekonomik etkenlerden dolayı annelerin diğer seçeneklerde bulunun mesleklere dahil olamadıkları görülmektedir.

Örnekleme dâhil olan öğrencilerin annelerinin %94'ünün herhangi bir gelir getirici işle uğraşmaması, geneline yakınının ev hanımı olması kırsal bölgelerde daha çok hâkim olan geleneksel yaşam tarzıyla alakalı olduğu varsayılmaktadır. Geleneksel toplum yapısında erkekler dışarıda bir işte çalışmakta ve evin geçimini sağlamaktadır. Kadın ise ev işlerinden ve çocukların bakımından sorumlu tutulmaktadır. Genellikle

çevre il ve ilçelerden gelerek Bağlar bölgesine yerleşen ailelerin, geleneksel anlayışla hareket ettikleri görülmektedir.

Annelerinin herhangi bir işte çalışmıyor olmaları, onların eğitim durumlarıyla, eşlerinin izin vermemesiyle ve çalışabilecekleri bir işin olmamasıyla yakından alakalıdır. İleride ele alınacak tablolardan da görüleceği gibi, annelerin eğitim seviyesi çok düşük düzeydedir. Günümüzde herhangi bir işte çalışmanın koşulu olarak görülen eğitim durumunun olmaması veya düşük düzeyde olması, burada ikamet eden kadınların herhangi bir işte çalışmalarının önünde engel teşkil etmektedir.

Aynı şekilde kültürel sebeplerden dolayı erkeklerin, dışarda bir işte çalışmaları için eşlerine izin vermemeleri önemli unsurdur. Geleneksel yaşayış tarzının veya erkek egemenliğinin hâkim olduğu bölgelerde kadınların bir birey olarak hareket etmeleri, bir işte çalışmaları ya kısıtlı düzeydedir ya da yok denecek kadar azdır.

Ayrıca bölgede yaşanan işsizlikten dolayı annelerin çalışabilecekleri bir iş imkânına sahip olmamaları, onların sadece ev hayatına mahkûm kalmalarına neden olmaktadır.

Tablo 8. Babanızın eğitim durumu?

	Sayı(N)	Oran (%)
Okur-yazar değil	206	11,8
Okur-yazar	194	11,1
İlkokul mezunu	633	36,2
Ortaokul mezunu	429	24,5
Lise mezunu	215	12,3
Üniversite mezunu	66	3,8
Lisansüstü/Doktora Mezunu	7	,4
Toplam	1750	100,0

Tablo 8’de sunulan değerlere bakıldığında katılım gösteren öğrencilerin babalarının eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olan babaların çoğunlukta olduğu öne çıkmaktadır (% 36,2). İkinci sırada bulunan en yüksek öğrenim düzeyi oranı ortaokul mezunu (% 24,5) olan babalara ait olduğu bulgulanmaktadır. Üçüncü sırada ise lise mezunu olan babaların oranı (% 12,3) bulunmaktadır. Önemli bir bulgu ise okuryazar bile olamayan babaların önemli bir oranda (% 11,8) olduğudur.

Bölgenin ekonomik durumu gibi eğitim seviyesinin de iyi durumda olmadığı görülmektedir. Zaten ekonomik veriler, sahip olunan meslek ile sahip olunan eğitim durumunun birbirleriyle yakından ilişkisi bulunmaktadır. Eğitim seviyesi bakımından iyi durumda olan bireyler, bir meslek edinme veya daha kolay iş bulma imkânına sahip iken, iyi durumda olmayanlar ya işsiz kalmakta ya da gündelik veya niteliksiz işlerde çalışmaktadırlar.

Babaların % 11'inin okuma yazma bilmediği, aynı oranda bir kesimin okula gitmediği veya terkettiği ancak okuma yazma bildiği görülmektedir. Söz konusu babaların, iş bulma imkânları kısıtlı olduğu gibi çocuklarının eğitim hayatına katkı yapma durumlarının da sınırlı düzeyde olması kaçınılmazdır.

Babalarının neredeyse % 60'ı, ilkokul ve ortaokul düzeyinde bir eğitim durumuna sahiptir. Bağlar bölgesinin son otuz yılda gerçekleşen göç sonucunda oluşan bir bölge olduğu dikkate alındığında, o günlerde göçle birlikte gelenlerin önemli bir kısmı bugün ebeveyn konumunda bulunmaktadır. Bunların genelinin yerleştikleri mahallelerde okuma imkânına sahip olmuş olma ihtimali bulunmaktadır. Ancak türlü sebeplerden dolayı eğitimin devamını getiremediği için ilkokul ve ortaokul seviyesinde bir eğitimle yetindiği anlaşılmaktadır.

Bütün ailelerin göçle geldiği kabul edilse bile, yaklaşık 30 yıldır ikamet ettiği halde üniversite mezunu olan babaların oransal azlığı dikkat çekici bulunmuştur. Babaların sadece % 4 civarının üniversite mezunu olması, çocukların içinde bulunduğu şartları ve yerleştikleri okul türünü açıklar mahiyettedir.

Tablo 9. Annenizin eğitim durumu?

	Sayı(N)	Oran (%)
Okur-yazar değil	871	49,8
Okur-yazar	228	13,0
İlkokul mezunu	402	23,0
Ortaokul mezunu	173	9,9
Lise mezunu	50	2,9
Üniversite mezunu	25	1,4
Lisansüstü/Doktora Mezunu	1	,1
Toplam	1750	100,0

Tablo 9'da bulunan verilere bakıldığında dikkat çeken bulgu, neredeyse yarısının okuma yazma bilmediği (% 49,8) gerçeğidir. İkinci sırada ise ilkokul mezunu olan annelerin oranı (% 23) bulunmaktadır. Üçüncü sırada ise okula gitmediği halde okuma

ve yazmayı öğrenen veya terkettiği için ilkokul diploması bulunmayan annelerin oranı (% 13) gelmektedir.

Annelerin yaklaşık yarısının okuryazar olmaması, babaların eğitim durumlarıyla karşılaştırıldığında, zamanında ailelerinde erkeklere göre ikinci plana atıldıklarını göstermektedir. Ataerkil veya geleneksel toplum yapısında kız çocukları pek önemsenmemekte ve genellikle eğitim hakkından mahrum bırakılmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde kız çocuklarının okula gönderilmediği sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Annelerin ekseriyetinin zamanında okula gönderilmeyen ve kırsal bölgelerden göçle gelenler olduğu anlaşılmaktadır.

Annelerin ancak üçte biri eğitim hayatına dâhil olabilmiş ve ilkokula, en fazla ortaokula gidebilmiştir. Günümüzde bile kız çocuklarını okula gönderme konusunda mukavemet gösteren, erkek çocuklarına tanıdığı okuma olanaklarını kız çocuğuna tanımayan kültürel ve zihinsel yaklaşımları bölgede görmek mümkündür.

Örnekleme dâhil edilen çocukların üniversite mezunu annelerinin sadece % 1,4, lise mezunu olanların ise % 2,9 düzeyinde olması, çocukların eğitim hayatını şekillendiren eğitilmiş ve bilinçli annelerin ne denli sayıca az olduğunu göstermesi yönüyle anlamlı bulunmaktadır.

Tablo 10. Ailenizin aylık geliri ne kadardır?

	Sayı(N)	Oran (%)
1600 ve altında	974	55,7
1601 - 2000 arası	431	24,6
2001-3000 arası	189	10,8
3001- 4000 arası	65	3,7
4001 ve 5000 arası	44	2,5
5001- 6000 arası	14	,8
6001-7000 arası	15	,9
7001 ve üstü	17	1,0
Toplam	1749	100,0

Tablo 10’da görüldüğü üzere en dikkat çekici bulgu ailelerin yarısından fazlasının (% 55,7), ilgili dönemde asgari ücret rakamı olan 1600 veya altında bir gelire sahip olduğudur. İkinci sırada ise 1600 ile 2000 arası bir gelire sahip olanların (% 24,6) oranıdır. 2001-3000 lira arası bir gelire sahip olanlar ise üçüncü sırada gelmektedir.

Bağlar ilçesinde ikamet eden ailelerin yaşadıkları sorunlar sarmalının en önemli halkası, ailelerin sahip olduğu ekonomik imkânsızlıklardır. İlçede yaşayan ailelerin gelir

durumuna bakıldığında yaklaşık %56'sının asgari ücret veya altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Yine ailelerin yaklaşık %80'i, 2000 lira ve altında bir gelirle geçimini sağlamaktadır.

Söz konusu ailelerin sadece %5'inin 4000 lira ve üzeri bir gelire sahip olması, ilçede ikamet eden ailelerin ne denli ekonomik zorluklar yaşadığını göstermektedir. İlçede endüstri ve sanayi adına işletmelerin bulunmaması dolayısıyla yüksek düzeyde gelir sahibi olan ailelerin sayısı yok denecek azdır.

Ailelerin ekonomik darlık yaşamaları, herşeyden önce geçim derdine düşmelerine ve önceliği gelir arttırıcı pratiklere vermelerine neden olmaktadır. Başka bir ifade ile geçim sıkıntısı yaşayan ailelerin öncelikleri ekonomik kaygılar olduğundan, çocukların akademik başarısına yönelme ihtimalleri azalmaktadır. Çocuklarının yaşadığı sorunlara eğilme şansları düşük olduğu gibi çocukların eğitim masraflarını karşılama imkânları da kısıtlı olmaktadır.

Geçim derdinde olan aile bireylerinin aynı zamanda psikolojik yönden iyi olmadıklarını, aile bireyleri arasında yaşanan ilişkilerde asabi ve gergin davrandıklarını, dolayısıyla çocuklarının eğitim hayatına sınırlı düzeyde katkı yaptıklarını söylemek mümkündür. Çocukların yaşadığı sorunların farkına varmayan, onları önemsemeyen, onların moral ve motivasyonlarını dikkate almayan ebeveynler, ne iyi bir aile ortamını, ne iyi bir terbiye ve ahlak eğitimini, ne de iyi bir okul başarısını kazandırabilirler.

Geçim sıkıntısı yaşayan ailelerin çocukları genellikle okulda veya arkadaşları arasında rahat olamamakta, ilişkilerinde çekingen ve kaygılı davranmaktadırlar. Araştırmacının yaklaşık 6 yıl çalıştığı Bağlar bölgesi okullarında, devam eden öğrenciler arasında ekonomik sıkıntı çeken aile çocuklarına defalarca müşahade edilmiştir. Bu sebeple araştırmanın örneklemeine dâhil olup geçim sıkıntısı yaşayan ailelerin oranı, Bağlar'da ikamet eden ailelerin yaşadığı sıkıntıyı belirten gerçek orandan daha az olduğu düşünülmektedir. Zira maddi imkânsızlıklardan dolayı okula devam etmeyip boşa gezen veya bir işte çalışan gençlerin önemli bir oran teşkil ettiği varsayılmaktadır.

Ailelerin sahip olduğu gelirin düşük düzeylerde seyretmesi, söz konusu ailelerin sahip oldukları kültürel sermaye ile yakından ilişkilidir. Bireylerin elde ettikleri gelir düzeyi ile onların sahip oldukları bireysel, sosyal ve kültürel özelliklerin ilişkisi üzerinde çalışma yapan S. Bowles ve H. Gintis'in önemli tespitleri bulunmaktadır (Akt:

Dündar, 2013:140). Onlara göre bireyin içinde bulunduğu ailenin ilişki biçimi, kalıtsal sağlık, yerleşim bölgesi, etnik köken ve sahip olunan eğitim düzeyi gibi faktörler geliri belirlemede öne çıkmaktadır. Dolayısıyla aileden gelen sosyal statü, elde edilen gelir düzeyiyle yakından ilişkilidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Bağlar'da bulunan ailelerin kültürel sermaye bakımından dezavantajlı konumda bulunmalarından dolayı aile gelirleri düşük düzeylerde seyretmektedir.

Tablo 11. Anne-babanızın birliktelik durumu?

	Sayı(N)	Oran (%)
İkisi de sağ ve birlikte	1632	93,3
Boşanmışlar	41	2,3
Annem vefat etmiş	20	1,1
Babam vefat etmiş	53	3,0
İkisi de vefat etmiş	4	,3
Toplam	1750	100,0

Tablo 11'de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin anne-baba birliktelik durumları bakımından ebeveynlerin büyük çoğunluğunun (% 93,3) hayatta oldukları saptanmıştır. Dikkat çekici bir oran ise, anne babasının boşandığını belirtenlerin oranıdır (% 2,3). Ebeveynlerinin hayatta olmadığına dair görüş belirten öğrencilerden annenin vefat ettiğini belirtenlerin(% 1,1) oranının, babanın vefat ettiğini belirtenlere (% 3) göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Boşanma oranlarına bakıldığında, ortalamanın yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de 2016 yılında boşanma oranlarına bakıldığında en yüksek oranın görüldüğü yer İzmir'dir ve boşanma oranı yaklaşık binde 2,63'tür (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642>). Bağlar'da bulunan ortaöğretim okullarına devam eden ve anne-babasının boşandığını belirten, örnekleme oluşturan öğrencilerin oranı % 2,3 bulunmuştur. Tabloya bakıldığında boşanan çiftlerin Bağlar'da fazla olduğu görülmektedir.

Geleneksel toplumlarda boşanma durumları çok seyrek görülen bir olgudur ve geleneksel ilişkilerle çiftlerin boşanmalarının önüne geçilmektedir. Ancak Bağlar'da yaşayan ailelerin boşanma durumlarının daha farklı olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu örnekleme oluşturan öğrencilerin beyanına göre oluşan tabloda boşanma oranının fazla olması, geleneksel yaşam tarzı ile modern yaşam tarzı arasında geçiş sürecini yaşayan toplumların yaşadığı karmaşa ve kaostan kaynaklandığı düşünülmektedir. Kırsal

bölgelerden göç ederek gelen ailelerin sahip oldukları geleneksel yaşam tarzı, şehir hayatına geçiş ile birlikte değişim göstermekte, uyum problemleri yaşanmakta ve farklı yaşam pratikleriyle karşı karşıya gelinmektedir. Şehir hayatında yaşanan ilişkiler, kırsal bölgelere göre daha çok birey merkezlidir ve bireyin yaşamı, kendi başına aldığı kararlardan oluşmaktadır. Aslında benzer örnekleri, bireyin merkeze alındığı bütün toplum ve yaklaşımlarda görmek mümkündür. Kendi başına evlenme kararını kolay bir şekilde alabildiği gibi, evliliğini de kolay bir şekilde sonlandırabilmektedir.

Ayrıca Bağlar bölgesinde gerçekleşen boşanmaların ekonomik olgularla ve göstergelerle de yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü günümüzde meydana gelen boşanmaların çoğunluğu maddi geçimsizlikten kaynaklanmaktadır. Ekonomik göstergeleri iyi durumda olmayan ve merkez ilçeler içerisinde nüfusu en çok olan ilçe konumunda bulunan Bağlar, gelen göçlerle birlikte kısa sürede oluşan, (oturmuş bir kültürel geçmişi de olmayan), zor şartlarda yaşamını sürdüren ve ahlak dâhil, birçok yönden dejenere olmuş bir görünüm segilemektedir. Bunlara bir de ailelerin sahip olduğu eğitim seviyesindeki düşük düzey eklendiğinde, boşanma olaylarının fazla olması anlam kazanmaktadır.

Diğer taraftan anne babasından biri veya her ikisinin vefat ettiğini belirten öğrencilerin parçalanmış ailelerinin yanında, yine boşanma sonucunda oluşan parçalanmış ailelerin birlikte oranı % 6,7 olduğu görülmektedir. Parçalanmış ailelerin çocukları, uygun bir rehberlik ve yönlendirme ile bazen eğitim hayatlarında önemli başarılarla imza atmaktadırlar. Ancak genelde aile düzeninde yaşanan problemlerden, toplumun bakış açısından kaynaklanan ve çocuklarda meydana gelen psikolojik sorunlardan dolayı kendilerini derse veremedikleri yönünde yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Gerçekte bu tür durumlardan olumsuz etkilenen çocukların varlığı inkâr edilemez. Genel anlamda edinilen gözlemlerden hareketle, söz konusu çocukların akademik yönden başarı düzeylerinin iyi olmadığı söylenebilir.

Tablo 12. Kardeş sayınız?

	Sayı(N)	Oran (%)
Kardeşim yok	27	1,5
2 Kardeş	78	4,5
3 Kardeş	222	12,7
4 Kardeş	370	21,1
5 Kardeş	333	19,0
6 Kardeş	282	16,1
7 Kardeş	209	11,9
8 ve daha fazla	229	13,1
Toplam	1750	100,0

Tablo 12’de sunulan verilere bakıldığında öne çıkan en önemli husus, en az dört ve daha fazla kardeşe sahip olanların (% 82) çok ciddi bir oran teşkil ettiğidir. İkinci en önemli bulgu ise önemli bir kısmının (% 13) en az 8 ve daha fazla kardeşe sahip olmasıdır. İlginç olan bulgu ise, 3’ten az kardeş sayısına sahip olanların sadece % 6 oranında olmasıdır.

Kırsal bölgelerde ikamet eden ailelerin bariz özelliklerinden birisi, çok çocuklu olmalarıdır. Bağlarda ikamet eden ailelerin de bu özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Örnekleme dâhil olan öğrencilerin beyanlarına göre, Bağlar’da ikamet eden öğrenci ailelerinin yaklaşık % 82’si, dört ve daha fazla çocuğa sahip bulunmaktadır. 3 ve daha fazla çocuğa sahip olan ailelerin oranı ise % 94 düzeyindedir.

Çocuk sayısının çok olması, dar gelirli aileler için birçok yönden problem teşkil etmektedir. Her şeyden önce onların temel ihtiyaçlarını karşılamak güçtür ve temel ihtiyaçları giderilmeyen çocuklar sosyal ilişkilerinde, bünye itibarıyla rahat değildirler. Küçüklüğünde temel gereksinimleri karşılanmamış çocuklar, genel olarak ne kişilerarası ilişkilerde rahat davranabilmekte, ne de hayatın farklı alanlarında başarı elde edebilmektedirler.

Çok çocuklu ailelerde baş gösteren temel sorunlardan birisi de çocukların ebeveynlerinden yeteri kadar sevgi alamamaları ve ilgi görememeleri gerçeğidir. Çünkü teorik olarak sahip oldukları çocuk sayısı düştükçe, ebeveynlerin çocuklara ayıracakları zamanda da artış olacaktır. Çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklarına ayıracakları zaman ve ilginin miktarı da, kalitesi de daha az olacaktır.

Modern hayatın dayattığı çekirdek aile modelinde, eşler genellikle bir ya da iki çocukla yetinmektedirler. Tek çocuklu ailelerin, çocuklarına sunduğu bütün maddi imkânlarla rağmen, yine de çocuğun psikolojik yönden rahat olmasını sağlamadığını

uzmanlar sıklıkla dile getirmektedirler. Birbirleriyle iletişime geçmek, paylaşımda bulunmak, çocukların sağlıklı büyümelerine katkıda bulunduğu şeklinde önerilerde bulunmaktadır. Dolayısıyla çok çocuklu ailelerin bu durumu, aslında çocukların psikolojik yönden daha iyi yetişmelerine bir nevi katkıda bulunmaktadır. Ancak imkânların kısıtlı olması durumunda, söz konusu çocukların birçok yönden sorunlar yaşadığını da unutmamak gerekir.

Ailelerin çocuk sayısının fazla olması, geleneksel yaşam tarzının bir sonucu olan *çok eşliliği* akla getirmektedir. Söz konusu ailelerin içinde birden fazla eşin bulunduğu ailelerin ne düzeyde olduğuna yönelik bir veri bulunmamaktadır. Ancak bölgede, ilçe ve köylerde birden fazla eşe sahip olma geleneği halen devam etmektedir. Kırsal kesimden göç sonucu yerleşen ailelerin, birçok alanda geleneksel yaşam tarzı ve anlayışlarını devam ettirdikleri söylenebilir. Bu sebeple çocuk sayısının fazla olmasının çok eşlilikten kaynaklı olma ihtimali bulunmaktadır.

Tablo 13. Kaçınıcı kardeşsiniz?

	Sayı(N)	Oran (%)
Birinci	337	19,3
İkinci	362	20,7
Üçüncü	312	17,8
Dördüncü	238	13,6
Beşinci	177	10,1
Altıncı	131	7,5
Yedinci	70	4,0
Sekizinci	123	7,0
Toplam	1750	100,0

Tabloda sunulan verilere bakıldığında katılım sergileyen öğrencilerin kaçınıcı kardeş oldukları konusunda belirgin bir farkın olmadığı, değerlerin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Kardeşler içerisinde 2.çocuk olduğunu belirtenlerin oranının diğerlerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir (% 20,7). İkinci sırada bulunan oran ise kardeşler içerisinde 1.çocuk olduğunu belirtenlere aittir (% 19,3). Üçüncü sırada ise ailede kardeşler içinde 3.sü olduğunu belirtenler bulunmaktadır (%17,8).

Tablo 14. Son 20 yıldır Diyarbakır'da ikamet etme durumunuz nedir?

	Sayı(N)	Oran (%)
Daima Diyarbakır'da ikamet ettik	1316	75,2
Diyarbakır'ın bir ilçesinden göç ettik	143	8,2
Başka ilden göç ettik	124	7,1
Merkeze bağlı köyden gelip yerleştik	167	9,5
Toplam	1750	100,0

Tablo 14'te görüldüğü gibi, öne çıkan en önemli veri ailelerin yaklaşık dörtte birinin (% 75,2) son 20 yıldır Diyarbakır'da ikamet ettiklerine dair veridir. İkinci sırada bulunan oran ise, merkeze bağlı köylerden gelip ilçeye yerleşenler (% 9,5) oluşturmaktadır. Diyarbakır iline bağlı bir ilçeden gelip yerleştiklerini belirtenlerin oranı ise (% 8,2) üçüncü sırada bulunmaktadır. Dördüncü sırada bulunan oran ise (% 7,1) başka bir ilden gelip yerleştiğini belirtenlere aittir.

Bağlar'ın iç kısımlarında, özellikle Şeyh Şamil, Bağcılar, Mevlana Halit, Yunus Emre ve Selahattin Eyyubi mahallelerinde ikamet eden ailelerin neredeyse tümü son 30-35 yılda göç ederek gelip yerleşmiş olan ailelerdir. Bundan dolayı Bağlar, özellikle 90'lı yıllarda bölgede yaşanan olaylardan dolayı çevre il, ilçe ve köylerden yoğun şekilde göç eden ailelerin yerleştiği bir ilçedir ve kısa zamanda ilçenin nüfusu iki-üç katına ulaşmıştır.

Soruda istenen zaman aralığı, son 20 yıl değil de, son 30 veya 35 yıl olsaydı yanıtların farklı olacağı muhakkaktı. Çünkü göç sonucu gelen ailelerin geçmişi yaklaşık 30-35 yıldır. Ancak örnekleme oluşturan öğrencilerin yaş aralığı genelde 14-16 arası olduğundan, ailelerine ilişkin geriye dönük bilgileri doğru şekilde ortaya koyamayacağı düşünülmüş ve zaman aralığı 20 yıl ile sınırlı tutulmuştur. Dolayısıyla ailelerin ne zaman göç edip geldiğine yönelik net bilgi elde edilememiştir.

Bağlar'ın geçmişine bakıldığında verilen bilgilerin doğru olma ihtimalinin düşük olduğu varsayılmaktadır. Çocuklar 'ya süreyi tam olarak kestirememektedirler, ya da kesin bir bilgileri yoktur' şeklinde düşünülmektedir. Yine de elde edilen bulgulara bakıldığında çevre illerden, ilçelerden ve köylerden göçle gelip yerleşen ailelerin varlığını yerleşim yerlerinin (mahallelerin) geçmişinden çıkarmak mümkündür.

3.1.2. Başarı Durumu ile İlgili Bulgular

Bu bölümde öğrencilerin 6. 7. ve 8. sınıfta not ortalamalarının ne düzeyde olduğu, özel ders alıp almadığı, özel kurs veya etüt merkezine gidip gitmediği, okul kursuna devam edip etmediği, sınıf tekrarına kalıp kalmadığı ve evde kendilerine ait ders çalışabilecekleri bir odalarının olup olmadığının sorgulandığı tablolara yer verilmektedir.

Tablo 15. Ortaokulda özel dershaneye veya özel etüt (özel ders almak dâhil) merkezine gittiniz mi?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	235	13,4
Hayır	1515	86,6
Toplam	1750	100,0

Tablo 15'e bakıldığında öğrencilerin % 86,6'sının (1515) özel dersane veya etüt merkezine gitmedikleri, % 13,4'ünün de (235) gittiği görülmektedir.

Araştırmada elde edilen sosyoekonomik ve sosyokültürel verilere bakıldığında, ailelerin sahip oldukları gelire göre beklenenin üzerinde bir oranda çocuklarını özel dersaneye gönderdikleri söylenebilir. Çünkü çocuğunu dersaneye göndermek, günümüzde ciddi bir gider kalemidir ve her ailenin kaldırabileceği bir yük değildir. Çok düşük gelire sahip olan aileler, çocuklarını dersaneye veya özel okula gönderme imkânı bulamamaktadırlar. Buna rağmen % 13,4'ünün çocuklarını özel dersaneye gönderdiği görülmektedir. Söz konusu tablo, kısıtlı imkânlarla rağmen çocuğunun okumasını talep eden ailelerin durumunu ortaya koymaktadır. Ancak buradan çocuğunu dersaneye gönderemeyen ailelerin, çocuklarının okumasını talep etmeyenler olduğu anlamı çıkarılmamalıdır. İmkânların elvermesi durumunda bütün ebeveynlerin en başında gelen talebi, şüphesiz ki çocuklarının okumaları ve ileride iyi bir mesleğe ve gelire sahip olmaları yönündedir.

Çocuğunu herhangi bir özel dersaneye veya etüt merkezine göndermeyenlerin oranı % 86,6'dır. Geliri 3000 lira ve altında bulunan ailelerin oranı da % 91,1 civarında olduğu saptanmıştır (Bkz. Tablo:10). Ailelerin sahip olduğu gelir düzeyi, ailenin çocuğunu iyi şartlarda okutup okutamayacağını ve dersaneye gönderip göndermeyeceğini belirlemektedir. Dolayısıyla ailelerin sahip olduğu aylık gelir baz alındığında, çocuklarını özel etüt veya dersaneye gönderme imkanlarının güç olduğu anlaşılmaktadır.

İlkokul ve ortaokul dönemlerinde yaşadıkları imkânsızlıklardan dolayı iyi şartlarda okuyamadığını dile getiren öğrencilere çokça şahit olunmuştur. Özellikle kız çocuklarının eğitim yoluyla bir yerlere gelebilme konusunda önlerini göremedikleri, erkek kardeşlerine tanınan imkânların kendilerine tanınmadığı yönündeki özlemleri, kendilerinde duygusal bir kırgınlığa neden olduğuna çokça müşahade edilmiştir.

Tablo 16. 6. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandı?

	Sayı(N)	Oran (%)
0-50 arası	120	6,9
51-60 arası	453	25,9
61-70 arası	506	28,9
71-80 arası	399	22,8
81-90 arası	182	10,4
91-100 arası	90	5,1
Toplam	1750	100,0

Tablo 16'ya bakıldığında, 6.sınıfta öğrencilerin sahip olduğu ortalamalar içinde en büyük oranın (% 28,9), ortalaması 61-70 arasında bulunanlara ait olduğu saptanmıştır. İkinci sırada bulunan bulunan en yüksek oranın ise (% 25,9) ortalaması 51-60 arasında bulunanlara ait olduğu, üçüncü sırada ise en yüksek oranın (% 22,8) ortalaması 71-80 arasında bulunanlara ait olduğu görülmektedir. Diğer taraftan sınıf tekrarına kalan öğrencilerin oranında bulunan yüksek düzey (% 6,9) dikkat çekici bulunmuştur.

Bağlar'da bulunan ilköğretimin ikinci kademesindeki okulların eğitim düzeyi, gerçekte iyi olmadığı gibi, eğitim koşulları da iyi değildir. Bu koşullarda okula devam eden öğrencilerin yaklaşık % 85'inin not ortalaması, 80 ve altında, yarısından fazlasının ise 50 ile 70 arasında olduğu görülmektedir.

6.sınıfta özel bir durum olmaması halinde 'sınıfta kalma' durumuna pek rastlanmamaktadır. Öğrencilerin düşük puan almaları durumunda bile sınıftan geçmeleri mümkün olmaktadır. Bu durum, öğretmenlerin, notları ve davranışları kötü de olsa her öğrenciyi dersten geçirmesini zorunlu kılmaktadır. Bu şartlarda ders çalışmak için herhangi bir zorunluk hissetmeyen, ailenin bilinçli desteğinden yoksun bir öğrencinin okula karşı ilgisi olmayacağı gibi, eğitim üzerinden bir hedefe varmayı kafasına koyması da mümkün görünmemektedir.

Bu tablodan hareketle, Bağlar'da bulunan ailelere mensup çocukların iyi puanla öğrenci alan okullara gönderilme şanslarının pek olmadığı söylenebilir. Zaten tablolara bakıldığında yarısından fazlasının mesleki ve teknik okullara devam ettiği görülecektir.

Tablo 17. 7. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?

	Sayı(N)	Oran (%)
0-50 arası	92	5,3
51-60 arası	395	22,6
61-70 arası	492	28,1
71-80 arası	457	26,1
81-90 arası	216	12,3
91-100 arası	98	5,6
Toplam	1750	100,0

Tabloda sunulan verilere bakıldığında 7.sınıftaki not ortalamaları itibariyle en yüksek oran (% 28,1) ortalaması 61-70 arasında bulunanlara ait olduğu öne çıkmaktadır. İkinci sırada bulunan en yüksek oranın (% 26,1) ortalaması 71-80 arasında bulunan öğrencilere ait olduğu bulgulanmıştır. Üçüncü sırada bulunan en yüksek oran ise (% 22,6) ortalaması 51-60 arasında bulunanlara ait olduğu tespit edilmiştir.

Öğrencilerin 7. sınıfta sahip oldukları ortalamaların geneline bakıldığında, 6. sınıf ortalamalarına yakın olduğu görülmektedir. 0-50 arası not ortalamasına ve 51-60 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin, 6. sınıf not ortalaması tablosuna göre ortalamalarında biraz düşüş olduğu görülmektedir. Diğer taraftan not ortalaması 71-80 arasında bulunan öğrencilerin 6. sınıftaki ortalamalarına göre artış gösterdiği, diğer ortalamalarda ise belirgin oranda bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 18. 8. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?

	Sayı(N)	Oran (%)
0-50 arası	110	6,3
51-60 arası	351	20,1
61-70 arası	442	25,3
71-80 arası	399	22,8
81-90 arası	332	19,0
91-100 arası	116	6,6
Toplam	1750	100,0

Tablo 18, yakından incelendiğinde 8.sınıftaki ortalamalarda ortaya çıkan oranların 6.ve 7.sınıfa göre belirgin bir şekilde farklılaşmadığı, sadece ortalaması 81-90 arasında bulunanların 8.sınıfta daha yüksek düzeyde (% 19,0) olduğu görülmektedir. Diğer sınıf düzeylerinde olduğu gibi en yüksek ortalamaların (% 25,3) 61-70 arasında bulunanlara ait olduğu tespit edilmiştir. İkinci en yüksek düzeydeki bulunan oranın,

ortalaması (% 22,8) 71-80 arasında bulunanlara ait olduğu saptanmıştır. Ortalaması 51-60 arasında bulunanların, üçüncü sırada en yüksek orana sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Liseye geçiş sınavlarına hazırlanmayı gerektiren bir döneme denk düşen 8.sınıfta öğrenciler, iyi bir lisede okuma beklentisiyle derslerine daha fazla çalıştıkları ve daha yüksek notlar almaya çabaladıkları söylenebilir.

Diğer taraftan 8. sınıftaki not ortalamalarının, liselere geçiş sınavı dönemine denk gelmesinden ötürü, öğretmenler tarafından sınavların kolay tutulması ve yüksek notlar verilmesi sebebiyle diğer sınıflara göre daha yüksek olduğu düşünülmektedir. Özellikle 81 ile 90 arasında bulunan 8. sınıf notları, 6. sınıf notlarının neredeyse iki katıdır.

Tablo 19. Ortaokulda okulun açtığı hafta sonu kursuna gittiniz mi?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	956	54,6
Hayır	793	45,3
Toplam	1749	100,0

Tablo 19’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin ortaokulda okulun açtığı hafta sonu kursuna gidip gitmeme bakımından durumlarının araştırıldığı bu sorunun cevabına bakıldığında, %54,6’sının (956) hafta sonu kurslarına katıldığı, % 45,3’ünün (793) ise bu kurslara katılmadığı görülmektedir.

Örneklem oluşturan öğrencilerin yarısından fazlasının, okulun hafta sonlarında açtığı kurslara katıldığı anlaşılmaktadır. Ailelerinden herhangi bir ücret alınmadığı için öğrencilerin iştirak ettiği bu kursların gerçek anlamda verimli olup olmadığı ise tartışmalıdır. Gerek öğretmenlerden kaynaklanan, gerekse herhangi bir ücret (bedel) ödenmediği için öğrenciler tarafından pek ciddiye alınmamasından oluşan sorunlardan dolayı kursun istenen düzeyde başarılı olduğu söylenemez.

Bu kurslara eğilimin fazla olmasının altında yatan unsur, ailelerin sahip olduğu maddi imkânların çocuklarını özel kurslara gönderebilecek kadar yeterli olmamasıdır. Sosyoekonomik durumun iyi olmamasından dolayı okulun açtığı kurslara devam etmek zorunda kalan öğrencilerin hedeflerine ancak bu yolla ulaşabileceklerinin genellikle farkında olmadıklarına pek çok kez müşahade edilmiştir.

Tablo 20. Evinizde size ait ders çalışma odanız var mı?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	805	46,0
Hayır	945	54,0
Toplam	1750	100,0

Tablo 20’de, araştırmaya katılım sergileyen öğrencilerin evlerinde kendilerine ait ders çalışma odasının bulunup bulunmadığı konusundaki soruya yönelik yaklaşımlarına bakıldığında yarısından fazlasının (% 54) evinde ders çalışma odasının bulunmadığı saptanmıştır. Evinde ders çalışma odasına sahip olanlar ise araştırmaya dâhil olanların yarıya yakını (% 46) olduğu görülmektedir.

Evlerinde ders çalışma odasının bulunmadığını belirtenlerin oranı, araştırmaya dâhil olan öğrencilerin yarısından fazladır. Gerek evlerin dar, oda sayısının az ve odaların küçük olmasından, gerekse aile bireylerinin sayıca fazlalığından kaynaklanan sebeplerden dolayı çocukların ders çalışabilecekleri bir mekânın bulunmadığı düşünülmektedir.

Evinde ders çalışma odasına sahip olduğunu belirtenlerin oranının % 46 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bağlar bölgesinde, son yıllarda oda sayısının fazla olduğu yapılar gittikçe artış göstermektedir. Ders çalışma odasına sahip olduklarını ifade eden kesimin bu tür mekânlarda kaldığı tahmin edilmektedir. Ancak ders çalışma odasına sahip olduğu halde öğrencilerin sadece bu sebeple ciddi manada başarı göstermeleri elbette beklenmemektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, akademik başarı göstermek bir tek unsur ile değil, birçok yönden koşulların oluşmasını gerekli kılmaktadır. Ebeveynlerin yeteri kadar çocuğu sahiplenmesi, çevre koşullarının uygun olması, öğrenci için gerekli moral ve motivasyona katkıda bulunacak yaklaşımların gösterilmesi, en az ailenin sahip olduğu imkânlar kadar önemlidir.

Diğer taraftan ders çalışma odasının yeterli olduğunu zanneden ve bu konuda mücadele eden ebeveynlerin varolduğunu söylemek mümkündür. Çocuklarını ders çalışma odasına kapatan ve çocuğunun başarılı olması için bu kadarını yapmayı yeterli gören velilerin varlığına zaman zaman şahit olunmaktadır. Ders çalışma odasında olduğu halde çalışmayan, onun yerine bilgisayar veya telefonla ilgilenen, böylece ebeveynlerini atlatmaya çalışan çocuklarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Kısaca derse çalıştırma yöntem ve yaklaşımlarını bilmeyen veliler, çocukların gösterdiği hinliklere yenik düşmekte, nasıl baş edeceğini bilmediği için de mağduriyet yaşamaktadırlar.

Özellikle çok çocuklu ailelerde ebeveynler, bütün çocukların sorunlarıyla yakından ilgilenme fırsatını bulamadıklarından dolayı çocuklarının hayata hazırlanmasına ve yeterli donanımına sahip olmalarına yetişememektedirler.

Tablo 21. Şimdiye kadar hiç sınıfta kaldınız mı?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	272	15,5
Hayır	1478	84,5
Toplam	1750	100,0

Tablo 21’de sunulan verilere bakıldığında, yaklaşık olarak 100 öğrenciden 15’inin geçmiş yıllarda sınıf tekrarına kaldığı, bu deneyimi yaşadığı saptanmıştır (% 15,5). Sınıf tekrarına kalmayan öğrenciler ise % 84,5 düzeyindedir.

Sınıfta kalma olayı mevzuatta olmamasına rağmen, örnekleme dâhil olan söz konusu öğrencilerden % 15 civarının sınıfta kaldığı görülmektedir. Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nün 2015-2019 yılları için hazırladığı Stratejik Plan Durum Analiz Raporu’na göre, 2012-2013 eğitim öğretim sezonunda ilçede okula evam eden her 100 öğrenciden 5’inin sınıf tekrarına kaldığı ifade edilmektedir (Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı Durum Analiz Raporu 2015-2019:57). Söz konusu raporda ele alınan sınıf tekrarına ait oran, bütün okul kademelerinin ortalamasını ifade etmektedir. Bu çalışmada elde edilen oranlara bakıldığında, öğrencilerin bütün bir geçmişini sorguladığı için, başka bir deyişle, herhangi bir dönemde sınıf tekrarı deneyiminin yaşanıp yaşanmadığı araştırıldığı için ortaya çıkan oranın normal ve anlamlı olduğu düşünülmektedir.

Mevzuatın öngördüğü şartlara bakıldığında bir sezon boyunca okula gitmeyen ve herhangi bir dersten not veya puan almayan çocuklar sınıf tekrarı yapmak zorundadırlar. Veya velilerin talepleri doğrultusunda sınıfta kalma söz konusu olabilmektedir. Burada farklı sebeplerden de olsa, önemli bir oranın sınıf tekrarı yaptığı görülmektedir.

Sınıf tekrarına kalan bir öğrencinin okul hayatı, muhtemelen zorlama ile devam ettirilmektedir. Okula devam etme yoluyla bir meslek edinmeyeceklerine ve ileride bir işe yerleşemeyeceklerine dair kanaatlerin öğrenciler arasında yaygın olduğu söylenebilir. Bu isteksizliğe rağmen, ailelerinin zoruyla okula devam eden, ancak her

yönüyle problem çıkaran öğrencilerle, özellikle mesleki okullarda sıklıkla karşılaşmak mümkündür.

3.1.3. Fiziksel Şiddet ile İlgili Bulgular

Çocuğa yönelik fiziksel şiddet, erişkin bireylerin bakmakla yükümlü oldukları çocuklara karşı fiziksel müdahalede bulunmalarıdır. En basit ifade ile kaba kuvvetin, korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır (Esin Polat, 2017:148). Çocuğa yönelik fiziksel şiddet, çocuğun bedenine karşı eylemde bulunma, onu tokatlama, dövme, vurma, itme, çimdikleme, ısırma, tekmeleme, boğazına sarılma, bir şey fırlatma, kesici alet veya ateşli silahla yaralama veya öldürme dâhil davranışları kapsamaktadır (Tezel Şahin ve Kurtulmuş, 2015:185; Bulut, 2010:26; Lök ve Ark., 2016:157). Kaza dışı yaralanma diye tanımlanan fiziksel şiddetin çocuklara en çok uygulanan türü dayak atma şeklindedir (Bulut, 2010:26). Çocuklara yemek vermeme, susuz bırakma, soğukta ve karanlıkta bırakma, tedavi ettirmeme veya ilaç vermeme gibi uygulamalar fiziksel temas gerektirmese de fiziksel şiddet kapsamında görülmektedir (Tuzcuoğlu, 2010:194).

Çocuklara yönelik fiziksel şiddet de, zamanında aile bireyleri tarafından öğrenilen bir davranıştır ve temeli aile de atılmaktadır (Üstün ve Ark., 2007:112). Ailede öğrenilen şiddetin kökeninde toplumsal yapı, gelenek ve inançların yer aldığı bilinmektedir. Çocukların davranışlarını düzeltmenin veya değiştirmenin başka yol ve yordamını bilmeyen aileler, fiziksel şiddete daha çok başvurmaktadırlar. Bu tür ailelerde sorunların çözümünde şiddet eylemlerinin rolüne duyulan bir inanç söz konusudur. Başka bir deyişle, şiddetin gerekliliğine inanılır. Çünkü aile başka bir alternatife sahip değildir. Sorunlar karşısında toplumsal çevrenin sahip olduğu çözüm pratikleri, aynı zamanda ailenin de çözüm pratikleridir. Ötekine şiddet uygulamanın sonucunu ve etkisini herkes görebildiği için, bir çözüm yolu olarak şiddete sarılmak, zaten belli bir zekâ düzeyini gerektirmemektedir (Gözütok ve Ak., 2007:133).

Çocuklara yönelik fiziksel şiddetin önemli bir özelliği, tekrarlanan bir eylemler dizisi haline getirilmesidir. Tek seferde ortaya çıkan bir eylemden ziyade genellikle tekrarlanan ve kronikleşen durumda olabilmektedir (Polat, 2017:48). Zaman içerisinde etkisini yitirdiğinde katlanarak ve biçim değiştirerek ortaya gelen fiziksel şiddet, çocuk üzerinde bazen hayati tehlike arz eden eylemlere dönüşebilmektedir.

Bu bölümde öğrencilerin gerek hayatı boyunca, gerek son üç yılda, gerekse son bir yılda aile bireyleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalıp kalmadıkları, kalmışlar ise ne sıklıkta kaldıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında fiziksel şiddete en çok maruz kalan aile bireyinin kim olduğu, yine ailede en çok şiddet uygulayanın kim olduğu şeklinde, şiddetin düzeyini ve sıklığını sorgulayan sorulara verilen cevaplara dair veriler yer almaktadır.

Tablo 22. Ailenizde yaşamınız boyunca hiç fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	900	51,4
Hayır	847	48,4
Toplam	1747	100,0

Tablo 22’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından biraz fazlası (% 51,4) yaşamları boyunca fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldıkları ortaya konulmuştur. Bunun yanında katılım sergileyen öğrencilerin yarıya yakını (% 48,4) ailesinde fiziksel şiddete maruz kalmadığı tespit edilmiştir.

Saha çalışması boyunca örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin, özellikle erkek çocukların, ailelerinde yaşanan şiddet olgusunu yadsımaya çalıştıkları, ortaya çıkarmak istemedikleri sıklıkla gözlemlenmiştir. Dolayısıyla gerçekte yaşanan şiddet boyutunun, elde edilen verilerden daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Ailede yaşanan fiziksel şiddetin en hafif örnekleri (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) olarak görülebilecek bu eylemler, ailelerin yarısından fazlasında yaşandığı ve örneklem oluşturan öğrencilerin kendilerinin de bu eylemlere maruz kaldığı görülmektedir.

Aile içinde yaşanan şiddet türlerinin tespit edilen boyutundan daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Örneğin, Tablo 22’de sorulan “*Ailenizde yaşamınız boyunca hiç fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?*” şeklindeki soruya 900 öğrenci ‘evet’ diye yanıt vermişken, hemen ardından Tablo 23’te sorulan “*Eğer cevabınız “Evet” ise, ne düzeyde maruz kaldınız?*” şeklindeki soruya toplam 1168 öğrenci cevap verme gereksinimi hissetmiş ve görüş belirtmiştir. 268 öğrencinin ailesinde fiziksel şiddete maruz kalmadığını belirtmesine rağmen, maruz

kaldığı fiziksel şiddetin sıklığı ile ilgili soruda görüş belirtmesi, yaşanan şiddetin ortaya konulandan daha fazla olduğunu göstermektedir.

Tablo 23. Eğer cevabınız “Evet” ise, ne düzeyde maruz kalırdınız?

	Sayı(N)	Oran (%)
Her gün	77	6,6
Haftada bir kaç kez	233	19,9
Ayda bir kaç kez	286	24,5
Yılda bir kaç kez	572	49,0
Toplam	1168	100,0

Tablo 23’e bakıldığında, araştırmaya katılımda bulunan öğrenciler içerisinde şiddete maruz kaldığını kabul edenler içinden yaklaşık yarısının (% 49) ‘yılda bir kaç kez’ de olsa fiziksel şiddete maruz kaldığı hususu en dikkat çekici bulgu konumundadır. ‘Ayda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise (% 24,5) ikinci sırada gelmektedir. Sözkonusu öğrencilerin sadece % 6,6’sının ‘hergün’ şiddete maruz kaldığı görülürken, yaklaşık beşte birinin ise ‘haftada birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kalmakta olduğu tespit edilmiştir.

Aile içinde görülen fiziksel şiddetin oranı, yaşanan şiddetin sıklığı ile ilgili görüş beyan eden öğrencilerin sayısı üzerinden hesaplandığında yaklaşık % 69 oranında fiziksel şiddete maruz kalanların olduğu ortaya çıkmaktadır. Ailede yaşanan fiziksel şiddeti inkâr eden, farklı endişelerden dolayı ortaya çıkarmak istemeyen öğrencilerin varlığı dikkate alındığında, gerçekte ailede yaşanan fiziksel şiddet düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilir.

Yaşanan fiziksel şiddetin sıklığını ifade eden en fazla oran, yılda birkaç kez fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlere aittir. Nerdeyse örneklemin yarısı, yılda birkaç kez ailesinde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Fiziksel şiddete her gün maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise azımsanmayacak derecededir ve yaklaşık % 7 civarındır. Örneklemini oluşturan öğrenciler içerisinde cevap verme gereksinimi duyan 1168 öğrencinin yaklaşık % 20’si haftada birkaç kez, yaklaşık % 25’i ise ayda birkaç kez fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtmiş olması, bu araştırmanın iddiasını oluşturan fiziksel şiddet oranıyla ve ulaşmaya çalıştığı sonuçlarla örtüşmektedir. Çünkü uzun süren gözlemlerin sonucunda oluşan algı, öğrencilerin mensup olduğu ailelerin çok farklı sıkıntılar yaşadıkları, bu sıkıntıların öğrencileri olumsuz etkilediği yönündeydi.

Tablo 24. Son bir yılda ailenizde fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?

	Sayı(N)	Oran (%)
Evet	689	39,5
Hayır	1054	60,5
Total	1743	100,0

Tablo 24'e bakıldığında öğrencilerin yaklaşık olarak % 40'ının son bir yıl içerisinde fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Katılım sergileyen öğrencilerin beyanatlarına göre, yarısından fazlasının (% 60,5) son bir yılda ailesinde fiziksel şiddete maruz kalmadığı tespit edilmiştir.

Son bir yılda fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı (% 39,5) ile son bir yılda fiziksel şiddete maruz kalma sebebi ile ilgili soruya cevap verenlerin oranı (% 65) birbirini tutmamaktadır. Bunun sebebi ise Tablo-25'te öğrencilere birden fazla seçenek işaretleme imkânının tanınmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Birbiriyle bağlantılı bu iki soru arasındaki çelişkili cevaplar, aile içinde maruz kalınan veya yaşanan şiddet türlerinin farklı sebeplerden dolayı açığa çıkarılmak istenmediğini düşündürmektedir. Şiddete maruz kaldığını belirtmek aslında küçük düşürücü bir şeydir. Dolayısıyla bu duruma maruz kalmak istemeyen çocukların cevap vermekten kaçınacakları muhtemeldir. Ayrıca şiddete maruz kaldığını ifade etmek, ailede işlenen bir suçu ifşa etmek demektir ve dava açılma korkusuna yol açmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin şiddete maruz kalma sorularına dolaylı yünden cevap verme gereksinimi duydukları tahmin edilmektedir. Ayrıca yukarıda da zikredildiği gibi, çalışmanın başından beri edinilen gözlemler, geleneksel toplumlarda var olan bir anlayışın gereği olarak aile içi şiddet mahrem görülmekte ve dışarıya yansıtılmamaktadır. Zaten ilgili alanda yapılan çalışmaların birçoğunda da bu husus dile getirilmiştir.

Tablo 25. Eğer cevabınız “Evet” ise daha çok hangi sebeplerden dolayı fiziksel şiddete maruz kaldınız? (Birden fazla işaretleme yapılabilir)

	Sayı(N)	Oran (%)
Ders çalışmamaktan	131	11,5
Okuldaki başarısızlığımdan	132	11,6
Uyuşturucu, sigara vb. madde kullanımından	88	7,7
Kardeşlerimle kavga yapmamdan	357	31,3
Aile büyüklerine karşı çıktığımdan	150	13,1
İdeolojik/örgütsel sebeplerden	11	1,0
Eve geç gelmekten	79	6,9
Dışardaki kavgalara karışmaktan	64	5,6
Diğer	129	11,3
Toplam	1141	100,0

Tablo 25'e bakıldığında öğrencilerin şiddete maruz kalma nedenlerine ilişkin en çarpıcı bulg şiddetin, kardeşleriyle gerçekleştirdikleri kavga nedeniyle gerçekleşmiş olmasıdır (% 31,3). Bu oran oldukça yüksek görünmektedir. Bunu “ders çalışmamak” ve “okuldaki başarısızlık” gibi okul başarısı ile ilgili nedenler izlemektedir (% 23,1). Okulda başarılı olma ile ilgili ailede gerçekleşen şiddet son derece dikkat çekicidir. Aile büyüklerine karşı çıktığı için fiziksel şiddete maruz kalanların oranı ise (% 13,1) azımsanmayacak bir oranda olduğu söylenebilir.

Bağlar bölgesinde eğitimine devam eden öğrencilerin en çok kardeşler arasında yaşanan kavgalardan dolayı fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Yaklaşık her üç ortaöğretim öğrencisinden birinin, kardeşleri ile yaşadıkları kavgalardan dolayı ailesinde fiziksel şiddet yaşadığı saptanmıştır.

Son bir yılda, öğrencilerin ailelerinde maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sebebinin bir kısmı, onların okul dersleriyle, yani eğitimleriyle ilgili olduğu görülmektedir. Gerek ‘okuldaki başarısızlığından’ (% 11,6), gerekse ‘evde ders çalışmaktan’ (% 11,5) dolayı ortaöğretim öğrencileri ailelerinde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Bazı öğrencilerin anket sorularını cevaplandırırken biraz endişelenerek verdikleri cevaplara bakıldığında, ‘uyuşturucu, sigara ve madde kullanımı’ gerekçesiyle şiddet görenlerin oranı yaklaşık olarak % 8 civarında olduğu görülmektedir. Uyuşturucu kullanımının düzeyi hakkında bir fikir sahibi olunmasa da, madde (bali, tiner vb.) ve özellikle sigara kullanımının yaygın olduğunu söylemek mümkündür.

Aile büyüklerine karşı çıktığı için fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtenlerin çok ciddi bir oranda olduğu düşünülmektedir. Bağlarda ikamet eden ortaöğretim öğrencilerinin yaklaşık % 13 düzeyinde aile büyüklerine karşı çıktıkları için ve aile büyüklerine karşı takınmaları gereken davranışları, değerleri ihlal ettikleri için şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Bu durum, ortaöğretim kademesinde eğitime devam eden öğrencilerin ahlaki yönden bir takım zaafılara sahip olduğunu, aile ilişkilerinde bir takım değerlerin bazı aile bireylerinde yer edinmediğini göstermektedir.

Fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin % 6,9'unun, “eve geç gittiği” ve % 5,6'sının “dışardaki kavgalara karıştığı” için bu şiddet türüne maruz kaldığı görülmektedir. Eve geç gelmek ve dışardaki kavgalara karışmak ta, aile büyüklerinin beklentilerini dikkate almamaktır ve aynı zamanda ahlaki bir problemi oluşturmaktadır.

İdeolojik veya örgütsel sebeplerden dolayı sadece 11 öğrencinin ailesinde fiziksel şiddete maruz kaldığı, toplam öğrencilerin içerisinde bu oranın % 1'in bile altında olduğu görülmektedir.

Tablo 26. Son bir yılda aile içinde kavga ettiğiniz aile bireyi kimdir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	187	14,97
Baba	166	13,29
Abla	225	18,01
Ağabey	280	22,42
Kardeş	391	31,31
Toplam	1249	100,00

Tablo 26'ya bakıldığında aile içinde yaşanan kavgalarda, örneklem grubundaki bireylerin en çok kardeşleri ile kavga ettikleri (% 31,3) saptanmıştır. Bu da aile içinde kardeşlerarası kavganın yaygın olduğunu göstermektedir. En az kavga edilen aile bireyi 'baba'dır (% 13,29) ve baba genellikle ailede otoriteyi elinde bulunduran aile bireyidir. Dolayısıyla öğrencilerin ailede kavga etmekten en çok kaçındığı aile bireyinin babaları olması anlamlı bulunmaktadır.

Geleneksel toplumlarda ailenin otoriter konumunu ifade eden 'baba'nın pozisyonu karşısında diğer aile bireylerinin, özellikle çocukların çekingen kaldıkları, karşı karşıya gelmek istemedikleri aşikârdır. Hatta annelerin bile çocuklarını, çoğu zaman babalarıyla korkuttukları sıklıkla görülmektedir. Dolayısıyla çocukların en az kavga ettikleri aile bireyinin 'baba' olması bu yönüyle anlam kazanmaktadır.

Aile içinde sürekli çocuklarla yüzgöz olan 'anne', babadan sonra en çok kavga edilen aile bireyidir (% 14,97). Ortaöğrenime devam eden çocukların anne ve babalarından sonra en çok 'abla'larıyla (% 18,01), akabinde 'ağabey'leriyle kavga ettikleri görülmektedir (% 22,42). Aile içinde en çok görülen kavgalar, kardeşleri ile kendilerinin arasında yaşanmaktadır ve kardeşi ile kavga ettiğini belirtenlerin oranı yaklaşık % 31,31 düzeyindedir.

Ailede yaşanan kavgaların varlığı, evde yaşanan şiddet türlerinin varlığına işaret etmektedir. Bu doğrultuda örnekleme oluşturan öğrenci ailelerinin yaklaşık %71,5'inde, şiddet türlerinin yaşandığı anlaşılmaktadır.

Tablo 27. Evinizde fiziksel şiddete maruz kaldığınızda ders çalışma durumunuz nedir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Çok daha iyi çalışabiliyorum	98	6,6
Çalışabiliyorum	325	22,0
Çalışamıyorum	507	34,3
Çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum	548	37,1
Toplam	1478	100,0

Tabloya dikkatle bakıldığında, öğrencilerin sadece % 6,6'sı (98) ailede şiddet yaşandığı zamanlarda 'çok daha iyi çalışabiliyorum', diye görüş belirtmiştir. Bu öğrencilerin % 22,0'sinin (325) 'çalışabiliyorum' diye görüş belirttiği ve ailede gelişen olaylardan etkilenmediği görülmektedir. Ancak % 34,3'ünün (507) 'çalışamıyorum' ve % 37,1'inin (548) ise 'çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum' şeklinde cevap vermiş olmaları dikkate alındığında yaklaşık % 71,4'ünün ailede gelişen fiziksel şiddet içeren olaylardan olumsuz etkilendiği öne çıkmaktadır.

Konuyla ilgili yapılmış bir araştırmanın sonuçları, yapılan bu çalışmanın sonucuna benzer bulgular içermektedir. Söz konusu çalışmada, öğrencilerin maruz kaldıkları aile içi şiddet ile ilgili dönemde ders çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. 'Her zaman', 'sıklıkla' veya 'bazen' aile içinde şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin % 16,5'i ilgili dönemde ders çalışmadığını, % 17,6'sı ders çalışma zamanının düştüğünü, % 31,8'inin ders çalıştığını ancak çalıştığından bir şey anlamadığını belirtmiş olmaları, akademik başarının aile içi ilişkilerden etkilenme derecesini ortaya koyması bakımından anlamlı olduğu varsayılmaktadır (Öztürk ve Ark., 2015:158).

Öğrencilerin ders çalışma durumlarını sorgulayan bu soru, çalışma boyunca peşinde olduğumuz sonuçların ipuçlarını barındırdığı düşünülmektedir. Bu soru, özünde çoktan seçmeli olmadığından bu soruya cevap verme gereksinimi hissedenlerin hepsinin ailesinde aile içi fiziksel şiddetin yaşandığı varsayılmaktadır. Örneklem dâhil olan öğrencilerden 1478'i bu soruya cevap verme gereksinimi duymuştur ve bu öğrencilerin toplam örneklem içindeki oranı % 84,5 düzeyindedir. 'Çalışabiliyorum' diye görüş belirten öğrencilerin de, yaşanan şiddetin olağan bir hal almasından ötürü etkilenmedikleri tahmin edilmektedir.

Örneklemi oluşturan öğrencilerden 507'sinin (% 34,3) evde yaşanan fiziksel şiddet olaylarından dolayı derse 'çalışamadıklarını', 548'inin (37,1) ise derse 'çalıştıklarını ancak bir şey anlamadıklarını' ifade etmiş olmaları, araştırmamızın

ulaşmaya çalıştığı sonuçlar için anlamlı bulunmaktadır. Örnekleme dâhil olan öğrencilerin % 84,5'inin ailesinde fiziksel şiddetin yaşandığı, ailelerinde fiziksel şiddet yaşanan bu öğrencilerin % 71,4'ünün doğrudan olumsuz etkilendiği görülmektedir.

Öte yandan ailesinde fiziksel şiddete değişik sıklıklarda maruz kalan öğrencilerin kendilerini derslerine vermeleri gerçekte mümkün görünmemektedir. Ailede yaşanan fiziksel şiddet dolayısıyla çocuk, bedeninde oluşan izleri kapatmak, yaralarını sarmak ile meşgul olacağından kendisini okul derslerine vermesi, ödevini yapması, ders çalışması ve başarı kaydetmesi çok güç olacaktır. Aile içinde meydana gelen şiddet türlerine, özellikle fiziksel şiddete ister maruz kalsın, ister tanık olsun çocuğun olumsuz etkilenmemesi imkânsızdır. Evde herhangi bir aile bireyine fiziksel şiddet uygulandığında, çocuğun hiçbir şey olmamış gibi derslerine çalışması, konsantre olması, sorunsuz şekilde okuluna devam etmesi düşünülemez. Dolayısıyla ailede meydana gelen fiziksel şiddet olayının çocuk üzerinde olumsuz etki bırakacağını, gelişen bu olayların çocuğun derslerine etki edeceğini söylemek mümkündür.

Aile bireylerinden herhangi birine fiziksel şiddetin uygulanması, herşeyden önce bütün aile bireylerinin moral ve motivasyonlarını olumsuz etkilemektedir. Bu tür zamanlar, anormal bir durum teşkil etmekteyken, şiddetin sıklıkla yaşandığı ailelerde normal bir hal almış olma ihtimali bulunmaktadır. Bazı öğrencilerin ailede yaşanan fiziksel şiddet olaylarını değişmez bir durum olarak görmelerinden ve başka çareleri olmadığından dolayı, bu seçeneği işaretlemiş olmaları muhtemeldir. Öğrencilerin, yaşanan aile içi şiddetten kurtulmalarında eğitim, önemli bir seçenektir. Eğitimini başarıyla tamamladıktan sonra başka bir ile gitme veya başka bir çevreye sahip olma ve şiddet ortamından kurtulma beklentisi, öğrencinin evde yaşanan şiddeti görmezden gelmesine, eğitimini öncelemesine yol açmış olabilir. Bu sebeple öğrenciler her şartta ve ortamda, aile içinde şiddet yaşandığında bile, dersine daha çok sarılma gereksinimi duymasından ötürü, anketi cevaplarken 'daha iyi çalıştığını' söylemiş olma ihtimali bulunmaktadır.

Tablo 28. Son bir yılda ailede size fiziksel şiddet uygulayan kimdir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	199	23,78
Baba	253	30,23
Abla	86	10,27
Ağabey	216	25,81
Kardeş	83	9,92
Toplam	837	100,00

Tablo 28’de görüldüğü gibi öne çıkan bulgu, araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin ailede fiziksel şiddete en fazla maruz kaldıkları aile bireyinin babaları olduğudur (% 30,23). Geleneksel aile biçimlerinde görülen bir anlayışın yansıması olarak, ailede babadan sonra gelen en yetkin kişi ‘ağabey’dir ve bu gerçek, yapılan bu araştırmada da ortaya konulmuştur. Ağabeyinin şiddetine maruz kalan öğrencilerin oranı (% 25,81), ikinci sırada tespit edilen en yüksek oran konumundadır. Bunu izleyen en yüksek oran ise (%23,78), anne tarafından çocuklara yöneltilen fiziksel şiddet oranı gelmektedir. ‘Abla’dan kaynaklanan fiziksel şiddet oranının ise (% 10,27) daha az düzeyde olduğu görülmektedir.

Tabloya bakıldığında aile içinde en çok babanın fiziksel şiddetine maruz kaldığı görülmektedir. Baba egemenliğinin hâkim olduğu ataerkil aile biçimi, geleneksel toplum yapılarında görülmektedir. Bu toplum yapısında babadan sonra egemenliği elinde bulunduran şahıs, genellikle evin en büyük erkek çocuğudur. Dolayısıyla babadan sonra çocuklara en çok şiddet uygulayan aile bireyi, çocukların ‘ağabey’idir ve anneden daha çok ailede şiddet uygulama oranına sahiptir. Araştırmaya dâhil olan 9.sınıf öğrencileri, üçüncü sırada en çok aile içi fiziksel şiddete ‘anne’leri tarafından maruz kalmaktadırlar. Yaklaşık olarak her on öğrenciden birinin (% 9,92) kardeşi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Tablo 29. Son üç yılda ailede en çok şiddete maruz kalan aile bireyi kimdir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	73	9,38
Baba	46	5,91
Abla	44	5,66
Ağabey	99	12,72
Ben	325	41,77
Kardeş	191	24,55
Toplam	778	100,00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında en dikkat çekici bulgu, aile içinde şiddetin en çok araştırma grubunda yer alan bireye yönelmiş olduğunun saptanmış olmasıdır (% 41,77). Bunu ikinci sırada ‘kardeş’ seçeneği izlemektedir (% 24,55). Anneye yönelik gerçekleştirilen şiddet çok yüksek oranda görünmemektedir (% 9,38). Ailede en az fiziksel şiddete maruz kalan bireyin ‘abla’ olduğu ortaya çıkmaktadır. ‘Ağabey’e yöneltilen fiziksel şiddet oranı (% 12,72) ‘abla’ya yöneltilen oranın iki katından fazla olduğu yönündedir.

Tabloya genel olarak bakıldığında ailede şiddet en çok çocuklara yönelmiş görünmektedir. Aile üyelerinin, özellikle çocukların mukavemet gösterme zayıflıkları oranında şiddete maruz kaldıkları konusunda yapılan değerlendirmeler, aslında önemli bir gerçeğe dikkat çekmektedir. Örneğin yapılan bir araştırma, bu iddiayı destekler mahiyettedir. Araştırmaya dâhil olan katılımcıların %40'ı, çocukların aile içinde şiddete maruz kalmalarını, onların aile hiyerarşisi içindeki güçsüz pozisyonlarından ve sosyal statülerinin düşüklüğünden kaynaklandığını belirtmişlerdir (Kanchiputu ve Mwale, 2016:3).

Genellikle ailelerde yaşam koşullarının güçlüğü, sosyoekonomik problemler, şiddetin gerekliliğine yönelik kültürel inançlar; aile bireylerinde görülen madde kullanımı, fiziksel veya zihinsel problemler, aile bireylerinin eğitim seviyelerindeki düşüklük; çocukların savunmasız ve korunmasız olmaları çocuklara yönelik şiddeti arttıran faktörlerdir. Ailenin dış etkenlere açık olması durumunda çocukların bundan etkilenmemesi mümkün değildir.

Ebeveynlerin psikolojik durumları, geçim zorluklarından ve çaresizlikten kaynaklı stres ve gerilimler, ailenin dışındaki çevreden kaynaklanan sorunlar, okuldan kaynaklı problemler çocukların ailede şiddet görmelerinde doğrudan etkili unsurlardır. Bütün bu sebepler ortaya geldiğinde ailede çocuklara yönelik gerçekleşen fiziksel şiddet oranlarının yüksek olması anlam kazanmaktadır. Kadına yönelik şiddetin düşük oranda görülmesi, çocukların daha çok kendilerine yönelik şiddeti öne çıkarmış olmalarıyla ilişkili olabilir.

Öte yandan fiziksel şiddeti sorgulayan soruların art arda sorulmuş olması, öğrencileri rahatsız ettiği farkedilmiş ve geçiştirmeye çalıştıkları gözlemlenmiştir. Örnekleme oluşturan katılımcıların söz konusu bu soruya da üstünlükü cevap verdikleri müşahade edilmiştir. Zaten bir önceki soruyla karşılaştırıldığında, son üç yılda görülen fiziksel şiddet oranlarının, son bir yılda görülen oranlardan daha az olduğu görülecektir. Yine de sonuçlara bakıldığında, ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalanların örnekleme oluşturan öğrencilerin kendileri olduğu görülmektedir. Kendilerinden sonra ise, en çok fiziksel şiddete maruz kalanlar kardeşleridir.

Ailede kadına yönelik şiddetin, anket sonuçlarından elde edilen bulgulardan çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Ancak araştırmada elde edilen sonuçlar, son üç yılda ailede kadına yönelik şiddetin düşük düzeyde (% 9,38) bir şiddete maruz kaldığı

yönündedir. Oysa ‘aile içi şiddetin yaşanması durumunda ders çalışabiliyor musunuz?’ sorusuna verilen cevaplardan hareketle, öğrencilerin bulunduğu ailelerde fiziksel şiddetin yaklaşık % 84,5 oranında yaşandığı yönünde bulgular bulunmaktadır. Dolayısıyla bu kadar yüksek bir düzeyde yaşanan fiziksel şiddetin, ailede kadınlara yönelik boyutunun da daha fazla olabileceğini akla getirmektedir.

Tablo 30. Son üç yılda ailede en çok fiziksel şiddet uygulayan kimdir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	159	19,09
Baba	261	31,33
Abla	72	8,64
Ağabey	198	23,77
Ben	81	9,72
Kardeş	62	7,44
Toplam	833	100,00

Tablo yakından incelediğinde son üç yılda ailede en çok fiziksel şiddet uygulayanın açık ara ile baba (%31,33) olduğu ortaya çıkmaktadır. ‘Ağabey’ ise, babadan sonra ailede otoriteyi elinde bulundurmak isteyen bir yaklaşımla, ailede en çok şiddet uygulayan ikinci birey (% 23,77) konumundadır. Ailede en çok şiddet uygulayanlar sıralamasında üçüncü sırada gelen ‘anne’dir (% 19,09).

Bu soruya verilen yanıtlar, son bir yılda yaşanan fiziksel şiddetin düzeyini ele alan Tablo 27’deki soruya verilen cevaplara çok benzer olduğu görülmektedir. Burada da ailede en çok şiddet uygulayanın ‘baba’ olduğu ortaya konulmuştur. Yine benzer şekilde babadan sonra ‘ağabey’ ve daha sonra ‘anne’, ailede en çok fiziksel şiddet uygulayan bireyler olarak öne çıkmıştır.

Uygulanan şiddetin en çok babadan kaynaklı olmasının altında yatan bir kaç faktörden söz edilebilir. Burada en önemli husus *ataerkil* bir toplum yapısının dayattığı baba rolünden kaynaklanmaktadır. Bu toplum yapısında ailenin reisi babadır ve otorite babanın hâkimiyetindedir. Aileyi idare etmek, geçimini sağlamak, yönlendirmek, terbiye etmek, aile bireylerinin sorunlarını çözmek babanın görevidir. Babanın olmadığı zamanlarda bu görevleri evin en büyük erkek çocuğu yerine getirmektedir. Dolayısıyla aile bireyleri arasında ortaya çıkan bir sorunu gidermek, çözüm geliştirmek üzere gerektiğinde baba, fiziksel şiddete başvurma gereksinimi duyabilmektedir.

Geleneksel toplumlarda sorunlar genellikle şiddet uygulama yöntemiyle çözüldüğü bilinmektedir. Bağlar ilçesinde bulunan ve göçle gelen aileler, çoğunlukla geleneksel değerlerini yaşatmaktadırlar. Herhangi bir sorun karşısında aile bireylerine veya dış çevresindeki bireylere şiddet uygulamaktan kaçınmamaktadırlar. Bu sebeple baba tarafından aile bireylerine, özellikle çocuklara yönelik şiddetin yüksek düzeyde olmasında geleneksel değerlerin rolü büyüktür.

Diğer taraftan sosyo ekonomik ve sosyokültürel sebepler de, ailede babanın şiddete başvurmasında etkili olduğu söylenebilir. İşsizlik, geçim sıkıntısı, çaresizlik, eğitim düzeyinin düşüklüğü, çevresel faktörlerden kaynaklı stres ve gerilimlerin etkisinde olan baba, istemeden de olsa aile bireylerine şiddet uygulayabilmektedir.

Tablo 31. Ailede en çok kimden korkarsınız?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	163	13,08
Baba	757	60,75
Abla	37	2,97
Ağabey	283	22,71
Kardeş	6	0,48
Toplam	1246	100,00

Yukarıda bulunan verilere bakıldığında öne çıkan husus, ailede babanın sahip olduğu otoritenin öğrenciler tarafından tartışmasız kabul gördüğüdür. Araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin beşte üçü (% 60,75) en çok babasından çekinmektedir. İkinci sırada, yine ataerkil toplum yapısının bir yansıması olarak, babadan sonra ailede en çok ağabeyden (% 22,71) korku duyulmaktadır. Anneden kaynaklı öğrencilerin yaşadığı korku ise daha düşük düzeylerde seyretmektedir (% 13,08). Yine her 100 öğrenciden yaklaşık 3'ünün ablasından çekindiği tespit edilmiştir. Özellikle kız çocukları, erkeklere göre daha fazla 'ağabey'lerinin şiddetine maruz kalmaktadırlar. Alan araştırması esnasında ve öğrencilerle yapılan değerlendirmelerde kız çocuklarının, babalarından daha fazla ağabeylerinden çekindiklerini pek çok defa dile getirdiklerine müşahade edilmiştir.

Ailede annenin rolünün babaya göre ikincil düzeyde kaldığı söylenebilir. Araştırmaya dâhil olan çocukların en çok çekindikleri veya korktukları aile bireyi sıralamasında 'anne', daha gerilerdedir. Ailede en çok 'abla'dan çekindiğini belirtenlerin oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Bu oranın da, ablaların daha çok

kız kardeşler üzerinde etkisi olduğu şeklindeki kabulden hareketle, kız kardeşlere ait olduğu söylenebilir. Yine geleneksel toplumlarda, ebeveynlerin yönlendirmesi sonucu erkek kardeşler, kendilerinden büyük kızkardeşlerine (abla) göz kulak olma, sahip çıkma ve yönlendirme gibi görevlere sahip bulunmaktadırlar. Bu sebeple kardeşinden korktuğunu belirtenlerin bir kısmının kız öğrencilere ait olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo 31. Fiziksel şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Her gün	67	5,2
Haftada bir kaç kez	213	16,4
Ayda bir kaç kez	347	26,7
Yılda bir kaç kez	672	51,7
Toplam	1299	100,0

Tablo 32’de görüldüğü gibi, öğrencilerin yarısından fazlasının ‘yılda birkaç kez’ de olsa fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur (% 51,7). İkinci sırada gelen oranın, yaklaşık her dört kişiden birinin işaret ettiği seçenek olan ‘ayda birkaç kez’ diyenlere ait olduğu tespit edilmiştir (% 26,7). Maruz kaldığı fiziksel şiddetin düzeyinin ‘haftada birkaç kez’ olduğunu belirtenlerin daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır (% 16,4). Neredeyse ‘hergün’ ailede fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı ise, diğer seçeneklere göre en düşük düzeyde olduğu (% 5,2) bulgulanmıştır.

Örnekleme oluşturan öğrencilerin, fiziksel şiddeti sorgulayan sorulara doğrudan cevap vermedikleri anlaşılmaktadır. Ancak dolaylı sorulardan da olsa, meydana gelen aile içi şiddet oranının net bir şekilde ortaya konulabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, aile içi şiddetin sıklığını sorgulayan bu soruya verilen cevaplardan hareketle, aile içinde yaşanan fiziksel şiddetin yüksek oranda olduğu görülmektedir.

Bu şekilde aile içi şiddetin varlığını zımnen kabul eden öğrencilerin yaklaşık % 51,7’si, ‘yılda birkaç kez’ de olsa, ailelerinde fiziksel şiddetin yaşandığını belirtmiş olmaları anlamlı bulunmaktadır. ‘Ayda birkaç kez’ şeklinde fiziksel şiddet olaylarının yaşandığını belirtenlerin oranı, ‘yılda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kalındığını ifade edenlerin yaklaşık yarısıdır. ‘Haftada birkaç kez’ ailelerinde fiziksel şiddetin yaşandığını ifade edenlerin oranı daha düşük olduğu görülmekte ve bu oran yaklaşık % 16’4 düzeyine tekabül etmektedir. Hemen ‘hergün’ ailelerinde fiziksel şiddetin yaşandığını belirtenler, yaklaşık % 5 seviyesindedir. Ailelerinde hergün fiziksel şiddetin yaşandığını kabul edenlerin oranının, beklenen düzeyden daha az olduğu

düşünülmektedir. Zira aile içinde fiziksel şiddete maruz kalan çocukların azımsanmayacak düzeyde olduğu tahmin edilmektedir.

3.1.4. Psikolojik Şiddet İle İlgili Bulgular

Psikolojik şiddet, çocukların bedeninden ziyade, ruhsal yönünü hedef alan ve bazen ısrarla sürdürülen gözdağı verme, sindirme, korkutma gibi etki oluşturan davranışların toplamıdır. Aslında çocuğun duygusal ve sosyal kişilik gelişimini engelleyen tüm davranışlar (Ayan, 2010:269) bu kapsamda değerlendirilebilir. Çünkü ebeveynler ya da diğer aile fertleri, isteklerini yaptırmak için çocuklar üzerinde korku yoluyla hâkimiyet kurmakta (Lök ve Ark., 2016:157) ve tehdit yolunu sıklıkla kullanmaktadırlar. Bu davranışlara yönelen ebeveynlerin kişilik karakterlerine yönelik değerlendirme yapan uzmanlar, bunların sınırda kişilik, narsistik ve anti sosyal kişilik bozuklukları olan ebeveynler olduğunu vurgulamaktadırlar (Odman ve Odman, 2017:31).

Şiddet türlerinin yaşandığı ailelerin % 80'inin çocuklu aileler olduğu, bu çocukların da şiddete tanıklık ettikleri düşünüldüğünde, bu ailelerdeki çocukların yaşadıkları ıstırapın etkilerinin korkutucu boyutlarda olduğunu tahmin etmek güç olmayacaktır (Solak, 2016:13). Çünkü yapılan araştırmalarda, çocukların 12 yaşına gelene kadar aile ortamında yaklaşık yüz bin defa olumsuz cümle ile karşılaştıkları belirtilmektedir (Solak, 2016:15). Ailenin sahip olduğu olumsuz atmosfer, ailedeki çocukların neredeyse bütün ilişkilerine yansımakta ve çocuk üzerinde çok ciddi tahribatlar oluşturabilmektedir. Aile içindeki yetersiz ve olumsuz duygusal iletişimin çocuğun zekâsı ve becerileri üzerinde olumsuz etki yaptığı, araştırmalarda ortaya konulmuştur. Bu araştırmalarda, ailede istenmediğini ve sevilmediğini hisseden çocukların, kendilerini güvende görmedikleri, sağlıklı bir kişilik geliştirmelerinin ve bilişsel yönden okul derslerinde başarılı olma olasılıklarının düşük olduğu tespit edilmiştir (Tutar, 2002:5).

Bu bölümde öğrencilerin ailelerinde ‘son üç yılda en çok psikolojik şiddet (hakaret, bağırıp çağırma, küfür, alay etme vb.) uygulayanın kim olduğunu’, ‘psikolojik şiddeti uygulayanın bu şiddeti uygulama sıklığının ne olduğunu’ irdeleyen sorulara verilen cevapların sonucunda oluşturulan tablolardan elde edilen veriler yer almaktadır.

Tablo 32. Son üç yılda ailede en çok psikolojik şiddet (hakaret, bağırıp çağırma, küfür, alay etme vb.) uygulayan kimdir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Anne	184	18,13
Baba	223	21,97
Abla	107	10,54
Ağabey	218	21,48
Ben	152	14,98
Kardeş	131	12,91
Toplam	1015	100,00

Yukarıdaki tabloya bakıldığında en öne çıkan bulgunun, ailede son üç yılda psikolojik şiddet uygulayanlar arasında baba (% 21,97) ile ağabeyin (% 21,48) değerlerinin birbirine yakın olduğudur. Daha öncede değinildiği gibi, ataerkil aile yapısında otorite evin en büyük erkeğinde olduğu için, herhangi bir sorun karşısında şiddet kullanmaya, hakaret etmeye çok rahat yönelebilmektedir. Anne tarafından uygulanan psikolojik şiddetin oranı (% 18,13) ise üçüncü sırada gelmektedir. Dikkat çekici sonuçlardan biri de ‘abla’nın fiziksel şiddete göre psikolojik şiddeti (% 10,54) daha fazla uyguladığıdır.

Aile içinde yaşanan psikolojik şiddetin düzeyi, yaşanan fiziksel şiddetin düzeyi ile benzerlik göstermektedir. Aile içinde belirgin konuma sahip olan ‘baba’, ‘ağabey’ ve ‘anne’nin konumları, onların fiziksel şiddet sorusunda olduğu gibi, bu soruya verilen cevaplarda da aynı sıralamaya sahip olduklarını göstermektedir. Son üç yılda psikolojik şiddeti en çok uygulayanların, sırasıyla ‘baba’, ‘ağabey’ ve ‘anne’ olduğu görülmektedir. Ancak, aile içinde psikolojik şiddeti kullanan annenin (% 18,13), fiziksel şiddeti uygulama oranına (% 9,38) göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Kardeş tarafından kendilerine uygulanan fizisel şiddetin oranı (% 7,44) az iken, buna karşılık psikolojik şiddet oranının (% 12,91) daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bunun yanında örnekleme oluşturan öğrencilerin de ailede kayda değer oranda (% 14,98) psikolojik şiddet uyguladığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 33. Psikolojik şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?

	Sayı (N)	Oran (%)
Her gün	219	16,0
Haftada bir kaç kez	316	23,1
Ayda bir kaç kez	304	22,2
Yılda bir kaç kez	529	38,7
Toplam	1368	100,0

Tablo 34’de görüldüğü gibi ailede psikolojik şiddetin uygulanma sıklığı sorgulanmış ve ‘yılda birkaç kez’ uygulandığını belirtenlerin oranı daha yüksek bulunmuştur (% 38,7). İkinci sırada, ‘haftada birkaç kez’ uygulandığını belirtenlerin oranı bulunmaktadır (% 23,1). Üçüncü sırada ise, ‘ayda birkaç kez’ psikolojik şiddetin kullanıldığını belirtenler (% 22,2) görülmektedir. ‘Hergün’ psikolojik şiddetin kullanıldığını belirtenler ise en az orana sahiptirler (% 16,0).

Tablodan çıkan sonuçlar doğrultusunda Bağlar ilçesinde ortaöğretime devam eden öğrencilerin ailelerinde yaşanan psikolojik şiddetin oranının yaklaşık % 78 düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu oran, örnekleme oluşturan 1750 öğrenciden 1368’inin ilgili soruya cevap verme gereksinimi duymasından çıkartılmıştır.

Psikolojik şiddet türünün ‘hergün’ yaşandığını belirtenlerin oranı, ‘haftada birkaç kez’ yaşandığını belirtenlere göre daha azdır. Ailelerinde, ‘ayda birkaç kez’ psikolojik şiddetin yaşandığını bildirenler ile ‘haftada birkaç kez’ yaşandığını belirtenlerin oranı birbirlerine yakındır. ‘Yılda birkaç kez’ psikolojik şiddetin yaşandığını belirten öğrencilerin oranı diğer seçeneklere göre daha fazladır.

Örnekleme dâhil olan öğrencilerin ‘psikolojik şiddet’in yaygın şekilde kullanılmasından ötürü çok önemsemedikleri düşünülmektedir. Psikolojik şiddet diye adlandırdığımız davranışların ailede rutin ve sıradan bir hal alması dolayısıyla şiddet şeklinde görülmediği tahmin edilmektedir. Şiddet denildiğinde öğrencilerde, psikolojik şiddetten daha çok fiziksel şiddetin karşılık bulduğu söylenebilir.

3.2. Ölçek Bulguları

Bu bölümde, saha çalışmasında uygulanan ‘Başarı ile İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği’nden elde edilen bulgular yer almaktadır. Bulgular açıklanırken daha anlaşılır olması için gerekli durumlarda tablolar kullanılmış ve bunların hemen ardından ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.2.1. Lise Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Durumları

Araştırmaya katılan lise öğrencilerin aile içi şiddet durumlarının nasıl bir dağılım gösterdiğini belirlemek için ölçeğe aracındaki tüm seçeneklere verilen

cevapların ortalamaları, standart sapmaları, boyut ortalamaları ve düzeyleri hesaplanmış ve sonuçlar Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 34. Lise öğrencilerinin aile içi şiddet durumuna ilişkin aritmetik ortalamaları ve standart sapma düzeyleri

	$\bar{X}$	SS	Düzye
Evimizde çocuklar birbirlerine fiziksel şiddet (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) uygular.	2,45	1,19	Nadiren
Evde annem ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	1,92	1,07	Nadiren
Evde babam ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	1,74	1,02	Hiçbir zaman
Evde annem ile babam arasında fiziksel şiddet yaşanır.	1,57	0,98	Hiçbir zaman
Ailem, yanlış bir davranışımı gördüğünde beni fiziksel şiddetle cezalandırır.	1,98	1,21	Nadiren
Eve geç gittiğim için ailede dayak yediğim oldu.	1,93	1,21	Nadiren
Ailem, fiziksel şiddet kullanarak üzerimde baskı kurmaya çalışır.	1,79	1,19	Hiçbir zaman
Ailemdeki bireyler kızıdıklarında birbirlerine bir şeyler fırlatırlar.	2,04	1,21	Nadiren
Derse çalışmadığım için fiziksel şiddete maruz kalırım.	1,71	1,10	Hiçbir zaman
Fiziksel Şiddet Boyut Ortalaması	1,91	0,74	Nadiren
Evimizde başkalarının çocuklarıyla kıyaslama yapılır.	3,44	1,52	Genellikle
Evimizde bireyler arasında “alaya alma” durumları görülür.	2,38	1,34	Nadiren
Benim kimlerle arkadaş olacağıma sadece ailem karar verir.	2,16	1,32	Nadiren
Aile fertleri birbirleriyle uzun süre küs kalırlar.	1,83	1,15	Nadiren
Ailemde erkek ve kız çocukları arasında ayrımcılık yapılır.	1,97	1,40	Nadiren
Ailemin okuduğum okulu tercih etmemde isteğim dışında müdahalesi oldu.	2,06	1,45	Nadiren
Ailemde bireyler arasında küfürlü konuşmalar olur.	2,03	1,25	Nadiren
Ailemde bireyler birbirlerine üstünlük kurmak için birbirlerini tehdit eder.	1,57	1,07	Hiçbir zaman
Okul başarısızlığım yüzüme vurulur.	2,90	1,50	Bazen
Ailemde bireyler birbirlerine lakap takarlar.	2,30	1,39	Nadiren
Evdeki bireyler isteklerini birbirlerine bağırarak kabul ettirirler.	2,01	1,27	Nadiren
Ailemde bireyler arasında kavgaya varan sert tartışmalar olur.	2,19	1,25	Nadiren
Ailemizde bireylerin kılık kıyafetine karışılır.	2,68	1,44	Bazen
Sözel (Psikolojik) Şiddet Boyut Ortalaması	2,27	0,78	Nadiren
Aile bütçesine katkı için istemediğim halde zorla bir işte çalıştırıldığım oldu.	1,38	0,94	Hiçbir zaman
İhtiyacım olduğunda ailemden para istemekten korkarım.	1,89	1,30	Nadiren
Ailemin durumu iyi olsa bile bana yeterince harçlık vermez.	1,69	1,23	Hiçbir zaman
Ailem benim harçlığımı nereye harcadığımı sıkı bir şekilde denetler.	2,16	1,39	Nadiren
Ailemizde harcama yapılmasın diye aile bireylerine para verilmez.	1,40	0,92	Hiçbir zaman
Aile bireylerinin kazandıkları paralara aile reisi tarafından el konulur.	1,56	1,11	Hiçbir zaman
Ekonomik Şiddet Boyut Ortalaması	1,68	0,76	Hiçbir zaman
Toplam	2,03	0,65	Nadiren

Tablo 35'e bakıldığında, öğrencilerin ailelerinde en fazla 'psikolojik şiddet'e ($\bar{X} = 2,27$; nadiren) maruz kaldıkları saptanmıştır. İkinci sırada görülen şiddet türünün 'fiziksel şiddet' ($\bar{X} = 1,91$; nadiren) olduğu tespit edilmiştir. Yine tablodan hareketle verilere bakıldığında en az görülen şiddet türünün 'ekonomik şiddet' ($\bar{X} = 1,68$; hiçbir zaman) olduğu ortaya konulmuştur. Ölçeğin toplamına bakıldığında şiddet türlerinin ortalamasının ($\bar{X} = 2,03$) nadiren düzeyinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Ölçeğin boyutları kapsamında değerlendirildiğinde ise öğrencilerin görüşlerine göre ölçeğin birinci boyutu olan fiziksel şiddet boyutunda katılımcı görüşlerinin ortalaması ($\bar{X} = 1,91$) “nadiren” düzeyindedir. Bu şiddet boyutundaki en yüksek ortalamaya sahip seçenek 'evimizde çocuklar birbirlerine fiziksel şiddet (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) uygular' ($\bar{X} = 2,45$; nadiren) seçeneğidir. En düşük ortalamaya sahip seçenek ise 'evde annem ile babam arasında fiziksel şiddet yaşanır', ($\bar{X} = 1,57$; hiçbir zaman) seçeneğidir.

Katılım segileyen öğrencilerin aile içinde meydana gelen fiziksel şiddet gibi olumsuzluk içeren olayların dışarıya yansıtılmaması gerektiğine yönelik algıları burada da karşımıza çıkmaktadır. Ölçek formu yoluyla elde edilen bulguların düşük çıkmasının altında yatan unsurun daha çok bu sebepten kaynaklandığı düşünülmektedir. Özellikle anne ile baba arasında meydana gelen olaylar ve yaşanan olumsuzlukların mahremiyet çerçevesinde görüldüğü sıklıkla karşılaşılan durumlardır.

Ölçeğin ikinci boyutu olan 'sözel şiddet' boyutunda katılım sergileyen öğrencilerin görüşlerinin ortalaması ($\bar{X} = 2,27$) nadiren düzeyindedir. Bu boyuttaki en yüksek ortalamaya sahip seçenek 'evimizde başkalarının çocuklarıyla kıyaslama yapılır' ($\bar{X} = 3,44$; genellikle) seçeneğidir. En düşük ortalamaya sahip seçenek ise 'ailemde bireyler birbirlerine üstünlük kurmak için birbirlerini tehdit eder' ($\bar{X} = 1,57$; hiçbir zaman) seçeneğidir.

Psikolojik şiddet, sadece bölgede değil, neredeyse bütün ailelerde görülen ve aile bireyleri arasında yaşanan bir olgudur. Örneklemi oluşturan öğrencilerin en çok yakındığı konu olan 'başka çocuklarla kıyaslama yapma' hususu, neredeyse bütün aile ortamlarında yaşanmaktadır. Ebeveynlerin çoğu zaman iyi niyetiyle ortaya getirdiği,

çocuğuna ‘belki iyi bir örneklik teşkil eder’ diye umduğu bu kıyaslama yaklaşımı, öğrenciler tarafından hoş karşılanmadığı hem öğrencilerin beyanatlarından, hem de saha çalışması döneminde öğrencilerin soruya karşı gösterdikleri tavır ve yaklaşımlardan çıkarmak mümkündür.

Ölçeğin üçüncü boyutu olan ‘ekonomik şiddet’ boyutunda katılımcı görüşlerinin ortalaması ($\bar{X}=1,68$) hiçbir zaman düzeyindedir. Bu boyuttaki en yüksek ortalama sahip seçenek ‘ailem benim harçlığımı nereye harcadığımı sıkı bir şekilde denetler’ ($\bar{X}=2,16$; nadiren) seçeneğidir. En düşük ortalama sahip madde ise ‘aile bütçesine katkı için istemediğim halde zorla bir işte çalıştırıldığım oldu’ ($\bar{X}=1,38$; hiçbir zaman) seçeneğidir.

Kısıtlı ekonomik imkânlar içinde bulunan ailelerin genellikle doyurucu şekilde çocuklarına harçlık veremediğini aile gelirine dair tablolardan hareketle çıkarsama yapmak mümkündür. Dolayısıyla ailenin çocuğa verdiği para miktarının takibini yapma gereksinimi duyması bariz bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Kısıtlı imkânlarla sahip ailelerin, çocuklarının harçlıklarını kontrol ve takip etmeye çalışması çocuklarda rahatsızlığa neden olduğu görülmektedir. Öte yandan en düşük maddenin ‘istenmediği halde zorla bir işte çalıştırma’ya ait olması, ailelerin geçim şartları kötü de olsa çocuklarını okutmak istemelerinden kaynaklanmaktadır. İkincisi, çocuğun çalışabileceği ve aile gelirine katkıda bulunabileceği nitelikli bir iş imkânının olmaması, çocuğun bir işte zorla çalıştırılma ihtimalini düşürmektedir. Geriye kalan niteliksiz işlerde de çocuğun zorla çalıştırılması durumu, hiçbir ailenin çocuğu için istemeyeceği bir husustur.

3.2.2. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Yönelik Durumları

Araştırmada ailede meydana gelen şiddetin cinsiyet yönünden hangi durumda olduğu sorgulanmış ve cinsiyet değişkeninin ortaya koyduğu sonuçları tespit etmek için t-testi uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları Tablo 36’ da verilmiştir.

Tablo 35. Cinsiyete göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları t-Testi sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Fiziksel Şiddet	Kadın	783	1,87	0,75	-1,55	1747	,121
	Erkek	966	1,93	0,73			
Sözel Şiddet	Kadın	783	2,45	0,83	9,07	1747	,000*
	Erkek	966	2,12	0,70			
Ekonomik Şiddet	Kadın	783	1,61	0,76	-3,60	1747	,000*
	Erkek	966	1,74	0,76			
Toplam Ölçek	Kadın	783	2,09	0,69	3,47	1747	,001*
	Erkek	966	1,98	0,62			

Tablo dikkatle incelendiğinde ‘cinsiyet’ değişkenine göre öğrencilerin aile içinde şiddete ilişkin durumları arasında ‘fiziksel şiddet’ boyutunda anlamlı bir fark bulunmazken ($p>,05$), ‘sözel şiddet’ ve ‘ekonomik şiddet’ boyutlarında ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<,05$). Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında ‘sözel şiddet’ boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının (2,45) erkek öğrencilere göre (2,12) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kız öğrenciler, erkek öğrencilerden daha fazla aile içinde sözel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Hukuk kurallarının etkin olmadığı, eğitimde ve ekonomide seviyenin düşük olduğu geleneksel toplumların önemli özelliklerinden birisi, kadınları ve kız çocuklarını kontrol altında tutmak (Baygal, 20156:186), onları itibarsızlaştırma yoluyla ön plana çıkarmamak ve edilgen kılmaktır. Bu bağlamda kız çocuklarının ‘namus’una erkeklerden daha fazla dikkat edilmekte, onların sıradışı sayılan bir davranışa yönelmelerinin önüne şiddetin farklı türlerine başvurularak geçilmektedir (Doğan, 2016:21). Ataerkil yapının hâkim olduğu bu tür toplumlarda daha fazla ‘namus’ veya ‘töre cinayetleri’ne rastlanmaktadır. Aynı zamanda alt gelir grubunda bulunan bu tür toplumların önemli göstergeleri ‘cehalet ve yoksulluk’tur (Doğan, 2016:125). Bu tür toplumlarda kız çocukları üzerinde genellikle anne, baba, ağabey ve erkek kardeşin denetimi ve baskıları bulunmakta, bu baskılar çoğunlukla sözlü veya fiziksel şiddet şeklinde kendisini göstermektedir. Daha çok kız çocuğunu okula göndermemek, belirli mekânlarla sınırlandırmak, dışarı çıkmalarını izne bağlı kılmak şeklinde kendisini gösteren denetim yolları sonucunda onların hem eğitimleri ve sosyal yaşamları, hem de yaşam repertuarları kısıtlanmaktadır (Öztürk, 2017:84).

Söz konusu kuramsal yaklaşımların hemen hepsinin, yapılan bu çalışmada elde edilen tabloların verileriyle örtüştüğü söylenebilir. Herşeyden önce Bağlar ilçesinin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumunu ifade eden göstergelerden birisi ebeveynlerin eğitim düzeyindeki düşüklük, diğeri ise ailelerin ekonomik yönden ekseriyetinin yoksul ve yoksun olduğu gerçeğidir. Bunun yanında ailelerin göç öncesinde geleneksel yaşam tarzına ve erkeği önceleyen bir kültür anlayışına sahip oldukları görülmektedir. Bu sebeple, kız çocuklarının erkek çocuklardan daha fazla şiddet türlerine maruz kaldığına dair çalışmanın ulaştığı sonuçlar, söz konusu yaklaşımları desteklemektedir.

Bu tabloyla, toplumsal kültürün kız çocuğuna biçtiği edilgen rolün, aile ilişkilerinde etkili olduğu ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarını, özellikle kız çocuklarını hayata hazırlama konusunda çok titiz davranmaya çalıştıkları, bunu yaparken genellikle kız çocuklarına iğneleyici laflar atarak, birşeyleri ima ederek, beceriksizliğini yüzüne vurarak eğitim ve terbiye vermeye yöneldikleri sık sık karşılaşılan durumlardır. Dolayısıyla bu yönden bakıldığında, aile içi ilişkilerde kız çocuklarının daha fazla psikolojik/sözel şiddete maruz kaldığı hususu anlam kazanmaktadır.

Bağlar bölgesinde bulunan ailelerin geldikleri toplum ve ortamların kültürel kodlarına bakıldığında, erkek çocuğu önceleyen, herhangi bir şiddet davranışında erkek çocuğunun tepki (karşılık) verme ihtimalini dikkate alan ve onlara daha temkinli yaklaşan bir tutumun var olduğu görülecektir. Buna mukabil kız çocuklarına ise daha saldırgan bir tutumla yaklaşıldığını söylemek mümkündür. Hatta küçük erkek çocukların dahi, kültürel kodlardan destek alarak, kendilerinden yaşça büyük ablalarına fiziksel ve sözel şiddet uyguladığı sıklıkla görülen durumlardır.

Diğer taraftan ekonomik şiddet boyutunda erkek öğrencilerin ortalamalarının (1,74) kız öğrencilere göre (1,61) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla aile içi ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar. Ailede erkek çocuklarının dışarıya çıkma, arkadaşlarına takılma, oyun oynama ve harcama yapma konusunda kız çocuklarına göre daha etkin olmasından ötürü harcama yapma gereksinimlerinin daha fazla olduğu bilinmektedir. Hareket alanı fazla olan erkek çocuklarını kontrol altında tutma ihtiyacı hisseden ebeveynler, çocuklarına verdikleri harçlık üzerinden denetimi sağlamaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla kız

çocuklarına oranla erkek çocukların daha fazla ekonomik şiddete maruz kaldıkları düşünülmektedir.

Ölçek toplamında ise kız öğrencilerin ortalamalarının (2,09) erkek öğrencilere göre (1,98) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre aile içi şiddete maruz kalma bakımından ölçeğin tamamında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha fazla şiddete maruz kaldıkları öne çıkmaktadır. Kız çocukları bir taraftan sosyokültürel etkenlerden (örneğin, kızını dövmeyen dizini döver...), diğer taraftan ailede anne ve babanın uyguladığı şiddetin yanında ağabey ve erkek kardeşin şiddetine de maruz kalabilmektedir. Ailede veya çevrede erkek çocuğunun yaptığı kimi olumsuz davranışlara karşı gösterilen tolerans, kız çocuklarının yaptığı olumsuz davranışlara karşı gösterilmemektedir.

Sonuç olarak ekonomik şiddet boyutundan erkek öğrencilerin daha fazla şiddete maruz kaldığı ortaya çıksa bile, kız çocuklarının hem fiziksel şiddet boyutundan hem de psikolojik şiddet boyutundan erkek çocuklara göre ve ölçeğin toplamında daha fazla şiddet türlerine maruz kaldıkları görülmektedir.

3.2.3. Okul Türüne Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Yönelik Durumları

Okul türü değişkenine göre öğrencilerin ailelerinde yaşanan aile içi şiddetin düzeyini ortaya koymak üzere elde edilen veriler farklı tekniklerle analiz edilmiş ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 36. Öğrencilerin devam ettikleri okul türüne göre ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	16,154	3	5,385	9,987	,000*	Anadolu Lisesi ($\bar{X}$:1,76) ile İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}$:1,95) ve Meslek Lisesi ($\bar{X}$:1,97) öğrencileri arasında
	Gruplar içi	941,369	1746	,539			
		957,524	1749				
	Toplam						
Sözel Şiddet	Gruplar arası	1,370	3	,457	,751	,522	
	Gruplar içi	1062,370	1746	,608			
		1063,740	1749				
	Toplam						
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	23,934	3	7,978	14,003	,000*	Anadolu Lisesi ($\bar{X}$:1,53) ile Meslek Lisesi ($\bar{X}$:1,77) arasında & Fen Lisesi ($\bar{X}$:1,32) ile İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}$:1,66) ve Meslek Lisesi ($\bar{X}$:1,77) öğrencileri arasında
	Gruplar içi	994,736	1746	,570			
		1018,670	1749				
	Toplam						
Toplam Ölçek	Gruplar arası	5,003	3	1,668	3,942	,008*	Meslek Lisesi ($\bar{X}$:2,07) ile Fen Lisesi ($\bar{X}$:1,84) ve Anadolu Lisesi ($\bar{X}$:1,97) öğrencileri arasında
	Gruplar içi	738,626	1746	,423			
		743,629	1749				
	Toplam						

Tablo 37’de görüldüğü gibi, okul türü değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin durumları arasında ‘psikolojik şiddet’ boyutunda anlamlı bir fark bulunmazken ($p > ,05$); ‘fiziksel şiddet’ ve ‘ekonomik şiddet’ boyutlarında ve ölçeğin tamamında anlamlı fark bulunmuştur ($p < ,05$).

Bulunan anlamlı farkın kaynağına ilişkin yapılan LSD testi sonucuna göre ‘fiziksel şiddet’ boyutunda fark, Anadolu Lisesi’nde okuyan öğrenciler ($\bar{X}$:1,76) ile İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}$:1,95) ve Meslek Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,97) okuyan öğrencilerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında Anadolu Lisesinde okuyan öğrenciler, İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesinde okuyan öğrencilere göre daha düşük düzeyde fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Gerek ebeveynlerin eğitim düzeyinden, gerekse ailenin gelir durumundan kaynaklı ailede ortaya çıkan fiziksel şiddetin oranı düştükçe çocukların başarı düzeyinde bir yükselmenin olduğu, diğer taraftan ailede ortaya çıkan şiddetin oranı

yükseldikçe çocukların başarı düzeyinde bir düşüşün olduğu ilgili tablolardan ortaya çıkmaktadır.

Bağlar eğitim bölgesinde okula devam eden ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinde görülen aile içi şiddetin oranlarının yüksek olmasının altında yatan en önemli hususlardan birisi, ebeveynlerin çocuklarını kontrol etmek ve başarıya yönlendirmek için sözlü veya fiziksel şiddete başvurma gereksinimi duymalarıdır. Çocuklarına yardımcı olmak, onları hizaya getirmek için başvurulmuş şiddet türlerinin ebeveynlerdeki karşılığı, genellikle iyi niyet çerçevesinde gelişen bir tedbir alma amacına yöneliktir.

‘Ekonomik şiddet’ boyutunda fark Anadolu Lisesi’nde okuyan öğrenciler ($\bar{X}$:1,53) ile Meslek Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,77) okuyan öğrenciler arasında; Fen Lisesi’nde okuyan öğrenciler ($\bar{X}$:1,32) ile İmam Hatip Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,66) ve Meslek Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,77) okuyan öğrencilerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında Anadolu Lisesi’nde okuyan öğrenciler Meslek Lisesi’nde okuyan öğrencilere göre daha az ekonomik şiddete maruz kalmakta iken, Fen Lisesi’nde okuyan öğrenciler, İmam Hatip Lisesi’nde ve Meslek Lisesi’nde okuyan öğrencilere göre daha düşük düzeyde ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.

Bu durumda ailelerin gelir durumlarının düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin şiddete maruz kalma oranlarının düştüğü ortaya çıkmaktadır. Önceki tablolarda da görüldüğü gibi aile gelir düzeyi en düşük olan Meslek Lisesi öğrencileri, aynı zamanda aile içi şiddet türlerinin en fazla yaşandığı ve akademik yönden başarı düzeyinin en düşük olduğu öğrenci kesimidir. Diğer taraftan Fen Lisesi’ne devam eden öğrencilerin aile gelir düzeylerine bakıldığında, en yüksek gelir düzeyine sahip oldukları, akademik yönden en başarılı ve aile içi şiddet oranları bakımından en düşük düzeyde oldukları ve ailede en az düzeyde şiddet türlerine maruz kaldıkları ortaya çıkmaktadır. Ekonomik şiddete maruz kalan öğrenci grubu sıralamasının da değişmediği anlaşılmaktadır. Birçok yönden dezavantajlı konumda olduğu görülen Meslek Lisesi’nin, ekonomik şiddete en çok maruz kalan lise türü olması tesadüf olmasa gerektir.

Ölçek toplamında ise fark, Meslek Lisesi’nde ($\bar{X}$:2,07) okuyan öğrenciler ile Fen Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,84) ve Anadolu Lisesi’nde ($\bar{X}$:1,97) okuyan öğrencilerin görüşleri dikkate alındığında ortaya çıkmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate

alındığında Meslek Lisesi'nde okuyan öğrenciler, Fen Lisesi'nde ve Anadolu Lisesi'nde okuyan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar.

Bilindiği gibi ebeveynlerin çocuklarından en büyük talebi, onların her yönüyle başarılı birer evlat olmalarıdır. Çocuklarına yönelik verdikleri mücadelenin altında bu beklenti yatmaktadır. Özellikle maddi anlamda bir dayanakları olmayan yoksul ailelerdeki ebeveynler, çocuklarının alacakları eğitim sayesinde ileride bir meslek sahibi olmalarını arzulamakta ve bu uğurda kendilerince mücadele vermektedirler. Bu amaçlara ulaşma yolunda sapma gösteren çocuklarına, daha önce yaşamlarında gördükleri sorun çözme yol ve yöntemlerini uygulamaya çalışmaktadırlar (ki bu yol ve yöntemler genellikle şiddet içermektedir). Genellikle problem çözme becerisi gösteremeyen ebeveynlerin herhangi bir sorunla karşılaştıklarında başvurdukları çözüm yolu, şiddet içeren pratik davranışlara yönelmektir. Dolayısıyla ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe aile içinde yaşanan şiddetin artış göstermesi tesadüf değildir. Meslek Lisesi öğrencilerinin diğer okul türlerine göre ailelerinde daha fazla şiddete maruz kalmaları, ebeveynlerinin sosyokültürel ve sosyoekonomik özellikleriyle bağlantılıdır. Kısaca, ekonomik durumun ve ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu ailelerde, aile içi şiddet türlerinin düzeyi düşük, öğrencilerin akademik başarısı da yüksek olmaktadır.

3.2.4. Anne Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları

Öğrencilerin ailelerinde yaşanan aile içi şiddetin 'anne eğitim durumu' değişkenine göre hangi durumda olduğu sorgulanmış ve aralarındaki ilişkiyi tespit etmek için ANOVA testi uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 37. Anne eğitim durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddet durumları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	3,375	5	,675	1,234	,291
	Gruplar içi	954,149	1744	,547		
	Toplam	957,524	1749			
Sözel Şiddet	Gruplar arası	,411	5	,082	,135	,984
	Gruplar içi	1063,329	1744	,610		
	Toplam	1063,740	1749			
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	5,973	5	1,195	2,057	,068
	Gruplar içi	1012,697	1744	,581		
	Toplam	1018,670	1749			
Toplam Ölçek	Gruplar arası	1,577	5	,315	,741	,593
	Gruplar içi	742,052	1744	,425		
	Toplam	743,629	1749			

Tabloya bakıldığında en çarpıcı bulgunun, ekonomik şiddet kısmında bulunan veriler olduğu söylenebilir ($\bar{X}$:2,057). Söz konusu edilen değerlerin diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Onun dışındaki boyutlarda ‘anne eğitim durumu’ değişkeni ile öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin durumları arasında diğer boyutlarda ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > ,05$). Bu durumda öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları ‘anne eğitim durumuna’ göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Kuramsal olarak annenin eğitim düzeyinin yüksek olmasının çocuğa her bakımdan olumlu katkı yapacağı, onun başarısını yükselteceği düşünülmektedir. Aynı şekilde eğitim düzeyi yüksek olan annelerin daha az fiziksel şiddete yöneleceği tahmin edilmektedir. Zaten literatürde bu yönde bulgulara ulaşmak ta mümkündür. Aynı şekilde eğitilmiş annelerin sözel şiddete başvurma pratiklerinin daha az olacağı varsayılmaktadır. Dolayısıyla bu şekilde bir mantık yürütmenin sonucunda ulaşılmak istenen ‘anne eğitim durumunun şiddet türleriyle ilişkisi’ne dair bulguların beklenen düzeyde çıkmaması, aralarında bir ilişkinin olmadığı anlamına gelemeyeceği varsayılmaktadır.

Bağlar ilçesinde bulunan ailelerde anne eğitim düzeyinin düşük olduğu, neredeyse yarısının (% 49,8) okuryazar olmadığı, bir kısmının okuma-yazma bildiği ancak diploma sahibi olmadığı (% 13,0), bir kısmının da ilkokul mezunu olduğu (%)

23,0), geri kalanlardan az bir kısmının da ortaokul mezunu (% 9,9) olduğu çalışmanın sosyodemografik bulgularına ait tablolardan anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu kadar düşük düzeyde seyreden anne eğitim durumu ile ailede yaşanan şiddetin düzeyi arasında bir ilişkinin olması beklenen bir sonuçtu.

3.2.5. Baba Eğitim Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları

Öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumlarını ‘baba eğitim durumu’ değişkenine göre tespit etmek üzere veriler analiz edilmiş ve ilgili sonuçlar tablo halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 38. Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	8,420	6	1,403	2,577	,017	Okur yazar olmayan ($\bar{X}$:2,05) ile Ortaokul mezunu ($\bar{X}$:1,85) olanlar arasında
	Gruplar içi	949,104	1743	,545			
	Toplam	957,524	1749				
Sözel Şiddet	Gruplar arası	6,295	6	1,049	1,729	,110	-
	Gruplar içi	1057,445	1743	,607			
	Toplam	1063,740	1749				
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	10,579	6	1,763	3,048	,006	Üniversite mezunu ($\bar{X}$:1,41) ile Okur yazar olmayan ($\bar{X}$:1,80) ve İlkokul mezunu ($\bar{X}$:1,69) olanlar arasında
	Gruplar içi	1008,091	1743	,578			
	Toplam	1018,670	1749				
Toplam Ölçek	Gruplar arası	7,091	6	1,182	2,797	,010	Okur yazar olmayan ($\bar{X}$:2,15) ile Ortaokul mezunu ($\bar{X}$:1,98) ve Üniversite mezunu ($\bar{X}$:1,86) olanlar arasında
	Gruplar içi	736,538	1743	,423			
	Toplam	743,629	1749				

Tabloda da görüldüğü üzere, ‘baba eğitim durumu’ değişkeninin öğrencilerin aile içi şiddet durumları ile ilişkisinde ‘psikolojik şiddet’ boyutundan anlamlı bir fark bulunmadığı ($p > ,05$); ancak ‘fiziksel şiddet’ ve ‘ekonomik şiddet’ boyutlarında ve ölçeğin tamamında anlamlı fark bulunduğu ($p < ,05$) tespit edilmiştir.

Bulunan anlamlı farkın kaynağına ilişkin yapılan LSD testi sonucuna göre ‘fiziksel şiddet’ boyutunda fark, babası okuryazar olmayan öğrenciler ($\bar{X}$:2,05) ile

babası ortaokul mezunu ($\bar{X}:1,85$) olan öğrencilerin ortaya koyduğu verilerden ileri gelmektedir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası okuryazar olmayan öğrenciler, babası ortaokul mezunu olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Okuma yazma bilmeyen ‘baba’lar, aynı zamanda gelir düzeyi en düşük olan ve ailevi sorunlarını şiddet yoluyla çözmeye çalışanlardır. Buna mukabil, ortaokul düzeyinde eğitim görmüş ‘baba’ların problem çözmede daha az şiddete başvurdıkları ve çocuklarına daha az şiddet uyguladıkları görülmektedir.

‘Ekonomik şiddet’ boyutunda fark, babası üniversite mezunu ($\bar{X}:1,41$) olan öğrenciler ile babası okuryazar olmayan ($\bar{X}:1,80$) ve ilkökul mezunu ($\bar{X}:1,69$) olan öğrencilerin durumlarına bakıldığında anlamlı bir farkın bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası üniversite mezunu olan öğrenciler, babası okuryazar olmayan ve ilkökul mezunu olan öğrencilere göre daha az ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.

Herşeyden önce ailelerin çocuklarına uyguladığı ekonomik şiddet, ailenin gelir düzeyiyle yakından ilişkilidir. Geliri olmayan ya da çok düşük olan ailelerde öğrenciye ekonomik şiddet uygulamak, aile bireylerinin isteklerinin dışında gerçekleşen bir durumdur. Olmayan bir şeyin şiddet uygulama aracına dönüşmesi imkânsızdır. Belli bir geliri olmayan bu tür ailelerde belki ailenin zoruyla, çocuğun gelir getirici bir işte çalıştırılması söz konusu olabilir, onun dışındaki ihtimaller daha çok iyi bir aile geliri olan ailelerde görülebilmektedir. İyi bir gelir sahibi olan ailelerde ise durum farklıdır. Bu ailelerde öğrenciye uygulanan ekonomik yaptırımlar arasında harçlık vermemek, temel ihtiyaçlarını karşılamamak, harçlığı bir ceza aracı haline getirmek görülen belli başlı durumlardır.

‘Baba’ların eğitim düzeyi yükseldikçe, genellikle gelir düzeyleri de yükselmektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyi yüksek olan ‘baba’ların çocuklarına daha az ekonomik şiddet uygulaması, onların sahip olduğu gelir düzeyi ile de alakalıdır. Okuma yazma bilmeyen ‘baba’ların gelir düzeyleri iyi bile olsa, yeterli düzeyde aile bireylerinin sorunlarıyla ilgililenemeyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu tür ailelerde babanın aile bireylerine karşı ekonomik yaptırım uygulama yoluna daha çok başvurma olasılığı bulunmaktadır.

Ölçek toplamında ise fark, babası okuryazar olmayan ($\bar{X}$:2,15) ile ortaokul mezunu ($\bar{X}$:1,98) ve üniversite mezunu ($\bar{X}$:1,86) olan öğrencilerin ortaya koyduğu verilerden elde edilmiştir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası okuryazar olmayan öğrenciler, babası ortaokul mezunu ve üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar.

Herhangi bir eğitim almayan ve okuma yazma bilmeyen ‘baba’ların aile bireylerini kontrol etmesi, sorunlarına çözüm geliştirmesi, iş bulması ve üretime dâhil olması olanakları genellikle daha düşük olmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe çözüm geliştirme becerisi de artmaktadır. Bu tabloda da görüldüğü gibi babası üniversite mezunu olan öğrencilerin yaşadığı ailelerde şiddet oranının daha düşük olması bu gerçeğe işaret etmektedir. Buradan hareketle, genel olarak ‘baba’ların eğitim düzeyi yükseldikçe ailede meydana gelen şiddet türlerinin de düzeyi düşmekte, diğer taraftan öğrencilerin akademik yönden başarıları yükselmektedir.

3.2.6. Aile Gelir Durumuna Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları

Aile içi şiddet üzerinde etkili olan faktörlerden biri de ailenin gelir durumudur. Aile gelirinin yükselmesi oranında ailelerde yaşanan şiddet türlerin daha düşük düzeyde gerçekleştiği varsayılmaktadır.

Ailenin gelir durumu ile toplumsal yapının cinsiyet eşitliği konusundaki tutumu ve aile içi şiddet düzeyi arasında yakından bir ilişki olduğu söylenebilir. Zira neredeyse bütün toplumsal yapılarda, iktisadi sistem ve buna bağlı kurumlar erkeklerin tekelindedir ve erkekler tarafından yönetilmektedir. Dünyanın her tarafında erkekler, mülkiyetin büyük bir kısmına sahiptirler ve iktisadi konularda karar alma mekanizmalarında belirleyicidirler. Kadınların ev içi emeği ise tanımsızdır ve üretim olarak kabul edilmediğinden herhangi bir iktisadi değeri bulunmamaktadır (Öztürk, 2017:78; Akın, 2013:35). İstatistikler, dünyadaki toplam işgücünün 2/3’ünün ve toplam gıda üretiminin % 50’sinin kadınlara ait olmasına ve üstelik günlük çalışma saatleri bakımından erkeklere oranla % 25 daha fazla olmasına rağmen, kadınların dünyadaki gelirin sadece % 10’una ve bütün dünyadaki varlıkların ise sadece % 1’ine sahip olduklarını göstermektedir (Polat, 2017:126). Bu nedenle kadın, mali açıdan erkeğe bağımlı bir hayat yaşamak zorunda bırakılmaktadır. Bu durumda bulunan kadınların,

eşlerinin uyguladığı şiddet eylemlerine rıza göstermeleri, aile içi şiddetin görülmesinde tetikleyici bir unsur olduğu varsayılmaktadır (Ayan, 2010:94; Öztürk, 2017:86).

Bağlar ilçesinde ikamet eden ailelerin büyük çoğunluğunun sosyoekonomik durumlarının çok düşük düzeylerde seyrettiğine yukarıda da değinilmişti. Özellikle göç sonucu gelen bu ailelerin belli bir geliri olmayan, işsizliğin ve yoksulluğun yoğun şekilde yaşandığı aileler olduğu düşünüldüğünde, günlük yaşamın temel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda stres ve gerilimlerin, dolayısıyla şiddet türlerinin ortaya geleceği aşikârdır.

Bu doğrultuda, örnekleme oluşturan öğrencilerin ailelerinde yaşanan şiddet türlerinin ‘aile gelir durumu’ değişkenine göre ilişkisini tespit etmek üzere yapılan analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 39. Aile gelir durumuna göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamli fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	8,046	2	4,023	7,440	,001	Düşük gelir düzeyi ($\bar{X}$:1,96) ile Orta gelir düzeyi ($\bar{X}$:1,82) arasında
	Gruplar içi	944,107	1746	,541			
	Toplam	952,153	1748				
Sözel Şiddet	Gruplar arası	3,806	2	1,903	3,138	,044	Düşük gelir düzeyi ($\bar{X}$:2,31) ile Orta gelir düzeyi ($\bar{X}$:2,21) arasında
	Gruplar içi	1058,859	1746	,606			
	Toplam	1062,665	1748				
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	9,224	2	4,612	7,991	,000	Düşük gelir düzeyi ($\bar{X}$:1,74) ile Orta gelir düzeyi ($\bar{X}$:1,59) arasında
	Gruplar içi	1007,702	1746	,577			
	Toplam	1016,927	1748				
Toplam Ölçek	Gruplar arası	5,860	2	2,930	6,955	,001	Düşük gelir düzeyi ($\bar{X}$:2,07) ile Orta gelir düzeyi ($\bar{X}$:1,95) arasında
	Gruplar içi	735,492	1746	,421			
	Toplam	741,351	1748				

Tabloda sunulan verilere bakıldığında, ‘aile gelir durumu’ değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin durumları arasında fiziksel şiddet, sözel şiddet ve ekonomik şiddet boyutlarında ve ölçeğin tamamında anlamlı fark bulunduğu ($p < ,05$) saptanmıştır.

Bulunan anlamlı farkın kaynağına ilişkin yapılan analizlerin sonucunda ‘fiziksel şiddet’ boyutunda ortaya çıkan fark, düşük aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:1,96) sahip öğrenciler ile orta düzeyde aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:1,82) sahip olan öğrencilerin

görüşleri doğrultusunda meydana geldiği tespit edilmiştir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında düşük aile gelir düzeyine sahip öğrenciler, orta düzeyde aile gelir düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Düşük gelir grubunda bulunan ailelerde yaşam koşullarının zorluğu, geçim sıkıntısı, işsizlik ve yoksulluk gibi olguların yaşanmasından ötürü aile ilişkilerinin sıkıntılı olduğu söylenebilir. Evin ihtiyaçlarına yetişememekten kaynaklı eksiklerin açığını, fiziksel şiddete başvurarak ve otoritesini fiziksel şiddet üzerinden var ederek kapatmaya çalışmak, bazı ebeveynlerin sıklıkla başvurduğu çözüm pratikleridir. Bunun yanında çocuklarının okul başarısını arttırmaya çalışmak, gelecekte daha iyi geçim şartlarına sahip olmak için aile ilişkilerini sıkı tutmak adına fiziksel şiddete yönelme söz konusu olabilmektedir. Ancak burada üzerinde durulması gereken bir husus, fiziksel şiddete başvurma özelliği kötülük yapmak amacıyla veya belli bir bilinçle yapılmadığıdır. Fiziksel şiddet, tamamen geleneksel şekilde gerçekleşen, başka çözüm yollarının bilinmemesinden kaynaklı ve birşeyler yapma gerekliliğinden duyulan ihtiyaç dolayısıyla ailelerde meydana geldiği söylenebilir.

Psikolojik/sözel şiddet boyutunda görülen fark, düşük aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:2,31) sahip öğrenciler ile orta düzeyde aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:2,21) sahip olan öğrencilerin görüşlerinden oluşmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında düşük aile gelir düzeyine sahip öğrenciler, orta düzeyde aile gelir düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha fazla psikolojik/sözel şiddete maruz kalmaktadırlar.

Hemen her gelir düzeyine sahip ailelerde en çok görülen şiddet türünün psikolojik/sözel şiddet olduğu, hem literatürde bulunan ilgili çalışmalarda, hem de bu çalışmanın elde ettiği bulgularda yer almaktadır. Psikolojik/sözel şiddet, aynı zamanda ailelerde bireylerin ve özellikle eşlerin birbirlerine sıklıkla kullandığı bir şiddet türüdür. Bu durum, çocukların da aynı şekilde bu şiddet türünü öğrenmelerine ve birbirlerine karşı kullanmalarına neden olmaktadır. Sosyal öğrenme kuramına göre şiddet öğrenilen bir olgudur. Sadece psikolojik/sözel şiddet türü için değil, diğer bütün şiddet türlerinin de öğrenme ile edinildiği söylenebilir. Psikolojik/sözel şiddet türünün gelir düzeyi ile ilişkisine bakıldığında, gelir düzeyi daha yüksek olan ailelerde sözel şiddetin daha az oranda meydana geldiği, bunun ekonomik rahatlıktan dolayı aile bireylerinin birbirlerini sıkıya, birbirlerine zorluk çıkarmaya, laf atmaya, gözdağı vermeye ihtiyaç

duymadıklarına yormak mümkündür. Gelir düzeyi düşük ailelerde, bireylerin birbirlerine bahane bulma, suçu ötekine atma, ötekini sorun görme eğilimleri daha fazla olmaktadır. Bunlar genellikle birbirlerine laf atma, kıyaslama yapma, iğneleyici şekilde konuşma, alay etme ve küçümseme şeklinde ortaya gelmektedir.

‘Ekonomik şiddet’ boyutunda fark düşük aile gelir düzeyine ($\bar{X}:1,74$) sahip öğrenciler ile orta düzeyde aile gelir düzeyine ($\bar{X}:1,59$) sahip olan öğrencilerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında düşük aile gelir düzeyine sahip öğrenciler, orta düzeyde aile gelir düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha fazla ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.

Hiçbir geliri olmayan aileler için ekonomik şiddet, aslında bütün aile bireylerinin maruz kaldığı bir yaşam tarzıdır. Araştırmanın evrenini teşkil eden Bağlar ilçesinde bulunan ailelerin de yarısından fazlasının aile gelirinin ya olmadığı ya da asgari ücretin altında olduğu düşünüldüğünde bu ailelerin bütün bireylerinin bir şekilde ekonomik şiddet yaşadıkları söylenebilir. Bunların içerisinde gelir düzeyi daha iyi olan ailelerin ekonomik anlamda yaşadıkları rahatlık, ailede meydana gelen şiddetin düzeyinin daha düşük olmasını beraberinde getirmektedir. Örnekleme oluşturan öğrencilerin aileleri içerisinde nerdeyse yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin olmadığı görülmektedir. Orta gelir düzeyine sahip ailelerde meydana gelen ekonomik şiddetin daha düşük olması, geçim probleminin olmamasıyla ilişkilidir.

Ölçeğin tamamında ortaya çıkan fark ise, düşük aile gelir düzeyine ($\bar{X}:2,07$) sahip öğrenciler ile orta düzeyde aile gelir düzeyine ($\bar{X}:1,95$) sahip olan öğrencilerin ortaya koydukları görüşlerden ileri gelmektedir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında düşük aile gelir düzeyine sahip öğrenciler, orta düzeyde aile gelir düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar.

Gelir düzeyi iyi olamayan ailelerde ebeveynlerin çözüm arayışları da, şiddetin daha fazla meydana gelmesine sebep olduğu söylenebilir. Özellikle ebeveynlerin çocuklarından beklentileri, onların başarılı olmasına yönelik çabaları, iyi niyet çerçevesinde onlara ‘fayda sağlayabilir’ ümidiyle şiddet pratiklerine yönelmeleri söz konusu olabilmektedir. Orta gelir düzeyine sahip ailelerde, ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve problem çözme becerileri daha yüksek olduğundan dolayı şiddet eylemlerine başvurma gereği duymadıkları söylenebilir.

3.2.7. Kardeş Sayılarına Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları

Örnekleme meydana getiren öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumlarının ‘kardeş sayısı’ değişkenine göre tespit edilmesi için ilgili testler uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 40. Kardeş sayılarına göre öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	2,480	7	,354	,646	,718	
	Gruplar içi	955,044	1742	,548			-
	Toplam	957,524	1749				
Sözel Şiddet	Gruplar arası	5,512	7	,787	1,296	,248	
	Gruplar içi	1058,228	1742	,607			-
	Toplam	1063,740	1749				
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	4,482	7	,640	1,100	,360	
	Gruplar içi	1014,188	1742	,582			-
	Toplam	1018,670	1749				
Toplam Ölçek	Gruplar arası	3,217	7	,460	1,081	,373	
	Gruplar içi	740,412	1742	,425			-
	Toplam	743,629	1749				

Tablodan da anlaşıldığı gibi, ‘kardeş sayısı’ değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin durumları arasında hiçbir boyutta ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > ,05$). Bu durumda öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algıları kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı ortaya çıkmaktadır.

Teorik olarak çok çocuklu ailelerde şiddet türlerinin daha fazla olması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü ebeveynlerin çocuklarına eşit düzeyde sevgi ve ilgi göstermesi, eşit koşullarda onları hayata hazırlaması mümkün görünmemektedir. Tek bir çocuk sahibi olan ebeveynler, zamanlarının ve ilgilerinin hepsini bu çocuğa harcarken, ikinci çocuğun olması durumunda, birincisine ayrılan zaman ve ilgi yarı yarıya azalacaktır. Bu sayının artması oranında çocuklar ebeveynlerinden aldıkları ilgi ve sevginin oranı azalmaya doğru gidecektir.

Üstelik sosyoekonomik yönden sıkıntı yaşayan ailelerde ebeveynlerin, maddi anlamda çocukların ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalmalarından dolayı şiddete

başvurma ihtimalleri bulunmaktadır. Ebeveynlerin zaman içerisinde sorunları şiddet uygulama yoluyla çözmeye çalışma eğilimine girmeleri muhtemeldir.

Yine çok çocuklu ailelerde ebeveynlerin, zaman zaman sorunları çözmek adına aile bireylerinden birine şiddet uygulama yoluna başvurarak diğerlerine gözdağı vermeye giriştikleri ve onları susturmaya çalıştıkları bilinmektedir. Dolayısıyla çok çocuklu ailelerde meydana gelen şiddet türlerinin oranının daha fazla olabileceği düşünülmektedir.

3.2.8. Öğrencilerin Akademik Başarısına Göre Aile İçi Şiddet Durumları

Öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumlarını ‘akademik başarı durumu’ değişkenine göre tespit etmek için ANOVA testi uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 41. Öğrencilerin akademik başarısına göre aile içi şiddete yönelik durumları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	9,622	5	1,924	3,541	,003	<u>Not ortalaması</u> 0-50 arası
	Gruplar içi	947,901	1744	,544			($\bar{X}$:2,06)
		957,524	1749				olanlar ile 81-90 arası
	Toplam						($\bar{X}$:1,78) ve 91-100 ($\bar{X}$:1,70) arası olanlar arasında
Sözel Şiddet	Gruplar arası	5,579	5	1,116	1,839	,102	
	Gruplar içi	1058,161	1744	,607		---	
	Toplam	1063,740	1749				
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	20,632	5	4,126	7,211	,000	<u>Not ortalaması</u> 0-50 arası
	Gruplar içi	998,038	1744	,572			($\bar{X}$:1,91)
		1018,670	1749				olanlar ile 71-80 arası
							($\bar{X}$:1,59); 81-90 arası ($\bar{X}$:1,52) ve 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olanlar arasında
Ekonomik Şiddet							<u>Not ortalaması</u> 51-60 arası ($\bar{X}$:1,73) olanlar ile 81-90 arası ($\bar{X}$:1,52) ve 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olanlar arasında
							<u>Not ortalaması</u> 61-70 arası ($\bar{X}$:1,71) olanlar ile 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olanlar arasında
Toplam Ölçek	Gruplar arası	4,467	5	,893	2,108	,062	
	Gruplar içi	739,162	1744	,424		---	
	Toplam	743,629	1749				

Tablodan da görüldüğü gibi, ‘akademik başarı durumu’ değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin durumları arasında psikolojik şiddet ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmazken ($p > ,05$), fiziksel şiddet ve ekonomik şiddet boyutlarında anlamlı bir farkın bulunduğu saptanmıştır ($p < ,05$).

Bulunan anlamlı farkın kaynağına ilişkin yapılan LSD testi sonucuna göre fiziksel şiddet boyutunda farkın, not ortalaması 0-50 arası ($\bar{X} :2,06$) olan öğrenciler ile 81-90 arası ($\bar{X} :1,78$) ve 91-100 arasında ($\bar{X} :1,70$) olan öğrencilerin görüşlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında not ortalaması 0-50 arası olan öğrenciler, not ortalaması 81-90 arası ve 91-100 arası olan öğrencilere göre daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar. Buna göre akademik başarısı düşük olan öğrencilerin ailede daha fazla aile içi fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya çıkmaktadır.

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, not ortalaması düşük öğrencilerin ailelerinde daha fazla fiziksel şiddete maruz kaldıkları, buna mukabil ortalaması yüksek olan öğrencilerin ailede fiziksel şiddete daha az maruz kaldıkları görülmektedir. Aslında öğrenci, aile içinde şiddete maruz kaldığı için okula karşı ilgisini kaybetmekte ve belki de ailesini cezalandırmanın bir yöntemi olarak, aile bireylerinin istemediği başarısızlık tablosunu onların önüne getirmeye çalışmaktadır. Aile bireyleriyle sürekli gergin ilişkiler yaşayan bazı öğrencilerin okulu önemsemedikleri, okuldan yana bir beklenti içinde olmadıkları, ailelerinin kendilerine işkence çektirmelerine karşılık onları cezalandırmaya çalıştıklarına dair örneklerle çokça müşahade edilmiştir. Gerçekte okul derslerinde başarısız olmak, hiçbir ailenin çocuğundan istemeyeceği ve beklemeyeceği bir durumdur. Ancak çocuklarıyla olumlu anlamda iletişim kuramayan ailelerde çocuklar, bu tarz düşüncelere girebilmekte ve ailelerini cezalandırmaya yönelebilmektedirler.

Ders çalışmayan öğrencilere yönelik ebeveynler tarafından uygulanan fiziksel şiddetin, ebeveynlerin kötü niyetine değil de, başka yol ve yordam bilmediğinden dolayı uygulandığı söylenebilir. Çünkü çocuğunun dersine çalışmasını, okuluna devam etmesini ve başarılı olmasını istediği için ebeveynler, çocuğu bu şekilde hizaya getirebileceğini düşünmekte ve kendisince çocuğuna faydalı olmaya çalışmaktadır. Uyguladığı fiziksel şiddet yönteminin yanlış olduğunun da belki farkında değildir.

Zamanında aile büyüklerinden öyle görmüş, belki kendisi de öyle hizaya getirilmiştir. Bundan dolayı çocuğuna sertlik içeren bir şekilde yaklaşım sergilemektedir.

‘Ekonomik şiddet’ boyutunda oluşan fark, not ortalaması 0-50 arası ($\bar{X}$:1,91) olan öğrenciler ile 71-80 arası ($\bar{X}$:1,59); 81-90 arası ($\bar{X}$:1,52) ve 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olanlar arasında; not ortalaması 51-60 arası ($\bar{X}$:1,73) olanlar ile 81-90 arası ($\bar{X}$:1,52) ve 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olanlar arasında; not ortalaması 61-70 arası ($\bar{X}$:1,71) olanlar ile 91-100 ($\bar{X}$:1,41) arası olan öğrencilerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında not ortalaması nispeten düşük olan öğrenciler, not ortalaması yüksek olan öğrencilere göre daha fazla ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar. Buna göre akademik başarısı düşük olan öğrencilerin ailede daha fazla aile içi ekonomik şiddete maruz kaldıkları söylenebilir. Başka bir deyişle, aile içinde ekonomik şiddete daha fazla maruz kalanların, akademik başarı düzeylerinin daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

3.2.9. Babalarının Mesleğine Göre Öğrencilerin Aile İçi Şiddet Durumları

Araştırmaya dâhil olan öğrencilerin ailelerinde görülen şiddet durumunun ‘babalarının mesleği’ değişkenine göre ilişkisini tespit etmek için ANOVA testi uygulanmış ve yapılan analiz sonuçları aşağıda verilmiştir.

Tablo 42. Baba mesleğine göre öğrencilerin aile içi şiddet durumları ANOVA sonuçları

Boyutlar	Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p	Anlamlı fark
Fiziksel Şiddet	Gruplar arası	3,870	4	,967	1,774	,131	
	Gruplar içi	950,929	1744	,545		---	
	Toplam	954,799	1748				
Sözel Şiddet	Gruplar arası	6,463	4	1,616	2,665	,031	Babası İşsiz ($\bar{X}$:2,36)
	Gruplar içi	1057,240	1744	,606			olanlar ile İşçi ($\bar{X}$:2,19)
	Toplam	1063,702	1748				olanlar arasında
Ekonomik Şiddet	Gruplar arası	8,062	4	2,016	3,482	,008	Babası İşsiz ($\bar{X}$:1,81)
	Gruplar içi	1009,634	1744	,579			olanlar ile Serbest Meslek
	Toplam	1017,696	1748				Sahibi ($\bar{X}$:1,63) olanlar arasında
Toplam Ölçek	Gruplar arası	4,478	4	1,120	2,643	,032	Babası İşsiz ($\bar{X}$:2,12)
	Gruplar içi	738,726	1744	,424			olanlar ile İşçi ($\bar{X}$:1,99)
	Toplam	743,204	1748				olanlar ve Serbest Meslek Sahibi ($\bar{X}$:2,01) olanlar arasında

Yukarıda bulunan tablodan da görüldüğü gibi, ‘baba mesleği’ değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete dair durumları arasında fiziksel şiddet boyutunda anlamlı bir fark bulunmazken ($p > ,05$), ‘psikolojik şiddet’ ve ‘ekonomik şiddet’ boyutlarında ve ölçeğin tamamında anlamlı bir farkın bulunduğu tespit edilmiştir ($p < ,05$).

Bulunan anlamlı farkın kaynağına ilişkin yapılan LSD testi sonucuna göre psikolojik şiddet boyutunda meydana gelen fark, babası işsiz ($\bar{X} :2,36$) olan öğrenciler ile babası işçi ($\bar{X} :2,19$) olan öğrencilerin ortaya koyduğu görüşlerden kaynaklanmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası işsiz olan öğrenciler, babası işçi olan öğrencilere göre daha fazla psikolojik şiddete maruz kalmaktadırlar.

Ailede babanın gelir getirici bir mesleğe sahip olması kendisi ve aile bireyleri için psikolojik boyuttan rahatlama getiren, gerginliği azaltan bir unsurdur. Herhangi bir iş sahibi olmayan babaların aile geçimini sağlayamadıklarından dolayı yaşadıkları bunalım, hem kendisini, hem de diğer aile bireylerini olumsuz etkilemektedir. İşçi statüsünde bulunan babalar, iyi bir meslek sahibi olmasalar da aile geçimine katkı yaptıkları için ailede oluşan gerginliği kısmen azaltmaktadırlar. Babaların işsiz olmaları aile bireylerinin aşağılama, başkalarıyla kıyaslama, suçlama, tehditte bulunma ve gözdağı verme gibi sözlü şiddet örneklerine daha fazla maruz kalmalarına sebep olmaktadır.

Ekonomik şiddet boyutunda oluşan fark ise, babası işsiz ($\bar{X} :1,81$) olan öğrenciler ile serbest meslek sahibi ($\bar{X} :1,63$) olan öğrencilerin görüşlerinden ileri gelmektedir. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası işsiz olan öğrenciler, babası serbest meslek sahibi olan öğrencilere göre daha fazla ekonomik şiddete maruz kalmaktadırlar.

‘Serbest meslek sahibi’ diye ifade edilen babaların çoğunluğunun aslında belli bir işi bulunmamaktadır. Her işi yapmaya hazır durumda bekleyen babalar, genellikle hamallık, günlük yevmiyeli inşaat işçiliği ve temizlik gibi gününbirlik işlerle uğraşmaktadırlar. Bir şekilde evin geçimine katkıda bulunan babaların, aile bireyleri tarafından belli bir itibarı bulunmaktadır. Bu çalışma koşullarını dahi elde edemeyen babaların ailede bir itibarları da bulunmadığı gibi, evde gerilim yaşanmasının da odağında bulunmaktadırlar. Bilindiği gibi bölgedeki işsizlik oranı (% 19,5), Türkiye

ortalamasının (% 13) çok üstündedir ve ciddi boyutlarda olumsuz etkilere neden olmaktadır. Örneğin Diyarbakır kent merkezinde yaşayanların nerdeyse üçte birinin (% 61) para kazanabileceği bir işi bulunmadığı tespit edilmiştir. Yine yetersiz gelire sahip olan, geçinemeyen ve yaşamlarını çok zor şartlarda idare eden ailelerin oranı % 81,7 şeklinde tespit edilmiştir (Solak, 2016:165). Genelde Diyarbakır ilinin, özelde Bağlar İlçesinin ekonomik yönden iyi durumda olmadığını başka istatistiki verilerden de elde etmek mümkündür. Örneğin Türkiye’de, 2014 yılında kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hâsıla % 12,112 iken, Diyarbakır’da bu oran % 5,853 şeklindedir ve bu oranla Türkiye’de 71.sırada bulunmaktadır (İstatistiklerle Diyarbakır 2018:7). Dolayısıyla bu şartlarda yaşayan babaların iş bulma, evini geçindirme konusunda ne kadar zorluklar yaşadıklarını tahmin etmek mümkündür. İşsiz olan babaların bulunduğu ailelerde bütün aile bireyleri ekonomik şiddet yaşamaktadırlar. Yetişme çağında bulunan çocuklar ve gençler ise en çok olumsuz etkilenen aile bireylerinin başında gelmektedirler.

Ölçek toplamında meydana gelen farkın ise, babası işsiz ($\bar{X}$:2,12) olan öğrenciler ile babası işçi olan ($\bar{X}$:1,99) ve serbest meslek sahibi ($\bar{X}$:2,01) olan öğrencilerin görüşlerinden oluşmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası işsiz olan öğrenciler, babası işçi ve serbest meslek sahibi olan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar.

İşsiz babaların bulunduğu ailelerin ekseriyeti yoksulluğu derinden yaşamaktadır. Benzer şekilde serbest meslek diye ifade edilen babaların bulunduğu ailelerde de yoksulluk yaşanmaktadır. Babası işsiz olan öğrencilerin ailelerinde yaşadıkları ekonomik şiddet, diğer aile bireyleri gibi onların da ruhsal yaşantıları üzerinde derin izler bırakmaktadır. En çok ta çocukların eğitimleri bundan etkilenmektedir. Çünkü açlık, yokluk ve yoksulluk çeken bir öğrencinin kendisini dersine vermesi, geleceğini eğitimde görmesi mucizedir. Bağlar bölgesinde maddi imkânsızlıklara rağmen okuyan ve başarı elde eden insanların sayısı çok düşük düzeydedir. Çoğu öğrencinin aile geçimine katkı yapmak üzere daha küçük yaşlarda eğitimini yarıda bıraktığına sıklıkla şahit olunmuştur. Dolayısıyla bu şartlar göz önüne alındığında, işsiz olan babaların bulunduğu ailelerde çocukların ekonomik yönden daha fazla şiddete maruz kalmaları anlam kazanmaktadır.

3.3. Çapraz Tablo Bulguları

Bu bölümde ‘anket formu’ndan elde edilen bazı verilerin birbirleriyle ilişkilerinin yanında, yine bazı “anket formu” ile “ölçek formu” verileri arasında bulunan ilişkiler ele alınmıştır. Özellikle bazı seçeneklerin tercih edilmesi, aile içi şiddeti meydana getiren sebeplerin açığa çıkarılması amacına yöneliktir. Literatürde, aile içi şiddetin ortaya çıkmasına sebep olan psikolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel sebeplerin aynısı ve daha fazlası Bağlar bölgesinde bulunan ailelerde yaşanmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin akademik başarısını büyük oranda etkilediği düşünülen aile içi şiddeti meydana getiren hususlardan bazıları üzerinde durulmuştur.

3.3.1. Meslek Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Aile Gelir Durumu İle İlişkisi

Öğrencilerin okuduğu okul türüne göre belirlenen kategori doğrultusunda Meslek Lisesi’nde okuyan öğrencilerin aile gelir durumuna göre dağılımı yapılmış ve aşağıda görülen şekilde tablo haline getirilmiştir.

Tablo 43. Meslek lisesi türündeki öğrencilerin aile gelir dağılımı

Aylık gelir	Sayı (N)	Oran (%)
1600 ve altında	607	60,7%
1601 - 2000 arası	233	23,3%
2001-3000 arası	96	9,6%
3001- 4000 arası	31	3,1%
4001 ve 5000 arası	17	1,7%
5001- 6000 arası	1	,1%
6001-7000 arası	6	,6%
7001 ve üstü	9	,9%
Toplam	1000	100,0%

Yukarıda da görüldüğü gibi tabloda sunulan verilerden öne çıkan en çarpıcı bulgu, çocuğunu Meslek Lisesi’ne gönderen her beş aileden üçünün asgari ücret ve altında bir gelire sahip olduğudur (% 60,7). İkinci en önemli veri ise 2000 lira ve altında bir gelire sahip olan ailelerin toplam oranı ise % 84 düzeyinde olmasıdır. Üçüncü sırada gelen ailelerin oranı ise, geliri 2001-3000 arasında bulunanlardır (% 9,6). Önemli bir bulgu ise aile geliri 3000 lira üzerinde olanların sadece % 6,4 düzeyinde olması sayılabilir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara bakıldığında, bir taraftan Meslek Liseleri okul türünün diğer okul türleri içerisinde en düşük puanla öğrenci alan okul türü olduğu,

diğer taraftan okul türleri içerisinde aile geliri bakımından yine en düşük olan okul türü olduğu karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan ölçeğin sonucundan elde edilen verilere göre, Meslek Liseleri aynı zamanda aile içi şiddet olaylarının da en çok görüldüğü okul türünü ($\bar{X}$:2,07) teşkil etmektedir. Başka bir deyişle, Meslek Liseleri, hem aile içi şiddetin en çok görüldüğü okul türüdür, hem TEOG sınavından en düşük puanları alarak (220 puan ve altında) yerleşen öğrencileri barındırmaktadır, hem de aile geliri bakımından en düşük gelir düzeyine sahip olan okul türü olduğu görülmektedir.

Çalışmanın kuramsal kısmında da belirtildiği gibi ‘kültür kuramı’na göre, aile içi şiddet olayları genellikle sosyoekonomik olanakları düşük ailelerde daha fazla görülmektedir. Kuramın sunduğu bu öngörünün, yapılan bu çalışmada bir karşılığının olduğu söylenebilir. Zira merkez ilçeler içerisinde Bağlar ilçesinin konumuna bakıldığında hem öğrenci başarısı yönünden, hem de ailelerin sahip olduğu gelir bakımından, diğer ilçelere göre daha düşük seviyede olduğu görülmektedir. Diğer taraftan, Bağlar bölgesinde bulunan okul türleri içerisinde Meslek Liselerinin konumuna bakıldığında, yukarıda da ifade edildiği gibi, en düşük aile gelirine, en düşük TEOG puanına, dolayısıyla en düşük başarı oranına ve en çok aile içi şiddet oranına sahip olması yönüyle, kültür kuramının savunduğu iddialarla örtüşmektedir. Bu doğrultudan bakıldığında, sosyoekonomik şartların aile içi şiddet düzeyini belirlediği, aile içi şiddet düzeyinin yüksekliği oranında öğrencilerin akademik başarısını doğrudan etkilediği sonucu çıkarılabilir.

3.3.2. Fen Lisesinde Okuyan Öğrenciler İle Anne Eğitim Durumu İlişkisi

Sosyokültürel bir faktör olarak annenin sahip olduğu eğitim seviyesinin ailede meydana gelen şiddet türleriyle ve öğrencilerin gösterdiği akademik başarı ile ilişkili olduğu düşünülmüş ve bu bağlamda en başarılı okul türü olan Fen Liseleri’nde okuyan öğrencilerin ‘anne eğitim durumu’ değişkeni üzerinden aralarındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Fen Lisesi’nde okuyan öğrencilerin anne eğitim durumuna göre dağılımı yapılmış ve ortaya çıkan veriler aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 44. Fen lisesinde okuyanların anne eğitim durumunun dağılımı

Anne eğitim durumu	Sayı (N)	Oran (%)
Okur-yazar değil	6	12,0%
Okur-yazar	7	14,0%
İlkokul mezunu	8	16,0%
Ortaokul mezunu	7	14,0%
Lise mezunu	8	16,0%
Üniversite mezunu	14	28,0%
Toplam	50	100,0%

Tabloda da görüldüğü gibi, Fen Lisesinde okuyan öğrencilerin ‘anne eğitim durumu’na bakıldığında, % 28,0’inin (14) üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada bulunan oranlara bakıldığında lise mezunu anneler (% 16,0) ile ilkokul mezunu annelerin (% 16,0) aynı oranda olduğu öne çıkmaktadır. Hemen sonrasında gelen oran ise ortaokul mezunu (% 14,0) olanlara ait olduğu görülmektedir. Önemli bir bulgu ise, Bağlar ilçesinde bulunan annelerin eğitim seviyesinde okuryazar olmayanların oranı % 49 düzeyinde iken, Fen Lisesi’ne devam eden öğrencilerde bu oranın sadece % 12 olduğudur.

En başarılı okul türü olarak bilinen Fen Liselerinin sahip olduğu başarıların tesadüf olmadığını, yapılan bu çalışmanın elde ettiği sosyokültürel sonuçlarından çıkarsama yapmak mümkündür. Ebeveynlerin, özellikle annelerin sahip olduğu eğitim düzeyi hem öğrencilerin akademik başarısını, hem de aile içi şiddetin düzeyini belirlemektedir. Bu çalışmanın ölçek yoluyla elde ettiği sonuçlara göre Fen Liseleri ($\bar{X}$:1,84), aile içi şiddet düzeyinin en az görüldüğü okul türünü teşkil etmektedir. Aynı zamanda bu okul türü, anne eğitim durumuna göre üniversite mezunu en yüksek olan (% 28,0) okul türüdür.

Annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin elde ettikleri başarı düzeyinin de artış gösterdiği hususu, çalışmanın elde ettiği önemli bulgulardandır. Buna ek olarak annenin öğrenim durumundaki seviyesi, aile içinde yaşanan şiddet olaylarının düzeyini de belirlemektedir. Bu durum, yine ‘kültür kuramı’nın iddialarını doğrular niteliktedir. Çünkü ebeveynlerin eğitim düzeyi düştükçe aile içinde yaşanan olumsuz davranışlarda ve şiddet içeren olaylarda artış meydana gelmektedir.

3.3.3. İmam Hatip Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumu İle İlişkisi

Baba eğitim düzeyinin, hem öğrencilerin akademik başarı elde etmelerinde, hem aile içinde sorun çözme pratiklerinde ve hem de aile içi şiddet türlerinin meydana gelmesinde etkili olacağı varsayılmış ve bu doğrultuda İmam Hatip Liseleri'nde okuyan öğrencilerin 'baba eğitim durumu'na ilişkin tablo üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu verilerin dağılımı yapılmış ve ortaya çıkan sonuçlar tablo halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 45. İmam hatip liselerinde okuyanların baba eğitim durumuna göre dağılımı

Baba eğitim durumu	Sayı (N)	Oran (%)
Okur-yazar değil	30	12,0%
Okur-yazar	34	13,6%
İlkokul mezunu	95	38,0%
Ortaokul mezunu	58	23,2%
Lise mezunu	28	11,2%
Üniversite mezunu	4	1,6%
Lisansüstü/Doktora Mezunu	1	0,4%
Toplam	250	100,0%

Tabloda görüldüğü üzere, İmam Hatip Liseleri'nde okuyan öğrencilerin 'babalarının eğitim durumu'na ilişkin verilere bakıldığında yaklaşık % 64'ünün eğitim seviyesinin ilkokul ve altında olduğu tespit edilmiştir. İlkokul mezunu olanlar en yüksek orana sahiptirler (% 38,0). Ortaokul mezunu olanlar ikinci sırada bulunmaktadır (% 23,2). İlkokul diploması olmayan ama okuma-yazma bilen babaların oranı üçüncü sırada gelmektedir (% 13,6). Okuma ve yazması olmayan babaların oranı ise dördüncü sırada bulunmaktadır. Her yüz 'baba'dan sadece 2'si yükseköğrenim görmüş (% 2,0) ve yaklaşık olarak her on kişiden biri liseyi bitirmiştir (% 11,2).

Meslek Liselerinden sonra ailede en çok şiddet görülen okul türü olan İmam Hatip Liseleri'nde okuyan öğrencilerin babalarının sahip olduğu eğitim düzeyiyle ilgili bu tablo, aile içi şiddetin sosyokültürel düzeyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ailelerinde görülen veya maruz kalınan aile içi şiddetin düzeyinde düşme meydana gelmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan babalar, çocukların eğitim başarılarına daha fazla katkıda bulunurken, eğitim düzeyi düşük olan babalar, çocuklarının başarılarına yeteri kadar ilgi gösterememekte, sorunlarına eğilememekte ve gerektiği kadar katkı sunamamaktadırlar.

Öte yandan eğitim seviyesi düşük olan babaların bulunduğu ailelerde aynı zamanda aile içi şiddet türlerinin daha fazla ortaya çıktığına dair bulgular çalışmamızın elde ettiği sonuçlar arasında bulunmaktadır. Dolayısıyla aile içi şiddetin yoğun yaşandığı lise türleri içinde ikinci sırada bulunan İmam Hatip Lisesi'nde okuyan öğrencilerin başarı durumu ile aile içi şiddet oranları arasında bir ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmanın elde ettiği verilere bakıldığında, bu durum açıkça anlaşılmaktadır.

3.3.4. Fen Lisesinde Okuyan Öğrencilerin Ailenin Gelir Durumu İle İlişkisi

Ailenin sahip olduğu gelir durumunun aile içi şiddetin meydana gelmesi üzerinde etkili olduğuna yukarıda da değinilmişti. Bu doğrultuda Meslek Liseleri'nin aile gelir durumları tablolştırılmış ve başarı durumu en düşük düzeyde olan Meslek Liseleri'nde okuyan öğrencilerin sahip oldukları aile gelir durumu ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Burada ise en başarılı okul türü olan Fen Liseleri'nde okuyan öğrencilerin sahip oldukları aile gelir durumlarının bir analizi yapılmış ve oluşturulan tablolar aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 46. Fen lisesinde okuyanların ailenin gelir durumuna göre dağılımı

Aylık gelir	Sayı (N)	Oran (%)
1600 ve altında	9	18,0%
1601-2000 arası	6	12,0%
2001-3000 arası	8	16,0%
3001-4000 arası	10	20,0%
4001-5000 arası	7	14,0%
5001-6000 arası	2	4,0%
6001-7000 arası	4	8,0%
7001 ve üstü	4	8,0%
Toplam	50	100,0%

Tablo 47 incelendiğinde, asgari ücret rakamına ve altında bir gelire sahip olan ailelerin oranının (% 18,0) yüksek olmadığı, her beş aileden sadece birinin asgari ücret veya altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. (Meslek Liselerinde bu oran, % 60'ın üzerinde bulunmaktadır). Aile geliri itibariyle, memur aylığına tekabül eden bir rakam aralığına sahip olan ailelerin (2001-4000), yoğunlukta olduğu görülmektedir (% 36,0). İyi bir aile geliri rakamı sayılan 4000 lira ve üzeri gelire sahip olan ailelerin oranı ise (% 34,0), ilçenin tamamıyla karşılaştırıldığında azımsanmayacak bir derecede bulunmaktadır. Diğer okul türleriyle karşılaştırıldığında Fen Lisesi'nde okuyan

öğrencilerin aileleri, aile geliri bakımından en iyi gelir durumuna sahip okul türü olduğu öne çıkmaktadır.

Sosyoekonomik yönden kötü durumda bulunan ailelerde aile içi şiddetin daha fazla meydana geldiğini savunan Kültür Kuramı'nın iddiaları, elde edilen bu tablonun bulgularıyla da örtüşmektedir. Diğer okul türleriyle karşılaştırıldığında ortalamanın üstünde bir gelire sahip olan Fen Lisesi'nde okuyan öğrencilerin aileleri, aynı zamanda aile içi şiddetin en az meydana geldiği ve öğrencilerin en az şiddete maruz kaldığı ailelerdir. Dolayısıyla sosyoekonomik yönden iyi durumda bulunan ailelere mensup çocukların akademik başarılarının da daha yüksek olduğu, bu sonuçlardan hareketle söylenebilir.

Kısaca iyi bir aile gelirine sahip ailelerde bulunan öğrencilerin akademik başarıları daha yüksek olduğu gibi, bu tür ailelerde aile içi şiddetin oranı da düşük olmaktadır. Bu sebeple denilebilir ki, aile gelir düzeyi ile aile içi şiddet ve öğrencilerin akademik başarıları arasında yakından bir ilişki bulunmaktadır.

3.3.5. Sınıfta Kalma Deneyimine Sahip Öğrencilerin Lise Türü İle İlişkisi

Sınıf tekrarına kalan öğrencilerin, istisnalar hariç, akademik yönden pek bir başarı kaydedemeyeceği düşünülmektedir. Aynı zamanda sınıf tekrarı deneyimi olan öğrencilerin en fazla olduğu okul türünün başarı düzeyinin en düşük seviyedeki okul olacağı varsayılmaktadır. Bu öngörülerini test etmek için sınıf tekrarına kalan öğrencilerin daha çok hangi okul türlerine devam ettikleri sorgulanmış ve ortaya çıkan sonuçlar tablo halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 47. Lise türlerine göre sınıfta kalma deneyimi yaşayan öğrencilerin dağılımı

Lise türü	Sayı (N)	Oran (%)
Anadolu Lisesi	11	4,0%
Fen Lisesi	0	0,0%
İmam Hatip Lisesi	57	21,0%
Meslek Lisesi	204	75,0%
Toplam	272	100,0%

Yukarıda bulunan tablo yakından incelendiğinde en dikkat çekici bulgu, Meslek Liseleri'nden sınıf tekrarına kalan öğrencilerin yüksek düzeyde olmasıdır. Sınıf tekrarı deneyimi olan her dört öğrenciden üçünün Meslek Liseleri'nde okuyan öğrenciler

olduğu tespit edilmiştir (% 75,0). İkinci en yüksek orana sahip olan okul türü, İmam Hatip Liseleri'ne aittir (% 21,0). Çok az bir oranın Anadolu Liseleri'nde (% 4,0) okuyan öğrencilere ait olduğu sınıf tekrarı durumunun, Fen Liseleri'nde okuyanlarda ise geçmişte hiç yaşanmadığı ortaya konulmuştur.

Lise eğitimi öncesinde sınıfta kalma deneyimi yaşayan öğrencilerin % 96'sı Meslek Liseleri'nde ve İmam Hatip Liseleri'nde okuyan öğrencilerdir. Başarı seviyelerinin liseye geçmeden önce de düşük seviyede olduğu görülmektedir. Meslek ve İmam Hatip Liseleri'nde okuyan öğrencilerin ailelerinde yaşanan şiddetin yüksek düzeyde olması akademik başarılarını etkilediği gibi, okulda yaşadıkları başarısızlıktan dolayı aile bireyleri tarafından şiddet görme ihtimalleri de bulunmaktadır.

Fen Lisesinde okuyan öğrencilerin geçmiş dönemlerde sınıfta kalma deneyimine sahip olmamaları, eğitim hayatları boyunca belli bir istikrarda olduklarını göstermektedir. Fen Liseleri, aynı zamanda aile içi şiddetin en az yaşandığı ailelere mensup çocukların okuduğu okul türünü ifade etmektedir. Aile içinde yaşanan şiddet düzeyinin düşük olması veya hiç olmaması, öğrencinin moral ve motivasyonu açısından önemlidir ve akademik başarının elde edilmesinde pozitif etki sağlayan önemli bir faktördür.

Fen Lisesi'nden sonra en başarılı okul türü olan Anadolu Liseleri, sınıfta kalma deneyimi yaşayan öğrencilerin çok azını (% 4,0) barındırmaktadır. Bu öğrencilerin, geçmişte yaptığı hatalardan ders alarak başarı düzeylerini arttıran öğrenciler olduğu düşünülmektedir.

3.3.6. Evde Fiziksel Şiddet Yaşandığında Ders Çalışabilme Durumu İle Lise Türü İlişkisi

Aile içinde yaşanan fiziksel şiddet zamanlarında öğrencilerin motivasyonlarının bozulmadan derslerine konsantre olmaları, çalıştıklarını idrak etmeleri çok güçtür ve neredeyse imkânsız olduğu düşünülmektedir. Ancak olağan hale gelmiş olan ve sürekli ortaya çıkan aile içi fiziksel şiddet olaylarına karşı bir alışma ve beraberinde gelişen bir duyarsızlaşma söz konusu ise ders çalışma ihtimalinin olabileceği varsayılmaktadır. Bunun dışında, ailede baş gösteren fiziksel şiddete ister maruz kalınsın isterse tanık olunsun, çocukların hiçbir şey olmamış gibi derslerine yoğunlaşmaları mümkün

olmamaktadır. Bu yaklaşımla, ailede fiziksel şiddetin yaşandığı zamanlarda öğrencilerin derslerine çalışıp çalışmadıkları sorgulanmış ve yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan veriler tablo halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 48. Lise türlerine göre ailede fiziksel şiddet yaşandığında öğrencilerin ders çalışma durumlarına dair verilerin dağılımı

	Çok daha iyi çalışabiliyorum		Çalışabiliyorum		Çalışamıyorum		Çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Anadolu Lisesi	28	28,6%	74	22,8%	93	18,3%	148	27,0%	343	23,2%
Fen Lisesi	2	2,0%	6	1,8%	10	2,0%	19	3,5%	37	2,5%
İmam Hatip Lisesi	14	14,3%	67	20,6%	67	13,2%	71	13,0%	219	14,8%
Meslek Lisesi	54	55,1%	178	54,8%	337	66,5%	310	56,6%	879	59,5%
Toplam	98	100,0%	325	100,0%	507	100,0%	548	100,0%	1478	100,0%

Tabloda görüldüğü gibi, farklı lise türlerinde okuyan öğrencilerin ailede yaşanan şiddet zamanlarında ders çalışma durumları ile ilgili, ‘çok daha iyi çalışabiliyorum’ seçeneğini işaretleyenlerin toplam örneklem içindeki oranı yaklaşık % 5,5 (98) düzeyindedir. Bunların içerisinde öne çıkan oranlara bakıldığında % 28,6’sının (28) ‘Anadolu Liseleri’nde, % 2,0’sinin (2) ‘Fen Lisesi’nde, % 14,3’ünün (14) ‘İmam Hatip Liseleri’nde ve % 55,1’inin ‘Meslek Liseleri’nde (54) okuyan öğrenciler olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, örneklemin yaklaşık % 5,5’i ailede yaşanan fiziksel şiddet olaylarından etkilenmemekte, bu tür durumları olağan bir şekilde karşılamakta ve bu koşulları fırsat bilerek daha iyi çalışabildiğini beyan etmektedir. Yine örneklemini oluşturan öğrencilerin yaklaşık % 18,5’i (325), ailelerinde yaşanan fiziksel şiddete aldırmadıklarını, buna rağmen derslerine çalışabildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Buna mukabil, örneklemin öğrencilerin yaklaşık % 60’ı, olumlu ya da olumsuz cevap verme gereksinimi duyanların yaklaşık % 71,5’i ailede yaşanan fiziksel şiddet nedeniyle çalışmadıklarını, çalışsalar bile bir şey anlamadıklarını ifade etmiş olmaları, bu çalışmanın iddiasını oluşturan ‘aile içi şiddetin öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilediği’ savını desteklemektedir.

Yine söz konusu tabloda görüldüğü gibi, ailede yaşanan fiziksel şiddet durumlarında ‘çalışabiliyorum’ diye görüş belirten öğrencilerin % 22,8’inin (74) ‘Anadolu Liseleri’nde, % 1,8’inin (6) ‘Fen Lisesi’nde, % 20,6’sının (67) ‘İmam Hatip Liseleri’nde, % 54,8’inin ‘Meslek Liseleri’nde (178) okuyan öğrenciler olduğu görülmektedir.

Elde edilen bu verilere göre, örnekleme dâhil olan öğrencilerin yaklaşık % 18,5’i (325) ailede yaşanan fiziksel şiddet olaylarından etkilenmeden çalışabildikleri ortaya çıkmaktadır. Çoğu ailede rutin bir hal alan fiziksel şiddetin öğrenciler için alışkanlık haline geldiği ve onlar tarafından duyarsız kalındığı söylenebilir. Aynı zamanda bir eğitimci olan araştırmacının karşılaştığı bir anıya, konuyla ilgili olduğu için burada değinmek yerinde olacaktır. Araştırmacının Bağlarda ilk çalışmaya başladığı dönemlerde, arkadaşlarına sürekli şiddet uygulayan, problem çıkaran bir öğrencinin velisi okula davet edilmiş ve kendisine problemin kaynağı sorulduğunda verdiği cevap aynen şu şekilde olmuştur: “*Hoca, valla evde ben vuriyem, babası vuri, işte ustaya gönderiyem, berbere, berber her gün vuri, tuvalete kapatıyorum, işte abisi var, abisi onu her gün kemerle dövüyor, gene de ar etmiyor*”. Ailelerin ekseriyetinde çocuklara yönelik yaşanan problemlere bir bakış açısı oluşturduğu için kanaatimizce önem arz etmektedir. Bu ve benzeri şekilde fiziksel şiddete maruz kalan bir öğrencinin ders çalışma ve başarılı olma ihtimali bulunmamaktadır.

Ailede yaşanan fiziksel şiddet dolayısıyla ‘çalışamıyorum’ diyen öğrencilerin % 18,3’ünün (93) ‘Anadolu Liseleri’nde, % 2,0’sinin (10) ‘Fen Lisesi’nde, % 13,2’sinin (67) ‘İmam Hatip Liseleri’nde, % 66,5’inin ‘Meslek Liseleri’nde (335) okuyan öğrenciler olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, örnekleme dâhil olan öğrencilerin yaklaşık % 29’u (507) ailede yaşanan fiziksel şiddet olaylarından olumsuz etkilenmekte ve dersine çalışmamaktadır. ‘Çalışamıyorum’ diye görüş belirten öğrencilerin okul türlerine göre dağılımlarına bakıldığında, okulların başarı düzeyi düştükçe, bu seçeneği işaretleyen öğrencilerin oranında artış meydana geldiği görülmektedir. Örneğin okul türlerine göre örnekleme oluşturan öğrencilerin içinden, Fen Lisesinde ‘çalışamıyorum’ diye görüş belirtenlerin oranı % 2, iken, Anadolu Lisesinde % 21, İmam Hatip Lisesinde % 27 ve Meslek Lisesinde % 34 düzeyine tekabül etmektedir. Bu oranlar, ders başarısında durumu iyi olan, kendilerine güven duyan öğrencilerin ailede yaşanan fiziksel şiddet

olaylarına daha az maruz kaldıklarını göstermektedir. Diğer taraftan yaşanan şiddet dolayısıyla derslerine çalışamadıklarını ifade eden öğrencilerin oranı, düşük puanla öğrenci alan okul türünde daha fazla olduğu (Meslek Lisesi % 34) görülmektedir.

Tablo 49'a göre, 'çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum' şeklinde görüş belirten öğrencilerin % 27,0'sinin (148) 'Anadolu Liseleri'nde, % 3,5'inin (19) 'Fen Lisesi'nde, % 13,0'ünün (71) 'İmam Hatip Liseleri'nde, % 56,6'sının 'Meslek Liseleri'nde (310) okuyan öğrenciler olduğu görülmektedir. Bu verilere göre, örnekleme dâhil olan öğrencilerin yaklaşık % 31,5'i (548) ailede yaşanan fiziksel şiddet dolayısıyla derslerine çalışmayı denediklerini, ancak bir şey anlamadıklarını beyan etmişlerdir.

'Çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum' şeklinde, aile içinde yaşanan fiziksel şiddetten rahatsızlığını ifade eden lise türlerine bakıldığında, en çok yakınların sırasıyla Fen Lisesi (% 38), Anadolu Lisesi (% 33), Meslek Lisesi (% 31) ve İmam Hatip Lisesi (% 28) öğrencileri olduğu öne çıkmaktadır. Gelecekleri ile ilgili plana yapan ve bu uğurda dersine çalışan öğrenciler, ailede meydana gelen fiziksel şiddet olaylarından daha fazla etkilenmektedirler. Öte yandan akademik başarısı iyi olmayan öğrenciler, ailede görülen fiziksel şiddet olaylarını, çok daha normal bir durum gibi karşılamaktadırlar. Bu oranlar, aile içi şiddetin aile bireyleri üzerinde ve özellikle öğrenciler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığına işaret ettiği söylenebilir.

Tabloda görüldüğü üzere, örnekleme dâhil olan öğrencilere ailede yaşanan şiddet zamanlarında derslerine çalışıp çalışmama durumlarının tespitine yönelik soruya cevap verenlerin oranı yaklaşık % 84,5 düzeyinde (1478) bulunmuştur. Bu şekildeki bir soruya olumlu veya olumsuz cevap verme ihtiyacı hisseden bütün öğrencilerin ailelerinde fiziksel şiddetin yaşandığı varsayılmıştır. Aksi durumda öğrencilerin cevap verme ihtiyacı duymayacakları düşünülmektedir.

3.4. Sekizinci Sınıf Başarı Durumu ile Aile İçi Şiddet İlişkisine Dair Çapraz Tablo Bulguları

Liselere geçiş sınavı sonucunda aldıkları sınav puanıyla farklı okul türlerine yerleşen öğrencilerin geçmiş yıllarda elde ettikleri akademik başarılarına dair 6. 7. ve 8'inci sınıf not ortalamaları sorulmuş ve öğrencilerin beyanları sonucu ortaya konulan not ortalamaları önceki bölümlerde tablolar halinde sunulmuştur. Bu bölümde,

çalışmanın örneklemini oluşturan 9.sınıf öğrencilerinin bir önceki yılda (8.sınıfta) elde ettikleri akademik başarılarını gösteren notlara dair tablolar ile aile içinde yaşanan şiddetin düzeyi ve sıklığı ile ilgili çapraz tablolara yer verilmektedir.

3.4.1. Öğrencilere Ait ‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın, ‘Son Üç Yılda Ailede Fiziksel Şiddetin Uygulanma Sıklığı’yla İlişkisi

Öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları ile son üç yılda ailede uygulanan fiziksel şiddetin uygulanma sıklığı arasında bulunan ilişkiye dair verilerin dağılımı yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 49. 8. sınıf not ortalaması ile fiziksel şiddet sıklığı arasındaki ilişki

	0-50 arası		51-60 arası		61-70 arası		71-80 arası		81-90 arası		91-100 arası		Toplam	
Her gün	3	3,10%	15	5,60%	19	5,70%	18	5,90%	9	4,10%	3	3,90%	67	5,20%
Haftada bir kaç kez	25	25,80%	40	15,00%	50	15,00%	50	16,50%	38	17,20%	10	13,00%	213	16,40%
Ayda bir kaç kez	23	23,70%	74	27,70%	86	25,70%	74	24,40%	69	31,20%	21	27,30%	347	26,70%
Yılda bir kaç kez	46	47,40%	138	51,70%	179	53,60%	161	53,10%	105	47,50%	43	55,80%	672	51,70%
Toplam	97	100,00%	267	100,00%	334	100,00%	303	100,00%	221	100,00%	77	100,00%	1299	100,00%

Tabloda görüldüğü üzere, öğrencilerin 8.sınıfta elde ettikleri not ortalamalarına bakıldığında, not aralığı ‘0-50 Arası’nda bulunan öğrencilerin büyük oranda ‘yılda bir kaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldıkları öne çıkmaktadır (% 47,40). İkinci sırada, en yüksek oran ‘haftada birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kalanlara ait olduğu görülmektedir (% 25,80). Üçüncü sırada ise, fiziksel şiddetin sıklığı ile ilgili ‘ayda birkaç kez’ maruz kaldığını belirtenler bulunmaktadır (% 23,70).

0-50 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin ya sınıf tekrarına kaldıkları veya yılsonunda girdikleri sınavlarda başarı göstererek sınıfı geçtikleri dikkate alındığında bu öğrencilerin ‘Haftada birkaç kere’ seçeneğinde en fazla şiddete uğrayan grup olduğu öne çıkmaktadır. Ebeveynlerin daha çok problem çözme becerilerindeki eksikliklerden kaynaklanan aile içi şiddet, çocuklara genellikle ders çalışmadıkları, ailenin beklentilerine uygun hareket etmedikleri zamanlarda uygulandığı söylenebilir. Sınıfını geçme başarısı gösteremeyen çocukların ailede kabul görmesi çok zor olduğu gibi

onların normalleşmeleri için kendilerine şiddet uygulanabilmektedir. Özellikle geleneksel yaklaşımlarda şiddetin çocukların terbiye edilmesinde ve derslerinde başarı kaydetmelerinde gerekli olduğu inancı yaygın bir kanaattir. Dolayısıyla çocuklara uygulanan şiddet, onların akademik yönden daha da başarısız olmalarına neden olmaktadır.

8.sınıfta not aralığı '51-60 Arası'nda bulunan öğrencilerin yarısından fazlasının 'yılda birkaç kez' şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (% 51,70). Ayda birkaç kez fiziksel şiddete uğradığını belirtenler ise, ikinci sırada en yüksek orana sahiptir (% 27,70). Üçüncü sırada ise 'haftada birkaç kez' maruz kaldığını belirtenler bulunmaktadır (% 15,00). Son sırada ise, fiziksel şiddete 'hergün' maruz kaldığını belirtenler bulunmaktadır (% 5,60).

Not ortalaması itibariyle düşük düzeyde bulunan bu gruptaki öğrencilerin ortalaması 61-70 arasında bulunanlara göre daha az düzeyde şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Ebeveynlerin sosyokültürel düzeylerinin düşük olmasından ötürü sınıf tekrarına kalmayan çocuklarını başarılı görme gibi bir yaklaşımları söz konusudur. Bundan dolayı çocuklarına şiddet uygulamadıkları düşünülmektedir. Bu grupta fiziksel şiddete maruz kalanların önemli bir kısmının kardeşlerinden kaynaklanan ve dışarıda yaşanan sorunlardan dolayı ailede şiddete maruz kaldığı varsayılmaktadır.

Tabloya göre, 8.sınıfta not aralığı '61-70 arası'nda bulunan öğrencilerin yarısından çoğunun (% 53,60) 'yılda birkaç kez' de olsa fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur. 'Ayda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı neredeyse her dört öğrenciden biridir (% 25,70). 'Haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı üçüncü sırada gelmektedir (% 15,00). En düşük orana sahip seçeneğin, 'hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlere ait olduğu tespit edilmiştir (% 5,70).

Ailesinde fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin başında geldiği görülen 61-70 arası notlara sahip öğrencilerin şiddete maruz kalma sebepleri arasında, derslerine çalışabilme ve başarılı olabilme ihtimallerinin olmasına rağmen çaba sarfetmemelerinin yattığı söylenebilir. Not ortalaması itibariyle çokta kötü olmayan bir durumda bulunan bu gruptaki öğrencilerin, şiddet görmelerinde ailenin beklentilerine cevap vermemenin etkili olduğu düşünülmektedir.

Ortalaması ‘71-80 arası’nda bulunan öğrenciler, bir önceki grupta olduğu gibi ‘yılda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenler bulunmaktadır (% 53,10). Yine bir önceki gruba göre, ‘ayda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranında az da olsa bir düşüş görülmektedir (% 24,40). ‘Haftada birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerde ise, bir önceki grupta bulunanlara göre yükselme söz konusu olmuştur (% 16,50).

Değişik sıklıklarda aile içi şiddete maruz kalan toplamda 303 öğrenci, 71-80 arası not aralığında bulunmakta ve diğer not aralıklarında bulunan öğrenciler gibi bu gruptaki öğrencilerin de yarısından fazlasının ‘yılda birkaç kez’ şiddete maruz kaldığını belirtmiş oldukları görülmektedir.

Başarı düzeyleri iyi olan bu gruptaki çocukların ailelerinde maruz kaldıkları şiddet düzeyini daha gerçekçi ortaya koydukları düşünülmektedir. Araştırmacının gerek eğitim verdiği okullardaki öğrencilerin, gerekse saha araştırmasında karşılaştığı öğrencilerin yaklaşımlarından hareketle, söz konusu olan öğrencilerin ailelerinde olan biteni daha rahat ifade ettiklerine müşahade edilmiştir. Yani ailede meydana gelen olayları saklama yaklaşımı, başarı düzeyi düşük öğrencilerde daha fazla olduğu söylenebilir. Bu not ortalaması aralığında bulunan öğrencilerin ‘yılda birkaç kez’(% 53,10) de olsa şiddete maruz kalmalarını, toplumda var olan geleneksel disiplin anlayışının bir sonucu olarak görmek mümkündür.

Ortaokulun son sınıfındaki not ortalamaları itibariyle, ortalaması ‘81-90 Arası’nda bulunan öğrencilerin neredeyse ikisinden birinin (% 47,50) ‘yılda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Bu grupta ‘ayda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin diğer gruptakilere göre yüksek oranda olduğu öne çıkmaktadır (% 31,20). Haftada birkaç kez fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenler ise üçüncü sırada bulunmaktadır (% 17,20). En az oranda seyreden seçenek ise ‘hergün’ şiddete maruz kaldığını belirtenlere aittir (% 4,10).

Bu not aralığında bulunan öğrencilerin aileleri, genellikle bilinçli, sosyo ekonomik ve sosyo kültürel düzeyleri yüksek olan öğrencilerdir. Kendilerine uygulanan fiziksel şiddetin tedbirli olma adına yapıldığı, başarı düzeylerini daha da arttırmaya yönelik olduğu ve diğer aile bireylerinden kaynaklandığı söylenebilir. Kardeşlerarası ilişkilerde yaşanan sorunlardan kaynaklı ortaya çıkan aile içi şiddetin önemli bir oran

teşkil ettiği varsayılmaktadır. Çocuklarına karşı geleneksel yaklaşım sergileyen ailelerde, çocuklarının var olan başarısının devam etmesini sağlamak ve daha da arttırmak niyetiyle yapıldığı da söylenebilir.

Not ortalaması bakımından, '91-100 arası'nda bulunan öğrencilerin yarısından fazlası 'yılda birkaç kez' fiziksel şiddete daha seyrek zamanlarda maruz kaldıkları saptanmıştır (% 55,80). Ayda birkaç kez şiddete maruz kaldığı görülen öğrencilerin oranı daha düşük düzeydedir (% 27,30). Üçüncü sırada, 'haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kalanlar bulunmaktadır (% 13,00). Son sırada ise diğer gruplar ile karşılaştırıldığında, 'hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenler içinde bu grubun en düşük düzeyde olduğu görülmektedir (% 3,90).

Tablonun geneline bakıldığında öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları yükseldikçe toplamda kendilerine uygulanan fiziksel şiddet oranı düşmektedir. '0-50 Arası' not ortalaması zaten sınıfta kalmayı gerektirmektedir. Söz konusu öğrencilerin sene sonunda yapılan sınavlarla geçtikleri düşünülmektedir. Bu sonuçlara göre sayısal olarak en çok fiziksel şiddete maruz kalan grup, ortalaması 61-70 arasında (334) bulunanlardır. Ortalaması yüksek olan öğrencilerin (77) toplamda daha az fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir.

Bu sonuçlara bakıldığında aile içinde çocuklara uygulanan fiziksel şiddet sıklığı arttıkça başarı düzeylerinde bir düşüşün meydana geldiği görülmektedir. Başarı düzeyi düştükçe 'hergün' ve 'haftada birkaç kez' şiddet gören öğrencilerin oranlarında artış söz konusu iken, öğrencilerin başarı düzeyi arttıkça 'ayda birkaç kez' ve 'yılda birkaç kez' şiddete maruz kalanların oranının daha fazla olduğu çöne çıkmaktadır.

3.4.2. 'Sekizinci Sınıf Not Ortalaması'nın 'Son Üç Yılda Ailede En Çok Fiziksel Şiddet Görenler' İle İlişkisi

Sekizinci sınıf not ortalamaları ile son üç yılda ailelerinde en çok fiziksel şiddete maruz kalan aile bireyleri arasında bulunan ilişkiye dair verilerin dağılımı yapılmış ve aşağıya aktarılmıştır.

Tablo 50. 8. sınıf not ortalaması ile ailede son üç yılda en çok şiddet görenler arasındaki ilişki

	0-50 Arası		51-60 Arası		61-70 Arası		71-80 Arası		81-90 Arası		91-100 Arası		Toplam	
Anne	8	7,30%	20	5,70%	14	3,20%	17	4,30%	11	3,30%	3	2,60%	73	4,20%
Baba	7	6,40%	16	4,60%	16	3,60%	4	1,00%	2	0,60%	1	0,90%	46	2,60%
Abla	3	2,80%	7	2,00%	15	3,40%	10	2,50%	7	2,10%	2	1,70%	44	2,50%
Ağabey	8	7,30%	21	6,00%	29	6,60%	25	6,30%	14	4,20%	2	1,70%	99	5,70%
Ben	21	19,30%	58	16,50%	81	18,30%	87	21,80%	58	17,50%	20	17,40%	325	18,60%
Kardeş	6	5,50%	39	11,10%	34	7,70%	47	11,80%	49	14,80%	16	13,90%	191	10,90%

Tablonun verileri yakından incelendiğinde, öğrencilerin 8.sınıfta elde ettikleri not ortalamaları ile ailede fiziksel şiddete en çok maruz kalan aile bireyleri arasındaki ilişki bağlamında oranlara bakıldığında, not ortalaması ‘0-50 Arası’nda bulunan öğrencilerin, ailelerinde fiziksel şiddete en çok maruz kalan bireyin ise öğrencinin kendisi olduğu öne çıkmaktadır (% 19,30). İkinci sırada bulunan aile bireylerinin ise, eşit oranda maruz kalan ‘ağabey’ ve ‘anne’ olduğu ortaya konulmuştur (% 7,30). İlginç görülebilecek bir bulgu ise ‘baba’nın azımsanmayacak düzeyde ailede şiddete maruz kaldığıdır (% 6,40). ‘Kardeş’in ailede şiddete maruz kalma oranı ise beklenen düzeyin altında olduğu düşünülmektedir (% 5,50).

Söz konusu tablodan başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin, aile içi fiziksel şiddete maruz kalma konusunda daha çok kendilerini ön plana çıkardıkları sonucu çıkmaktadır. Öğrencilerin ailelerinde en çok kendilerinin fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiş olmaları, onların okul derslerinden dolayı fiziksel şiddete maruz kaldıklarını düşündürmektedir. Ailede fiziksel şiddete maruz kalanlar içerisinde diğer gruplara göre daha fazla oranda bulunan babanın konumuna bakıldığında, ailede bulunan bireyler arasında şiddetin yaygın şekilde gerçekleştiğine işaret sayılabilir.

Not ortalaması ‘51-60 arası’nda bulunan öğrencilerde yine dikkat çekici bulgu, örnekleme oluşturan öğrencilerin en çok kendilerinin fiziksel şiddete maruz kaldıklarını belirtmiş olduklarıdır (% 16,50). Önceki gruba göre bu grupta ‘baba’nın fiziksel şiddete maruz kalma oranında düşme olduğu görülmektedir (% 4,60). ‘Ağabey’in ailede fiziksel şiddete maruz kalma oranının, bu grupta ‘anne’nin önüne geçtiği (% 6,00), ‘anne’nin ise dördüncü sırada (% 5,70) en çok şiddete maruz kaldığı görülmektedir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerden sonra gelen ‘kardeş’, ailede fiziksel şiddete en çok maruz kalan bireydir. Bu gruptaki çocukların aile içi fiziksel şiddete maruz kalanın en çok kendileri olduğunu belirtmiş olmaları anlamlı bulunmaktadır. Çünkü başarı göstermeyen çocuklar ailede daha fazla şiddete maruz kalma olasılığına sahip olduğu gibi, maruz kaldıkları aile içi şiddet dolayısıyla kendilerini derslerine veremedikleri ihtimali de bulunmaktadır. Fiziksel şiddete maruz kalanlar içerisinde ikinci sırada ‘kardeş’ bulunmaktadır.

51-60 not aralığında bulunan öğrencilerin akademik yönden ders başarıları düşük düzeydedir ve kendilerini derslerine veremedikleri için çoğunun hem ailede kardeşleriyle veya diğer aile bireyleriyle, hem de sokaklarda başkalarıyla daha fazla şiddet içeren eylemlere karıştıkları söylenebilir. Bu yüzden ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalanların kardeşleri olduğunu beyan edenler, genellikle kardeşlerine fiziksel şiddet uygulayanlar olduğu düşünülmektedir.

Not ortalaması ‘61-70 arası’nda bulunan öğrencilerin ailelerinde en çok fiziksel şiddete maruz kalan bireyin kendileri olduğuna dair bulgular, diğer gruplarda olduğu gibi burada da öne çıkmaktadır (% 18,30). İkinci sırada en çok maruz kalanın ‘kardeş’ (% 7,70) olduğu görülmektedir. Ağabey ise (% 6,60), üçüncü sırada ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalan aile bireyidir. Öne çıkan önemli bir bulgu ise, babanın (% 3,60) fiziksel şiddete maruz kalma oranının, anne’nin (% 3,20) sahip olduğu orandan daha yüksek düzeyde çıkmasıdır.

Ortalaması 61-70 arasında bulunan öğrencilerin aile içi fiziksel şiddete maruz kalanın en çok kendileri olduğunu belirtenlerin oranının, bu grupta daha fazla olduğu görülmektedir. Başarı konusunda ortalama bir öğrenci profili çizen bu gruptaki öğrencilerin, ailelerinde maruz kaldıkları fiziksel şiddet dolayısıyla derslerinde başarı elde etmemiş olma ihtimalleri yüksektir. Bu nedenle ortaya koydukları ders durumlarının çok iyi olmamasının nedenini, ailede maruz kalınan fiziksel şiddete bağladıkları düşünülmektedir.

Sekizinci sınıf not ortalaması ‘71-80 Arası’ bir ortalama sahip olan öğrencilere bakıldığında, öne çıkan bir bulgu, örneklem öğrencilerinin yine kendilerini ailede en çok şiddete maruz kalan birey olarak görmeleridir (% 21,80). Yine dikkat çekici bir bulgu ise ailede fiziksel şiddete maruz kalma konusunda ‘kardeş’e ait

değerlerin diğer gruplara göre daha yüksek olduğudur (% 11,80). ‘Baba’nın ise, diğer gruptaki oranlara göre, bu grupta daha düşük oranda ailede fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir (% 1,00).

Ortalaması 71-80 arasında bulunan öğrencilerin, ortalaması 61-70 arasında olan gruba göre, aile içinde fiziksel şiddete maruz kalanın kendileri olduğunu belirtenlerin oranının, burada daha fazla olduğu görülmektedir. Bu gruptaki öğrencilerin kendilerini ifade etmede ve sorunları dile getirmede daha başarılı olmaları hasebiyle, ortalaması düşük olan öğrencilere göre daha gerçekçi cevaplar verdikleri düşünülmektedir. Araştırmada şahit olunan gözlemler doğrultusunda, başarı düzeyi düşük olan öğrencilerin, özellikle erkek çocukların, aile içinde yaşanan şiddet türlerini gizlemeye çalıştıkları, ortaya çıkarmak istemedikleri, defalarca müşahade edilmiştir. Bu sebeple not ortalaması daha yüksek olan çocukların ortaya koydukları verilerin daha gerçekçi olduğu söylenebilir.

Not ortalaması ‘81-90 arası’nda bulunan öğrencilerin ise, ailelerinde en çok fiziksel şiddete maruz kalan bireyin yine kendileri olduğu yönünde tespitleri görülmektedir (% 17,50). Bu not aralığında bulunan öğrencilere göre ikinci sırada ‘kardeş’ bulunmakta ve önceki gruba göre bu seçeneği tercih edenlerin daha yüksek düzeyde olduğu, dolayısıyla ailede ‘kardeş’in daha fazla şiddete maruz kaldığı ortaya çıkmaktadır (% 14,80). ‘Baba’nın ailede maruz kaldığı şiddetin oranı ise çok düşük oranda bulunmaktadır (% 0,60).

Bu not ortalaması aralığında bulunan öğrencilerin aile içinde fiziksel şiddete en çok maruz kalanın kendileri olduğu yönündeki eğilimlerinde düşme olduğu görülmektedir. Bu oranlara göre öğrencinin kendilerine yönelik uygulanan aile içi fiziksel şiddet oranı azaldıkça başarı seviyelerinde artış meydana gelmektedir. Bu not aralığında bulunanlara bakıldığında, ailelerinde en çok fiziksel şiddete maruz kalanın ‘Kardeş’ olduğunu beyan edenlerin, diğer gruplara göre daha fazla olduğu öne çıkmaktadır. Ailede ebeveynler tarafından başarılı olan öğrencilerin ders çalışma düzenlerinin bozulmaması için onları pozitif ayrımcılığa tabi tuttukları geleneksel bir yaklaşımdır. Ortaöğretime devam eden başarılı öğrencilerin ailede farklı muameleye tabi tutulması, küçük kardeşler tarafından kabul görmediğinde bu kardeşlerin ebeveynler veya aile büyükleri tarafından fiziksel şiddete maruz kama itimleri yüksektir.

Ortaokul döneminin son sınıfında not ortalaması '91-100 arası'nda bulunan öğrencilerin verilerine bakıldığında, ailede fiziksel şiddete en çok maruz kalan bireyin yine kendileri olduğu ortaya çıkmaktadır (% 17,40). İkinci sırada ise 'kardeş' bulunmaktadır (% 13,90). Genel olarak diğer aile bireylerinin maruz kaldığı fiziksel şiddet düzeyinin düşük olduğu ortaya konulmuştur.

Bu sonuçlara göre, öğrencilerin aile içinde fiziksel şiddete maruz kalanın en çok kendileri olduğu yönündeki eğilimlerinin bir önceki grupla neredeyse aynı oranda olduğu görülmektedir. Ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalanın 'Kardeş' olduğunu belirtenlerin oranı, bir önceki grupta bulunanlara göre az, ancak yine de yüksek olduğu görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, ortaöğretime devam eden başarılı aile bireyinin kardeşleriyle yaşadıkları sorunların faturası genellikle başarılı olan öğrencinin kendisine değil, kardeşlerine kesilmektedir. Dolayısıyla kardeşin hem ilgili öğrenciler ve hem de ailenin diğer üyeleri tarafından fiziksel şiddete maruz kalma ihtimali bulunmaktadır.

Tablonun geneline bakıldığında, ortalaması 61-70 aralığında bulunan öğrenciler hariç, diğer not ortalamalarına sahip öğrencilerin ortalamaları yükseldikçe sırasıyla 'anne', 'baba', 'abla' ve 'ağabey'e yönelik uygulanan aile içi şiddet düzeyinde düşme olduğu görülmektedir. Bunun yanında ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalanın 'kendisi' olduğunu belirtenlerin bütün gruplarda neredeyse aynı yüzdelere sahip olduğu öne çıkmaktadır. Tablolardan hareketle ortaya çıkan bu durum, ailede kendilerine uygulanan fiziksel şiddetin öğrenciler tarafından kabul edildiğini göstermesi açısından anlamlı bulunmaktadır. Çoğunluğunun başarı düzeyine bakıldığında iyi olmadığı görülen Bağlar bölgesindeki ortaöğretim öğrencilerinin akademik yönden başarı elde edememelerinin bir sebebebini, ailede kendilerine uygulanan fiziksel şiddet oluşturmaktadır.

3.4.3. 'Sekizinci Sınıf Not Ortalaması'nın 'Ailede En Çok Fiziksel Şiddet Uygulayanlar' İle İlişkisi

Öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları ile ailelerinde en çok fiziksel şiddet uygulayan aile bireylerinin kimler olduğu arasında bulunan ilişkiye dair verilerin dağılımı yapılmış ve aşağıda verilmiştir.

Tablo 51. 8. sınıf not ortalaması ile ailede şiddet uygulayanlar arasındaki ilişki

	0-50 Arası		51-60 Arası		61-70 Arası		71-80 Arası		81-90 Arası		91-100 Arası		Toplam	
Anne	12	19,67%	25	16,03%	51	25,50%	49	23,67%	48	31,17%	14	23,73%	199	23,78%
Baba	24	39,34%	62	39,74%	59	29,50%	61	29,47%	34	22,08%	13	22,03%	253	30,23%
Abla	6	9,84%	14	8,97%	14	7,00%	26	12,56%	17	11,04%	9	15,25%	86	10,27%
Ağabey	14	22,95%	48	30,77%	53	26,50%	53	25,60%	34	22,08%	14	23,73%	216	25,81%
Kardeş	5	8,20%	7	4,49%	23	11,50%	18	8,70%	21	13,64%	9	15,25%	83	9,92%
Toplam	61	100,00%	156	100,00%	200	100,00%	207	100,00%	154	100,00%	59	100,00%	837	100,00%

Öğrencilerin 8.sınıftaki not ortalamaları ile ailede en çok şiddet uygulayan aile bireyi ilişkisine dair oranlara bakıldığında, not ortalaması ‘0-50 arası’nda bulunanlara göre, ailede en çok baba fiziksel şiddet uygulamaktadır (% 39,34). İkinci sırada en çok ‘ağabey’in fiziksel şiddet uyguladığı öne çıkmaktadır (% 22,95). Üçüncü sırada ise ailede en çok fiziksel şiddeti uygulayanın ‘anne’ olduğu görülmektedir (% 19,67). Ailede en az fiziksel şiddet uygulayan ise kardeştir (% 8,20). Buradan hareketle, aile içinde yaşanan fiziksel şiddetin varlığına dair oranın, diğer not aralığında bulunan gruplara göre daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Aile içinde yaşanan fiziksel şiddet düzeyinin yükselmesi oranında öğrencilerin akademik başarılarında düşüş meydana geldiği bu tablodan da anlaşılmaktadır.

Ortalaması ‘51-60 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet uygulayanlara dair görüşlerine bakıldığında, yine babanın açık ara önde olduğu anlaşılmaktadır (% 39,74). İkinci sırada ailede fiziksel şiddeti en çok uygulayan aile bireyinin ‘ağabey’ olduğu (% 30,77), hemen sonrasında gelen aile bireyinin ‘anne’ (% 16,03) olduğu tespit edilmiştir. Kardeş, yine en düşük oranda fiziksel şiddeti uygulayan aile bireyi konumundadır (% 4,49)

Ortalaması ‘0-50 arası’nda bulunanlara göre, toplamda aile içinde yaşanan fiziksel şiddet oranının daha düşük, en çok fiziksel şiddet uygulayanın sırasıyla ‘baba’ (% 39,74) ve ‘ağabey’ (% 30,77) olduğu öne çıkmaktadır. Aile içinde yaşanan fiziksel şiddet, evde güçlü olan bireylerin ötekilere uyguladığı yaptırımlar ve başvurduğu zorbalık olarak düşünüldüğünde, aile bireylerini bir arada bulundurmamak, başarıya ve üretime teşvik etmek amacıyla ‘baba’nın sahip olduğu konum dolayısıyla fiziksel şiddete daha sıklıkla başvurduğu bilinmektedir. Özellikle otoriter görünmek ve kendi sözünün etkili olduğunu görmek amacıyla çocuklarına ve eşine şiddet uygulayan babaların varlığı bir gerçektir. Bu bağlamda çocuklarına korku salma ve şiddet

uygulama yoluyla yönlendirme anlayışında bulunan babalar çoğunluktadır. Babalar bu beklentideyken, çocukların bunu genellikle yanlış yorumladıkları, moral ve motivasyonlarını kaybettikleri, başarıyı, hedefleri ve beklentileri önemsemedikleri, rotayı şaşırdıkları ve sonuçta derslerinde başarısızlığı yaşadıkları söylenebilir. Bu yaklaşımın en etkili olduğu grubun, ortalaması düşük seviyede bulunan öğrenciler olduğu görülmektedir. Babaların sorun çözmede yeterli donanımına sahip olmadığı, geleneksel bir yaklaşımla ve zorbalıkla aileyi sahiplenmeye çalıştığı durumlarda, çocuğun başarısının düşük, becerilerinin ise daha az olduğu söylenebilir.

Ortalaması '61-70 arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet uygulayanlara dair yaklaşımlarına bakıldığında, bir önceki gruba göre, 'baba'nın (% 29,50) uyguladığı fiziksel şiddet oranında düşme, 'anne'nin (% 25,50) ise uyguladığı şiddet oranında yükselme görülmektedir. 'Ağabey'in de (% 25,50) anne ile aynı oranda şiddet uyguladığı ortaya konulmuştur. Bir önceki grupta bulunanlara göre kardeşin uyguladığı şiddet düzeyinde artış görülmektedir (% 11,50).

Diğer gruplardaki öğrencilerde olduğu gibi aile içinde fiziksel şiddet uygulayanların bu grupta da, sırasıyla 'baba', 'ağabey' ve 'anne' olduğu öne çıkmaktadır. Ancak bu gruptaki öğrencilere göre ailede en çok şiddet uygulayanlara, yani sırasıyla 'baba' (% 29,50), 'ağabey' (% 25,50) ve 'anne'ye (% 25,50) ait değerlere bakıldığında, bu oranların birbirlerine yakın, 'Anne'nin uyguladığı şiddet oranının diğer gruptakilere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumu şöyle bir yaklaşımla izah etmek mümkündür; öğrencilerin sahip olduğu ortalamalara bakıldığında, ortalaması yüksek olan öğrencilerin takibi, daha çok annenin kontrolünde gerçekleşmektedir. Annenin müdahalesi sonucu çocuklarda davranış, değerler ve başarıya yönelme konularında etki meydana geldiğinde babaya çok fazla iş düşmemektedir. Ancak annenin baş etmede zorluk yaşadığı ve akademik başarısının düşük olduğu çocukların takibi, genellikle babanın kontrolüne bırakılmaktadır. Bu sebeple başarı düzeyi düşük olan çocuklara uygulanan fiziksel şiddetin genellikle baba tarafından uygulandığı söylenebilir.

Sekizinci sınıfta not ortalaması '71-80 arası'nda bulunan öğrencilerin ailede en çok fiziksel şiddetin kimin tarafından uygulandığına dair görüşlerine bakıldığında, bu aile bireyinin 'baba' olduğunu belirtenlerin oranı öne çıkmaktadır (% 29,47). İkinci

sırada ‘ağabey’ bulunmaktadır (% 25,60). Üçüncü sırada ‘anne’nin (% 23,67) ve dördüncü sırada ise ‘abla’nın (% 12,56) olduğu görülmektedir.

Önceki gruplarda bulunan öğrencilerin görüşlerindeki oranlarla karşılaştırıldığında, ‘abla’nın aile bireylerine fiziksel şiddet uygulama oranının neredeyse iki katına çıktığı görülmektedir. Not ortalamasının daha yüksek olduğu bu grupta, genel anlamda ‘anne’, ‘baba’, ‘abla’ ve ‘ağabey’in fiziksel şiddet uygulama oranlarında artış meydana geldiği, fiziksel şiddet uygulayanların toplam oranında artış olduğu görülmektedir. Bu not aralığında bulunan öğrenciler, genellikle *başarılı* kategorisinde sayılmaktadırlar. Herhangi bir yanışa sürüklenmemeleri ve derslerinde daha da başarılı olmaları için öğrencilere yönelik aile bireylerinden gelen ‘sıkı kontrol’ yaklaşımı, öğrenciler tarafından tepkiyle karşılanmakta ve şiddetin meydana çıkmasına yol açmaktadır.

Not ortalaması ‘81-90 Arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede fiziksel şiddeti en çok uygulayanlara dair görüşlerine bakıldığında, önceki gruplara göre oranlarda farklılaşma görülmektedir. Bu not ortalamasına sahip öğrencilerin ailelerinde en çok şiddet uygulayan ‘anne’dir (% 31,17). İkinci sırada gelen ‘baba’ ve ‘ağabey’in oranları aynı düzeydedir (% 22,08). Üçüncü sırada en çok fiziksel şiddet kullanan aile bireyinin ‘kardeş’(% 13,64) olduğu görülmektedir.

Baba ve ağabeyden kaynaklı fiziksel şiddet oranlarının aynı olduğu bu grupta, anneden kaynaklı fiziksel şiddet oranının ise daha fazla olduğu öne çıkmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin görüşlerine göre kardeşten kaynaklı fiziksel şiddet oranı, diğer grupta bulunanlara göre daha fazladır. Not ortalaması 81-90 arası olan bu gruptaki öğrencilerin ailelerinde genel anlamda aile içinde yaşanan fiziksel şiddet oranı, not aralığı farklı olan diğer gruplara göre daha azdır.

Ortalaması ‘91-100 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede fiziksel şiddet uygulayanlara dair görüşlerine bakıldığında ise, ailede en çok fiziksel şiddet uygulayan aile bireyinin ‘anne’ ve ‘ağabey’ olduğu ve oranlarının aynı (% 23,73) olduğu ortaya konulmuştur. ‘Baba’nın ailede fiziksel şiddet kullanma oranı, anne ve ağabeyden sonra gelmektedir (% 22,03). Kardeş tarafından uygulanan ailedeki fiziksel şiddet oranının da azınsanmayacak derecede olduğu söylenebilir (% 15,25).

Öğrencilerde başarı düzeyi yükseldikçe aile içinde uygulanan fiziksel şiddet oranında azalma meydana gelmektedir. Başarılı öğrencilere baba tarafından uygulanan fiziksel şiddet, başarısız olanlara göre daha az olduğu bu gruptaki yüzdelerden de anlaşılmaktadır. Tekrardan dile getirmek gerekirse, başarı düzeyi iyi olan öğrencilere yönelik gerçekleşen aile içi fiziksel şiddet oranlarında babadan kaynaklı oranların düşük olması, sorunlarla baş etmede ‘Baba’nın sahip olduğu rol ve otoriteye başvurmadan kaynaklı olduğu ve çocuklara yönelik kontrolün sağlanabilme gayesinden ileri geldiği düşünülmektedir.

3.4.4. ‘Sekizinci Sınıf Not Ortalaması’nın ‘Ailede Şiddet Meydana Geldiğinde Ders Çalışma Durumu’ İle İlişkisi

Öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları ile ailelerinde fiziksel şiddet meydana geldiğinde kendilerinin ders çalışıp çalışmadıkları arasında bulunan ilişkiye dair verilerin dağılımı yapılmış ve aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 52. 8. sınıf not ortalaması ile ailede şiddet meydana geldiğinde ders çalışma durumu arasındaki ilişki

	0-50 Arası		51-60 Arası		61-70 Arası		71-80 Arası		81-90 Arası		91-100 Arası		Toplam	
Çok daha iyi çalışabiliyorum	5	4,90%	17	5,40%	25	6,50%	20	6,00%	20	7,80%	11	12,50%	98	6,60%
Çalışabiliyorum	23	22,30%	68	21,80%	88	22,90%	70	21,00%	60	23,30%	16	18,20%	325	22,00%
Çalışamıyorum	36	35,00%	119	38,10%	141	36,60%	116	34,80%	72	28,00%	23	26,10%	507	34,30%
Çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum	39	37,90%	108	34,60%	131	34,00%	127	38,10%	105	40,90%	38	43,20%	548	37,10%
Toplam	103	100,00%	312	100,00%	385	100,00%	333	100,00%	257	100,00%	88	100,00%	1478	100,00%

Tabloda görüldüğü gibi, ortalaması ‘0-50 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet olayları meydana geldiğinde ders çalışma durumlarını ne olduğuna dair ilişkiye bakıldığında, yaklaşık her on öğrenciden yedi’sinin ya çalışmadığı (% 35,00) veya çalışsa bile bir şey anlamadığı (% 37,90) saptanmıştır. Başka bir deyişle ailede meydana çıkan fiziksel şiddet olaylarından dolayı çocukların derslerine yoğunlaşmada olumsuz etkilendiği ortaya konulmuştur.

Bu gruptaki öğrencilerin yaklaşık % 22’sinin ailede şiddet baş gösterdiğinde çalışabildiğini ifade etmiş olması anlamlı bulunmaktadır. Bu ailelerde sürekli hale gelen aile içi şiddet olayları, rutin bir hal aldığından dolayı öğrencilerin bu şartlarda ders çalışmayı normal gördükleri varsayılmaktadır. Bu gruptaki öğrencilerin başarı

düzeylerinin çok düşük olması, ailevi problemlerin ve aile içi şiddetin var olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Not ortalaması '51-60 arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede fiziksel şiddet olayları meydana geldiğinde ders çalışma durumlarına dair görüşlerine bakıldığında, yine olumsuz etkilenenlerin yaklaşık % 73 düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Çok daha iyi çalıştığını söyleyenler yaklaşık 20 öğrenciden biridir (% 5,40).

Bu gruptaki öğrencilerden, neredeyse her dört öğrenciden üçü, aile içinde yaşanan şiddet olaylarından dolayı derslerine çalışmadığını veya çalışsa bile bir şey anlamadığını belirtmiş olması, bu araştırmanın savunduğu iddiayı destekler mahiyettedir. Çünkü aile içi şiddet olayları, okula devam eden bir öğrenciye ailede doğrudan uygulanmasa bile, yaşanan atmosferden dolayı öğrencinin kendisini dersine veremeyeceği düşünülmektedir. Yaklaşık % 27'sinin ailesinde yaşanan şiddet olaylarının, artık sıradan bir hal almış olması ve çocukların bu şartların dışında bir seçeneğe sahip olmaması dolayısıyla bu tercihi yaptıkları düşünülmektedir.

Sekizinci sınıf not ortalaması '61-70 arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet olayları meydana geldiğinde ders çalışma durumlarına dair görüşlerine bakıldığında ise, yine olumsuz etkilenenlerin yaklaşık % 70 düzeyinde olduğu görülmektedir.

Bir önceki not ortalamasına sahip öğrencilere göre bu gruptaki öğrencilerin de yaklaşık her on öğrenciden yedisinin evde şiddet meydana geldiğinde derslerine ya çalışmadıklarını veya çalışsalar bile odaklanamadıklarını, dolayısıyla bir şey anlayamadıklarını belirtmiş olmaları anlamlı bulunmaktadır. Diğer taraftan yaklaşık % 30'unun ailesinde olağan bir hale gelen şiddet olaylarının öğrencilerin ders çalışmasına neredeyse engel teşkil etmeyecek hale geldiğini göstermektedir.

Ortalaması '71-80 arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet olayları meydana geldiğinde ders çalışma durumlarına dair görüşlerine bakıldığında, çalıştığı halde bir şey anlamadığını belirtenlerin, diğer gruplarda bulunanlara göre oranlarının düzeyinde artış meydana geldiği görülmektedir (% 38,10). Çalışmadığını belirtenlerin oranı ise ikinci sırada gelmektedir (% 34,80). Her yüz öğrenciden sadece altısının bu tür zamanlarda daha iyi çalıştığı görülmektedir (% 6,00).

Söz konusu bu oranlar, bir önceki grupta bulunan öğrenci görüşlerine benzerlik oluşturmaktadır. Dolayısıyla büyük oranda öğrencilerin ailede şiddet meydana geldiğinde ders çalışmadıklarını, çalışsalar bile bir şey anlamadıklarını söylemek mümkündür.

Ortalaması '81-90 Arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede şiddet olayları meydana geldiğinde ders çalışma durumlarına dair görüşlerine bakıldığında, çalıştığı halde bir şey anlamadığını belirtenlerin oranı daha ön plana çıkmaktadır (% 40,90). Ailede fiziksel şiddet uygulandığında çalışmadığını belirtenler ise ikinci sırada bulunmaktadır (% 28,00).

Bu not ortalamasına sahip öğrencilerin, diğer gruplarda bulunan öğrenci görüşlerinden farkı, yaklaşık üçte birinin (% 31,1) 'Çalışabiliyorum' şeklinde cevap vermiş olmaları ve bu öğrencilerin şiddet olayları olsa bile etkilenmeden çalışabildiklerini ifade etmiş olmalarıdır.

Ortalaması '91-100 Arası'nda bulunan öğrencilerin yaklaşımlarına bakıldığında, % 12,5'inin ailede şiddet ortamını ararcasına daha iyi çalışabildiğini belirtmiş olması, ilgili öğrencilerin belli bir hedefe sahip olduğunu da akla getirmektedir. Yani bu yolla, şartlar ne olursa olsun kendilerini ilgilendirmeyeceğini belirtmiş olmaktadır. Yine yaklaşık % 70 düzeyinde bir kesim öğrenci, bu tür zamanlarda ya çalışmadığını, ya da çalışsa bile bir şey anlamadığını belirtmiş olması anlamlı bulunmaktadır.

Ailedeki bu şiddet zamanlarında 'çalışabiliyorum' diye görüş belirten öğrencilerden bazılarının, ailedeki şiddet ortamından kurtulmak üzere dersine daha fazla çalışması gerekliliğinden dolayı bu seçeneği işaretlediği düşünülmektedir.

3.4.5. 'Sekizinci Sınıf Not Ortalaması'nın 'Ailede Maruz Kalınan Fiziksel Şiddetin Sebebi'yle İlişkisi

Öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları ile ailelerinde maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sebebi arasında bulunan ilişkiye dair verilerin dağılımı yapılmış ve aşağıda verilmiştir.

Tablo 53. 8.Sınıf not ortalaması ile fiziksel şiddete maruz kalma sebebi arasındaki ilişki

	0-50 Arası	51-60 Arası	61-70 Arası	71-80 Arası	81-90 Arası	91-100 Arası	Toplam
Ders çalışmamaktan	14 15,60%	38 15,40%	38 13,10%	27 10,40%	9 4,80%	5 7,10%	131 11,50%
Okuldaki başarısızlığımdan	17 18,90%	35 14,20%	33 11,40%	27 10,40%	16 8,60%	4 5,70%	132 11,60%
Uyuşturucu, sigara vb. madde kullanımından	7 7,80%	30 12,20%	27 9,30%	15 5,80%	5 2,70%	4 5,70%	88 7,70%
Kardeşlerimle kavga yapmamdan	19 21,10%	62 25,20%	76 26,30%	87 33,60%	79 42,20%	34 48,60%	357 31,30%
Aile büyüklerine karşı çıktığımdan	13 14,40%	18 7,30%	32 11,10%	35 13,50%	37 19,80%	15 21,40%	150 13,10%
İdeolojik/örgütsel sebeplerden	1 1,10%	0 0,00%	3 1,00%	4 1,50%	2 1,10%	1 1,40%	11 1,00%
Eve geç gelmekten	8 8,90%	19 7,70%	29 10,00%	16 6,20%	6 3,20%	1 1,40%	79 6,90%
Dışardaki kavgalara karışmaktan	3 3,30%	16 6,50%	20 6,90%	15 5,80%	9 4,80%	1 1,40%	64 5,60%

Yukardaki tabloda sunulan verilere göre, sekizinci sınıfta not ortalaması ‘0-50 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sebebine dair görüşlerine bakıldığında öne çıkan bulgunun okul başarısıyla ilgili seçeneklerdeki oranın bariz şekilde öne çıktığıdır (% 34,50). Bu not aralığında bulunan öğrencilerden yaklaşık üçte ikisinin okulda yaşadığı başarısızlıktan dolayı fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Ders çalışmadığı ve okulda başarı göster(e)mediği için fiziksel şiddete maruz kalan öğrenciler önemli bir oran teşkil etmektedirler.

Kardeşler arasında meydana gelen kavgalardan dolayı önemli oranda bir öğrenci kesiminin şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (% 21,10). Tablonun nerdeyse bütününde olduğu gibi, 0-50 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin maruz kaldığı fiziksel şiddetin sebepleri arasında, ailede yaşanan ‘kardeş kavgaları’ (% 21,1) birinci sırada gelmektedir.

Öte yandan başarı düzeyi düşük öğrenci grubu olarak ifade edilebilecek öğrenci grubu, ortalaması 0-50 arasında bulunanlardır. Bu not ortalaması aralığında bulunan öğrencilerin davranışsal sorunlar yaşadıkları, aile büyüklerine karşı çıktıkları ve bu sebeplerden dolayı fiziksel şiddete maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda aile büyüklerine karşı çıktığı için fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin oranının da ciddi düzeyde olduğu söylenebilir (% 14,40).

Sekizinci sınıf not ortalaması ‘51-60 arası’nda bulunan öğrenciler, yine en çok kardeşleriyle yaptıkları kavga nedeniyle şiddete maruz kalmaktadırlar (% 25,20). İkinci sırada şiddete maruz kalınma sebebi ders çalışmamadır (% 15,40). Üçüncü sırada ise okuldaki başarısızlıktan dolayı maruz kalınan şiddetin oranı bulunmaktadır (% 14,20).

Önemli bir oran ise, uyuşturucu, sigara vb. madde kullanımından kaynaklı maruz kalınan şiddet olduğu görülmektedir. Öte yandan bu gruptaki öğrencilerin İdeolojik/örgütsel sebeplerden dolayı ailede hiç fiziksel şiddete maruz kalmadıkları öne çıkmaktadır.

Kardeşler arasında ortaya çıkan kavgadan dolayı maruz kalınan fiziksel şiddetin dışında kalan sebepler arasında en çok öne çıkan sebepler, öğrencilerin akademik başarıyla alakalı ders çalışmamak (% 15,4) ve okulda yaşanan başarısızlık (% 14,2) olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin ailede fiziksel şiddet görmelerinde etkili sebepler arasında dördüncü sırada bulunan uyuşturucu, sigara ve madde kullanımının (% 12,2) düzeyi, başarı seviyesi düşük öğrencilerin içinde bulunduğu şartların ve çevresel faktörlerin durumunu yansıtmaları bakımından anlamlı bulunmaktadır.

Not ortalaması '61-70 arası'nda bulunan öğrencilerin, yine en çok maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sebeplerinin başında kardeşleriyle yaptıkları kavgaların geldiği tespit edilmiştir (% 26,30). Ders çalışmama ve okul başarısızlığı nedeniyle öğrencilerin fiziksel şiddete maruz kalma oranları % 24,5 düzeyindedir.

Bir önceki grupta bulunan öğrencilere göre bu gruptaki öğrencilerde kardeşler arasında yapılan kavgalardan dolayı fiziksel şiddete maruz kalanların oranında artış meydana gelmiştir. Önemli bir kısmı (% 11,1) aile büyüklerine karşı çıktığından dolayı fiziksel şiddet görmüştür. Akademik başarı yönünden 'orta' ve altında bir düzey olarak bilinen bu not ortalamasına sahip öğrencilerin davranışsal sorunlar yaşadığı ve aile büyüklerine karşı geldiği, başarı göstermeyince aile bireylerine karşı tepkisel bir duruş sergilemeye çalıştığı düşünülmektedir.

Ortalaması '71-80 arası'nda bulunan öğrenciler, en çok kardeşleriyle yaptıkları kavgalar nedeniyle fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar (% 33,60). Aile büyüklerine karşı çıktıkları için fiziksel şiddete maruz kalanlar ise önemli orandadır ve diğer grupta bulunanlara göre yüksek düzeydedir (% 13,50). Bu not aralığına sahip öğrencilerin kısmen başarılı bir düzeyde oldukları söylenebilir. Bu sebepten dolayı eğitimle ilgili sebeplerden dolayı fiziksel şiddete maruz kalma düzeylerinde bir düşüş olduğu, başka bir deyişle ders çalışma ve okul başarısı ile ilgili sebeplerden dolayı daha az şiddete maruz kaldıkları görülmektedir (toplam % 20,80). Eve geç geldiği için ailede fiziksel

şiddet görenlerin oranı, diğer gruplarda bulunanlara göre yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Ortalaması 61-70 arasında bulunan öğrencilere göre bu gruptaki öğrencilerin ders çalışmadıkları ve okulda başarısızlık yaşadıkları için fiziksel şiddet görme oranları daha düşük düzeydedir. Ailede yaşanan fiziksel şiddetin veya diğer şiddet türlerinin düzeyi düştükçe öğrencilerin akademik başarıları yükselmektedir. Bu şekildeki bir yaklaşımın dayanaklarını, söz konusu olan bu tablodan çıkarmak mümkündür. Öte yandan öğrencilerin başarı düzeyi yükseldikçe kardeşler arasında meydana gelen kavgaların düzeyinin de artış gösterdiği görülmektedir. Başarı gösteren öğrencilerin yaşanan kardeşler arası kavgaları daha rahat dile getirdikleri düşünülmektedir. Bu gruptaki öğrencilerde uyuşturucu, sigara ve madde kullanımından dolayı fiziksel şiddet görme oranı, diğer gruplara göre daha düşük düzeydedir. Ancak aile büyüklerine karşı gelmekten dolayı fiziksel şiddet görme oranı ise daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ortalaması '81-90 arası'nda bulunan öğrencilerin, ders çalışmadığı ve okulda başarı göstermediği için fiziksel şiddete maruz kalma oranlarının diğer grupta bulunanlara göre önemli düzeyde düşük olduğu görülmektedir (% 13,40). Başarı gösteren öğrencilerin şiddete daha düşük düzeyde maruz kaldıkları gibi bir mantık yürütmenin yanında, daha düşük düzeyde şiddete maruz kaldıkları için yüksek akademik başarı gösterdikleri şeklinde bir mantık yürütmek de mümkündür. Dolayısıyla düşük akademik performans gösteren önceki gruplarda bulunan öğrenciler, daha fazla şiddete maruz kaldıkları için daha düşük düzeyde başarı göstermektedirler.

Kısaca, ders çalışmadığı için fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin oranı, diğer gruplarda bulunan öğrencilere göre bu grupta çok daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde okulda yaşadığı başarısızlıklardan dolayı ailede fiziksel şiddete maruz kalma oranının da, daha düşük olduğu görülmektedir. Örneklemi oluşturan öğrencilerin başarı düzeyi yükseldikçe kötü alışkanlıklarının (uyuşturucu, sigara ve madde kullanımı) da azaldığı ortaya çıkmaktadır. Kardeşler arasında yaşanan kavgaların ise bu gruptaki öğrencilerde daha fazla olduğu görülmektedir. Öne çıkan oranlardan birisi de, aile büyüklerine karşı çıktığı için fiziksel şiddete maruz kalanların diğer gruptaki öğrencilere göre büyük artış gösterdiği.

Ortalaması ‘91-100 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sebebine dair görüşlerine bakıldığında öğrencilerin, % 7,1’inin ders çalışmamaktan, % 5,7’sinin okuldaki başarısızlığından, % 5,7’sinin uyuşturucu, sigara vb. madde kullanımından ve % 48,6’sının kardeşleriyle kavga yapmaktan dolayı fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur. Bunun yanında % 21,4’ünün aile büyüklerine karşı çıkmasından, % 1,4’ünün ideolojik/örgütsel sebeplerden, % 1,4’ünün eve geç gelmekten ve % 1,4’ünün dışardaki kavgalara karışmaktan dolayı aile içinde fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır.

Diğer gruplarla karşılaştırıldığında bu not aralığında bulunan öğrencilerin, kardeşler arasında yaşanan kavgalardan dolayı maruz kaldıkları fiziksel şiddet oranı hariç, nerdeyse bütün maddelerde daha düşük oranlarda olduğu öne çıkmaktadır. Kardeşler arasında meydana gelen kavgalardan dolayı aile içinde maruz kalınan fiziksel şiddetin oranı ise, önceki diğer bütün gruplarda bulunan oranlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Başarı düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ailede kardeşlerle daha fazla sorun yaşadıkları, sınav stresinden dolayı bocalama içinde oldukları ve farklı sebeplerden ötürü tam olarak ne yaptıklarını bilmedikleri, sonucunda ise fiziksel şiddete maruz kaldıkları düşünülmektedir.

3.4.6. Sekizinci Sınıf Not Ortalamasının Yaşamı Boyunca Ailede Maruz Kalınan Fiziksel Şiddet Sıklığıyla İlişkisi

Akademik başarının ölçülmesinde önemli bir araç olan TEOG sınavı öncesinde öğrencilerin sekizinci sınıf not ortalamaları ile öğrencilerin ailelerinde yaşamları boyunca maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sıklığı arasında bulunan ilişki sorgulanmış ve verilerin analizleri yapıldıktan sonra tablo halinde aşağıya çıkarılmıştır.

Tablo 54. 8. sınıf not ortalaması ile ailede maruz kalınan fiziksel şiddet düzeyi arasındaki ilişki

	0-50 Arası		51-60 Arası		61-70 Arası		71-80 Arası		81-90 Arası		91-100 Arası		Toplam	
Her gün	10	11,90%	18	7,50%	23	7,70%	12	4,50%	9	4,50%	5	6,70%	77	10
Haftada bir kaç kez	23	27,40%	58	24,20%	55	18,30%	49	18,40%	38	18,80%	10	13,30%	233	23
Ayda bir kaç kez	18	21,40%	59	24,60%	67	22,30%	64	24,00%	61	30,20%	17	22,70%	286	18
Yılda bir kaç kez	33	39,30%	105	43,80%	155	51,70%	142	53,20%	94	46,50%	43	57,30%	572	33
Toplam	84	100,00%	240	100,00%	300	100,00%	267	100,00%	202	100,00%	75	100,00%	1168	84

Tabloda sunulan verilere göre, sekizinci sınıfta not ortalaması '0-50 arası'nda bulunan öğrencilerin, ailede yaşamları boyunca maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sıklığı ile ilişkisine bakıldığında, yaklaşık her altı öğrenciden dördünün 'yılda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (% 21,40). İkinci sırada en fazla fiziksel şiddete maruz kalanlar 'haftada birkaç kez' olduğunu belirtenlere ait bulunmaktadır (% 27,40). Yine her beş öğrenciden birinin 'ayda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur (% 39,30). 'Hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenler ise en az oranda bulunmaktadır (% 11,90).

Ailede 'hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını beyan eden diğer gruplardaki öğrenciler ile kıyaslama yapıldığında, en fazla oranın 0-50 not aralığında bulunan öğrencilerde (% 11,9) olduğu anlaşılmaktadır. Yine 'haftada birkaç kez' fiziksel şiddet gördüğünü söyleyenlerin oranı da, diğerlerine göre daha fazladır. Maruz kaldığı fiziksel şiddet sıklığının 'ayda birkaç kez' ve 'yılda birkaç kez' olduğunu ifade eden öğrencilerin ise diğerlerine göre oranı daha az düzeydedir. Şiddet sıklığının oranlarına bakıldığında, başarısız öğrenci grubu diyebileceğimiz 0-50 arası not ortalamasına sahip öğrencilerin, fiziksel şiddete daha sık aralıklarla maruz kaldıkları görülmektedir.

Sekizinci sınıfta not ortalaması '51-60 arası'nda bulunan öğrencilerin yarıya yakınının 'yılda birkaç kez' de olsa fiziksel şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir (% 43,80). 'Ayda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kalanlar ise yaklaşık her dört öğrenciden biridir (% 24,60). Yine her dört öğrenciden birinin ise 'haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığı ortaya konulmuştur. Ailede 'hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyenler ise bir önceki grupta bulunanlara göre daha düşük düzeydedir (% 7,50).

Ortalaması 0-50 arasında bulunan öğrenci grubuna göre, hergün fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin oranında düşüş söz konusudur. 'Hergün' fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade eden öğrenci gruplarının not ortalamalarına bakıldığında, başarı düzeyleri düştükçe şiddete maruz kalma oranları artış göstermektedir. Yine 'haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin de, bir önceki gruba göre oranında düşme meydana gelmiştir. 'Ayda birkaç kez' ve 'yılda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin oranında ise artış görülmektedir.

Not ortalaması '61-70 arası'nda bulunan öğrencilerin yarıdan fazlasının, 'yılda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığı tespit edilmiştir (% 51,70). Ailede fiziksel şiddete 'ayda birkaç kez' maruz kaldığını belirtenlerin yılda birkaç kez diyenlere göre daha düşük düzeyde olduğu (% 22,30), haftada birkaç kez maruz kaldığını belirtenlerin ise üçüncü sırada geldiği saptanmıştır (% 18,30).

'Yılda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin oranında, diğer kategorilere göre bariz bir artış söz konusudur. Öne çıkan oranlardan birisi, 'Yılda birkaç kez' fiziksel şiddet gördüğünü söyleyenlere aittir ve bu gruptaki öğrencilerin oranı yarıdan daha fazladır. 'Haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını söyleyen öğrencilerin oranında, ortalaması daha düşük olanlara göre azalma söz konusudur.

Ortalaması '71-80 arası'nda bulunan öğrencilerin fiziksel şiddetin sıklığı ile ilgili görüşlerine bakıldığında, 'yılda birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranının daha yüksek olduğu öne çıkmaktadır (% 53,20). Yaklaşık dört öğrenciden biri 'ayda birkaç kez' de olsa fiziksel şiddete maruz kalmaktadır (% 24,00). 'Haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenler, daha önceki iki seçeneğe göre daha düşük düzeyde bulunmaktadır (% 18,40). Ailede fiziksel şiddete 'hergün' maruz kaldığını belirtenlerin ise en düşük orana sahip olduğu görülmektedir (% 4,50).

Not ortalaması daha düşük düzeyde olan ve önceki gruplarda bulunan öğrencilere göre fiziksel şiddete 'hergün' maruz kaldığını ifade eden bu gruptaki öğrencilerin oranında, diğerlerine göre azalma görülmektedir. Çok sık aralıklarla şiddete maruz kalmayan öğrencilerin, ailede daha sık düzeyde fiziksel şiddet gören öğrencilere göre daha başarılı oldukları anlaşılmaktadır. 'Yılda birkaç kez' fiziksel şiddet gördüğünü ifade eden öğrencilerin oranı, diğerlerine göre bu grupta daha fazladır. Daha seyrek şekilde fiziksel şiddete maruz kalan çocukların derslerinde daha başarılı olduğu, tablonun genelinden anlaşılmaktadır.

Sekizinci sınıf not ortalaması '81-90 arası'nda bulunanların yarıya yakını yılda birkaç kez fiziksel şiddete maruz kalmaktadırlar (% 46,50). Yaklaşık üçte birinin ise fiziksel şiddete ayda birkaç kez maruz kaldığı ortaya konulmuştur. Ailede 'haftada birkaç kez' fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin daha düşük düzeyde olduğu

görülmektedir. ‘Hergün’ ailede fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin ise daha düşük düzeyde olduğu bulgulanmıştır.

Bir önceki grupta, yani ortalaması 71-80 arasında bulunan öğrenci grubuyla karşılaştırıldığında, yaşamı boyunca fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin oranı ile diğer öğrenci gruplarının oranının birbirine çok yakın olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple aile içinde yaşanan fiziksel şiddetin sıklığı azaldıkça öğrencilerin başarılarında artış meydana geldiği görülmektedir.

Not ortalaması ‘91-100 arası’nda bulunan öğrencilerin, ailede yaşamları boyunca maruz kaldıkları fiziksel şiddetin sıklığına dair görüşlerine bakıldığında, yaklaşık her beş öğrenciden üçünün ailesinde ‘yılda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldıkları ortaya konulmuştur (% 57,30). Yaklaşık her beş öğrenciden birinin ise ‘ayda birkaç kez’ (% 22,70) fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Ailesinde ‘haftada birkaç kez’ şiddete maruz kalanların ise üçüncü sırada olduğu (% 13,30), son sırada ise ‘hergün’ ailesinde fiziksel şiddete maruz kaldığını (% 6,70) belirtenlerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Tablodan da anlaşılabacağı üzere, bu gruptaki öğrencilerden ‘yılda birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade edenlerin oranı, diğer gruptaki öğrencilerin ortaya koyduğu orana ve aile içi şiddetin sıklığını ifade eden diğer seçeneklere göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. ‘Haftada birkaç kez’ fiziksel şiddete maruz kaldığını belirtenlerin oranı, bu kategoride en düşük düzeydedir. Buradan hareketle, fiziksel şiddetin uygulanma sıklığı düştükçe öğrencilerin akademik başarılarında yükselme meydana gelmektedir.

3.5. Varsayımların Test Edilmesi

Araştırmada öngörülen varsayımların her biri ayrı şekilde sınanmış ve çıkan bulgular aşağıda sunulmuştur.

1. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin sahip olduğu cinsiyet, onların ailede maruz kaldıkları bazı şiddet türleri ile ilişkili olduğu ve aralarında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir. Bulgulara göre **fiziksel şiddet** boyutunda anlamlı bir fark bulunmazken ($p > ,05$) **psikolojik şiddet** ve **ekonomik şiddet**

boyutlarında ve *ölçek tamamında* anlamlı fark bulunmuştur ($p < ,05$). Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında *sözel şiddet* boyutunda kız öğrencilerin ortalamalarının (2,45) erkek öğrencilere göre (2,12) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre kız öğrenciler erkek öğrencilerden daha fazla aile içi sözel şiddete maruz kalmaktadırlar.

2. TEOG sınavından başarı elde edip iyi okullara yerleşen öğrencilerin gösterdikleri başarı oranında aile içi şiddete maruz kalmadıkları görülmektedir. Bu doğrultuda ailede fiziksel şiddetin yaşanması ile ilgili sonuçlara bakıldığında **Anadolu Lisesi** ($\bar{X} : 1,76$) ile **İmam Hatip Lisesi** ($\bar{X} : 1,95$) ve **Meslek Lisesi** ($\bar{X} : 1,97$) şeklinde sıralandığı, başarı seviyesi düştükçe ailede şiddet olaylarının daha fazla yaşandığı görülmektedir.
3. Gelir düzeyi bakımından ailelerde yaşanan aile içi şiddet ile ilgili veriler şu şekildedir: **Düşük gelir düzeyi** ($\bar{X} : 2,07$) ile **Orta gelir düzeyi** ($\bar{X} : 1,95$). Bu sonuçlardan hareketle düşük gelir grubunda bulunan ailelere mensup öğrenciler diğer öğrencilere göre daha fazla şiddete maruz kalmaktadırlar.
4. Babaların eğitim düzeyi itibarıyla **okuryazar olmayanlar** ($\bar{X} : 1,80$) ile **ilkokul mezunu** ($\bar{X} : 1,69$) olanlar ve **üniversite mezunu** ($\bar{X} : 1,41$) olan babalar şeklinde sonuçlara bakıldığında, babaların eğitim seviyesi yükseldikçe, ailede yaşanan ekonomik şiddet düzeyinde de düşüş meydana geldiği görülmektedir.
5. **Kardeş sayısı** ile öğrencilerin **aile içi şiddete** maruz kalmaları arasında hiçbir boyutta ve ölçek tamamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > ,05$).
6. Öğrencilerin ortaokul boyunca yılsonu itibarıyla aldıkları not ortalamaları sorulmuş ve elde edilen bulgulara göre; not ortalaması **0-50 arası** ($\bar{X} : 1,91$), **51-60 arası** ($\bar{X} : 1,73$), **61-70 arası** ($\bar{X} : 1,71$), **71-80 arası** ($\bar{X} : 1,59$), **81-90 arası** ($\bar{X} : 1,52$) ve **91-100 arası** ($\bar{X} : 1,41$) olanlarda parantezde sunulan değerlerden oluşmaktadır. Buradan hareketle öğrencilerin ailede karşılaştıkları şiddet düzeyi azaldıkça not ortalamalarının yükseldiği öne çıkmaktadır.

7. Babanın iş (meslek) sahibi olup olmaması ve öğrencilerin ailede şiddete maruz kalmaları arasındaki ilişkinin varlığı incelenmiş ve ortaya çıkan bulgulara göre; ailede görülen şiddetin düzeyi bakımından babası **İşsiz** ($\bar{X}$:2,12) olanlar, **Serbest Meslek Sahibi** ($\bar{X}$:2,01) olanlar ve **İşçi** ($\bar{X}$:1,99) olanlar şeklinde bir sıralama ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara göre babası işsiz veya herhangi bir mesleği olmayan öğrenciler daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar.
8. Araştırmaya katılan öğrencilerden elde edilen bulgulara göre, ‘evinizde fiziksel şiddete maruz kaldığınızda ders çalışma durumunuz nedir?’ sorusuna öğrencilerin % 6,6’sı (98) ‘çok daha iyi çalışabiliyorum’, 22,0’ı (325) ‘çalışabiliyorum’, % 34,3’ü (507) ‘çalışamıyorum’ ve % 37,1’i (548) ise ‘çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum’ şeklinde cevap vermişlerdir. Buradan hareketle aile içinde şiddete maruz kaldıklarında öğrenciler, genellikle ya ders çalışmamakta (% 34,3) veya çalışsalar bile bir verim alamamaktadırlar (% 37,1).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukların aile içinde şiddet türlerine maruz kalmasının onların eğitimi, dolayısıyla akademik başarıları üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu düşünülen ve bu doğrultuda hazırlanan varsayımları test etmek amacıyla gerçekleştirilen alan araştırmasında elde edilen veriler iki başlık halinde, SSPS programı ile istatistiksel analize tabi tutulmuştur. Bunlar; katılımcıların demografik bilgilerinin elde edilmesini sağlayan ‘Anket’ ve ailede gerçekleşen şiddet türlerinin düzeyini ortaya koymayı hedefleyen ‘Ölçek’ formlarıyla elde edilen bulgulardır. Elde edilen verilerin çözümlenmesinde; yüzde, frekans, ortalama, standart sapma, t-testi ve ANOVA hesaplamalarından faydalanılmıştır.

Bu araştırmada, ailede yaşanan şiddet türlerinin açığa çıkması için ortaöğretim öğrencilerine anket ve ölçek formu yoluyla doğrudan ve dolaylı şekillerde sorular yöneltilmiş ve elde edilen bulguların farklılaştığı tespit edilmiştir. Öğrencilere ‘evde fiziksel şiddet yaşandığı zamanlarda kendilerinin ders çalışıp çalışmadıkları’ sorulmuş ve bu soruya, örnekleme dâhil olan 1750 öğrenciden 1478 tanesi cevap verme gereksinimi duymuştur. Cevap verme gereksinimi duyan öğrencilerin, toplam örneklem içindeki oranı % 84,5 gibi yüksek bir düzeyde olduğu görülmüş, aynı zamanda bu oranın, fiziksel şiddetin yaşandığı ailelerin düzeyini ortaya koyduğu kabul edilmiştir.

Anketlerden elde edilen bir başka bulgu ise, fiziksel şiddetin sıklığı ile ilgili soruya cevap veren öğrencilerin % 69 oranında olduğudur. Bu öğrencilerin ailelerinde, sıklığı fark etse de sonuçta fiziksel şiddetin önemli bir oranda yaşandığı anlaşılmaktadır. Psikolojik şiddetin görülme sıklığının sorulduğu sorudan hareketle verilen cevaplardan, Bağlar bölgesinde ortaöğretime devam eden öğrencilerin ailelerinde yaşanan psikolojik şiddetin oranının yaklaşık % 80 düzeyinde olduğu bulgulanmıştır.

‘Başarı ile ilişkilendirilmiş aile içi şiddet ölçeği’nden elde edilen bulgular, anket formundan elde edilen verilerle örtüşmektedir. Ölçek verilerine göre; öğrencilerin en çok ‘sözel şiddet’e ($\bar{X}=2,27$; nadiren) maruz kaldıkları saptanmıştır. İkinci sırada ‘fiziksel şiddet’ ($\bar{X}=1,91$; nadiren) gelmektedir. En düşük görülen şiddet türü ise ‘ekonomik şiddet’ ($\bar{X}=1,68$; hiçbir zaman) olduğu görülmektedir. Elde edilen ölçek formu sonuçlarına göre fiziksel şiddet, ailelerde karşılaşılan şiddet türleri içerisinde

ikinci sırada ($\bar{X}=1,91$; nadiren) bulunmaktadır. Örnekleme oluşturan öğrencilerin ailelerinde en düşük düzeyde yaşanan şiddet türü ekonomik şiddet ($\bar{X}=1,68$; hiçbir zaman) olarak bulunmuştur. Ailelerin sosyoekonomik koşullar bakımından düşük düzeyde bulunmaları, ekonomik şiddet türünün daha az görülmesinde önemli bir etkidir. Yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre kız çocukların (2,45) erkek çocuklara (2,12) göre ailede daha fazla sözel şiddete, erkek çocukların (1,74) da kız çocuklarına (1,61) göre daha fazla ekonomik şiddete maruz kaldıkları saptanmıştır. Ancak ölçek toplamına bakıldığında kız çocukları (2,09), erkek çocuklara (1,98) göre daha fazla şiddet türlerine (fiziksel, psikolojik, ekonomik şiddet) maruz kalmaktadırlar. Ailede ebeveynlerin çocuklara yönelik şiddet türlerine başvurma oranları, çocukların cinsiyetine göre farklılık arz etmektedir. Özellikle sosyo kültürel sebeplerden dolayı kız çocuklarının neredeyse evin bütün bireylerinden daha fazla şiddet türlerine maruz kaldığı oraya çıkmaktadır.

Okul türlerine göre, öğrenciler ailelerinde farklı düzeylerde şiddet türlerine, olumsuz tavır ve davranışlara maruz kalmaktadırlar. Fen liseleri'nde okuyan öğrenciler, diğer okul türlerinde okuyan öğrencilere göre en az düzeyde şiddet türlerine maruz kalmaktadırlar. En yüksek düzeyde şiddet türlerine maruz kalan öğrenciler, Meslek Liseleri'ne devam eden öğrencilerdir. Meslek Liseleri'nden sonra en çok şiddet türlerine maruz kalan öğrenciler İmam Hatip Liseleri'ne devam eden öğrencilerdir ve onlardan daha az şiddet türlerine maruz kalan okul türü öğrencileri ise Anadolu Liseleri'nde okuyanlardır. Bu sonuçlar doğrultusunda aile içi şiddet düzeyi azaldıkça öğrencilerin daha başarılı okullara yerleşme imkânı buldukları, şiddet düzeyinin yüksek olduğu ailelere mensup çocukların başarı kaydedemedikleri ve daha düşük puanla öğrenci alan okullara yerleşmek zorunda kaldıkları görülmektedir.

Anne eğitim durumu değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin görüşleri arasında hiçbir boyutta ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>,05$). Dolayısıyla öğrencilerin aile içi şiddete yönelik algılarında, anne eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir. Baba eğitim durumuna göre öğrencilerin ailede meydana gelen aile içi şiddete dair yaklaşımları farklılaşmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre babaların eğitim düzeyi ile ailede meydana gelen şiddetin düzeyi bakımından oranlar; babası okuryazar olmayan ($\bar{X}:2,15$) ile

ortaokul mezunu ($\bar{X}$:1,98) ve üniversite mezunu ($\bar{X}$:1,86) olanlar şeklinde sıralandığı bulgulanmıştır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında babası okuryazar olmayan öğrencilerin, babası ortaokul mezunu ve üniversite mezunu olan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olduğu ailelerde, aile içi şiddet türlerinin düzeyi düşük, öğrencilerin akademik başarılarının ise daha yüksek olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle ‘baba’ların eğitim düzeyi yükseldikçe ailede meydana gelen şiddet türlerinin de düzeyi düşmekte, öğrencilerin akademik yönden başarıları yükselmektedir.

Elde edilen bulgulara göre düşük aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:2,07) sahip öğrenciler ile orta düzeyde aile gelir düzeyine ($\bar{X}$:1,95) sahip öğrenciler arasında, aile içi şiddetin yaşanmasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Aritmetik ortalamalar dikkate alındığında düşük aile gelir düzeyine sahip öğrenciler, orta düzeyde aile gelir düzeyine sahip olan öğrencilere göre daha fazla aile içi şiddete maruz kalmaktadırlar. Elde edilen bu sonuçlar, ‘kültür kuramı’nın iddiasını oluşturan öncüllerle örtüşmektedir. Kuramsal kısımda da değinildiği gibi kültür kuramına göre şiddet, daha çok sosyokültürel ve sosyoekonomik düzeyi düşük olan ailelerde ortaya çıkan bir olgudur. Bağlar’da bulunan ailelerin yaklaşık % 80’i yoksul denilebilecek aile gelir düzeyine sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla şiddet düzeyinin yüksek olmasında aile gelir düzeyinin önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Kardeş sayısı değişkenine göre öğrencilerin aile içi şiddete ilişkin yaklaşımları arasında hiçbir boyutta ve ölçeğin tamamında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p> ,05$). Bu durumda öğrencilerin aile içi şiddete yönelik durumları kardeş sayılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Her ne kadar elde edilen sonuçlar, kardeş sayısı ile ailede meydana gelen şiddet arasında bir ilişkinin olmadığı yönünde olsa da, teorik olarak ailede şiddet türlerinin meydana gelmesinde ve şiddet düzeyinin yüksek olmasında kardeş sayısının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Çünkü kardeşler arasında meydana gelen şiddet oranlarına bakıldığında, bunun dikkat çekici bir oranda olduğu görülmektedir. Çocuk sayısının daha az olduğu ailelerde ebeveynler çocuklarını daha rahat kontrol edebilme olanağına sahip iken, bu sayının artışı oranında ortaya çıkacak sorunların da artacağı varsayılmaktadır.

Ebeveynlerin sahip olduğu sosyoekonomik statü, çocukların şiddete maruz kalmalarıyla ve dolayısıyla düşük akademik performans sergilemeleriyle yakından ilişkilidir. Bu araştırmada, babası işçi olan öğrencilerin, babası serbest meslek veya işsiz olanlara göre daha az şiddet türlerine maruz kaldıkları elde edilen sonuçlardan birini oluşturmaktadır. Sosyoekonomik özellikler bakımından bir takım yetersizlikler ve engellemeler yaşayan ailelerde daha fazla şiddet türlerine rastlanmaktadır. Elde edilen sonuçlara bakıldığında babası işsiz olanların, babası işçi olanlara göre daha fazla şiddet türlerine maruz kaldıkları görülmektedir. Dolayısıyla yoksulluktan ve yoksunluktan kaynaklı ihtiyaçların karşılanamaması, ailede çatışma doğuran ve aile bireyleri arasında şiddet türlerinin görülmesinde rol oynayan önemli bir etken olduğu ortaya çıkmaktadır.

Örnekleme oluşturan öğrenci ailelerinin yarısından fazlasının yoksulluk sınırının altında bir gelire sahip olduğuna yönelik bulgu elde edilen sonuçlardandır. Aynı şekilde babaların yarısından fazlasının sabit bir işi bulunmadığı ortaya konulmuştur. Sosyokültürel yönden elde edilen sonuçlar da çok farklı değildir. Örneğin annelerin neredeyse yarısının okuryazar olmadığı saptanmıştır. Yine babaların onda sekizinin ortaokul ve altında bir eğitim seviyesine sahip olduğu ortaya konulmuştur. Yine örneklemi oluşturan öğrencilerin anne mesleğine bakıldığında neredeyse tamamı (% 94) ev hanımıdır. Öğrencilerin neredeyse yarısının ders çalışma masasına sahip olmadığı bulgulanmıştır. Dolayısıyla ebeveynlerin sosyokültürel durumlarını ve ailelerin ekonomik profillerini gösteren verilere odaklandığında, örnekleme dâhil edilen öğrenci ailelerinin büyük çoğunluğunun çocukları eğitime hazırlamada gerekli eğitim, gelir, meslek ve kültür düzeyinden yoksun olduğu ortaya çıkmaktadır. Bağlar bölgesinde bulunan ailelere mensup çocukların, akademik yönden başarı elde edememelerinin söz konusu göstergelerle yakından ilişkisi bulunmaktadır.

Elde edilen bulgular, aynı zamanda anne ve babaların ailede birbirleriyle geçimsiz olmalarında da etkili birer faktördür. Aile içinde meydana gelen şiddet olaylarının kaynağında ailelerin sahip olduğu yaşam standardı, anne ve babaların sahip olduğu eğitim, kültür düzeyi ve aile bireyleri arasında yaşanan iletişimden kaynaklı sorunlar yatmaktadır. Dolayısıyla Bağlar bölgesindeki ailelerin sahip olduğu sosyokültürel etkenler, ailelerde görülen şiddet türlerinin önemli bir sacayağını oluşturmaktadır.

90'lı yılların başında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yaşanan olaylardan dolayı zorunlu göçle kırsal bölgelerden gelen ve kent merkezlerine yerleşen ailelerin çoğunluğunun konuştuğu dilin Kürtçe'nin 'Kurmanci' ve 'Zazaca' lehçelerinden olması nedeniyle aileler, problemleri dile getirmede ve çözüm bulmada sorunlar yaşamakta, bu durum aynı zamanda çocukların okul derslerinde başarılı olmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Bağlar bölgesinde eğitime devam eden ortaöğretim öğrencilerinin akademik yönden başarısız olmalarının altında bu faktörün önemli bir payının bulunduğu düşünülmektedir. Ailede konuşulan dil ile eğitim dilinin aynı olmamasından kaynaklı sorunlar bölgenin çoğu yerinde halen de yaşanmaktadır.

Araştırmaya göre, aile bireyleri içerisinde kendisinden en çok korkulan, en çok şiddet uygulayan kişi ailenin reisi konumundaki 'baba'dır (% 30,23). Geleneksel toplumlarda görülen bir yaklaşım olarak ailenin geliri büyük oranda baba tarafından karşılanmaktadır. Anne'nin aile gelirine katkısı çok düşük orandadır ve annelerin büyük çoğunluğu (% 94) 'ev hanımı'dır. Bölgede yaşanan işsizlikten ve eğitim seviyesinin düşüklüğünden dolayı annelerin aile gelirine katkı yapma imkânları da bulunmamaktadır. Dolayısıyla Bağlar'da eşler arasında yaşanan çatışmaların kaynağında, büyük oranda güç ve cinsiyet eşitsizliğinin yattığı söylenebilir.

Öte yandan kapitalizmin dayatmasıyla aile bireyleri için önceleri (göç öncesi) ihtiyaç olmayan mal ve ürünlerin şehir hayatı ile birlikte ihtiyaç haline gelmesi, en çok dar gelirli veya hiçbir geliri olmayan aileleri zor durumda bırakmaktadır. Bu durum ailede çatışmaların meydana gelmesine ve şiddet türlerinin daha fazla ortaya gelmesine zemin hazırlamaktadır. Bağlar ilçesinde bulunan ailelerde aile içi şiddet türlerinin yüksek düzeyde olmasında, geçim sıkıntılarının başlıca etken olduğu varsayılmaktadır.

Toplumsal yaşama ve dolayısıyla aile ilişkilerine yön veren ve yaşanan şiddetin ortaya çıkmasına kaynaklık eden faktörlerin, toplumun sahip olduğu gelenekler, inançlar ve kurumsal yanıtlar olduğunu belirten, aile içi şiddeti cinsiyetler arasında yaşanan eşitsizliklere ve kişilerarası güç ilişkilerine bağlayan feminist teorinin ortaya koyduğu yaklaşım, bu araştırmanın ortaya koyduğu verilerle kısmen örtüşmektedir. Aile bireyleri arasında güçlüden güçsüze doğru yaşanan bir şiddetin var olduğu, elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Araştırmanın elde ettiği verilere göre ailede en fazla şiddet uygulayanlar sırasıyla % 30,23 oranında ‘baba’, % 25,81 oranında ‘ağabey’, % 23,78 oranında ‘anne’ ve % 10,27 oranında ‘abla’dır. Dolayısıyla ailedeki güç ilişkileri, aile içinde uygulanan şiddetin öne çıkan nedenidir. Özellikle ebeveynlerin disiplin ve terbiye etme adına çocuklarına uyguladıkları şiddet türleri, kuramın da belirttiği gibi, güçlüden güçsüze doğru uygulanan bir şiddeti ifade etmektedir.

Araştırmada ailelerin gelir düzeyi düştükçe aile içi şiddetin artış gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca Bağlar bölgesindeki asayiş ile ilgili veriler kültür kuramının savunduğu iddialarla örtüşmektedir. Örneğin il çapında her bin kişiye düşen polis sayısı 1,64 civarındadır. Bağlar’da ise bu oran 0,44 düzeyindedir. Yine ilin bin kişiye düşen olay sayısı 8,55 iken, Bağlar ilçesinin ortalaması 18,68 olarak tespit edilmiştir. Oranlara bakıldığında Bağlar ilçesinin, il çapında güvenlik endeksi sıralamasında son sırada, asayiş ve farklı türden olay sayısı bakımından ilk sırada olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu araştırmadan elde edilen bulgular, kültür kuramının ortaya koyduğu yaklaşımı desteklemektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgulara göre başarı gösteremeyen öğrencilerin çoğu, ailelerinde şiddet türlerine maruz kalmaktadır. Öğrencilerin moral ve motivasyonları üzerinde, derse konsantre olmalarında ve kendilerini rahat hissetmelerinde olumsuz etkileri olan aile içi şiddet vakalarından dolayı öğrenciler, ailelerinde yaşanan sorunların okuldaki arkadaş çevreleri tarafından bilinmemesi için yoğun çaba sarfetmekte ve çevreleriyle iletişim kurmaktan kaçınmaktadırlar. Okula gitmek istememenin önemli sebeplerinden birisi, ailedeki problemlerin çocuğun arkadaşları veya öğretmenleri tarafından bilinmesi korkusudur. Dolayısıyla okulda bulunan öğrencilerle ve diğer paydaşlarla iletişime geçmeyen, sosyal olamayan öğrencilerin akademik yönden başarı göstermeleri ihtimali çok düşüktür. Bu yönden bakıldığında, Bağlarda bulunan ortaöğretim öğrencilerinin yaklaşık % 83’ünün, düşük puanla öğrenci alan okullara devam ettikleri, dolayısıyla akademik yönden başarı kaydedemedikleri görülmektedir.

Ailesinde şiddete maruz kalan çocuklarda kurallara karşı çıkma ve saldırganlık içeren davranışlarda bulunma gibi aile bireyleriyle uyum sorunları yaşanmaktadır. Bu tür çocukların, aynı zamanda akademik performansları da daha düşük olmaktadır. Bu çalışmanın elde ettiği verilere bakıldığında, öğrencilerin % 7,7’sinin uyuşturucu, sigara

vb. madde kullanımından, % 31,3'ünün kardeşleriyle kavga yapmalarından, % 13,1'inin aile büyüklerine karşı çıkmalarından, % 6,9'unun eve geç gelmekten, % 5,6'sının dışardaki kavgalara karışmaktan ve % 11,3'ünün ise diğer sebeplerden dolayı ailede fiziksel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Ailede kazanılması gereken değerlerin içselleştirilmediğini ifade eden bu sebeplerden dolayı öğrencilerin şiddete maruz kalması, ailede şiddete dayalı bir düzenin varlığını ve sorunların şiddet yoluyla halledildiğini göstermektedir.

Ailede yaşanan şiddet türlerinin ortaöğretimde okuyan çocuklar üzerinde (diğer dönemlerde bulunan çocuklara göre) daha fazla olumsuz etkiler bırakması, onların içinde bulunduğu dönem ile ilişkilidir. Yaşları itibariyle farkındalık düzeyleri daha yüksek olan ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinde karşılaştıkları sorunlar üzerinde daha fazla kafa yormaları, bunun sonucunda endişeye kapılmaları ve kendilerini suçlamaları onların hayat kalitesini düşürdüğü gibi geleceğe hazırlanmalarının ve akademik yönden başarılı olmalarının önünde de engel teşkil etmektedir. Bağlar'da eğitime devam eden çocuklar, kendilerinin sebep olmadığı bir aile içi şiddetin hem mağduru, hem de tanığı durumundadırlar. Yaşları itibariyle ortaöğretim döneminde bulunan çocuklar, her alanda olduğu gibi ailevi sorunlara çözüm bulma girişimleri sonuç vermediğinde yıkım yaşamakta, umutlarını yitirmekte, geleceklerini kestirememekte ve dolayısıyla başıboşluğa sürüklenmektedirler.

Bağlar'da bulunan ebeveynlerin eğitim seviyelerinin düşük düzeyde olması, aile içi şiddeti meydana getiren önemli bir etken olmasının yanında çocukların akademik yönden başarılı olmalarının önünde de engel teşkil etmektedir. Ebeveynlerin eğitim düzeylerinin yüksek olması, öğrencilerin okulda ve evde edindikleri bilgiler arasında bir uyumun olmasını sağlamaktadır. Okulda edinilen bilgiler evde pekiştirildiğinde, aralarında uyum görüldüğünde öğrenci bilgiyi idrak etme problemi yaşamamakta ve öğrenilen bilgiyi daha rahat içselleştirmektedir.

Aile ortamı, çocukların derslerine karşı ilgili olmalarını, moral ve motivasyon yönünden iyi durumda olmalarını sağlaması bakımından da öğrencilerin akademik başarı göstermelerinde belirleyicidir. Bağlar'da bulunan ailelerde görülen şiddet türlerinin düzeyinin yüksek olması, öğrencilerin başarısız olmalarında doğrudan etkilidir. Ailede yaşanan fiziksel şiddet oranı % 84,5 olan Bağlar'da ortaöğretim öğrencilerinin yaklaşık % 83'ü, akademik yönden liseye geçiş sınavından iyi bir puan

alamadığı için Meslek Liseleri'ne veya İmam Hatip Liseleri'ne kayıt yapmak zorunda kalmışlardır.

Öte yandan yapılan bu çalışmada, aile içi şiddet türlerinin öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilediğine dair bulgulardan birisi de, öğrencilerin sekizinci sınıfa ait not ortalamaları oluşturmaktadır. Ailede yaşanan fiziksel şiddetin boyutu ve düzeyi, uygulanan ölçek formundan elde edilmiş ve ailede en çok fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin, ortalaması 0-50 arasında olanlara ($\bar{X}$:2,06) ait olduğu ortaya konulmuştur. Buna karşılık, not ortalaması 81-90 arasında ($\bar{X}$:1,78) bulunan öğrencilerin, düşük ortalamaya sahip öğrencilere göre ailede fiziksel şiddete daha az maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Yine not ortalaması 91-100 arasında bulunan öğrenciler, diğer kategorilerde bulunan öğrencilere göre fiziksel şiddete en düşük düzeyde maruz kalmaktadırlar. Bu oranlara göre aile içinde meydana gelen fiziksel şiddete yüksek düzeyde maruz kalan öğrencilerin akademik başarılarının daha düşük olduğu sonucu çıkmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, aile içinde yaşanan şiddetin çocuğun öğrenme sistemini oluşturan duygusal, psikolojik, fiziksel ve bilişsel potansiyeline zarar vermesinden dolayı eğitimde ilgisini kaybetmesine; derslerinden ve genel etkinliklerden uzaklaşmasına, derslerinde gerileme yaşamasına; okula geç gelme, devam etmeme, okuldan ayrılma gibi yollara başvurmasına; benlik saygısının düşmesine; okul içinde sıklıkla disiplin sorunu yaşamasına ve arkadaşları üzerinde olumsuz etkiye sahip olmasına neden olduğu söylenebilir.

Araştırma sürecinde edinilen gözlemlerden hareketle birkaç öneride bulunulabilir. Bunlardan birisi, anket sonucunda da ortaya konulduğu gibi annelerin içinde bulundukları koşullarla ilgilidir. Bağlar bölgesindeki annelerin eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu görülmektedir. Bu annelerin neredeyse yarısı okuryazar bile değildir. Annelerin sahip oldukları herhangi bir mesleklerinin de olmadığı öne çıkmaktadır. Çünkü örnekleme oluşturan öğrenci annelerinin % 94'ü ev hanımıdır. Aile içi şiddetin önlenmesi, annelerin yaşam koşullarının değiştirilmesinden geçmektedir. Toplumda sıklıkla karşılaşılan ve etkileri ömür boyu devam eden aile içi şiddetin önlenmesinde anneler kilit konum teşkil etmektedir. Bu doğrultuda aile refahını hedefleyen resmi kurumların önceliği annelere vermesini gerekli kılmakta, aileyi koruyan ve kollayan tedbirlerin daha fazla alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bölgedeki ailelerin fazlasıyla yaşadıkları geçim sıkıntısını aile bireylerinden en çok anneler hissetmektedir. Evi çekip çeviren annedir ve anne, ancak evde bulunan maddi imkânlar ölçüsünde işlevini yerine getirebilmektedir. Çalışmamızda da ortaya konulduğu gibi Bağlar'da geçim kaynaklarından yoksun aileler çoğunluktadır. Fakat ellerinden bir şey gelmediği için kadınların yoksulluk ve yoksunluğa katlanmaktan, boyun eğmekten başka çareleri de bulunmamaktadır. Devletten 'sosyal yardım' adı altında alınan yardımların sağladığı avantajlar kadar, bu yardımların insanları çalışmamaya sevketmesi, geçim kaynağı olarak görülmesi gibi dezavantajları da bulunmaktadır. Sosyal yardımlar insanların yetişemedikleri ihtiyaçlarını karşılamak için başvurulacak bir kapı olmalıdır. Bu sebeple sosyal yardımlar, geçim sağlamak üzere herkese verilmemelidir. Çünkü yardımlar, uzun süre devam ettiğinde yoksulluk kültürünü doğurma ihtimalini içermektedir. 'Hergün balık yedirileceğine balık tutmayı öğretmek' gibi bir yaklaşımın, geçim sıkıntısı çeken ailelere daha sağlıklı çözüm olacağı düşünülmektedir. Böyle bir yaklaşımın insanları üretime dâhil etmesi ve bölgesel kalkınmaya katkı sunması kaçınılmaz olacaktır. Bundan dolayı bölgede istihdam olanaklarının oluşturulması, iş ve üretim yapabilecek atölyelerin kurulması ve buralarda kadınların iş yapmasına fırsat tanıyacak imkânların oluşturulması aciliyet arz etmektedir.

Aile içi şiddetin ortadan kalkmasına katkı sağlayacağı düşünülen başka bir öneri ise, evlenme hazırlığı yapanlara yönelik getirilecek 'evlilik sertifikası' alma zorunluluğudur. Herhangi bir işyeri açmak, gelir sağlayıcı bir girişimde bulunmak, eğitsel faaliyetlerde bulunmak veya bir işi, mesleği yapmak için vatandaşlardan istenen sertifikanın bir örneği, ömür boyu bir beraberliği yaşamak üzere birbirine söz veren, aile kurumunun temelini atan, çocuk yetiştirme gibi önemli bir sorumluluğu üstlenmeye çalışanlardan da istenebilmelidir. Zira aile, toplumda sağlıklı bireylerin yetişmesi için çok ciddiye alınması gereken önemli bir kurumdur ve toplumsal yaşamın temeli ailede atılmaktadır. O halde özellikle aile kurmaya niyetlenen gençlere yönelik, aile kurumunda ve eşler arasında olması gereken özellikler, değerler ve tehlikelerin neler olduğuna yönelik tedbirler mutlaka alınmalı ve bütün bunlar çeşitli yönleriyle onlara öğretilmelidir. Eşler arasında yaşanan sorunlarla baş edebilme, sorunlarını konuşarak çözüm bulmaya çalışma, çocuk yetiştirme konularında bilinçlendirme gibi eğitimleri içeren kurslar, evlenme adaylarına, hatta evlenmiş olan erkek ve kadınlara mutlaka

verilmelidir. Özellikle çocuk yetiştirme konusunda verilecek eğitimler, ebeveynlerin çocuklarına karşı daha bilinçli bir yaklaşım sergilemelerine katkı sağlayacaktır.

Ayrıca bir önerinin de Bağlar'ın fiziksel (mekânsal) ve sosyal yapısı hakkında yapılması aciliyet arz etmektedir. Zorunlu göç döneminde, göçe maruz kalan aileler tarafından yapılan ve aceleye getirilen derme çatma ve birbirine sıkışık yapıların seyrekleştirilmeye çalışılması, ya da kentsel dönüşüme dâhil edilmesi aciliyet arz etmektedir. Özellikle erozyona terk edilmiş şekilde dış sıvası dahi olmayan, kolonları patlamış yapıların, sağlıksız ve güvensiz yapı stoku olmalarıyla bilinen çok katlı binaların yıkılması, neredeyse sifıra yakın olan sosyal donatı alanlarının yeniden tanzim edilmesi öncelikler arasında olmalıdır. Aralarında bir metre mesafe bile olmayan tek ve çok katlı yapılar yüzünden hırsızlık, kapkaç vb. suçlar işlenmekte, yangın ve doğal afet gibi olası tehlike durumlarında dışarıdan müdahale edilme imkânını ortadan kaldırmaktadır. Öte yandan ilçenin çarpık yapılaşmasından dolayı kentte meydana gelen olayların çoğu Bağlar'da gerçekleşmekte ve diğer ilçe ve semtlere göre meydana gelen olaylar daha çatışmalı olabilmektedir. Her ne kadar toplumsal olayların yoğun şekilde yaşanmasına sebep olan tek neden çarpık yapılaşmalar değilse de, kanaatimizce nedenlerin başında gelmektedir. Dolayısıyla toplumsal olayların ortaya çıkmasında kalkan görevi gören çarpık yapıların ortadan kaldırılması aynı zamanda toplumsal ilişkilerin iyileşmesine, huzur ve güvenin yerleşmesine katkı sağlayacaktır.

Çocukların akademik başarı göstermelerinin önünde engel teşkil eden önemli hususlardan birisi, çocukların okulda olmaları gerekirken bir işte çalışmak veya çalıştırılmak zorunda kalmalarıdır. Ailelerin sahip olduğu sosyoekonomik göstergelerden biri olan aile geliri düzeyi ve aile bireylerinin sahip olduğu eğitim düzeyi, çocukların okulda akademik yönden başarı elde etmelerinde en önemli iki faktörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda ele alındığında Bağlar bölgesinde ikamet eden ailelerin her iki yönden de dezavantajlı konumda olduğu öne çıkmaktadır. Çünkü ailelerin ekseriyeti, 90'lı yıllarda meydana gelen zorunlu göç sonucunda bölgeye yerleşmişlerdir. Kuramsal olarak göç eden ailelerin karşılaşılabilecekleri bütün sorunlar, ilk göç döneminden şimdiye kadar Bağlar'da yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. Göç ve diğer bir takım sorunlar nedeniyle okula devam edemeyen çocukların oranı ciddi boyutlardadır. Şüphesiz ki okula devam eden çocukların akademik

yönden başarı elde edememeleri de, bahsedilen sorunlarla yakından ilişkilidir. Eğitim alması gereken çocukların/gençlerin okul yerine herhangi bir işle uğraşmaları önemli bir problem teşkil etmektedir. Daha çok niteliksiz işlerde çalışan/çalıştırılan çocukların bu durumu, aile geçimine katkı yapma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır.

Oranı az da olsa aile gelirine katkı yapmak üzere çalışan bu çocukların gelecekleri öngörülmemektedir. Bir taraftan okula devam eden, diğer taraftan bir işte çalışan çocukların kendilerini derslerine tamamen vermeleri de mümkün görünmemektedir. Gerek moral motivasyon yönünden, gerekse yaşanan yoğunluktan dolayı öğrencilerin doğru dürüst ders görme ve dinleme imkanları ortadan kalkmaktadır. Bunun bir sonucu olarak çocukların derslerinde yaşadıkları akademik başaisizliğin sebepleri, kendilerinden kaynaklanmadığı halde çoğu zaman çocuklara bağlanmaktadır. Dolayısıyla ailelerin belli bir gelir kaynağına sahip olmaları için, yaşı büyük aile bireylerinin çalışmaya sevk edilmesi, belli bir işe yönlendirilmesi; okulda olması gereken çocukların ise eğitim-öğretime yönlendirilmesi gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Sağlıklı bir toplumun oluşmasını beklemek, psikolojik yönden sağlam bireylerin yetişmesi ile mümkündür. Ailelerin % 90'ının 3000 lira ve altında bir gelire ve % 94'ünün en az 3 ve daha fazla çocuğa sahip olduğu Bağlar örneğinde görüldüğü gibi, hem çocuk sayısının fazla olması hem de geçim sıkıntısının yaşanması sonucunda, psikolojik yönden sağlıklı birey yetiştirmenin mümkün olmadığı söylenebilir. Bu sebepten ötürü, sağlıklı bir toplum için toplumsal politikalarda değişikliğe gidilmesi gerekmektedir. Sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik yönden iyi durumda bulunan ailelerin çok çocuklu olmasına; tersi durumda bulunan, yani çocukların her türlü ihtiyaçlarına ve sorunlarına eğilemeyecek durumda bulunan ailelerin daha az çocuk sahibi olmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak bu araştırmadan elde edilen verilerin ve bulguların aile içinde meydana gelen şiddet türlerinin sosyal, kültürel, psikolojik, ekonomik ve iletişimsel kaynaklarının bulunduğunu göstermektedir. Düşük sosyoekonomik ve kültürel düzey ile geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu ailelerde aile içi şiddetin daha fazla gerçekleştiği, bu ailelerde yetişen çocukların şiddete maruz kalma ve tanıklık etme bakımından diğer çocuklara göre daha fazla risk taşıdığı, bu ailelerin çocuklarının

akademik başarı konusunda daha düşük bir düzeyde olduğu ortaya çıkmaktadır. Çocukları istenmeyen davranışlardan vazgeçirmek için başvurulmuş şiddet, tamamen geleneksel çocuk yetiştirme ürünüdür ve bu yanlış uygulamalar, temelinin daha çok yasal düzenlemelerden almaktadır. Ailede çocuklara yönelik şiddetin gerçekleşmesine güç veren ‘Tedip Hakkı’ yasası da, şiddetin kısır bir döngü haline gelmesine ve önüne geçilemez bir hal almasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sağlıklı bir topluma ve geleceğe sahip olmanın yolu sağlıklı aile içi ilişkilerin geliştirilmesinden geçmektedir. Bunun için sağlıklı davranabilen, sahip olduğu becerileri ortaya koyabilen anne babaların yetişmesi önem arz etmektedir. Bu konuda en çok eğitimcilere, aile danışmanlarına, medyaya, ailenin toplumsal kalkınmadaki rolünü ve önemini kavrayabilmiş siyasetçilere, üst düzey ve yerel yöneticilere düşmektedir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Nuran; Görgülü, Ülkü; Çınar, Fatma İlknur, “Yaşlı İstismarı ve İhmali”, *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimler Fakültesi Hemşirelik Dergisi* (2008) 67-75.
- Akçınar, Berna, (2017), “Aile Sistemlerinde Şiddetin Döngüsü”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt:6, Sayı:4, ss.40-64.
- Akın, Merve, (2013), “Aile İçi Şiddet”, *İÜHFM*, C.LXXI, Sayı:1, ss.27-42.
- Akkuş, Pınar, (2014), *Cinsel İstismar Mağduru Kız Çocuklar: Sosyolojik ve Viktimolojik Bir İnceleme*, (İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul.
- Aktaş, Aliye Mavili, (2014), *Aile İçi Şiddet: Kadının ve Çocuğun Korunması*, Elma Yayınevi, Ankara.
- Arendt, Hannah, (2016), *Şiddet Üzerine*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Arslan, Serkan, (2008), *Ailenin İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı Üzerindeki Etkisi: Ümraniye İçesi Örneği*, (Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.
- Aslan, Şebnem; Akarçay, Demet; Güzel, Şerife; İnan, Seda, (2015), “Kadına Yönelik Cinsel Şiddet: Kybele’nin Günahı mı?”, *Dünyada ve Türkiye’de Kadın ve Şiddet*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss. 73-98.
- Aslanargun, Engin, Özakça, Burcu, (2015), “Akademik Başarıları Yüksek Olan Öğrencilerin Başarı Düzeylerine Ailelerinin Katkıda Bulunma Biçimleri”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015, Cilt:15, Sayı:3, ss.9-22.
- Avcı, Ahmet, (2010), “Aile Yapı ve Atmosferinin Okul Şiddetine Etkisi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Haziran-2010, Cilt:8, No:19, ss.7-52.
- Avcı, Raşit; Güçray, Songül Sonay, (2010), “Şiddet Davranışı Gösteren ve Göstermeyen Ergenlerin Ailelerinin Aile İşlevler, Aile Bireylerine İlişkin Problemler, Öfke ve Öfke İfade Tarzları Açısından İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış-2010, ss.45-76.

- Ayan, Sezer, (2010), *Aile ve Şiddet, Aile İçinde Çocuğa Yönelik Şiddet*, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Aydın, Elif, (2006), *Veri Toplama Teknikleri (Anket Tekniği)*, (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Ayhan, Fatma; Özkan, Birgül, (2016), “Aile İçi Şiddetin ergenler Üzerindeki Etkisi” *Journal Of Human Sciences*, Cilt:13, Sayı:3, ss.3753-3767.
- Bağlar Belediyesi Stratejik Planı, 2015-2019.
- Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, İnsan Kaynakları Şubesi, 2018.
- Bağlar İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı Durum Analiz Raporu, 2015-2019.
- Balcıoğlu, İbrahim, (2000/a), “Şiddetin Politik, Psikolojik, Etik Yönü”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*, Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 33-38.
- _____, (2000/c), “Kültürün Saldırganlıkla Bağlantısı”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*, Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 59-65.
- _____, (2000/d), “Şiddetin Bireysel Yönü”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*, Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 66-75.
- Balkıs, Murat; Duru, Erdinç; Buluş, Mustafa, (2005), “Şiddete Yönelik Tutumların Özyeterlik, Medya, Şiddete Yönelik İnanç, Arkadaş Grubu ve Okula Bağlılık Duygusu İle İlişkisi”, *Ege Eğitim Dergisi*, 2005 (6), Sayı:2, ss.81-97.
- Batman, Demet; Yiğit, Nevzat, (2016), “Öğretmen Adaylarının Akademik Başarılarını Etkileyen Faktörleri Belirleme Ölçeği: Geliştirilmesi, Güvenirliliği ve Geçerliliği”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, (Ocak 2016), Cilt:24, No:1, s.217-232.
- Baygal, Azize, (2016), “Şiddetin Aile İçi Görünümleri”, *Değişen Toplumda Değişen Aile*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss. 177-199.
- Bayat, Bülent, (2014), *Uygulamalı Sosyal Bilim Araştırmalarında Ölçme, Ölçekler ve ‘Likert’ Ölçek Kurma Tekniği*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi, 16/3, ss. 1-24.
- Bayındır, Nida, (2010), “Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler”, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Bahar 2010, Sayı:2, ss.1-9.

- Bilgin, Rıfat, (2014), “Çatışma ve Şiddet Ortamında Büyüyen Çocuklar Sorunu”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:24, Sayı:1, ss.135-151.
- Bilican Gökkaya, Veda; Ayan, Sezer, (2017), “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Aile İçi Şiddet”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:10, Sayı:48, ss.389-394.
- Bourdieu, Pierre, (2013), *Seçilmiş Metinler*, (Çev.: L. Ünsaldı), Heretik Yayınları, Ankara.
- Bulut, Meryem, (2010), *Şiddet ve Çocuk*, Asil Yayın Dağıtım Ltd. Şti., Ankara.
- Büyüköztürk, Ş, (2010), *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Can, Yücel, (2014), “Türk Ailesinde Aile İçi Şiddetin Kültürel Dinamikleri”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/8 Summer 2014, Ankara, p. 13-19.
- Cansız, Mehmet; Özbaylanlı, Bilgehan; Çolakoğlu, Mustafa Hilmi, (2018), “Türkiye’de Kültürel Sermayenin Öğrenim Başarısı Üzerine Etkisi”, *Journal of Economy Culture and Society*, <https://doi.org/10.26650/JECS346079>.
- Cengiz, Murat, (2008), *Çocukların Aile İçi Şiddete Uğramasına Neden Olan Sosyo-Ekonomik Faktörler*, (Dumlupınar üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- Cummings, E. Mark; Davies, Patrick T. (Çeviri: Gül Şendil), (2014), *Çocuklar ve Evlilik Çatışması*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., Ankara.
- Cüceloğlu, Doğan, (2017), *Başarıya Götüren Aile*, Remzi kitabevi, İstanbul.
- Ceswell, John W., (2016), *Araştırma Deseni-Nicel, Nitel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, Eğiten Kitap Yayınları, Ankara.
- Chastain, Jennifer, (2004), “How Does Witnessing Domestic Violence Affect a Child’s Academic as well as Behavioral Performance at School?” *Trinity College Digital Repository*, Trinity College, Hartford.
- Çakır, Süreyya, (2007), “Medya ve Şiddet”, *Şiddet*, Doğu Batı, Ankara, ss. 161-180.

- Çelenk, Süleyman, (2003), *Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması*, İlköğretim-Online e-dergi, 2 (2), ss.28–34. (Çevirimiçi:<http://www.ilkogretim-online.org.tr>), Erişim tarihi: 01.02.2018.
- Çelik, Gizem, (2017), *Öldüren Erkek (lik)ler*, Renas Yayıncılık, İstanbul.
- Çeliktaş, Merve Gonca, (2013), *Okulda Şiddet Olayları İle Aile İçi Şiddet İlişkisi*, (Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans tezi), Ankara.
- Çetinkaya Duman, Zekiye; Özdağ, Şerile; Özcan, Ayşe, (2003), “Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi konusunda Hemşire Öğrencilerin Görüşleri”, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, ss. 50-56.
- Dam, Hasan, (2008), *Öğrencilerin Okul Başarısında Aile Faktörü*, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2008/2, c. 7, sayı: 14.
- Davarcı, Yasemin; Kayıklık, Hasan, (2016), “Çocukların Aile İçinde Şiddete Maruz Kalmaları ve Dindarlıkları Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *BilimnameXXXII: Düşünce Platformu*, Sayı:3, ss.109- 145.
- Davis, Richard L., (2008), *Domestic Violence,, İntervention, Prevention, Policies, And Solutions*, CRC Press Taylor & Francis Group, Boca Raton, United States of America.
- Demircan, Yasemin Solmaz; Tanrıseven, Işıl, (2014), “5.Sınıf Öğrencilerinin Sınıf İçi Etkinlik ve Akademik Başarı Düzeylerine Göre Öz-Düzenleme Stratejileri ve Motivasyonel İnançlarının İncelenmesi”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:7, Sayı:35, ss.515-535.
- Deveci, Handan; Karadağ, Ruhan; Yılmaz, Fatih, (2008), “İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:24, ss.351-368.
- Diyarbakır Göç Araştırması – 2016.
- Doğan, İsmail, (2010), “Türkiye’yi Bekleyen Yeni Bir Şiddet”, *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara, ss.73-82.
- Doğan, Recep, (2016), *“Namus”, “Töre” ve Eril Şiddet*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

- Dündar, Selma, (2013), “Aristokrasiye Eğitimsel Bir Bakış: Postmodernizmde Eşitsizliğin Dönüşümü”, *Milli Eğitim Dergisi*, (Güz-2013), Sayı:200.
- Ekşi, Halil; Yaman, Erkan, (2010), *Çocuk ve Ergende Şiddet*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Engström, Gülseren, (2013), *Aile İçi Şiddet: Çaresi Ne?*, Dönence Basım ve Yayın Hizmetleri, İstanbul.
- Erdal, Cengiz, (2012), *Medyanın Efendisi Şiddet*, Doruk Yayımcılık, İstanbul.
- Ereş, Figen, (2009), “Toplumsal Bir Sorun: Suçlu Çocuklar ve Ailenin Önemi”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:5, Sayı:17, ss. 88-96.
- Erten, Yavuz; Ardalı, Cahit, (1996), “Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları”, *Şiddet, Cogito*, Yapı Kredi Yayınları, ss. 143-164.
- Eyigün, Sabri, (2015), “ ‘Cam Kırıkları Parkı’ Romanında Kadın Şiddetinin ‘Sessiz’ Kurbanları Olan Çocuklar Sorunu”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:32, Sayı:1, ss.139-150.
- Fromm, Erich, (2016), *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, (Çeviri: Yurdanur Salman, Nalan İçten), Payel Yayınevi, İstanbul.
- Genç, Yusuf, (2016), “Gençleri Fiziksel Şiddete İten Sebepler, Öğrenme Yolları ve Şiddet Eğilimleri ”, *International Journal of Social Science*, Yaz-2016, Sayı:44, ss. 51-62.
- Genç, Yusuf; Taylan, Hasan Hüseyin; Adıgüzel, Yusuf; Kutlu, İhsan, (2017), “Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, ss.409-423.
- George, D; Mallery, M; (2010), *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*, 17.0 Update (10a ed.) Boston: Pearson.
- Gök, Mehmet; (2009), *Aile İçi Şiddet ve Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, (Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.

- Gökçe, Tuğrul, (2010), *Samsun Merkez İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Çocuklukta Aile İçi Şiddet Öyküsü ve Ruh Sağlığına Etkileri*, (Ondokuzmayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Samsun
- Gözütok, Dilek, (2008), *Eğitim ve Şiddet*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Gözütok, Dilek; Karacaoğlu, Cem; Er, K.Oğuz, (2007), “Çocuklar Evde de Okulda da Dövülüyor”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Hegem Yayınları:11, Ankara, ss. 133-149.
- Güçlü, Sevinç, (2016), “Aileye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar”, *Değişen Toplumda Değişen Aile*, Siyasal Kitabevi, Ankara, ss. 65-91.
- Güleç, Hüseyin; Topaloğlu, Mürüvet; Ünsal, Demet; Altıntaş, Merih, (2012), “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, *Psikiyatri Güncel Yaklaşımlar*, 2012 4 (1), ss.112-137.
- Gümüş, Tolga, (2007), “Orta Çağ Avrupa’sında Şiddet: Toplumsal Değişim ve Şiddetin Yeniden Yapılanışı”, *Şiddet*, Doğu Batı, Ankara, ss.31-48.
- Herring, Jonathan, (2014), “Ev İçi Şiddetin Tanımlanması: Saldırıdan Cebri Denetime”, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Kitabevi, Ankara, ss. 179-195.
- Hirigoyen, Marie-France, (2016), *Manevi Taciz, Gündelik Hayatta Sapkın Şiddet*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hobart, Mark, (1996), “Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 51-64.
- Hökelekli, Hayati, (2007), “Çocuk ve Gençlerde Şiddet Olgusu ve Önlenmesine Yönelik Öneriler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 14, ss.61-78.
- Işıksan, Vedat; Şenver Yıldırım, Şeyda, (2006), “Ergenlerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt:17, Sayı:2, ss.73-90.
- İbiloğlu, Aslıhan Okan, (2012), “Aile İçi Şiddet”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt:4, Sayı:2, ss.204-222.
- İstatistiklerle Diyarbakır-2018, Diyarbakır Valiliği.

- Kahraman, Melis Sedef; Çokamay, Gökçe, (2016), “Aile İçi Şiddet ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri: Temel Kavramlar, Güvenlik Planı Hazırlama ve Alternatif Tedavi Model Örnekleri”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2016:8. (Çevirimiçi: <http://www.cappsy.org>), Erişim tarihi: 07.01.2018.
- Kalyoncu, Hamdi, (2014), *Aile İçi Şiddet ve Şiddet Ortamında Çocuklar*, Yediveren Yayınları, İstanbul.
- Kanchiputu, Phillip G.; Mwale, Marisen, (2016), “Effects of Domestic Violence on Children’s Education: The Case Study of Mpemba, in Blantyre District [Malawi]”, *Journal of Psychological Abnormalities*, Volume:5, Issue:2, p.2-5.
- Kanuri, Marion C., (2009), *Domestic Violence And Its Influence On Pupils Academic Performance And School Participation: A Case Study Of Kiandutu Slum – Thika Municipality-Kenya*, A Thesis Submitted to the Graduate School in Partial Fulfilment of the Requirements for the Award of the degree of Master of Education in Guidance and Counselling of Egerton University.
- Kapçı, Emine Gül, (2004), “İlköğretim Öğrencilerinin Zorbalığa Maruz Kalma Türünün ve Sıklığının Depresyon, Kaygı ve Benlik Saygısıyla İlişkisi”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:37, Sayı:1, s.1-13.
- Karabağ, İmran, (2010), *Dil ve Şiddet*, İkaros Yayınları, İstanbul.
- Karacadağ Kalkınma Ajansı, İstatistiklerle Diyarbakır, 2018.
- Karasar, N, (2009), *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (19.bs), Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kayhan, Necati, (2015), “Medyadaki Şiddet Kültürünün Çocuklara Etkisi ve Mağduriyetler”, *Toplum Bilimleri Dergisi*, Temmuz-2015, 9 (18), ss.61-91. (Çevirimiçi: <https://mobbing.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/medyadaki-siddet-kulturunun-cocuklara-etkisi.pdf>), Erişim tarihi: 06.02.2018.
- Kaymak Özmen, Suna, (2004), “Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt:37, Sayı:2, ss.27-39.
- Keçeli-Kayısılı, Bahar, (2008), “Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2008, 9 (1), ss.96-83.

- Kelly, Diana F., (1993), *The Influence Of Violence Upon Academic Achievement Among African American First Time College Students*, A Dissertation Submitted to the Graduate Faculty of the Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in The Department of Administrative.
- Keleş, Ruşen; Ünsal, Artun, (1996), “Kent ve Siyasal Şiddet”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 91-103.
- Kenç, Muhammed Fuat; Oktay, Bünyamin, (2002), “Akademik Benlik Kavramı ve Akademik Başarı Arasındaki İlişki”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 2002, Cilt:27, Sayı:124, ss.71-79.
- Keser, İnan, (2011), *Çocuk Cinsel İstismarı; Diyarbakır Örneği*, Karahan Kitabevi, Ankara.
- Kesici, Mehmet Rauf, (2007), “Yoksulluk Şiddet Döngüsünün Sosyal Politika Açısından Analizi”, *Çalışma, Toplum, Ekonomi ve Hukuk Dergisi*, 2007, No:13/2, ss.121-157.
- Keskin, Ferda, (1996), “Foucault’ta Şiddet ve İktidar”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 117-122.
- Kılıç, Metin, (2016), *Gençlik, Şiddet ve Serbest Zaman*, Doğu Kütüphanesi Yayınevi, İstanbul.
- Kızmaz, Zahir, (2006/a), “Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2006, Cilt: 30, No:1, ss.47-70.
- _____, (2006/b), “Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, Cilt: 16, Sayı: 2, ss.247-267.
- Kızmaz, Zahir; Bilgin, Rıfat, (2010),”Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:32, ss.269-311.

- Kocabaşoğlu, Neşe; Savrun, Mert; Konuk, Numan, (2000), “Sosyo-Kültürel Açından Şiddet”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet*, Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 27-31.
- Kocacık, Faruk, (2001), “Şiddet Olgusu Üzerine”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2001, Cilt:2, Sayı:1, ss.1-7.
- Kocadaş, Bekir; Özgür, Özge; Özbulut, Mahmut, (2010), *Gençlik ve Şiddet, Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi*, Atatürk Kültür Merkezi, Ankara.
- Koç, Bozkurt, (2011), *Okullarda Şiddet*, Eyazı Yayınları, İstanbul.
- Kuzu, Şenay Leyla, (2013), “Toplumsal Cinsiyet Rejimi Bağlamında Aile ve Aile İçi Şiddet”, *Nişantaşı University Journal of Social Sciences*, Sayı:1 (1), ss.16-27.
- Lök, Neslihan; Başoğlu, Ceyda; Öncel, Selma, (2016), “Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, Cilt:8, Sayı:2, ss.155-161.
- Memiş, Emel, (2014), “Ekonomik Şiddet Kapsamında Karşılıksız Emek”, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Kitabevi, Ankara, ss. 167-178.
- Nartgün, Şenay; Çakır, Mehmet, (2014), “Lise Öğrencilerinin Akademik Başarılarının Akademik Güdülenme ve Akademik Erteleme Eğilimleri Açısından İncelenmesi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Ağustos-2014, Cilt:3, Sayı:3, s.379-391.
- Nassar, Hajar, (2017), “Domestic Violence and its Effect on the Academic Performance of Students in Jordan”, *Research on Humanities and Social Sciences*, Vol:7, No:9, p.65-73.
- Njambi, Njoroge Damaris; (2014), *Effects Of Domestic Violence On Academic Performance Of Public Secondary Schools: A Case Of Muguga Location, Kiambu County*, The University Of Nairobi.
- Odman, M. Tevfik; Odman, Lütfiye, (2017), *Erkekler de Şiddet Mağduru*, Karahan Kitabevi, Adana.
- Oktik, Nurgün, (2007), “Bireysel Bir Şiddet Olarak İntiharın Sosyolojik Açılımı”, *Şiddet*, Doğu Batı, Ankara, ss. 199-218.

- Okumuş, Eylem, (2014), *Doğamızdaki Şiddet*, Siyah Beyaz Yayınları, İstanbul.
- Ovacık, Aslı Cennet, (2008), *Aile İçi Şiddetin Erkek Çocuğun Şiddet İçeren Suç İşleme Davranışına Etileri*, (İstanbul Üniversitesi Adli Tıp enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2008.
- Özerkmen, Necmettin, (2012), “Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet”, *Akademik Bakış Dergisi*, Ocak-Şubat 2012, Sayı:28, ss.1-19.
- Özdemir, Nedim; Kavak, Yüksel, (2017), *Akademik Başarı Kıskaçındaki Okul Yöneticileri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Özgentürk, İlyas; Karğın, Vedat; Baltacı, Halil, (2012), “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt:14 (4), ss.55-77.
- Özgür, Gönül; Yörükoğlu, Gülden; Baysan Arabacı, Leyla, (2011), “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2011:2 (2)53-60.
- Özkan, Ayşe Nur, (2012), *Ailede Öfke Kontrolü*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, Armağan, (2007), “Bir Haklı Savaş Tartışması: Şiddet Meşru Olabilir mi”, *Şiddet*, Doğu Batı, Ankara, ss. 115-128.
- Öztürk, Aslıhan Burcu, (2014), *Erkeklik ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet: Eşine Şiddet Uygulayan Erkekler*, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Öztürk, Emine, (2017), *Türkiye’de Aile İçi Şiddet*, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Öztürk, Hatice Büşra; Ilgar, M. Zeki; Öztürk, Eyüp Ensar, (2015), “Aile İçi Şiddetin Akademik Başarı ve Saldırganlıkla İlişkisi”, *İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s.115-167.
- Page, Ayten Zara; İnce, Merve, (2008), “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”, *Türk Psikoloji Yazıları*, Aralık, Cilt:11, Sayı:22, ss.81-94.
- Polat, Esin, (2017), *Yoksulluk ve Şiddet Kıskaçında Kadın*, Kurgu Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Polat, Oğuz, (2017), *Şiddet*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

- Salih, İdris Rasul, (2017), *Aile Sosyoekonomik Özelliklerinin Akademik Başarıya Etkisi: Erbil Salahaddin Üniversitesi Örneği*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Van.
- Sarier, Yılmaz, (2016), “Türkiye’de Öğrencilerin Akademik Başarısını Etkileyen Faktörler: Bir Meta-analiz Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016, Cilt:31, Sayı:3, ss.609-627.
- Sarıhan, Şenal, (2014), “4320 Sayılı Yasa’dan 6284 Sayılı Yasa’ya: Biz Bir Adım İlerideyiz, Şiddetse 1000 Adım!!!”, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Kitabevi, Ankara, ss. 143-153.
- Savrun, Mert, (2000), “Şiddetin Nörobiyolojisi”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıldan Şiddet*, Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 1-11.
- Scognamillo, Giovanni, (1996), “Şiddet, Toplum, Birey ve Kan”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 357-361.
- Sevim, Yelda; Atas, Semra, (2015), “Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, ss. 285-301.
- Sharma, Brawna; Basal, Manisha; Gupta, Rashmi, (2015), “How Domestic Violence Influences Academic Achievements of Students” *The International Journal of Indian Psychology*, Volume:3, Issue:1, No:6, p.138-140.
- Sıgır, Ünsal; Gürbüz, Sait, (2011), “Akademik Başarı ve Kişilik İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma”, *Savunma Bilimleri Dergisi*, (Çevirimiçi:<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/khosbd/article/view/5000050131/5000047396>), Erişim tarihi: 02.02.2018.
- Solak, Adem, (2010), *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara.
- _____, (2016), *Diyarbakır Göç Araştırması*, Hegem Vakfı, Ankara.
- Somersan, Semra, (1996), “Şiddetin İki Yüzü”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 41-50.
- Şahin, Figen; Beyazova, Ufuk, (2001), “Çocuğun Şiddetten Korunma Hakkı”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:151. (Çevirimiçi:http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/151/sahin_beyazova.htm), Erişim tarihi: 08.02.2018.

- Şener, Gönül; Boydak Özcan, Mukadder, (2013), “İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Öğretmen ve Öğrencilerin Şiddet Algıları”, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3/1 (Nisan 2013)ss.7-20.
- Şenol, Dolunay; Mazman, İbrahim, (2014), “Çocuğa Uygulanan Şiddet: Türkiye Özelinde Sosyolojik Bir Yaklaşım”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (26): 11-17.
- Taibat, Alabi Olanireti; Oluwafemi, Oni Isaac, (2017), *Impact Of Domestic Violence On The Academic Performance Of Secondary School Students In Owo Local Government, Nigeria*, Afro Asian Journal of Social Sciences, Volume:8, No:2.
- Taşdan, Demet, (2009), *Çocuk ve Şiddet*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul.
- Taylan, Hasan Hüseyin, (2011), *Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*, (Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Konya.
- _____, (2011), “Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:26, ss.355-367.
- Tekin, Üzeyir, (2011), *Şiddet*, Orient Yayınları, Ankara.
- Tezcan, Mahmut, (1996), “Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 105-108.
- _____, (1997), *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Tezel Şahin, Fatma; Kurtulmuş, Zeynep, (2015), “Değişen Aile Yapısı, Aile İçi Roller ve Aile İçi İlişkiler”, *Dünyada ve Türkiye’de Kadın ve Şiddet*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, ss. 167-191.
- Topçu Kabasakal, Zekâvet, (2005), “Aile İçindeki Şiddetin Çocuktaki Uyum Sorunlarıyla Bağlantısı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:18, ss.24-26.
- Tor, Hacer, (2010), “Aile İçi Şiddet ve Kadın”, *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara, ss.91-96.

- Totan, Tarık; Yöndem, Zeynep Deniz, (2007), “Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi”, *Ege Üniversitesi Ege Eğitim Dergisi*, 2007 (8) 2, ss.53-68.
- Tutar, Erol, (2002), “Aile, Çocuk, Şiddet ve Suç”, https://www.kriminoloji.com/Aile_Cocuk_Siddet_Suc-Erol_Tutar.htm, (Erişim Tarihi: 22.11.2018).
- Tuzcuoğlu, Necla, (2010), “Şiddet ve Şiddete Neden Olan Etkenler, Çözüm Yolları”, *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara, ss.193-219.
- Tümkiye, Songül; Çelik, Metehan; Aybek, Birsal, (2010), “Ergenlerin Kişilerarası İlişkilerini Etkileyen Sosyal Yaşantı Değişkenlerinin İncelenmesi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:24, ss.163-178.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2015), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, (1998), *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet*, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2009), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara.
- Uygur, Gülriş; Çağlar Gürgey, İrem, (2014), “Kadınların ve Kız Çocuklarının İnsan Hakları İhlali ve Bunun Bir Örneği Olarak Kadına Yönelik Şiddet”, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev-İçi Şiddet*, Savaş Kitabevi, Ankara, ss. 9-60.
- Uyulgan, Melis Arzu; Akkuzu Nalan, (2017), “Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Yordayan Kişisel Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:6, Sayı:3, s.1211-1226.
- Ünal, Gülseren, (2005), “Aile İçi Şiddet”, *Aile ve Toplum Dergisi*, Cilt:2, Sayı:9.
- Ünal, Halime, (2010), “Aile İçi Mekanizmalar ve Şiddetin Öğrenilmesi”, *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara, ss.115-131.
- Ünsal, Artun, (1996), “Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi”, *Şiddet*, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, ss. 29-36.

- Üstün, Ahmet; Yılmaz, Müge; Kırbaş, Şule, (2007), “Gençleri Şiddete Yönelten Nedenler”, *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Hegem Yayınları:11, Ankara, ss. 109-131.
- Vural, Birol, (2004), *Öğrencinin Başarısı İçin Aile-Okul Birlikteliği*, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- Washington, Demaris, (2009), *The Effects Of Motivation, Hopelessness, And Exposure To Violence On Academic Achievement*, Doctor Of Philosophy, Alliant International University, Los Angeles.
- Yapıcı, Mehmet, (2008), “Okulun Sorumluluk Üstlenmediği Sorunlar”. *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, 8 (1), Makale:12, ss. 34–46. (Çevrim-içi: [http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf UT 355.pdf](http://www.universite-toplum.org/pdf/pdf_UT_355.pdf)), Erişim tarihi: 08.02.2018.
- Yaşar, M.Ruhat, (2016), “Yoksulluk, Akademik Başarı ve Kültürel Sermaye İlişkisi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:11, (Haziran-2016), ss.202-237.
- Yavuz, Ruhi, (2000), “Kültür ve Şiddet”, *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet*, (Editör: İbrahim Balcıoğlu), Yüce Grup Yayıncılık, İstanbul, ss. 103-107.
- Yeşilyaprak, Binnur, (2010), “Toplumumuzda Kadının Rolü”, *Aile ve Şiddet*, Hegem Yayınları:29, Ankara, ss.83-89.
- Yıldırım, İbrahim, (2006), “Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (2006)258-267.
- Yıldırım, İrfan; Kızmaz, Zahir, (2018), “Ortaöğretim Öğrencilerine Yönelik Aile İçi Şiddet Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Cilt:10, Sayı:3 (21), ss.1135-1153.
- Yusuf, Florence Adeoti, (2017), “*Impacts of domestic violence against women on students' academic performance as perceived by primary school teachers in Nigeria*”, *Educational Journal of the University of Patras*, Volume:4 (2), p.17-25.

Zorlu, Yaşar, (2016), “Medyadaki Şiddet ve Etkileri”, *Humanities Sciences*, 2016:11 (1), ss.13-32.

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/issizlik-rakamlari-aciklandi-15-ekim-2018>

<https://www.dunya.com/ekonomi/esinden-daha-fazla-kazanan-3-kadinin-2si-siddet-goruyor-haberi-394600>, erişim tarihi:14.20.2018.

https://www.karacadag.gov.tr/Planlama/Dosya/www.karacadag.org.tr_2_WG0K71AR_trc2_bolgesi_yasam_kalitesi_arastirmasi.pdf

https://www.tepav.org.tr/upload/files/haber/1262790144r7786.Fahrettin_Cagdas_Yerinden_Edilme_Sorunu.pdf

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24642>

EKLER

EK 1. Anket Örneği

Sevgili öğrenciler; ailede şiddet konusu ile ilgili Bağlar ilçesini kapsayan bilimsel bir çalışma için görüşlerinize başvuruyoruz. Görüşleriniz, araştırmamız için büyük önem taşımaktadır. Ankete **Adınızı ve Soyadınızı yazmayınız**. Vereceğiniz cevapların sadece araştırma için kullanılacağından emin olunuz. Göstereceğiniz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederim. (İrfan YILDIRIM)

- 1. Cinsiyetiniz?** : 1. () Kız 2. () Erkek
- 2. Nerede kalıyorsunuz?** : 1. () Ailemle birlikte 2. () Pansiyonda 3. () Akraba evinde
4. () Öğrenci evinde 5. () Yetiştirme yurdunda 6. () Diğer
- 3. İkamet ettiğiniz evin durumu:** 1. () Kendimize ait 2. () Kira 3. () Diğer
- 4. Babanızın mesleği nedir?**
1. () İşsiz 2. () Gündelik işçi 3. () Özel sektörde işçi 4. () İŞKUR'da çalışan 5. () Çiftçi
6. () Kamuda memur/işçi 7. () Esnaf 8. () Emekli 9. () Diğer
- 5. Annenizin mesleği nedir?**
1. () Ev Hanımı 2. () Gündelik işçi 3. () Özel sektörde işçi 4. () İŞKUR'da çalışan 5. () Çiftçi
6. () Kamuda memur/işçi 7. () Esnaf 8. () Emekli 9. () Diğer
- 6. Babanızın eğitim durumu?**
1. () Okur-yazar değil 2. () Okur-yazar 3. () İlkokul mezunu 4. () Ortaokul mezunu
5. () Lise mezunu 6. () Üniversite mezunu 7. () Lisansüstü/Doktora Mezunu
- 7. Annenizin eğitim durumu?**
1. () Okur-yazar değil 2. () Okur-yazar 3. () İlkokul mezunu 4. () Ortaokul mezunu
5. () Lise mezunu 6. () Üniversite mezunu 7. () Lisansüstü/Doktora Mezunu
- 8. Ailenizin aylık geliri ne kadardır?**
1. () 1600 ve altında 2. () 1601 - 2000 arası 3. () 2001-3000 arası 4. () 3001- 4000 arası
5. () 4001 ve 5000 arası 6. () 5001- 6000 arası 7. () 6001-7000 arası 8. () 7001 ve üstü
- 9. Anne-babanızın birliktelik durumu?**
1. () İkisi de sağ ve birlikte 2. () Boşanmışlar 3. () Annem vefat etmiş 4. () Babam vefat etmiş
5. () İkisi de vefat etmiş
- 10. Kardeş sayınız?**
1. () Kardeşim yok. 2. () İki kardeşiz 3. () Üç kardeşiz 4. () Dört kardeşiz 5. () Beş kardeşiz
6. () Altı kardeşiz 7. () Yedi kardeşiz 8. () Sekiz ve daha fazlası

11. Kaçınıcı kardeşsiniz?

1. () Birinci 2. () İkinci 3. () Üçüncü 4. () Dördüncü 5. () Beşinci 6. () Altın
7. () Yedinci 8. () Sekizinci ve daha yukarısı

12. Son 20 yıldır Diyarbakır'da ikamet etme durumunuz nedir?

1. () Daima Diyarbakır'da ikamet ettik 2. () Diyarbakır'ın bir ilçesinden göç ettik
3. () Başka ilden göç ettik 4. () Merkeze bağlı köyden gelip yerleştik

13. Ortaokulda özel dershaneye veya özel etüt (özel ders almak dahil) merkezine gittiniz mi? 1. () Evet 2. () Hayır**14. 6. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandı?**

1. () 0-50 arası 2. () 51-60 arası 3. () 61-70 arası 4. () 71-80 arası 5. () 81-90 arası 6. () 91-100 arası

15. 7. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?

1. () 0-50 arası 2. () 51-60 arası 3. () 61-70 arası 4. () 71-80 arası 5. () 81-90 arası
6. () 91-100 arası

16. 8. Sınıfta karnenizdeki ortalamanız kaç puandır?

1. () 0-50 arası 2. () 51-60 arası 3. () 61-70 arası 4. () 71-80 arası
5. () 81-90 arası 6. () 91-100 arası

17. Ortaokulda okulun açtığı hafta sonu kursuna gittiniz mi? 1. () Evet 2. () Hayır**18. Evinizde size ait ders çalışma odanız var mı? 1. () Evet 2. () Hayır****19. Şimdiye kadar hiç sınıfta kaldınız mı? 1. () Evet 2. () Hayır****20. Ailenizde yaşamınız boyunca hiç fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?**

1. () Evet 2. () Hayır

21. Eğer cevabınız “Evet” ise, ne düzeyde maruz kaldınız?

1. () Her gün 2. () Haftada bir kaç kez 3. () Ayda bir kaç kez 4. () Yılda bir kaç kez

22. Son bir yılda ailenizde fiziksel şiddete (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) maruz kaldınız mı?

1. () Evet 2. () Hayır

23. Eğer cevabınız “Evet” ise daha çok hangi sebeplerden dolayı fiziksel şiddete maruz kaldınız? (Birden fazla işaretleme yapılabilir)

1. () Ders çalışmaktan 2. () Okuldaki başarısızlığımdan 3. () Uyuşturucu, sigara vb. madde kullanımından
4. () Kardeşlerimle kavga yapmamdan 5. () Aile büyüklerine karşı çıktığımdan 6. () İdeolojik/örgütsel sebeplerden
7. () Eve geç gelmekten 8. () Dışardaki kavgalara karışmaktan 9. () Diğer (belirtiniz.....)

24. Evinizde fiziksel şiddete maruz kaldığınızda ders çalışma durumunuz nedir?

1. () Çok daha iyi çalışabiliyorum 2. () Çalışabiliyorum 4. () Çalışamıyorum
3. () Çalışıyorum ama bir şey anlamıyorum

25. Son bir yılda ailede size fiziksel şiddet uygulayan kimdir?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Kardeş 6. () Hiçbiri

26. Son üç yılda ailede en çok şiddete maruz kalan aile bireyi kimdir?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Ben 6. () Kardeş 7. () Hiçbiri

27. Son üç yılda ailede en çok fiziksel şiddet uygulayan kimdir?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Ben 6. () Kardeş 7. () Hiçbiri

28. Fiziksel şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?

1. () Her gün 2. () Haftada bir kaç kez 3. () Ayda bir kaç kez 4. () Yılda bir kaç kez

29. Son üç yılda ailede en çok psikolojik şiddet (hakaret, bağırıp çağırma, küfür, alay etme vb.) uygulayan kimdir?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Ben 6. () Kardeş 7. () Hiçbiri

30. Psikolojik şiddeti uygulayanın, bu şiddeti uygulama sıklığı nedir?

1. () Her gün 2. () Haftada bir kaç kez 3. () Ayda bir kaç kez 4. () Yılda bir kaç kez

31. Son bir yılda aile içinde kavga ettiğiniz aile bireyi kimdir?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Kardeş 6. () Hiçbiri

32. Ailede en çok kimden korkarsınız?

1. () Anne 2. () Baba 3. () Abla 4. () Ağabey 5. () Kardeş 6. () Hiçbiri

EK2. Akademik Başarı İle İlişkilendirilmiş Aile İçi Şiddet Ölçeği

	Her Zaman	Genellikle	Bazen	Nadiren	Hiçbir Zaman
Fiziksel Şiddet					
1. Evimizde çocuklar birbirlerine fiziksel şiddet (tekme, tokat, saç çekme, bir şey fırlatma vb.) uygular.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
2. Evde annem ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
3. Evde babam ile çocuklar arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
4. Evde annem ile babam arasında fiziksel şiddet yaşanır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
5. Ailem, yanlış bir davranışımı gördüğünde beni fiziksel şiddetle cezalandırır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
6. Eve geç gittiğim için ailede dayak yediğim oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
7. Ailem, fiziksel şiddet kullanarak üzerimde baskı kurmaya çalışır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
8. Ailemdeki bireyler kızıdıklarında birbirlerine bir şeyler fırlatırlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
9. Derse çalışmadığım için fiziksel şiddete maruz kalırım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Sözel (Psikolojik) Şiddet					
10. Evimizde başkalarının çocuklarıyla kıyaslama yapılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
11. Evimizde bireyler arasında “alaya alma” durumları görülür.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
12. Benim kimlerle arkadaş olacağıma sadece ailem karar verir.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
13. Aile fertleri birbirleriyle uzun süre küs kalırlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
14. Ailemde erkek ve kız çocukları arasında ayrımcılık yapılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
15. Ailemin okuduğum okulu tercih etmemde isteğim dışında müdahalesi oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
16. Ailemde bireyler arasında küfürlü konuşmalar olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
17. Ailemde bireyler birbirlerine üstünlük kurmak için birbirlerini tehdit eder.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
18. Okul başarısızlığım yüzüme vurulur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
19. Ailemde bireyler birbirlerine lakap takarlar.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
20. Evdeki bireyler isteklerini birbirlerine bağırarak kabul ettirirler.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
21. Ailemde bireyler arasında kavgaya varan sert tartışmalar olur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
22. Ailemizde bireylerin kılık kıyafetine karışılır.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
Ekonomik Şiddet					
23. Aile bütçesine katkı için istemediğim halde zorla bir işte çalıştırıldığım oldu.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
24. İhtiyacım olduğunda ailemden para istemekten korkarım.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
25. Ailemin durumu iyi olsa bile bana yeterince harçlık vermez.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
26. Ailem benim harçlığımı nereye harcadığımı sıkı bir şekilde denetler.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
27. Ailemizde harcama yapılmasın diye aile bireylerine para verilmez.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
28. Aile bireylerinin kazandıkları paralara aile reisi tarafından el konulur.	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	İrfan YILDIRIM
Öğrenci Numarası	151210201
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji / Kurumlar Sosyoloji
Programı	Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Tez Başlığı (Türkçe)	Aile İçi Şiddetin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarısı İle İlişkisi: Diyarbakır Bağlar Örneği

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 237 sayfalık kısmına ilişkin, 03/12/2019 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9'dur.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azami benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Danışmanın Adı-Soyadı
(İmzası)

Prof. Dr. Ömer AYTAÇ
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte enstitüye teslim edilir.

İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dâhil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).